MONVMENTA GERMANIAE HISTORICA

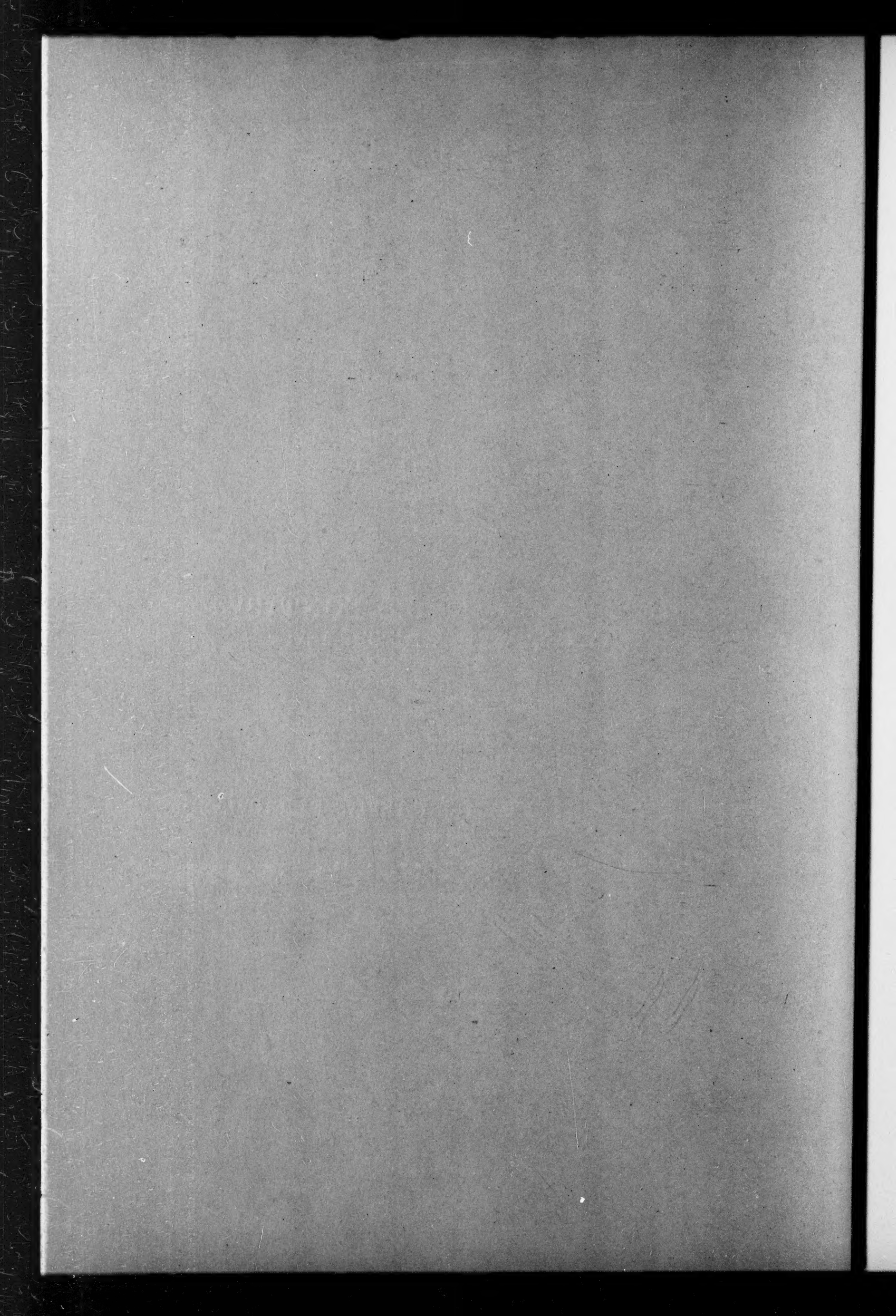
INDE AB ANNO CHRISTI QVINGENTESIMO
VSQVE AD ANNVM MILLESIMVM
ET QVINGENTESIMVM

EDIDIT

SOCIETAS APERIENDIS FONTIBVS
RERVM GERMANICARVM MEDII AEVI

EPISTOLARVM TOMI VI PARTIS ALTERIVS FASCICVLVS II
KAROLINI AEVI IV.

BEROLINI
APVD WEIDMANNOS
MCMXXV

VI.

HADRIANI II. PAPAE EPISTOLAE.

Hadrianus II. a Gregorio IV. papa (827—844) subdiaconii sortitus est ministerium, deinde ad regendum titulum sancti Marci presbiter ordinatus, *postea* sicut post mortem quarti pape Leonis *(847—855)*, ita post obitum tertii Benedicti pontificis *(855—858)* subire summum pontificium, nisi ipse diversis argumentis et exquisitis excusationibus verecunde subterfugeret, *coactus esset*[1]. *Re vera autem cum iam senex Nicolao I. (858—867) succederet, aliorum consilia secutus multo infirmior claro decessore suo et animi fortitudine et constantia voluntatis apparuit, ita ut pontificatus eius (867—872) ab illius gravitate multum distaret. Quae differentia indolis non solum rebus gestis, sed etiam epistolis utriusque exprimitur, quamquam magna ex parte ab eodem dictatore Anastasio bibliothecario esse compositae videntur*[2].

Quibus in litteris in initio pontificatus Hadriani II. de eisdem fere rebus agitur atque in epistolis Nicolai I.: scilicet de causis Lotharii II. regis, Wulfadi Bituricensis archiepiscopi, Photii et Ignatii patriarcharum; ad quas postea accedunt causae Actardi Namnetensis et Hincmari Laudunensis episcoporum neque minus funestissima usque hodie quaestio hereditatis vel possessionis Lotharingiae, cuius regni occupationem iura legitimi heredis Ludovici II. imperatoris defendens Hadrianus frustra prohibere conatus est[3]. *Ex hac materia epistolarum — sicut in Nicolai I. epistolis — dispositio praebetur, quae cum traditione earum in codicibus plane consonat. Nam omnes epistolae huius papae 'ad res orientales pertinentes' (n. 37—42) intra concilium octavum generale asservantur, in aliis codicibus ceteras omnes fere habes, quas sub titulo epistolarum 'de rebus Franciae' congerere licuit (n. 1—36). Duabus his collectionibus duae tantum epistolae spuriae vel dubiae (nn. 43. 44) addendae sunt sive postponendae.*

Cum seriem chronologicam intra utramque partem tantum, prout potui, non in toto observaverim, huic quoque editioni concordantias duas numerorum, qui in secunda editione Jaffeana Regestorum[4] *Romanorum pontificum, quam P. Ewald in hac parte curavit, et in hoc opere leguntur, praemittam.*

---

1) *Cf. Lib. pontif. ed. Duchesne II, 173.* 2) *Cf. A. Lapôtre, 'De Anastasio bibliothecario sedis apostolicae' (Parisiis 1885) p. 208sqq.; E. Perels, 'Papst Nikolaus I. und Anastasius Bibliothecarius' (Berlin 1920) p. 231sqq. 303sq.* 3) *Cf. quae de ista re postea Iohannes VIII. papa Karolo Calvo regi scripsit, MG. Epist. VII, 277 (J.-E. Reg. n. 2961): — —* nos auxiliante Domino, que fatus dominus et decessor noster sanctę memorie Adrianus papa cepit nec tamen propter continuas infirmitates suas perfecit, totis consummare viribus satagemus — —. 4) *Jaffé, Regesta pontificum Romanorum I², 368—375 (n. 2889*—†2953); II², 745 (n. 2946a). Cf. etiam II², 703sq.*

Numeri Jaffeani	Numeri nostri	Numeri Jaffeani	Numeri nostri	Numeri Jaffeani	Numeri nostri
2889*	cf. p. 747 ann. 2	2911	14	2933*	cf. p. 759 ann. 7
2890*	cf. p. 701 ann. 2	2912	cf. p. 750 ann. 1	2934*	cf. p. 759 sq. ann. 7
2891*	cf. p. 696 ann. 1	2913	39	2935	28
2892	1	2914	40	2936	29
2893	2	2915*	cf. p. 760 ann. 2	2937*	cf. p. 723 ann. 1
2894	3	2916*	cf. p. 717 ann. 2 p. 759 ann. 7	2938	30
2895	6	2917	16	2939*	cf. p. 715 ann. 2 p. 723 ann. 1
2896*	cf. p. 702 sq. ann. 3	2918	17	2940	31
2897	4	2919	18	2941	32
2898	5	2920*	cf. p. 720 ann. 2	2942	33
2899*	cf. p. 702 ann. 1	2921	19	2943	41
2900*	cf. p. 702 ann. 1	2922*	cf. p. 722 sq. ann. 3	2944	42
2901*	cf. p. 696 ann. 1 p. 702 ann. 1	2923*	cf. p. 722 sq. ann. 3	2945	34
2902	7	2924	43	2946	35
2903	8	2925*	cf. p. 760 ann. 2	†2947	—
2904	9	2926	21	2948	cf. p. 694
2905	10	2927	22	2949	—
2906	12	2928	23	†2950	44
2907	13	2929	24	2951	36
2908	37	2930	25	2952	—
2909	38	2931	26	†2953	—
2910	15	2932	27	2946*a* (II, 745, in supplemento Regestorum)	cf. p. 697 ann. 1

Numeri nostri	Numeri Jaffeani	Numeri nostri	Numeri Jaffeani	Numeri nostri	Numeri Jaffeani	Numeri nostri	Numeri Jaffeani
1	2892	12	2906	23	2928	34	2945
2	2893	13	2907	24	2929	35	2946
3	2894	14	2911	25	2930	36	2951
4	2897	15	2910	26	2931	37	2908
5	2898	16	2917	27	2932	38	2909
6	2895	17	2918	28	2935	39	2913
7	2902	18	2919	29	2936	40	2914
8	2903	19	2921	30	2938	41	2943
9	2904	20	—	31	2940	42	2944
10	2905	21	2926	32	2941	43	2924
11	—	22	2927	33	2942	44	†2950

Iam aggredior ad codices enumerandos, in quibus epistolae Hadriani II., quae supersunt, extant. E quibus nonnullos antea ad editionem Nicolai I. epistolarum parandam adhibui: de his in annalium nostrorum tomo XXXVII sub titulo 'Die Briefe Papst Nikolaus' I.' disserui[1]. *Ad textum sequentis editionis constituendum usui erant codices:*

1) Parisiensis lat. 1557 (Colb. 1864) s. X. in. Cf. supra p. 261; 'Neues Archiv' XXXVII, 566 sqq. Insunt Hadriani II. epistolae nn. 3. 8. 7. 10. 12. 36. 34 (fragm.). 35. 21. 22. 24. 31. 32. 33. 25. 26. 1. 9. 16. 19. 17. 14. 15. 4. 28. 5. 6 in foliis 79—93'. Ipse codicem contuli.

1) *Cf. etiam W. Gundlach, 'Briefe von 841—911' in 'Neues Archiv' XII, 476 sqq.; F. Schneider, 'Reise nach Italien' in 'Neues Archiv' XXVIII, 711 sqq.*

2) Remensis 672 (G 166) s. XII. ex. Cf. 'Catalogue général des manuscrits des bibliothèques publiques de France, Départements' XXXIX, 12 sqq. Continet epistolas nn. 3. 8. 7. 10. 12. 36. 34. 35. 21. 22. 24. 31. 33. 14. 15. 4. 28. 5. 6 et affinis est praecedenti. Ipse contuli.

3) Vatican. Regin. lat. 566 s. X. Cf. supra p. 261 sq.; 'Neues Archiv' XXXVII, 564. Epistolae in hoc codice extantes nn. 13. 2 (fragm.) post A. V. Müller et O. Holder-Egger b. m. a me collatae vel descriptae sunt; auxilium praestitit G. Mercati, v. infra p. 697.

4) Laudunensis 407 (quondam S. Mariae Laudunensis) s. IX. Cf. supra p. 262; 'Neues Archiv' XXXVII, 557 sqq. Continet epp. nn. 3. 8. 7. 10. 18. 17. 22. 23, quas contulit A. V. Müller.

5) Treverensis 1081 (LXXI) s. XII.—XIII. Cf. supra p. 241. 262; 'Neues Archiv' XXXVII, 562 sq. Insunt epp. nn. 25. 26. Contulit F. Schneider.

6) Parisiensis lat. 1594 (olim Petavian., postea Bigotian.) s. IX. Cf. Hampe, 'Neues Archiv' XXIII, 626; Werminghoff, 'Neues Archiv' XXVI, 644 sq. Continet synodum Duziacensem a. 871 habitam, intra quam ter ep. n. 29, semel ep. n. 30 laudatur. M. Krammer et ego contulimus.

7) Treverensis 927 (1882) s. X. Cf. 'Beschreibendes Verzeichnis der Handschriften der Stadtbibliothek zu Trier' IX, 45 (1919). Epistolam, quae inest, n. 11 contulit G. Kentenich.

8) Salisburg. S. Petri a. IX. 32 s. X.—XI. Cf. Phillips, 'Sitzungsberichte der Wiener Akademie der Wissenschaften, Phil.-Hist. Klasse' XLIV, 437 sqq. (1863); supra p. 264 et 'Neues Archiv' XXXVII, 580. Exhibet eandem epistolam; quam contulit W. Hauthaler b. m.

9) Monasteriensis msc. 5201 (olim Corbeiensis, tum Patherbrunnensis) s. X., de quo cf. supra p. 264 et 'Neues Archiv' XXXVII, 579, continet tantummodo inscriptionem eiusdem epistolae n. 11, ut nobiscum communicavit M. Meyer, qui eam descripsit.

Ex codice Paris. lat. 1557 exscriptus videtur esse cod. Vallicell. J. 49 s. XV.—XVII., cui eaedem 27 epistolae insunt quae illi. Cf. 'Neues Archiv' XXXVII, 574. Quem praetermisimus; alterum codicem forsitan eidem classi attribuendum Viridunensem, in quo Sirmondus (Concilia Galliae III, 397; cf. etiam Dümmler in 'Sitzungsberichte der Königlich Preußischen Akademie der Wissenschaften, Phil.-Hist. Klasse' 1899 p. 755 ann. 3) ep. n. 34 se legisse dicit, investigare nequivi. Latet etiam codex Turonensis, ex quo Martène et Morice ep. n. 12 ediderunt; cf. infra p. 713 l. 4 sqq. et 'Neues Archiv' XXXVII, 581 sq.

Codices octavae synodi generalis, in editione constituenda a me adhibiti, sunt:

10) Vatic. lat. 4965 (olim capituli Veronensis) s. X. in.

11) Vatic. lat. 5749 (olim S. Columbani de Bobio) s. X.

12) Vatic. lat. 7304 s. XV.

13) Vatic. Reg. lat. 1033 s. XV.

Hi quattuor continent Hadriani epistolas nn. 40 (concilii octavi actio I), 39 (actio III), 37 (actio VII), 38 (actio VII), 41 (actio X), praeter cod. Vatic. Reg. lat. 1033, cui ultima deest. Codices priores duos F. Schneider, tertium et quartum ego contulimus. — Eis, quae iam in 'Neues Archiv' XXXVII, 542 sqq. (v. etiam XXXIX, 52 ann. 1; supra p. 263) de codicibus synodi octavae disserui, addenda sunt haec (quae fusius in annalibus nostris explicare propositum habeo): a codice Vatic. lat. 4965 correcto dependet cod. Vatic. lat. 5749, incorrecto illi plus minusve affines sunt codd. Vatic. lat. 7304 et Vatic. Reg. lat. 1033, ita ut tres versiones distingui possint. Ex aliis permultis recentioribus codicibus, in quibus octavam synodum traditam cognovi, classi codicum Vatic. lat. 4965 — Vatic. lat. 5749 adscribo: Vatic. lat. 1332 s. XV. ex. — XVI in., 1333 s. XVI. in., 1334 s. XVI., 4169, 4900, 5593, 6813 — hi quattuor s. XVII. —, Ottobon. lat. 767, 769, 952/953, Venet. Marc. lat. IV, 21 s. XVI. At cum Vatic. lat. 7304 Venet. Marc. lat. Z. 164 s. XV., cum Vatic. Reg. lat. 1033 Venet. Marc. lat. III, 40 s. XV. arte cohaerere videntur. Unde autem hausta sit versio codicis Escor. lat. ç. II. 11 (cf. Antolín, Catálogo de los códices Latinos de la real biblioteca del Escorial I, 244 sq.), dicere nequeo.

Textum epistolae vel potius fragmenti n. 42 graece tantum antiquitus traditum edidi e codice 14) Monac. graec. 436 s. XV.—XVI., quem contulit A. Hartmann. Neglexi codd. Venet. Marc. graec. 167, Vatic. Ottob. graec. 27, Vatic. graec. 1183. Cf. 'Neues Archiv' XXXVII, 581 et supra p. 265.

Ex Hadriani II. epistolis perpauca in collectiones canonum transsumpta videntur esse. Tria fragmenta exhibet cod. Mus. Brit. add. 8873 Londiniensis s. XII., cui inest collectio quae vocatur 'Britannica', in fol. 176'—177, Var. II, 11—13 (cf. P. Ewald, 'Neues Archiv' V, 584): Var. II, 11: [Adrian]us papa sinodo [apud Tr]ecas. Si sedis apostolice — prodantur *(infra ep. n. 3 p. 700 l. 20 sqq.); Var. II, 12:* [Adri]anus papa episcopis, qui apud [Suessi]onem convenerunt. Decernimus — potiorem *(infra ep. n. 8 p. 708 l. 6 sqq.); Var. II, 13:* Adrianus Carolo reg[i]. Quamdiu enim — sessoris *(infra ep. n. 7 p. 704 l. 28 sqq.).* Item. De his, qui — liceat *(infra ep. n. 7 p. 705 l. 12 sq.). Integro epistolarum textu in optimis et vetustissimis codicibus conservato hanc versionem, quam examinavi, omittere licuit. — Codicem E. Bishop b. m. descripsit, K. Hampe contulit.*

Editiones principes atque praecipuas, sicut solemus, singulis epistolarum textibus enumerando praemisi. Inter quas primum locum obtinent Editio Romana quae dicitur (Epistolarum decretalium summorum pontificum tomus tertius, Romae 1591), necnon cardinalis Baronii Annales ecclesiastici. In duobus his operibus iam omnes fere epistolae Hadriani II., quae supersunt, inveniuntur: nempe in illa de rebus orientalibus quinque, quae octavae synodo insertae sunt, apud Baronium autem pleraeque ad res Franciae pertinentes extant. Ex his praecipue posteriores editores haurientes aut nullas aut perpaucas epistolas ignotas addiderunt: binae extant apud Sirmondum (nn. 18. 23), apud Labbeum (nn. 2. 13), apud Cellotium et Delalandium (nn. 29. 30), quae in codicibus Laudunensi 407, Vatic. Reg. lat. 566, Paris. lat. 1594 habentur; Baronius codice classis Paris. lat. 1557 et Treverensi usus erat. At alii editores Severinus Binius, Editio regia Parisiensis (1644), Bouquet, Mansi, Migne nihil novi attulerunt. De editionibus quoque prioribus plura in annalibus nostris me demonstraturum spero.

In hanc editionem quadraginta quattuor epistolarum numerum amplectentem duas antea nondum inter Hadriani II. epistolas editas recepi: nn. 11 et 20; epistolam autem n. 3 completiorem prioribus edidi. Econtra ex hoc opere — secundum rationem et consuetudinem societatis nostrae — privilegia et genuina et spuria ecclesiis monasteriisve concessa seclusi, excepto quod pallii concessionem pro Actardo episcopo datam collectioni inserui (infra n. 9), cum tam tenore quam codicis traditione cum aliis de causa eiusdem praesulis litteris compositis cohaereat. Removi etiam decretum quoddam a Baluzio, Miscell. ed. Mansi (1761) I, 402 = Migne, Patr. lat. CXXII, 1318 (J.-E. Reg. n. 2948) editum, assentiens Feodoro Schneider, qui illud secundum formam suam Hadriano IV. papae (1154—1159) certo attribuendum censebat. Epistolas deperditas, quarum ad nos notitia pervenit, non numeravi, sed in annotationibus commemoravi.

Restat iucundum officium grates agendi omnibus, qui in hoc labore praeparando vel perficiendo adiutores mihi fuerunt: praefectis bibliothecarum Germaniae, Italiae, Galliae, qui codicum inquirendorum vel conferendorum causa me ipsum aut socios amicabiliter receperunt sive codicibus Berolinum missis huius editionis opus liberabiliter sublevaverunt. Grato animo singulorum virorum clarissimorum doctorumque reminiscor, quorum sine auxilio labor meus infructuosus mansisset: H. Bresslau, A. Hartmann, W. Hauthaler b. m., A. Hofmeister, O. Holder-Egger b. m., P. Kehr, G. Kentenich, M. Krammer, G. Leidinger, W. Levison, G. Mercati, M. Meyer, A. V. Müller, H. Omont, K. Schellhaß, F. Schneider, E. Seckel, K. Strecker. Ante omnes vero memini Michaelis Tangl, de Epistolarum serie optime meriti, qui mihi pretiosissimum consilium saepe praebuit cuiusque praematuram mortem doleo atque lugeo.

Berolini mense Ianuario 1923.

Ernestus Perels.

I.

HADRIANI II. PAPAE EPISTOLAE DE REBUS FRANCIAE.

1.

Hadrianus II. papa Lotharium II. regem adhortatur, ut Theutbergam, quam Romae solutionem connubii postulantem redire se iussisse dicit, coniugem digno honore recipiat vel sub regali tuitione promissis abbatiis sustentet, donec causa eorum synodali sententia finiatur. *867 ex. — 868 in.*

867 ex. — 868 in.

Codd. Paris. lat. 1557 fol. 88'—89 (B). — Vallic. J. 49.

Edd. Baronii Ann. eccles. a. 867 n. 154—156; Sirmond, Conc. Gall. III, 371; Bouquet VII, 439; Mansi, Conc. coll. XV, 833; Migne, Patr. lat. CXXII, 1259. — Cf. J.-E. Reg. n. 2892 (2189).

Quia[1] beato Petro apostolorum principi Dominus noster oves suas, totam videlicet ecclesiam precioso iam sanguine suo redemptam, post passionis vincula, post clavorum vulnera et crucis ludibria atque resurrectionis gloriam tertio commendavit dicens: 'Pasce oves meas', 'pasce agnos meos', nos vice[a] utique apostolatus illius Domino in omnibus cooperante fungentes in virga aequitatis et iustitiae, in longanimitate benignae humilitatis et patientiae gregem Domini pabulo spiritalis vitae pascendum et cura solerti custodiendum divina suscepimus voluntate. Os[b] nostri apostolatus, septiformis spiritus gratia plenum[c], pro regni tui stabilitate felicitateque[d] perpetua, sempiterna nempe verae animae salute, qua nunc et in eternum beate[e] securiterque fruaris, o inclite rex Hlothari[f], vicibus indefessis aperientes excellentiam tuam paterno monemus affectu et iure apostolico exhortamur, quatenus malorum hominum consiliis relictis et mortiferis persuasionibus omnimodo spretis aurem[2] cordis tui caelesti sane[g] clavigero beato Petro in nobis loquenti aperires[h] omnique animositate et inclita mundi dilectione procul abiecta ea, quae iustitiae ac rectitudini maxime[i] congruunt, praedicantes toto desiderio audires evidentique perficias[k] devotus effectu, quia non auditores, sed factores legis Dei[l] fore iustos adprobat. Unde sedis apostolicae salubrem admonitionem et correctionem venerabili sinceraque mente suscipere stude.

Ioh. 21, 17. 16.

cf. Rom. 2, 13.

Duo igitur a te carnis devicto inlecebra[m] dudum commissa videntur illicita[n], quae[n] ab antecessore nostro piae memoriae papa Nicolao censura fuerant emendata canonica. Unum, videlicet nefarium Theutbergae legitimae[o] coniugis tuae divortium[p]; alterum vero,

1. a) c *in ras. B.* b) hos *B.* c) plenam *corr. ex* plenum, *ut vid. B.* d) *marg. sinist. folii ex parte delet. B.* e) beatę *B.* f) Hlotharii *B.* g) sanę *B.* h) aperire *B.* i) maximę *B.* k) perfitias *B.* l) Deus *Edit.* m) *corr. superscr. et ras. ex* incelebra *B.* n) Illicitaque *B.* o) *sequitur, sed deletum,* uxoris *B.* p) divortio *B.*

1) *Nescimus, quando Theutberga Romam venerit, unde nec tempus huius epistolae satis constat; ad a. 867 haec referunt Ann. Bertin. ed. Waitz p. 90. Cf. E. Dümmler, 'Geschichte des ostfränkischen Reiches' II ², 226 sq. et 'Sitzungsberichte der K. Preußischen Akademie der Wissenschaften, Philos.-Hist. Kl.', 1899 p. 757 sq.; R. Parisot, 'Le royaume de Lorraine sous les Carolingiens' p. 308; Mühlbacher, 'Die Regesten des Kaiserreichs unter den Karolingern' ² n. 1316 b. A. Lapôtre, 'Hadrien II. et les fausses décrétales, Revue des questions historiques' XXVII 390 sq. 393 (1880) eam a. 868 ineunti adscribit, quod laudat Ewald, J.-E. 2892.* 2) *Cf. prol. regul. s. Benedicti:* inclina aurem cordis tui.

867 ex. — 868 in.

scelestissimus[a] Waldradae moechae concubitus[b]: quae[b] non solum lex omnis divina reprobat, condempnat et fieri omnimodis vetat, sed etiam mundana[c] prohibent iura. De quibus nos iterum rescribere nullatenus studeremus[1], nisi vos a iustitiae tramite per incentiva carnis procul dubio deviasse bonumque coniunctionis legitimae vinculum dissolvisse et ad inlicitum ac pristinum stuprum incongruis reverti velle occasionibus agnosceremus. Teutberga itaque inlustrissima[d] regina coniux vestra sanctorum apostolorum Petri ac Pauli ad limina veniens menteque devota orationis desiderium complens nostram faciem[e] contemplari causasque suae[f] necessitatis nobis ore proprio exponere quaesivit. Quae cum a nobis, pro amore Dei et vestro[g], et omni nostra ecclesia honorifice, sicut oportebat, suscepta fuisset, dixit se propter quandam corporis sui infirmitatem et quia non legitime[h] vobis antea fuerit coniuncta conubio, a vestro velle separare consortio et ob amorem Dei saeculi dignitatem et gloriam abicere ac sub leni iugo Christi cervicem cordis submittere[2]. Quibus profecto auditis et Domino auxiliante diligenter consideratis non modico fuimus turbati stupore, quod se pro talibus a vobis quaereret separare, cum scriptum sit dicente Domino: A Deo iungitur mulier viro, et iterum: 'Quod Deus iunxit homo non separet', et, cum ipsa, sicut dicit apostolus, sui corporis non habeat potestatem, sed vos, cui Domini est voluntate legitimo matrimonio regalique toro coniuncta. Cui sane, quamvis cum vestrae voluntatis consensu[i] atque licentia[k] hocce[l] subplici nimis prece deposceret, nostrum in tali voluntatis suae desiderio[m] consensum nullo modo praebuimus. Licentiam vero illi revertendi ad magnitudinis vestrae consortium iuraque matrimonii regalis inlibata custodiendi praecepimus. Super his autem, quibus se a vobis quaerit disiungere, tam repente sine multorum confratrum nostrorum consilio et ingenti examine finitivam nunc proferre sententiam aut consensus nostri inmaturam dare licentiam iure distulimus. Deo autem nobis salutis opem vitamque praebente tam pro his quam etiam pro aliis ecclesiasticis causis synodum facientes et talia subtili[n] examine indagantes, [ut][o] secundum Deum salvi esse possitis, idonea satis intentione deliberabimus[p] atque finiemus.

(cf. Matth. 11, 30. — Matth. 19, 6. — cf. 1. Cor. 7, 4.)

Propter quod excellentiam tuam apostolicis monemus alloquiis et hortamur in Domino, ne aurem nobilitatis tuae consiliis impiorum et veritati repugnantium verbis inclines, sed potius dominicis et apostolicis praebens gratanter praeceptis eandem Teutbergam nobilissimam reginam coniugem tuam dilectionis[q] amore in coniugale consortium laetus recipias et pro[r] amore Dei et sancti Petri nostroque simul honore digno eam retinere sicuti corporis proprii[s] membrum[t] dilectum procures. Quodsi ob itineris longitudinem et asperitatem vel aliquam carnis incommoditatem ad vos usque ipsa pervenire distulerit elegeritque in aliquo proprietatis suae loco sibi utili magis consistere[3], interim, donec synodus, ut praediximus, fiat, salva et incolumis sub vestra regali tuicione atque defensione secura permaneat habeatque in potestate sua ipsas abbatias, quas ei dare ipse ore proprio promisisti, de quarum sumptibus atque redditibus necessaria possit habere stipendia[u] dignaque subsidia. Si vero

(cf. Ps. 1, 1.)

---

a) scelestissimum *B.* b) concubitumque, b *corr. ex* p, *B.* c) *secundum* n *post. add. B.* d) *tert.* s *post. add. B.* e) *corr. ex* fatiem *B.* f) siue *B.* g) vestrum *B.* h) legitimę *B.* i) consensus *B.* k) licentiam *B.* l) hotse *B.* m) desiderium *B.* n) subti *B.* o) *om. B.* p) coram Deo salvatore nostro *add. Edit.* q) dilecto nimis *B.* r) *ante* pro *littera erasa B.* s) *secundum* p *corr. B.* t) menbrum *B.* u) ti *superscr. B.*

1) *Ex hoc loco Lapôtre l. l. p. 393 ann. 7 Hadrianum iam antea ad Lotharium epistolam direxisse opinatus est neque vero seriem litterarum recte posuisse videtur. Quomodo autem fieri potuerit, ut P. Ewald Lapôtre secutus locum chron. Reginon. a. 868 ed. Kurze p. 95 ad unam eandemque epistolam deperditam papae pertinentem in Regestis pontificum bis (n. 2891* et n. 2901*) annotaret, ignoro. At Regestum n. 2891* certo delendum est, sicut iam defuit in Jaffei Regestis. De illa autem Hadriani II. epistola v. infra p. 702 ann. 1.* 2) *Cf. Ann. Bertin. l. l.:* Hlotharius Theutbergam uxorem suam Romam misit, ut se ipsam criminaretur, quatenus ab eius coniugio separari valeret. Sed Adrianus papa atque Romani talibus neniis non credentes, iussa est ad virum suum reverti. 3) *Cf. Mansi XV, 893:* — — ad hanc sedem apostolicam veniens — — inter alia cum iuramento dicebat, quod ante inter paganos aufugeret, quam faciem Lotharii gloriosi regis videret.

quilibet vestrum ei aliquam fuerit molitus contrarietatem[a] inferre aut periculose[b] praesumpserit nocere, sciat se a nobis perpetui anathematis vinculo esse procul dubio innodandum[c] et ab omni christianorum consortio separandum, te autem, si talibus consensum praebueris, omnimodis excommunicandum. 867 ex. — 868 in.

2.

Fragmentum responsionis Hadriani ad Adonem archiepiscopum Viennensem de diversis quaestionibus directae. *867 ex. — 868 in.*

Cod. Vatican. Reg. lat. 566 fol. 65—65' (B).

Edd. Labbe-Cossart, Concil. VIII, 940; Mansi, Conc. coll. XV, 860; Migne, Patr. lat. CXXII, 1261. — Cf. J.-E. Reg. n. 2893 (2190).

Folium codicis, in quo fragmenta huius epistolae exarata sunt, adeo mutilatum est, ut praeter initium, quod priores ediderunt, nonnisi pauca legi iam possint. Praeter O. Holder-Egger b. m. et me ipsum, qui epistolam contulimus, novissime etiam G. Mercati v. rev., bibliothecae Vaticanae praefectus, lectioni difficillimae sagaciter operam dedit. Quae a nobis enucleata sunt praebet editio hoc modo instituta: certa quae videbantur supplementa uncis inclusa in textum recepimus; lacunas, quas explere frustra quaesivimus, trinis semper punctis indicavimus; in variis lectionibus numerum litterarum, quae evanuerunt, — quoad conici licebat — annotavimus.

HADRIANUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI REVERENTISSIMO ET SANCTISSIMO CONFRATRI NOSTRO ADONI VIENNENSI ARCHIEPISCOPO[1].

Legatus cum lit[teris[2] a][a] beatitudine tua decessori meo sanctae memoriae papae Nicolao destinatus me[3] in se[de illius][b], | quia sic Dominus voluit, ordinatum invenit. Et quia noluimus frustrare pium studium tuum, nos illius vice | licet propter legati moram partim de his, quae scripsisti, fraternitati tuae respondimus. Debemus enim ei[4] in labore | succedere, cui per Dei gratiam successimus in honore. Igitur de ammonitione, quam per Waltarium[5] co[mitem][c] | circa gloriosum regem Lotharium[d][6] exercuit[e] sollicitudo tua, grates multas rependimus. In eo quippe | te praecipue industrium pastorem dominici gregis ostendis, quo insidias lupi praecavendas esse etiam[f] | longe positus adhortaris[g]. Perscrutatis[h] praeterea quaterniunculis[7], quos idem legatus detulit, | ingenium et acumen sensus tui mirati sumus et auctorem protinus conlaudamus. Verum sicut exemplar[ia][i] | epistolarum[8], quas[k] apostolicae recordationis decessor [nos]ter[l] super hac re in Gallias et ad omnes episcopos ultr[a Alpes][m] | positos destinavit, indicant et sicuti nonnulli . . .[n] [te]stantur, [q]uorum[o] unus[o] [Arsenius][p] | venerabilis episcopus[9] et apostolicae sedis apochris[iarius] . . .[q] | bibliotheca-

---

a) contrariaetatem *B.* b) periculoso *B.* c) innotandum *B.*

2. a) *ita Edit.; paene del. B.* b) *ita Edit.; paene evanuerunt B.* c) *ita Edit.; evan. B.* d) *sic B.* e) exsercuit *corr. B.* f) *om. Edit.* g) adhort—*in ras. B.* h) *ead. man. corr. ex* Prȩscrutatis *B.* i) *ita Edit.; evan. B.* k) quae *Edit.* l) *ita Edit.; evan. B.* m) *ita supplendum videtur (v. infra ep. n. 3 p. 700 l. 18); evan. ca. 6—7 litterae B.* n) *paene vel ex toto evan. ca. 20 litt. B;* primores XX *Edit., ubi cetera quae sequuntur vel sequebantur desunt.* o) *ita (*unus *corr. ex* munus*) legit Mercati.* p) *fine lin. absciss. hoc nomen quin supplendum sit, non dubito (cf. etiam infra ep. n. 10 p. 711 l. 1 sqq.).* q) *et huius et trium sequentium linearum plus dimidia parte (ca. 40 — 50 litt.) abscissum B. — Hic supplendum arbitror:* alter Anastasius eiusdem sanctae sedis *(cf. infra l. l.).*

1) *A. 860—875. Cf. de hac epistola W. Kremers, 'Ado von Vienne. Sein Leben und seine Schriften' I, 32 (1911); Dümmler II², 226; Parisot p. 292 ann. 1. — Ad Adonem post Nicolai I. mortem directum neque vero Hadriano II. (cf. Jaffé Reg.² 2946a) attribuendum est fragmentum epistolae, quod ex coll. Moreau 1131 f. 57 quasi ineditum S. Loewenfeld, 'Papsturkunden in Paris', in 'Neues Archiv' VII, 158 sq. publicavit: immo 'Embolium' est ad litteras bene cognitas Anastasii bibliothecarii et legitur ap. Migne, Patr. lat. CXXIX, 742.* 2) *Quae non extant.* 3) *Cf. Decr. Siricii, Migne, Patr. lat. LXVII, 231 (J.-K. Reg. n. 255).* 4) *Cf. Decr. Siricii l. l.* 5) *De quo cf. Nicolai I. ep. n. 47 supra p. 327 cum ann. 4; Kremers l. l. I, 31 sq.* 6) *II.* 7) *Quos Kremers I, 33 ann. 36 refert ad causam Photii et res orientalis ecclesiae; eos autem praecipue ad causam clericorum Remensium pertinuisse ex sequentibus apparere videtur.* 8) *Non satis elucet, quas Nicolai I. epistolas significet Hadrianus.* 9) *Ortensis (sed. 855, † 868).*

867 ex. — 868 in.

rius[a] [1] habetur, cum causa cleric[orum] . . .[b] | quam susceperant ab Ebbone dudum Remens[i] [2] . . .[c] | relata tunc praefatus venerabilis praesul . . .[d] ||

(fol. 65') . . .es[e] appellantium clericorum spernere . . .[f] propter depositionem Ebbonis . . .[g] | . . .[h] in tempore . . .g.eb. .[i] . . .[k] ut iam per me . . .[l] amplius illos . . .[m] | depositionis sub . . .[n] qui pro Ebbone . . .[o] iudiciali more ag[er]e | se diceret nullus ei . . .[p] per p . . .[q] studio immo | vero ex toto interim[r] pr. se . . .[s] | Gallicanę seu Ger[m]anicę reg[ionis] . . .[t] | clericos repperiri potuisset . . .[u] licis d . . .[v] | [cl]ericis m[a]nus impositio . . .[w] [a]b Ebbone . . .[x] ris . . .[y] | ab eo . .[z] sibi praeesse . . .[a'] oedi . .[b'] | . . .[c'] pa meis . . .[d'] vari . . .[e'] et cetera ep . . .[f'] | officia exercere . . .[g'] ene . . .[h'] depręcat . . .[i']. Qu . .[k'] | cumqu. s[l'] igitur . . .[m'] Ebb . . .[n'] | moderatio[o'] . . .[p'] issi . . .[q'] vos penes se . . .[r'] | Scriptum est [en]im: 'Ani[ma] quae p[eccave]rit [i]ps[a mori]et[ur].' Et rursus: 'Fil[ius non portabit iniquitatem][s'] | patris' . . .[t'] consecrator eoru[m] nullius here . . .[u'] | . . .[v'] qua . .[w'] sol . . .[x'] [in]ferioribus ius est . . . avę[y'] sentientibus result[an]di praelatis. Quibus[z'] et . . .[a*] | . .[b*] unt sicut errore pares, sic possunt haberi [in co]ndempnatione consimiles. Qu . . .[c*] | per[3] **illam impositionis manum [v]ulneratu[m] caput habebant et[4] qui participes facti sunt** . .[d*] | et . .[e*] damnati nisi resipuer[int][f*], [ab]s[olvi n]on[g*] poterunt[h*]. Hii vero, qui nihil horum egerunt, talia[i*] | minime debuerunt . . .[k*] [secund]um decreta magni papae Leonis[5] ad . . .[l*] os ant . . .[m*] | . . .[n*] e ordinator[o*] fuerit ordinatis obesse apo . . .[p*] | . . . s sed . . .[q*] o . . . t[r*] | . . . est . .[s*] g . . .[t*] | . . . p . . .[u*] | . . . si null[v*] | . . .

(Margin: cf. Ezech. 18, 20. — ibid.)

---

a) *corr. ex* blibliothecarius *B.* b) *reliqua lin. abscissa B.* c) *reliqua lin. abscissa B.* d) *post* pręsul *4 litt. paene evan. (*in It[aliam] *legit vel coniecit Mercati), reliqua lin. abscissa B.* e) *3 litt. evanuisse videntur B;* [voc]es? f) *litterae tres lectu difficiles B; fortasse* vel. g) *ex sequentibus ca. 20 litt., quae paene evan., diiudicari posse puto:* ill. litt[er.]s . . qui res *(ita Mercati)* . . . h) *evan. ca. 6 litt. B.* i) *evan. ca. 6 litt. B;* tangebat? k) *evan. 4—5 litt. B.* l) m *corr. pro* p; *evan. ca. 20 litt. B.* m) *evan. 4—5 litt. B;* poenae *supplendum proponit Mercati.* n) *ca. 24 litt. evan. B.* o) *ca. 17 litt. evan. B.* p) *sequentes 3 litt. certo cognoscere nequeo;* - dem? q) *evan. ca. 45 litt. B.* r) *ita legit Mercati.* s) *evan. ca. 55 litt. B.* t) *recte supplere videtur Mercati; post* reg *evan. ca. 53 litt. B.* u) *3 litt. evan. B.* v) *evan. ca. 46 litt. B.* w) *ca. 8 litt. evan. B.* x) *ca. 31 litt. evan. B.* y) *ca. 12 litt. evan. B.* z) *2 litt. paene evan. B;* eo *iterum scr. cancell. conicit Mercati.* a') *evan. ca. 58 litt. B.* b') *ca. 2 litt. evan. B.* c') *4 litt. evan. B.* d') *18—20 litt. evan. B.* e') *ca. 38 litt. evan. B.* f') *3—4 litt. evanuisse videntur B;* episcopi *vel* episcopatus *conicit Mercati.* g') *ca. 6 litt. evan. B.* h') *ca. 14 litt. evan. B.* i') *ca. 30 litt. evan. B.* k') *1—2 litt. evan. B.* l') *litt. cancell. ante* s *B.* m') *ca. 28 litt. evan. B.* n') *ca. 33 litt. evan. B.* o') *ita legit Mercati.* p') *ca. 8—9 litt. evan. B.* q') *ca. 27 litt. evan. B.* r') *ca. 24 litt. evan. B.* s') *optime supplevit Mercati.* t') *ca. 33 litt. evan. B.* u') *ca. 18 litt. evan. B.* v') *3 litt. paene evan. B;* Pro? w') *1—2 litt. certo cognoscere nequeo;* m *vel* in? x') *ca. 6 litt. evan. B.* y') *ca. 5 litt. evan. B;* pravę *conicit Mercati.* z') *legit Mercati.* a*) *evan. ca. 6—7 litt. B.* b*) *3 litt. evan. B.* c*) *ca. 8 litt. evan. B.* d*) *2—3 litt. evanuisse videntur B.* e*) *2 litt. legere nequivi.* f*) *verbum paene evan. B.* g*) *ita bene conicit Mercati.* h*) *corr. ss. pro* poterint *B.* i*) *ita legit Mercati.* k*) *evan. 8—10 litt. B;* sustinere *supplendum proponit Mercati.* l*) *evan. 3—4 litt. B.* m*) *ca. 6 litt. evan. B.* n*) *parte folii abscissa (v. supra p. 697 l. 38 sq.) haec quattuorque lineae sequentes valde deletae sunt. Ex eis quoque quae supersunt paene omnia evanuerunt B.* o*) *vel* ordinatore? p*) *evan. 2—3 litt. B.* q*) *ca. 12 litt. evan. B.* r*) *ca. 3 litt. evan. B.* s*) *2 litt. frustra diiudicare studui.* t*) *ca. 10 litt. evan. B.* u*) *praeter illud* p *tota lin. evan. B.* v*) *legit Mercati. Finis folii et fragmenti B.*

1) *Cf. Ann. Bertin. a. 868 ed. Waitz p. 92:* Anastasii, quem bibliothecarium Romanae ecclesiae in exordio ordinationis suae Adrianus constituerat. 2) *Archiepiscopo a. 816—835, 840—841.* 3) *Cf. Decr. Innocentii I. c. 53, Migne, Patr. lat. LXVII, 259 (J.-K. Reg. n. 303).* 4) *Cf. idem Innocentii decretum.* 5) *Quod Leonis I. decretum hic significetur, non perspexi.*

3.

Hadrianus statuta synodi Tricassinae approbat, Wulfado Bituricensi archiepiscopo pallium concedit. Nicolai papae decreta servari iubet. *868 Febr. 2.* 868 Febr. 2.

Codd. Paris. lat. 1557 fol. 79—79' (B); Laudun. 407 fol. 183—185 (C); Remens. 672 fol. 208_1*—*208_2 *(D). — Vallic. J. 49.*

5 *Edd. Baronii Ann. eccles. a. 868 n. 10—14; Sirmond, Conc. Gall. III, 362; Bouquet VII, 439; Mansi, Conc. coll. XV, 821; Migne, Patr. lat. CXXII, 1261. — Cf. J.-E. Reg. n. 2894 (2191).*

HADRIANUS*[a] EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI SANCTAE ET IN CHRISTO DILIGENDAE SYNODO APUD TRECAS[1] COLLECTAE.

Legationis vestrae scripta[2] beatae memoriae decessori meo papae Nicolao[b] missa nos 10 iam in sede illius divina dignatione locati suscepimus promptissimamque[c] oboedientiam vestram, quam in colligendis gestis secundum diffinitionem praenominati sanctissimi praesulis[3] exhibuistis, laudavimus. Et licet ad seriem rerum gestarum luce clarius agnoscendam non sufficiant, quae tam de Ebbonis[d] deiectione quam de his, quae postmodum[e] acta sunt, unanimitas vestra descripserit, et nonnulla relationi vestrae[f] desint eorum, quae super his 15 gesta sunt quaeque iam memoratus[g] et semper memorandus pontifex apostolicae sedi voluit ex integro reserari, pium tamen laborem vestrae sanctitatis et studium non solum laudabile, sed et longe lateque praedicabile iudicamus. Innocentia quippe iam nunc fratris et coepiscopi nostri Vulfadi[h] et collegarum eius, quam quidam emergens casus per non brevis temporis intercapedinem obumbraverat, retractatione et refricatione[i] vestrae sacratae et apostolicae 20 sedis auctoritate frequenter adunatae[k] sollertiae[l] ecce Deo gratias venit ad lucem et iustitiae suae radios ad omnium omnino certitudinem foras quasi solis splendor extendit. Ideoque nos vestrum iudicium ac vestram sententiam, quam apostolicae sedis censura, sicut exegit[m] ordo, praecessit, adprobamus, admittimus et corroboramus; atque postulationi vestrae, cui quicquam negari difficillimum est, annuentes ad pleniorem confirmationem usum pallii iam 25 dicto fratri nostro Vulfado Bituricensi[4] antistiti[n] secundum priorem consuetudinem ad genium et decus ecclesiae sibi commissae et instructionem ipsius[o] concedimus. Quod etiam saepe[p] memoratus decessor noster iam dudum libenter annueret, si quae nunc misistis ipse reciperet vel si is[q], qui hoc suscipere conabatur, a Bituricensi missus probaretur ecclesia[r]. Sed quod ille[s] non egit ecce nos egimus, quin potius quod ille perficere deliberaverat nos ecce[t] 30 Deo auctore supplevimus. Non quippe est diversitas operis, ubi est una eademque concordia voluntatis, praesertim[u] cum[u] debeamus ei[v][5] in labore succedere[w], cui successimus in honore: nimirum qui sumus, ut psalmista[x] canit, pro patribus nati filii et constituti, quamvis longe meritis[y] impares, super omnem universalis[z] sanctae ecclesiae[a'] terram[6]. cf. Ps. 44, 17.

Precamur autem et obsecramus in Domino, ut, sicuti[b'] nos unanimis fraternitatis vestrae 35 precibus annuimus et assensum de cetero non solum in hoc, sed et[c'] in omnibus praebere

---

*) *Superscriptiones:* Exemplar apostolicae responsionis ad sinodum habitam *B;* Exemplar responsionis ab Adriano papa factę *D.*

3. a) Adrianus *D.* b) Nicholao *D.* c) promtissimamque *D.* d) Ebionis *D.* e) t *superscr. B.* f) nostrę *D.* g) me- *superscr. al. m. C.* h) Volfadi *D.* i) reficatione *B;* refragatione *D.* k) adu- 40 nate *B, C.* l) solertiae *B.* m) exigit *D.* n) antistitis *B;* antistici *D.* o) ei *D.* p) sepę *B.* q) his *B.* r) aecclesia *B.* s) *om. D.* t) aecce *B.* u) cum praesertim *D.* v) et *D.* w) ei *add. D.* x) propheta *D.* y) mentis *D.* z) universalem *D.* a') aecclesiae *B.* b') sicut *D.* c') *om. C.*

1) *'Troyes' (867 Oct.—Nov.).* 2) *Mansi XV, 791 sqq. Cf. Schrörs, 'Hinkmar Erzbischof von* 45 *Reims' p. 287 sq.; 'Neues Archiv' XXVI, 638.* 3) *Cf. Nicolai I. ep. n. 79 supra p. 419.* 4) *'Bourges' (a. 866—ca. 876).* 5) *Cf. supra p. 697 ann. 4.* 6) *Cf. Nicolai I. ep. n. 88 supra p. 475 sq. et quae exposui in libro 'Nikolaus I. und Anastasius Bibliothecarius' p. 174 ann. 4 et p. 308 sq. Qui autem inspexerit illum locum, quin ab eodem dictatore uterque compositus sit, vix dubitabit.*

868 Febr. 2.

disponimus[a], ita quoque vos meis nunc votis satisfacere procurantes crebro dictum apostolicae recordationis papam Nicolaum[b] in codicibus vel dipticis[c] ecclesiarum[d] vestrarum scribi et nomen eius inter sacra missarum sollempnia[e] inpraetermisse[f] recitari faciatis, ita ut aliis quoque fratribus et dioceseon vestrarum sacerdotibus id ipsum agere praecipiatis. Nihilominus[g] vero suadere vestrae dilectioni curamus et ammonemus, ut tam Grecis principibus quam omnibus omnino clericali fungentibus[h] ordine contra personam eius vel acta seu decreta ipsius agere vel decernere quicquam temptantibus[i] tam verbo quam scripto viriliter obvietis ac validissime resistatis, scientes praeterea, quia quaecumque hic[k] adversus eius personam vel decreta gerentur, me his numquam praebiturum fore consensum nec eis, a quibuscumque vel quomodocumque fiant, meum interesse mentis vel[l] diffinitionis aut dispositionis affectum[m]. Quamquam, si quilibet apostolicae sedis misericordiam humiliter postulaverint, circa hos praemissa satisfactione mitius agere nullo modo velimus inflexibiles apparere, tantum ne[1] huiusmodi homines sic innocentiam suam asserere studeant, ut in accusationem[n] tanti pontificis[o] maximeque in Dei iuditio collocati quoquo modo prorumpere audeant, praecipue cum illum, dum advixit, nemo impetere praesumpserit vel eum de iniusto iuditio arguere vel tenuiter ausus extiterit, nisi[p] forte hunc[q] quis[q] humiliter adiit, cui ille satisfactione[r] nondum[r] curata iure remittere non consensit.

Estote igitur circa haec vigiles, estote fortes et ista omnibus ultra Alpes constitutis episcopis nunciantes[2], ut et ipsi quoque super his solliciti et intenti propugnatores sint, salutaribus monitis incitate[s]. Quoniam[3], si[4] sedis apostolicae praesul vel ipsius decreta detestationi[t] vel abdicationi habentur, nullius vestrum vel nomen vel institutum firmum aut stabile permanere valebit. Quin potius et dogmatibus, quae de sancta et individua trinitate a praesulibus sedis apostolicae promulgantur, nonnulla possunt[u] fieri detrimenta, si praecedentium quorumque et maxime primae sedis pontificum statuta vel ulli — quod dici nefas est, quin et ipso auditu prorsus[v] horrendum — a subsequentibus quibusque, immo et inferioribus, abolitioni cuidam vel dampnationi subiciantur vel impiae temeritatis ausu saltem[w] soli[x] derogationi[x] prodantur.

Sanctam fraternitatem vestram optamus[y] nunc et semper in Christo bene valere.

Data IIII. nonas Febr. indictione[z] prima.

4.

Hadrianus Waldradae absolutionem ab excommunicatione precibus Ludovici imperatoris praecipue impetratam significat. *868 Febr.*

Codd. Paris. lat. 1557 fol. 92'—93 (B); Remens. 672 fol. 212_1—212_2 *(C). — Vallic. J. 49.*

Edd. Baronii Ann. eccles. a. 868 n. 4. 5; Sirmond, Conc. Gall. III, 373; Bouquet VII,441; Mansi, Conc. coll. XV, 834; Migne, Patr. lat. CXXII, 1265. — Cf. J.-E. Reg. n. 2897 (2194).

---

a) diponimus *B.* b) Nicholaum *D.* c) dypticis *C;* dicticis *D.* d) aecclaesiarum *B.* e) sollemnia *C.* f) inpretermissae *B.* g) Nihilhominus *B.* h) fungibus *D.* i) temtantibus *C.* k) *deest D.* l) aut *D.* m) assensum *D.* n) accusatione *D.* o) ponfificis *D.* p) quis *add. D.* q) quis hunc *D.* r) nondum satisfactione *D.* s) incitatę *D.* t) *corr. ex* detestationis *B.* u) *deest D.* v) porsus *D.* w) saltim *D.* x) solide rogationi *B.* y) obtamus *D.* z) indicitur *B.*

1) *Cf. Anastasii bibliothecarii epistolam Adoni Viennensi directam, Migne, Patr. lat. CXXIX, 742:* — — ne, si hic factum fuerit concilium, sic quasi recuperationem sui status assequantur, ut in derogationem defuncti praesulis prosiliant, praecipue vero cum hunc nullus redarguerit — —. *Lapôtre, 'Revue des questions historiques' XXVII, 400 ann. 7; idem, 'De Anastasio bibliothecario' p. 229 ann. 1; Dümmler II², 225 ann. 2.* 2) *Cf. Anastasii epistolam l. l.:* Haec ergo cunctis fratribus nuntiate. 3) *Cf. l. l.:* Nam si tanti pontificis acta cassantur, vestra, quaeso, ubi parebunt? *et:* quoniam auctoritas huius ecclesiae mox dissolvitur, si praesul — —. *V. etiam E. Perels l. l. p. 252.* 4) *Cf. Ivon. Decr. V, 34.*

868 Febr.

Nemo*[1] plane dubitat nullum facinus esse, quod ecclesia[a] data[b] sibi divinitus potestate ab eo desistentibus non possit absolvere vel poenitentibus relaxare, cui dicitur: 'Quaecumque dimiseritis super[c] terram, dimissa erunt et in caelis, et quaecumque solveritis super terram, soluta erunt et in caelis.' In quibuscumque omnia sunt, quantacumque et qualiacumque sint. Quod etiam in sententia tua rationabiliter observandum est, qua licet fueris obligata, quia tamen[d], sicut multorum, sed praecipue dilectissimi filii nostri Hludouuici[e] [2] clementissimi augusti, cui fides in omnibus adhibenda est, relatione didicimus, a nevo, quo tenebaris obstricta, resipuisse diceris et ab obstinatione, qua videbaris adnexa[f], discessisse narraris, pietatis tibi viscera noveris apostolicae sedis aperta et tam vinculis anathematis et excommunicationis exutam quam cunctorum christianorum Dei et beatorum primorum apostolorum auctoritate societati redditam atque communioni te gaude[g] redactam[g], ita ut deinceps ecclesiam ingrediendi et orandi convivandique[h] seu cum ceteris christianis loquendi sit tibi auctore Deo data licentia, praefati dumtaxat regis[3] societati propter antiqui hostis versutias nullo pacto[i] penitus[k] adherendi[4]. Quod tamen beneficium quamquam hoc moderatio flagitasset ecclesiastica[l], quae sicut incorrectis inflexibilis, ita correctis[m] semper debet esse flexibilis, instantiam precum et incomparabilem dilectionem desiderabilis et spiritualis filii nostri iam memorati et iugiter memorandi augusti tam tibi celeriter impetrasse cognosce. Cuius scilicet postulatio, sicut nonnisi iusta[n] creditur, ita quoquo modo postponenda non ducitur. Verum tu sic te de cetero stude munire, ut donum solutionis, quod in terra percipere cerneris, in caelo Deo auctore veraciter capere merearis. Nam si te coram humanis oculis absolvendam exhibes et coram Dei conspectibus obligata consistis, nec nodo cares nec veniam impetras, quin immo et pro simulatione potiori nexu ligaberis[o]. Etenim divino fertur oraculo, quia homo videt in faciem, Deus autem cor[p] intuetur[p]. Ergo ne delecteris in infimis, sed superna cordis intuere semper obtutibus. Caduca sunt quae cernuntur, quae vero non[q] videntur aeterna consistunt. Noli rogo[r] pro terrenis caelestia, pro visibilibus gaudiis invisibilia[s] perdere gaudia, quae quidem nec cogitari sufficiunt[t]. Nullus tibi blandiatur; qui enim te beatificant, ipsi te decipiunt. Denique quantiscumque velaminibus iustitia et[u] veritas[u] occultetur, quandoque tamen splendorem foras suae claritatis emittet, nec poterit omnino diutius nubilo[v] scevae[v] defensionis[w] obduci, quod favente Deo tam sedis apostolicae studio quam rectissimi principis, karissimi videlicet filii nostri, cui[x] numquam tortitudo quaelibet aliquando placuit[y], sed nec[z] placere quoquo modo poterit, sollicitudine[a'] radios suos ut solis candor extendet.

cf. Matth. 16, 19; 18, 18.

cf. 1. Reg. 16, 7.

---

*) *Superscriptiones:* Ad Waldradam *B;* Cuius supra *C.*

4. a) aecclesia *saepius B.* b) *fol. 92' in marg. sinist. ex parte non iam legi potest B.* c) in *C.* d) tam *B.* e) Ludoyci *C.* f) adnixa *C.* g) gaudere dactam *B;* gaudere datam *C.* h) convivendique *C.* i) pacta *corr. ut vid. ex* pacto *C.* k) poenitus *B.* l) aecclaesiastica *B.* m) correptis *C.* n) *corr. C.* o) *corr. ex* libaberis *C.* p) intuetur cor *C.* q) ñon *C.* r) ergo *C.* s) *deest B.* t) suffitiunt *B.* u) *desunt C.* v) sceve nubilo *C.* w) detensionis *Edit.* x) qui *C.* y) complacuit *C.* z) ne *B, C.* a') solitudine *C.*

1) *Et codices et sensum sequentes hoc scriptum (de quo cf. Dümmler II², 228; Parisot p. 311; M.R.² 1317a) non solum J.-E. 2898, sed etiam J.-E. 2895 anteponimus; aut enim eodem Febr. 12 (cf. Parisot l. l. ann. 1) aut antea — cum quasi ipsam Waldradae absolutionem contineat — compositum videtur esse.* 2) *II. imperatoris. — De bonis inter papam et imperatorem consuetudinibus refert Liber pontificalis, in quo etiam litterae Hadriani in initio pontificatus sui Ludovico II. directae memorantur (ed. Duchesne II, 176; cf. J.-E. Reg. n. 2890*): — —* exules Gaudericum Veltriensem, Stephanum Nepesinum episcopos et Iohannem cognomento Hymmonidem, quos procacissima falsitas serenissimo Augusto incusans domo patriaque proscripserat, ab augusta mansuetudine multis epistularum documentis requirere studuit, dicens se bonum ecclesiae Dei pastorem videri non posse, nisi oves, quas fide sanctae ecclesiae infidelis vir per suam surreptionem proscripserat, recepisset. 3) *Lotharii II. scilicet; sed hic certe nusquam antea eius mentio fit.* 4) *Cf. Ann. Bertin. a. 868 ed. Waitz p. 91:* Absolutio autem ipsius Waldradae ea conditione est facta, ut Hlothario nullo pacto cohaereat.

5.

868 Febr. 12.

Hadrianus archiepiscopos et episcopos in regno Ludovici Germanici constitutos de absolutione Waldradae certiores facit. *868 Febr. 12.*

Codd. Paris. lat. 1557 fol. 93 (B); Remens. 672 fol. 212_2—212_1' (C). — Vallic. J. 49.
Edd. Baronii Ann. eccles. a. 868 n. 6; Sirmond, Conc. Gall. III, 373; Bouquet VII, 441; Mansi, Conc. coll. XV, 835; Migne, Patr. lat. CXXII, 1266. — Cf. J.-E. Reg. n. 2898 (2195).

HADRIANUS* EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI REVERENTISSIMIS ET SANCTISSIMIS CONFRATRIBUS NOSTRIS ARCHIEPISCOPIS ET EPISCOPIS IN REGNO HLUDOUUICI[a] GLORIOSI REGIS[1] CONSTITUTIS.

Sicut obstinatis et incorrigibilibus[b] debetur vindicta, ita conversis atque correctis[c] amovenda est ultio et adhibenda curatio. Quapropter nos Waldradae, quae multorum, ut refertur, adtestatione a[d] pristinis et illicitis affectibus ad salutiferum correctionis[e] iter conversa est, remedia miserationis apostolicae sedis exhibere consensisse illamque vinculo excommunicationis vel anathematis auctoritate Dei[f] et principum apostolorum absolvisse cognoscite, ita ut deinceps Domini ecclesiam ingrediendi et orandi convivandique seu cum ceteris christianis loquendi sit ei auctore Deo concessa licentia. Cui Waldradae videlicet competentia monita destinavimus[2] et quae conveniebant litteris inculcanda[g] praevidimus; quarum scilicet litterarum[h] textum sibi vestra fraternitas exhiberi summopere postulet. Et quoniam ita convenit, a vobis exigendum et agnoscendum decernimus, quatinus[i] per hoc scire valeat vestra sanctitas apostolicae sedis austeritatis et mansuetudinis, remissionis[k] et refrenationis inditia et moderantissimae[l] discretionis prorsus insignia.

Optamus sanctitatem vestram in Christo bene valere.

Data pridie idus Febr.[m] indictione prima.

6.

Hadrianus Ludovicum regem Germaniae commonet, ne Ludovici imperatoris neve Lotharii regis fratrum regna invadat. *868 Febr. 12.*

Codd. Paris. lat. 1557 fol. 93—93' (B); Remens. 672 fol. 212_1'—212_2' (C). — Vallic. J. 49.
Edd. Baronii Ann. eccles. a. 868 n. 15—17; Sirmond, Conc. Gall. III, 370; Bouquet VII, 442; Mansi, Conc. coll. XV, 829; Migne, Patr. lat. CXXII, 1263. — Cf. J.-E. Reg. n. 2895 (2192).

HADRIANUS**[a] EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI[b] DILECTO FILIO HLUDOUUICO[c 3] GLORIOSO REGI.

Inter exordia divinitus ordinati, licet in indigno ministro[d], pontificatus mei pacis studium prae ceteris virtutibus praedicandi suadendique[e] mihi necessitas non inconvenienter

*) *Superscriptio:* Cuius supra *C.*
**) *Superscriptio:* Item cuius supra *C.*

5. a) Ludoyci *C.* b) incorruptibilibus *C.* c) correptis *C.* d) ad *B.* e) correptionis *C.* f) *om. C.* g) inconculcanda *B.* h) *corr. C.* i) quare *C.* k) re- *superscr. B.* l) moderatissimę *C.* m) februarii *C.*

6. a) Adrianus *C.* b) Di *B.* c) Ludoyco *C.* d) ministerio *C.* e) *fol. 93 in dextra columna magna ex parte deletum cognosci non iam potest B.*

1) *Germaniae. — Cf. Ann. Bertin. a. 868 ed. Waitz p. 91, e quibus similes epistolas episcopis regnorum Karoli Calvi atque Lotharii II. missas esse (J.-E. 2899*. 2900*) apparet. Non iam extat epistola responsoria Hadriani II. Lothario II. regi missa (J.-E. 2901*, v. etiam Jaffé II², 703), de qua Reginon. chron. a. 868 ed. Kurze p. 95 tradit:* Ad haec *(i. e. ad Lotharii II. epistolam supra p. 239sq. editam)* supradictus papa rescripsit, sedem sancti Petri semper paratam esse dignam satisfactionem suscipere nec, quod divinae humanaeque leges iuste decernunt, umquam reppulisse: itaque si se immunem ab obiectis sciret, cum omni fiducia sedem apostolicam oporteret adire, ut expetitam benedictionem perciperet; si autem culpam recognosceret, nihilominus absque hesitatione venire festinaret, condigna poenitentiae remedia suscepturus. *Cf. Kurze, 'Neues Archiv' XV, 321; Dümmler II², 228 ann. 1; Parisot p. 311; Mühlbacher Reg.² n. 1317; Lapôtre, 'Revue des questions historiques' XXVII, 393; supra p. 696 ann. 1.* 2) *V. praecedentem ep. n. 4.* 3) *Germanico. De similibus litteris Karolo Calvo destinatis legitur in Ann. Bertin. a. 868 ed. Waitz*

868 Febr. 12.

incumbit, nimirum cum etiam[a] in ipsius dominicae nativitatis principio caelestis exercitus miliciae visae sint[b], quae clamarent: 'Gloria in excelsis Deo et in terra pax[c] hominibus bonae voluntatis.' Ubi profecto sollerter intuendum est, quia, sicut tunc pastores, qui super gregem suum prae ceteris vigilaverunt, tanti tripudii videre prae ceteris gaudia meruerunt, ita nos tunc procul dubio caelestium bonorum leticiam adipisci merebimur, si super oves dominicas sollicite vigilemus, ne videlicet has vel per insidias odii seu[d] discordiae[d] vorax lupus invadat vel[e] per cupiditatem[f] avidus ille leo deglutiat, qui[g] docente apostolorum principe[h] 'circuit quaerens quem devoret'. Ideoque nunc, fili carissime, oportune inportune suadeo, admoneo et instanter adhortor[i], ut pacis et dilectionis vinculum, quae maior est omnibus virtutibus et holocaustomatibus, insolubiliter in omnes et in[k] invicem observare gloria tua contendat et inter subiectos medullitus[l] custodiri semper admoneat. In hoc enim regni vestri status poterit incolomis[m] tutius[n] permanere, si vos neminem concutientes a nullo concuti dinoscamini.

Praeterea[o] nolumus ignorare celsitudinem tuam dilectissimum et spiritalem filium nostrum Hludouuicum[p], piissimum et a Deo protectum imperatorem[1], non adversus sanctae religionis filios, ut quidam[q], non[r] contra fidei christianae domesticos, sed adversus filios Belial, adversus Christi nominis inimicos pro sanctae ecclesiae[s] et praecipue nostra securitate proque fidelium liberatione multorum, qui pene iam finetenus apud Samnium periclitabantur[t], ita ut etiam fines nostros infestatio iam iamque Sarracenorum[2] invaderet[u]. Egressus a summo sublimitatis proprio[v] solio et a pacatissimae requiei suae fundamine nec[w] corpori[x] parcit, non aestibus, non algoribus, non denique ullis eventibus cedit, sed omnia incommoda[y], omnia discrimina pro Christi nomine tolerans nihil est, quod pro christianorum ereptione recuset arripere, nihil est, quod pro fidelium quiete ac pace declinet assumere. Denique non modicam[z] ecclesiae sanctae quietem per eum divina iam pietas operata est nec modicae paganorum vires fortitudine superna prostratae sunt. Siquidem saepius eosdem tamquam mures e[a'] cavernis suis egressos ad sua latibula terga vertere compulit et brachia contra nostros exerta potenti virtute resolvit, quin et nobis omnibus, qui longe sumus[b'] et qui prope, magnae securitatis praesidium condonavit, dum scilicet nonnullos[c'] eorum prostravit, nonnullos etiam ab eorum superstitioso ritu convertens Christi fidei et verae religionis itinera sectari perdocuit.

Qua de re ratum ducimus vestram commonere magnopere celsitudinem, quo non vestris motibus, non aliorum suggestionibus incitati quicquam quae illius sunt concutere praesumatis. Non solum autem quae illius sunt, verum etiam quae fratris ipsius, Hlotharii videlicet gloriosi regis[3], consistunt, nullo commovere patiamini prorsus instinctu. Qui enim tangit ea, quae fratris eius sunt, illa, quae ipsius[d'] sunt, tangit, et qui illum[e'] livore[e'] victus[e'] commovet, hunc procul dubio commovere dinoscitur. Quamobrem suademus et dilectionem vestram his apicibus cohortamur, ut iniquis suasionibus non cedatis nec sinistra machinantibus aures accommodetis[g'], sed unusquisque vestrum suo iure contentus quae alterius sunt usurpare non temptet nec invadere quocumque modo nitatur, quod invasum non modicum potest

Luc. 2, 14. — cf. Luc. 2, 8. — 1. Petr. 5, 8. — cf. 2. Tim. 4, 2. — cf. Marc. 12, 33. — cf. 1. Thess. 3, 12; 5, 15. — cf. Deut. 13, 13 et passim. — cf. Iudith 14, 12.

---

a) *deest C.* b) sunt *C.* c) *sequitur* h, *reliquae 6—8 litterae deletae sunt; fortasse* hominibus *bis scriptum erat B.* d) *desunt C.* e) nec *C.* f) cupidinem *C.* g) *fol. 93' ead. man. artius scriptum B.* h) n *superscr. B.* i) adortor *B.* k) *om. B.* l) medullius *B.* m) incolumis *C.* n) tuitius *B.* o) Pretera *C.* p) Ludovicum *C.* q) pugnare *recte videtur suppleri in Edit.* r) nec, *ut videtur, B.* s) *in ras. B.* t) periclitabant *B.* u) invadere *B, C.* v) proprie *C.* w) non *C.* x) corpi *C.* y) incomoda *B.* z) commodicam *B.* a') *om. C.* b') fuimus *C.* c') *inferior pars columnae sinistrae fol. 93' ex parte vix legi potest B.* d') eius *add., sed del. B.* e') livore victus illum *C.* f') acomodetis *B.*

p. 91: Karolus — — — deferentibus epistolas Adriani papae, accepit unam sibi directam, in qua isdem apostolicus praecepit, ut regno Hludowici imperatoris ac regno Hlotharii nullam molestiam ingerat *(J.-E. 2896*). Cf. Dümmler II², 229; Parisot p. 310.*

1) *II.* 2) *Cf. Dümmler II², 235 sq.; G. Lokys, 'Die Kämpfe der Araber mit den Karolingern bis zum Tode Ludwigs II. (Heidelberg 1906)' p. 79 sq.; L. M. Hartmann, 'Geschichte Italiens im Mittelalter' III, 1 p. 267 sq.; J. Gay, 'L'Italie méridionale et l'empire byzantin (Paris 1904)' p. 83. M. R.² 1239 f.* 3) *II.*

868 Febr. 23. invasori generare sine[a] dubitatione[a] discrimen. Provideat ergo prudentia vestra, ne iam fato desiderabilissimo filio nostro[b] semper augusto causam Dei exequenti et hereditatem Domini vindicanti ac ipsius bella praelianti quodlibet offendiculum praeparetur, quo sanctae Dei ecclesiae quavis ex parte impediatur vel profectus fidelium excludatur, sed potius tela vestra paganorum acies paveant et iacula vestra hi[c], qui sine Deo sunt, acuta[d] repperiant, quin potius secundum apostolum non sit vobis 'conluctatio adversus carnem et sanguinem', id est homines, 'sed[e] adversus principes et potestates, adversus mundi[f] rectores tenebrarum harum, contra spiritalia nequitiae[g] in caelestibus'. Alioquin manum apostolicae sedis cum eodem piissimo principe fortiter esse cognoscite et arma nostra illi munimina validissima conferentia, summo agonitheta nobis concertante et beatorum principum apostolorum intercessione cooperante, praeparata sine cunctatione praenoscite.

cf. 1. Mac. 15, 34. cf. 1. Reg. 18, 17. Ephes. 6, 12.

Optamus gloriam vestram nunc[h] et semper in Christo bene[i] valere, dilectissime fili. Dat. pridie idus Febr. indictione prima.

7.

Hadrianus Karolo Calvo regi respondet Ebbonis causam silentio contegi debere; pro restitutis clericis gratiam ei refert. Hortatur, ut Actardo per aliquantum iam temporis proprio episcopio privato alia ecclesia vacans concedatur; cui pro meritis suis longoque exilio pallii decus praeter solitum contulisse se significat. *868 Febr. 23.*

Codd. Paris. lat. 1557 fol. 80'—81' (B); Laudun. 407 fol. 187—190 (C); Remens. 672 fol. 208₁'—209₁ (D). — Vallic. J. 49.

Edd. Baronii Ann. eccles. a. 868 n. 22—26; Sirmond, Conc. Gall. III, 366; Bouquet VII, 443; Mansi, Conc. coll. XV, 824; Migne, Patr. lat. CXXII, 1266. — Cf. J.-E. Reg. n. 2902 (2199).

DILECTO[a] FILIO KAROLO[b] GLORIOSO[b] REGI[b] [1].

Hactardus[2] venerabilis quondam Namneticae[c] [3] urbis episcopus[d] ad apostolica perveniens[e] limina vestrae celsitudinis epistolam[4] detulit, quam quidem vos[f] sanctae memoriae decessori meo papae Nicolao[g] destinastis, sed nos iam vice illius in apostolica sede dignatione ac miseratione divinae magnitudinis ordinati[h] suscepimus[h]. Unde[i] quae[i] ab illo flagitata[k] sunt, nos pro viribus, indigni licet heredes[l], supplere[l] et opitulante Christo forte tamquam non ingrati[m] filii paternum debitum persolvere maturavimus. Quamdiu enim merita beati Petri apostoli Deo, cui omnia vivunt, non moriuntur, nequaquam fidei suae vel sollicitudinis heredes deficient[n], nec deerunt prorsus, qui regulam, quam circa Deum ferventissimae caritatis ostendit, pro quantitate virium proque capacitate divinitus collati doni sequantur. Ipse namque, quicquid ab indignis ministris neglegenter agitur, supplet; ipse locum, quem olim delibatione proprii corporis Domino consecravit, quiscumque vel qualiscumque vicarius extet, suae tamen claritatis lumine hodieque[o] indeficienter illustrat. Cui etsi desunt merita successoris[p], sed adsunt[q] beneficia decessoris ac primi sedis eiusdem sessoris.

cf. Luc. 20, 38.

---

a) *desunt C.* b) vestro *C.* c) hii *C.* d) acuata *B, C.* e) se *B.* f) m̄di *C.* g) nequitia *B.* h) *secundum* n *post. add. B.* i) *om. B.*

7. a) *Praecedunt:* Item cuius supra. Adrianus episcopus servus servorum Dei *D;* Hadrianus *al. man. post. superscr. C.* b) glorioso regi Karolo *D.* c) Nanneticę *D.* d) *fol. 80' columna sinistra ex parte deleta vix legi potest B.* e) veniens *D.* f) *om. D.* g) Nicholao *D.* h) suscepimus ordinati *D.* i) Undeque *B.* k) fragilitata *B.* l) supplere heredes *D.* m) grati *D.* n) *inter* defici- *et* -ent a *del. B.* o) odieque *B;* hodique *D.* p) *corr. D.* q) assunt *D.*

1) *Calvo. — De hac et sequentibus epistolis cf. Dümmler II², 229 sq.* 2) *Namnetensis episcopus 843/844—871, postea (871—875) Turonensis archiepiscopus. Cf. Duchesne, 'Fastes épiscopaux de l'ancienne Gaule' II², 369 sq. 312.* 3) *'Nantes'.* 4) *Mansi XV, 796 sqq.; cf. Ann. Bertin. a. 867 ed. Waitz p. 88 sq.*

868 Febr. 23.

Itaque de Ebbonis quondam Remensis archiepiscopi[a] qualiscumque restitutionis negotio benignitatis vestrae litteris satis edocti oboedientiam et studium, quod hinc[b] iuxta diffinitionem apostolicae sedis exhibuistis, approbavimus et auctori, a quo cuncta[c] bona[c] procedunt, inmensas gratiarum actiones persolvimus. Verum illa si essent, apostolica sedes de Ebbone ad[d] liquidum[d] invenire[d] satagebat, quae restituendis a fratre et coepiscopo nostro[e] Hincmaro[f] olim deiectis clericis[1] possent aliquid generare discriminis. At vero cum nec idem Ebbo erroris[g] alicuius defensioni, quo hereticus quis efficitur, dederit operam nec iam memorati clerici aliud in hoc nisi humilitatem et oboedientiam exhibuerint, illa, quae de Ebbone dici possunt, quia, ut opinamur[h], nihil ad utilitatem proficiunt[i], iamiamque silentio contegantur; maxime cum et ipse et[k] omnes[k] episcopi praeter Rothadum[l][2], qui causae illius notitiam habuere, decesserint[m] et pro[n] longitudine[o] temporis ad liquidum indubie[p], quae tunc acta super hoc sunt negotio, sciri non possint[q] atque de his, qui ad Dominum migraverunt[r], nobis facile iudicare[s] non liceat. Cum enim in manu iuditii Dei consistant, si humanis diffinitionibus quicquam de his tribuatur, non solum praesumptionis, sed et dampnationis est prorsus inditium. Ille quippe Ebbo suo iam Domino aut stat aut cecidit. Quodsi stat, quis hunc[t] conetur eicere[u]? Si vero cecidit[v], quis[w] nitatur[x] erigere nisi forte is[y], qui sua iuditia divino iuditio praeponere impia[z] temeritate[z] deliberat? Relinquatur ergo[a'] huiusmodi Dei cunctarum intentionum scrutatoris iuditio, nimirum qui secundum apostolum constitutus[b'] est a Deo iudex vivorum et mortuorum quique iuxta fidei nostrae stabile fundamentum iudicaturus est vivos et mortuos. Praeterea[c'] non[c'] modicas gratias vestrae[d'] benignitati[d'e'] referimus[d'], quoniam praelatis restituendis clericis, quibus apostolicam sedem[f'] manum porrigere sensit, ipsa quoque ad laudem Dei et reverentiam principum apostolorum necnon et honorem sedis ipsorum manum porrigere[g'] alacri studio procuravit. Quamobrem postulantibus iam[h'] vobis[3], ut primus eorum, Vulfadus[i'] scilicet frater et coepiscopus noster, pallii usu more successorum[k'] suorum nostrae auctoritatis largitione decorari potuisset, merito condescensionis aures accommodavimus[l'][4]. Et quoniam in restituendis his cum sedis apostolicae studiis concordastis[m'] et[m'] concertastis[m'], ad percipiendum quoque quod deerat vestram floccipendere dilectionem satis[n'] inconveniens duximus.

cf. Hebr. 4, 12. — cf. Act. 10, 42. — cf. Eccli. 7, 36.

Innumeras nihilominus pietati[o'] vestrae grates[p'] rependimus, quoniam tanta compassionis viscera circa praedictum fratrem nostrum[q'] et[r'] coepiscopum Actardum, sicut ex relatione ipsius et ex epistolae[s'] vestrae pio affectu[t'] datur intellegi, exhibere contendit, ut dolorum et aerumnarum[u'] ipsius maximam partem se[v'] gestare luce clarius innotescat. Verum nos votis excellentiae vestrae consonantes non ducimus tantum virum et ecclesiae Christi pernecessarium debere tantis[w'] involvi miseriis vel tantis gravari, cum sit etiam aetatis maturitate maceratus, incommodis, praesertim cum et scientia non contemnenda polleat et hunc vestri regni ecclesiarum praesulum relatio non parvipendenda commendet. Qua de re, si eius ecclesia,

---

a) r *in* archi- *post. add. B.* b) *deest D.* c) bona cuncta *D.* d) invenire ad liquidum *D.* e) *deest D.* f) Hymmaro *D.* g) errori *B.* h) i *in ras. C.* i) profitiunt *B.* k) omnesque *D.* l) Rothardum *D.* m) decessert̄ *D.* n) post *C.* o) longitudinem *B, C.* p) indubię *B.* q) possunt *D.* r) migraverint *D.* s) iudica *B.* t) eum *D.* u) deicere *D.* v) ceciderit *B.* w) hunc *hic add. D.* x) conetur *D.* y) his *B, D.* z) impietate meritate *B.* a') *ead. man. in marg. add. B.* b') constituitus *B.* c') *ras. ante* non *B;* Preñ *D.* d') referimus vestrae benignitati *D.* e') benignitatis *B, C.* f') sede *B.* g') porrige *D.* h') *om. D.* i') Volfadus *D.* k') *sic B, C, D.* l') commodavimus *D.* m') concertastis et concordastis *D.* n') factis *D.* o') piaetatis *B.* p') gratis *B;* gratias *D.* q') *deest D.* r') *om. B.* s') *primum* e *superscr. B.* t') acfectu *B.* u') erumnarum *B.* v') vos *Edit.* w') *deest B, D.*

1) *Ab Ebbone consecratis.* 2) *Suessionensem episcopum (ca. 832—ca. 869, cf. Duchesne, 'Fastes épiscopaux' III, 91). V. Karoli Calvi epistolam, Mansi XV, 797:* Nam nullus episcoporum iam superest praeter Rothadum, qui tunc ipsius causae interfuerit. 3) *Mansi XV, 800.* 4) *V. supra p. 699 ep. n. 3.*

868 Febr. 23.

ut ipsius et metropolitani proprii[1] ac multorum[a] antistitum necnon et litterarum vestrarum[2] circumstantia innuit, funditus[b] diruta et per nonnulla curricula iam in solitudinem redacta esse dinoscitur[3] (cf. Gen. 47, 19), paganis videlicet non solum transitum, sed etiam stationem ibidem[c] facientibus ac per hoc depopulatis undique locis habitatore carentibus[d], sublatis etiam a Brittonibus[e], si[f] quae remanserant, rebus, aliam ei[g], vacantem dumtaxat, concedendam decrevimus[4]. Cuius decreti necessario[h] instituto[h] libenter quaesumus[i] more solito praebete pro Christi dilectione favorem. Nec ei minorem quam sua fuerat dari volumus, cum, licet hoc ipse minime postulet — ne videlicet alicuius ambitionis fama notetur —, conveniet consequi potiorem[k]; nimirum qui inter cetera virtutum suarum insignia barbarorum[l] rabiem saepe perpessus Christum[m] confiteri non solum coram hominibus, verum etiam coram paganis et infidelibus non erubuit (cf. Matth. 10, 32. 33; Luc. 12, 8. 9). Ei ergo, cuiuscumque sint numeri, merito possunt oves Christi committi, qui ipsum Christum etiam inter gladios et vincula diversaque pericula praedicare non rennuit[n]. Unde et nos illius multiplici miseriae et diutinae[o] peregrinacioni atque continuo merori compatientes decus illi pallii solo miserationis affectu contulimus. Quod non aliter illi nec cuilibet absque metropolitis concederemus[5], nisi multotiens hunc exilia, mare, vincula passum[6], etiam ad capitalem sententiam frequenter tractum fuisse comperissemus, et nisi hoc ipse suis tantis ac talibus detrimentis, quin potius meritis, pro celerrimae consolationis solatio meruisset: ut scilicet habeat pro exilio et catena[p] pallii ornamenta, non[q] ad ecclesiae, cui incardinandus est[r], perpetuum institutum, sed ad suum specialem certique temporis usum. Potiatur igitur[s] tanti decoris ornatu, qui inter sacerdotum infulas praecipuum tenere[t] locum dinoscitur, quatinus etiam per hoc insigne vestra excellens ammoneatur industria et huius sacrati[u] muneris reverentia pium cor vestrum sollicitius ac salubrius[v] urgeatur[w], quo tantus vir vestro quoque favore vacantis[x], etiamsi se metropolis optulerit, ecclesiae moderamina consequatur[y], ad excludenda videlicet cuncta[z] contra[z] se[z] iniecta obstacula[a'] et peragenda divinitus[b'] sibi[b'] collata episcopalia ministeria. Siquidem indignum ducimus quemquam ad apostolicam sedem, ubi semper[7] catholicis subvenitur, tribulatum accedere et non[c'] consolatum[c'] recedere, praesertim cum quendam Romanorum principum, etiam a fide Christi extraneum, non debere quempiam ab imperatore tristem discedere perhibuisse quaedam fateantur historiae[d'8]. Debet enim nostra compatienti[e'] habundantia aliorum suppleri inopia (cf. Rom. 12, 15), quo valeat esse merens[f']

a) *corr. al. atram. in* multarum *C.* b) funditur *B.* c) ibi *D.* d) *sequuntur:* sublatis etiam stationem ibidem facientibus ac per hoc depulatis *(sic)* undique locis habitatore carentibus *(v. supra l. 3 sq.), sed iteratione cognita deleta sunt; deinde* sublatis etiam *recte pergit C.* e) Brittonis *B.* f) sibi *D.* g) *corr. ex* ea *B.* h) necessaria institutione *D.* i) qs̄ *B;* eqs, e *post. add. vid. C;* equum *D.* k) pitiorem *B.* l) bar- *superscr. C;* barbarum *D.* m) *sequitur rasura B.* n) *ita C; corr. in* renuit *B.* o) diutini *B.* p) cathena *B, D.* q) nam *B, D.* r) non *hic add. D.* s) ergo *D.* t) teneri *B, C.* u) *corr. ex* sacramenti *D.* v) *secundum* u *superscr. B.* w) urgueatur *C.* x) vaccantis *B.* y) -quatur *in ras. C.* z) contra se cuncta *D.* a') o *in ras. C.* b') sibi divinitus *D.* c') consolatum non *D.* d') hystorię *C, D.* e') *sic B, C, D.* f') cum moerentibus et *add. Edit.*

1) *Herardi Turonensis archiepiscopi (855/856—871, cf. Duchesne l. l. II², 311 sq.).* 2) *Mansi XV, 800:* — — funditus diruta, redacta per decennium cernitur in eremum — —. 3) *Cf. ad haec W. Vogel, 'Die Normannen und das fränkische Reich bis zur Gründung der Normandie 799—911 (Heidelberg 1906)', p. 137 sq. 222 sq.* 4) *Scripserat papae Karolus Calvus, Mansi XV, 800:* Cui quia nulla manet spes in propria, si annuit et favet vigilantissima vestrae discretionis solertia, voluntate et mente promptissima optamus vacantis sedis constituatur in cathedra — —. 5) *Cf. E. Lesne, 'La hiérarchie épiscopale en Gaule et Germanie 742—882 (Lille-Paris 1905)', p. 94 sq.; Hinschius, 'Das Kirchenrecht der Katholiken und Protestanten in Deutschland' II, 35 sq.* 6) *Cf. epist. Karoli Calvi, Mansi XV, 800:* — — exilium, vincla, mare, dura pericula passum, — —. 7) *Cf. Coelestini I. epistolam ad Constantinopolitanos, Mansi IV, 1046 (J.-K. Reg. n. 375).* 8) *Cf. Eutrop. VII, 21, 3 (M. G. Auct. antiq. II, 132) = Paul. hist. Roman. VII, 21 (Script. rer. Germanic. ed. Droysen p. 66):* [Titus] facilitatis et liberalitatis tantae fuit, ut cum nulli quicquam negaret et ab amicis reprehenderetur, responderit nullum tristem debere ab imperatore discedere, — —; *secundum Sueton. Tit. c. 8:* non oportere, ait, quemquam a sermone principis tristem discedere.

868 Febr.

cum[a] gaudentibus gaudens et non in scabellum pedum in personarum acceptione cernuus, sed consolatus queat[b] iam Deo auctore 'consolari eos, qui in omni pressura[c] sunt', per Iesum Christum dominum nostrum. (cf. Hebr. 1, 13. cf. Iacob. 2, 1. 2. Cor. 1, 4.)

Optamus[d] gloriam vestram nunc et[a] semper in Christo bene valere, dilectissime[e] fili.
5 Dat. VII. kal. Marc.[f] indictione prima.

8.

Hadrianus episcopis Suessionensis synodi (a. 866) de Actardo episcopo similia atque Karolo Calvo regi scribit; ut ipsi quoque huic rei studiose operam dent, eos admonet.

868 Febr.

Codd. Paris. lat. 1557 fol. 79'–80' (B); Laudun. 407 fol. 185–187 (C); Remens. 672 fol. 208₂–208'₂
10 *(D). – Vallic. J. 49.*

Edd. Baronii Ann. eccles. a. 868 n. 19–21; Sirmond, Conc. Gall. III, 364; Morice, 'Mémoires pour servir de preuves à l'histoire ecclésiastique et civile de Bretagne' I, 326 (Paris 1742); Mansi, Conc. coll. XV, 823; Migne, Patr. lat. CXXII, 1269. – Cf. J.-E. Reg. n. 2903 (2200).

REVERENTISSIMIS* ET SANCTISSIMIS CONFRATRIBUS ET[a] COEPISCOPIS[a] NOSTRIS,
15 QUI PRAETERITO ANNO APUD SUESSONICAM URBEM CONVENERUNT[1].

Inter cetera, quae apostolicae sedis auctoritate in id ipsum convenientes de fratre iam et coepiscopo nostro Vulfado[b] et collegis ipsius praeterito anno synodice diffinistis[c], etiam apostolicae sedi[d] causam venerabilis[e] fratris[f] nostri[f] Hactardi, Namneticae[g] quondam urbis episcopi, seu tribulationes exposuistis[2]; simul etiam hunc mirifice commendantes, quo illi
20 a tanta sede subveniretur, unanimiter ac[h] magnopere postulastis. Quorum relationem[i] sive suggestionem tanto gratanter tantoque libenter nos, iam Deo[k] auctore[k] illius sedis licet inmerito moderamine[l] potiti[m], suscepimus[m], quanto hanc ex fraternae dilectionis affectu prodiisse luce clarius intelleximus, praecipue cum ei[n] vobiscum praecessorum meorum, Leonis scilicet et Nicolai[o] sanctissimorum praesulum, recensita scripta non parvipendendum per-
25 hibeant testimonium. Igitur illi omnium, qui[p] in concilio[q] Trecasino[3] inventi sunt, legatione fungenti et instantius pro hoc satagenti pallium fratri[r] et[r] coepiscopo nostro Vulfado sanctae Bituricensis[s] ecclesiae[t], sicuti iam per alia scripta significavimus[4], deferendum[u] commisimus. Sed quia idem reverendus antistes, ut vestra[v] relatio manifestat[w], a[w] propria ecclesia diutino iam tempore paganorum persecutione propulsus hac[x] illacque[x] peregre proficiscitur, (cf. Matth. 21, 33.)
30 huc atque illuc multis iam fessus erumnis vagabundus incedit, valde dolemus et ei fraterna vincti[y] caritate compatimur, maxime cum apostolice[z] dictum sit: 'Qui viderit fratrem suum necessitatem habere et clauserit viscera sua ab eo, quomodo caritas Dei manet[a'] in eo?' Illud[b'] sane praecipue[c'] flentes, quod tantae scientiae tantaeque[d'] morum probitatis viro sub huiusce- (1. Ioh. 3, 17.)

---

*) *Superscriptio:* Epistola Adriani papę *D.*

35 a) cum — nunc et *(infra l. 4) in ras. C.* b) quae ad *B.* c) *secundum* s *post. add. B.* d) Obtamus *B;* Oramus *D.* e) dilectissimę *B.* f) Marc̄ *B;* mar̄ *C;* Marcii *D.*

8. a) *ead. man. superscr. B.* b) Volfado *hic et infra D.* c) diffinitis *B.* d) sedis *D.* e) venebabilis *D.* f) *desunt D.* g) Nannetice *D.* h) hac *B.* i) relatione *B.* k) do auctore *B; desunt D.* l) moderamini *D.* m) suscepimus potiti *D.* n) *ita B, C, D;* et *Edit.* o) Nicholai *C, D.*
40 p) que *B.* q) consilio *D.* r) *in ras. B.* s) Bituriensis *B.* t) aecclesiae *B.* u) deferendam *B.* v) *ras. ex* nostra *corr. ut videtur C.* w) manifestata *B.* x) hanc illamque *B.* y) victi *C.* z) apostolicaę *B.* a') erit *D.* b') Illuc *D.* c') p̄cipue (a *superscr.*) *C.* d') tantę *D.*

1) *866 Aug. 18. — Laudatur haec epistola ab Hincmaro, Ann. Bertin. a. 868 ed. Waitz p. 91 sq.:* tertiam autem archiepiscopis aliisque episcopis Cisalpinis detulit, ut, quia isdem Actardus pro paganorum
45 infestatione et Brittonum oppressione in sua civitate manere non poterat, si locus eveniret, etiam de metropoli isdem Actardus in vacante civitate pastore auctoritate apostolica ab episcopis provinciae ipsius incardinetur. 2) *Mansi XV, 732 sq.* 3) *Cf. supra p. 699 ann. 1.* 4) *Ep. n. 3 p. 699.*

868 Febr. modi[a] praetextu vacante[b] maximum dispendium dominicis[c] ovibus[d] generetur, dum scilicet utilitas[e], quae per hunc ecclesiae[f] Christi provenire[g] poterat, tantis iam temporibus excludatur.

Qua de re secuti[h] praedecessorum patrum instituta et apostolicae sedis exempla pontificum praecipueque beati papae[i] Gregorii, qui circa huiusmodi, quae nos[k] hunc[l] erga praefatum antistitem[m] Deo favente statuimus, saepe statuisse[n] dinoscitur[1], decernimus hunc sanctissimum crebro dictum fratrem nostrum et coepiscopum Hactardum ecclesiae[o], quae forte[p] suo[p] fuerit[p] viduata rectore, penitus[q] incardinari, quatinus in ea constitutus et officia episcopalia, quae per impositionem manus accepit, exerceat et pastorale[r] ministerium sollempniter agens oves[s] dominicas sapientiae sibi divinitus adtributae sale condiat et de hac[t] lucrum[u] conditori suo sine quolibet impedimento reportet. Si tamen eius[2] ecclesia[v], ut ipsius et metropolitani[w] proprii ac[x] litterarum vestrarum circumstantia innuit, funditus diruta et per nonnulla curricula iam[y] in solitudinem redacta esse dinoscitur[z], paganis[a'] videlicet non solum transitum, sed etiam stationem ibidem facientibus ac[b'] per hoc depopulatis undique locis[c'] habitatore carentibus[d'], sublatis etiam a Brittonibus sibi quae remanserunt rebus, nec ei minorem quam sua fuerat dari volumus, cum, licet hoc ipse minime postulet, ne videlicet alicuius ambitionis fama notetur, etiam si se metropolis fortassis obtulerit, conveniat consequi potiorem; nimirum qui[e'] inter cetera[f'] virtutum suarum insignia barbarorum[g'] rabiem saepe perpessus Christumque[h'] confessus iam nunc[i'] Deo iure dicere debeat: 'Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuae[k'] laetificaverunt animam meam.' Pro cuius rei obtinendo prorsus effectu dilecto filio nostro Karolo glorioso[l'] regi preces[m'] direximus[3] et ecce vestram[n'] unanimem caritatem, quo pietatis[o'] huius operis favorem et studium curetis indeficiens[p'] praestare, praesentibus hortamur affatibus. Et, ut nostram[q'] vultis[r'] erga vos in oportunitatibus adesse[s'] benivolentiam, ita vestra[t'] erga hunc fratrem, cui manum porrigimus, vobis[u'] quoque[u'] manum porrigentibus, donec quod decrevimus effectum capiat, promptissima[v'] patescat industria. Siquidem et nos illius multiplici miseriae et diutinae peregrinationi atque continuo merori conpatientes decus illi pallii[w'] solo[x'] miserationis affectu contulimus. Quod non aliter illi nec cuilibet absque metropolitis concederemus, nisi multotiens hunc exilia, mare[y'], vincula passum, etiam ad capitalem sententiam frequenter tractum[z'] fuisse comperissemus, et nisi hoc ipse suis tantis ac[a*] talibus[a*] detrimentis, quin potius meritis[b*], pro celerrimae consolationis solatio meruisset: ut scilicet habeat pro exilio et catena pallii ornamenta, non[c*] ad[c*] ecclesiae[d*], cui incardinandus[e*] est, perpetuum institutum, sed ad suum spetialem certique temporis usum. Siquidem indignum ducimus quemquam ad apostolicam sedem, ubi semper[4] catholicis subvenitur, accedere tribulatum et non ex quavis parte consolatum recedere. Debet enim nostra compatienti[f*] habundantia aliorum suppleri[g*]

cf. Gen. 47, 19. — Ps. 93, 19. — cf. Eccli. 7, 36.

a) huiusce (h *superscr.)* modo *B.* b) *ita B, C, D;* vagante *Edit.* c) dominibus *B.* d) *deest B.* e) *corr. ex* utilitatis *B.* f) aecclesiae *B.* g) praevenire *B.* h) sicuti *D.* i) papa *B.* k) s *superscr. ead. man. C.* l) *ita B, C, D;* nunc *Edit.* m) antistititem *D.* n) *corr. B.* o) aecclaesiae *B.* p) fuerit forte suo *D.* q) poenitus *B.* r) pastoralem *B, C.* s) *corr. ex* ovas *D.* t) ac *B.* u) *corr. pro* lucro *C.* v) aecclaesia *B.* w) metropolitati *B.* x) hac *B.* y) *deest D.* z) cognoscitur *D.* a') paganos *B, C.* b') hac *B.* c') *om. B.* d') credentibus *B.* e') quae *B.* f') cętera *B.* g') babarorum *D.* h') Christum *D.* i') vere *add. D.* k') domine *add. C.* l') *corr. D.* m') pręces *B;* p̄ces *C.* n') vestra *superscr. B.* o') piętatis *B.* p') indefitiens, *secund.* n *superscr. B.* q') nostra *B.* r') multis *B.* s') esse *B, D.* t') vestram *B.* u') vobiscumque *B, D.* v') proptissima *B, C.* w') palli *B.* x') sola *B.* y') male *B.* z') *corr. D.* a*) actibus *B;* auctus *vel* auctas *D.* b*) *deest D.* c*) nam de *B.* d*) aecclesiae *B.* e*) cardinandus *B, C.* f*) *sic B, C, D.* g*) supleri *C.*

1) *Cf. Gregor. M. Registr. I, 77, II, 17, II, 37, III, 13, MG. Epist. I, 96 sq., 114, 132 sq., 172 sq. (J.-E. Reg. nn. 1146, 1169, 1191, 1217). V. etiam Lib. diurn. 8 ed. Sickel p. 7 sq.* 2) *Haec ad verbum fere iterantur ex ep. n. 7 supra p. 705 sq.* 3) *Ep. n. 7, cum qua sequentia fere concordant (v. supra p. 706).* 4) *Cf. supra p. 706 ann. 7.*

868 Febr. 25.

inopia, quo[a] valeat esse merens[b] cum gaudentibus gaudens et consolatus queat iam Deo[c] auctore 'consolari eos, qui in omni pressura[d] sunt', per Iesum Christum dominum nostrum[e].

cf. Rom. 12, 15. 2. Cor. 1, 4.

9.

Hadrianus Actardo episcopo Namnetensi pallium concedit.

5 *868 Febr. 25.*

Cod. Paris. lat. 1557 fol. 89–89' (B). — Vallic. J. 49.

Edd. Baronii Ann. eccles. a. 868 n. 31–33; Sirmond, Conc. Gall. III, 369; Bouquet VII, 445; Morice, 'Mémoires pour servir de preuves à l'histoire de Bretagne' I, 325; Mansi, Conc. coll. XV, 828; Migne, Patr. lat. CXXII, 1271; Bullarium Romanum (Taurin. Edit. 1857) I, 331. — Cf. J.-E. Reg. n. 2904 (2201).

10 HADRIANUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI REVERENTISSIMO ET SANCTISSIMO HACTARDO SANCTAE ECCLESIAE NAMNETICAE, DIEBUS VITAE TUAE TANTUMMODO[1].

Si secundum divinae pietatis viscera circa neminem consistit reprehensibilis quantacumque miseratio, quanto potius erga illos exibenda est totius caritatis affectio, qui circa divinum cultum[a] inreprehensibiles apparentes diversarum dein temptationum exercitia per-15 tulerunt nec tamen in temptationibus[b] Christo propitio defecerunt? Qua de re benedicimus Deo patri domini nostri Iesu Christi, Deo scilicet 'totius consolationis[c], qui consolatur nos in omni tribulatione nostra, ut possimus et ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt'. Tibique, frater Hactarde, qui dira fatigatus et diuturna captivitatis miseria quassatus[d] nec inter cuneos barbarorum nec inter enses[e] infidelium defecisti, quin etiam Dei providentia 20 mirabiliter erutus[f] et liberatus circumquaque peregrinando procul a propria ecclesia, procul a notis et proximis, propter eorundem rabiem barbarorum et continuam Brittonum oppressionem, quibus, heu, nimium vicinus[g] esse nosceris, et pene peius ab eis quam a piratis insecutionem pateris, curriculis iam multis incedis, decus pallii pro Dei solius amore, quem inter furentium paganorum manus et gladios confessus es, praevidimus concedendum. Quo 25 videlicet pallio, cum fueris auctore Deo[h] nostroque decreto aliquem vacantem adeptus episcopatum[2], sciens[i] a nobis eidem te stabiliter incardinatum, vel si contigerit forsan in proprio, certis valeas uti temporibus. Quod[3] non aliter tibi nec cuilibet absque metropolitis concederemus, nisi multotiens exilia, mare, vincula passo, etiam ad capitalem sententiam frequenter tracto teste tuo metropolitano, qui et id nobis litteris innotuit et tibi spem in 30 sede propria non superesse signavit[k], hoc tua ad[l] celerrimae[l] consolationis solatia tanta exigerent detrimenta, quin potius merita: ut videlicet habeas pro exilio et catena pallii ornamenta, non in[m] tuae ecclesiae perenne decretum, sed ad tuum certo tempore vitaeque praesentis specialiter usum.

2. Cor. 1, 4.

Utere igitur annuente Deo pallio a nobis tibi solo miserationis et consolationis affectu 35 collato et, nisi sedis apostolicae praesulibus ingratus extiteris, praenotato[n] tenore illius, dum vixeris, ornare decore. Quod tamen fraternitati[4] tuae ad missarum sollempnia tantum celebranda concedimus: in die dumtaxat sanctae ac venerandae domini nostri Iesu resurrectionis ac nati-

a) que *D.* b) cum moerentibus et *add. Edit.* c) *om. B.* d) praessura *B.* e) Amen *add. D.*
9. a) *marg. dext. fol. 89 ex parte del. B.* b) in *add. B.* c) consulationis, *ut vid., B.* d) *corr.* 40 *ex* quassatis *B.* e) *corr. B.* f) *corr. B.* g) *corr. ex* vicinis *B.* h) Dei *B.* i) *sic B.* k) *sic B.* l) a cellerrime *B.* m) *fol. 89' sinist. marg. ex parte del. B.* n) praenotate *B.*

1) *Quamobrem hanc pallii concessionem inter epistolas receperim, supra p. 694 in praefatione exposui.* 2) *Cf. Graf von Hacke, 'Die Pallienverleihungen bis 1143 (Göttingen 1898)' p. 103.* 3) *Cf. supra ep. n. 7 p. 706 l. 14 sqq.* 4) *Cf. Nicolai I. pallii concessiones pro Rimberto Bremensi archiepiscopo, Curschmann,* 45 *'Die älteren Papsturkunden des Erzbistums Hamburg' p. 26 sq. n. 6 (J.-E. Reg. n. 2798), et pro Adalwino Iuvavensi archiepiscopo, 'Salzburger Urkundenbuch' ed. Hauthaler et Martin II, 36 n. 19 (J.-E. Reg. n. 2681; Brackmann, German. pontif. I, 11 n. 17) = 'Salzburger Urkundenbuch' II, 27 sq. n. 13 (J.-E. Reg. n. 2580; Brackmann, German. pontif. I, 10 n. 14).*

868 Mart. 8.

vitatis seu ascensionis die[a] et in assumptione beatae Dei genetricis semper virginis Mariae seu in nataliciis[b] beatissimorum apostolorum sive in nativitate sancti Iohannis Baptistae necnon et in natali[c] sancti Christi confessoris Martini die pariterque in sollempnitatis ecclesiae tuae die, verum etiam et in ordinationis tuae natalicio concedimus die, sicuti a beatissimo praedecessore nostro Gregorio huius apostolicae sedis praesule sancitum est[1]. In secretario vero induere tua fraternitas pallium debeat et ita ad missarum sollempnia proficisci et nihil sibi amplius ausu temerariae praesumptionis adrogare, ne, dum in exteriori habitu inordinate aliquid arripitur, ordinate etiam quae licere poterant amittantur.

Si quid autem de rebus Namneticae dioceseos tam a depopulatione[d] nefandae gentis Nortmannicae quam a Brittannorum[e] subreptione remansit, ad tuam decernimus pertinere sollicitudinem. Porro censemus apostolicaeque[f] institutionis auctoritate diffinimus, ut nullus metropolitanorum antistitum vel ceterorum episcoporum in controversia criminis, si sedem appellaveris apostolicam vel eius speciali expetieris[g] audiri vel discuti fortassis examine, praesumat de te proferre non nostro praemisso decreto iudicium, sed apostolicae sedis tantum reserveris examinandus vel iudicandus incunctanter arbitrio, cuius videlicet decreto vel largitate vacanti ecclesiae incardinatus et palliatus esse dinosceris[2].

Scriptum per manum Zachariae notarii regionarii et scriniarii sanctae Romanae ecclesiae in mense Februario indictione prima. Bene vale.

V. kalendarum[h] Marciarum per manus Anasthasii bibliothecarii[3] sanctae summae sedis apostolicae, imperante[i] domino nostro piissimo perpetuo[k] augusto Hludouuico[4] magno imperatore anno nono decimo et post consulatum eius anno XVIII. indictione prima.

10.

Hadrianus Hincmarum archiepiscopum multis laudibus efferens adhortatur, ut eam, quam sub antecessoribus suis in causa Lotharii regis praebuerat sollertiam, adhibere pergat. Actardum episcopum commendat. *868 Mart. 8.*

Codd. Paris. lat. 1557 fol. 81'—82 (B); Laudun. 407 fol. 190—191' (C); Remens. 672 fol. 209_1—209_2 *(D). — Vallic. J. 49.*

Edd. Baronii Ann. eccles. a. 868 n. 27—28; Sirmond, Conc. Gall. III, 367; Mansi, Conc. coll. XV, 826; Migne, Patr. lat. CXXII, 1272. — Cf. J.-E. Reg. n. 2905 (2202).

REVERENTISSIMO * ET SANCTISSIMO CONFRATRI[a] NOSTRO HINCMARO[b] ARCHIEPISCOPO REMENSI[5].

Licet frequens sanctitatis tuae fama, quae numquam nisi cum laude semper existit, te nobis dudum fecerit manifestum, tamen ut[c] virtutum probabiliumque morum tuorum

---

*) *Superscriptio:* Item cuius supra *D.* — *Al. man. superscr.* Hadrianus *C.*

a) diae *B.* b) *tert.* i *post. add. B.* c) natalis *B.* d) *secund.* p *ex* l *corr. B.* e) Brittanorum *B.* f) apostolicę *B.* g) expecioris *B.* h) kl lendarum *B.* i) Imp̄ *B.* k) p̄p̄ *B.*

10. a) con- *superscr. C.* b) Hincmari *B;* Hyncmaro *D.* c) ad *B, C;* probabilium *add. D.*

1) *Gregor. M. Registr. V, 11, MG. Epist. I, 292 (J.-E. Reg. n. 1326). Cf. Hinschius, 'Kirchenrecht' II, 27. 30sq. V. etiam W. M. Peitz, 'Liber diurnus' I in 'Sitzungsberichte der Kais. Akademie der Wissenschaften in Wien, Philos.-hist. Klasse 185. Band, 4. Abhandlung' p. 95sq. (1918).* 2) *Cf. E. Lesne, 'La hiérarchie épiscopale' p. 96 cum ann. 2.* 3) *Cf. supra p. 698 ann. 1. E. Perels, 'Papst Nikolaus I. und Anastasius Bibliothecarius (Berlin 1920)' p. 231sq.* 4) *II.* 5) *A. 845—882. — Mentionem facit huius epistolae ipse Hincmarus in Ann. Bertin. a. 868 ed. Waitz p. 91 his verbis:* alteram autem epistolam Hincmaro detulit laudibus et fidelitatis dilectione repletam, et ut eius vice in istis partibus de Hlothario fungeretur *(v. infra p. 711 l. 12 cum ann. 4). Laudatur etiam apud Flodoardum, Hist. Rem. eccl. III, 21, MG. SS. XIII, 515:* cui etiam mittens epistolam suam per Actardum Namnetensem episcopum laudibus plenam delegavit, ut eius vice in istis partibus super Lotharii causa fungeretur, quatinus quod inde Nicolaus papa decreverat servaretur, *et III, 23, MG. SS. XIII, 531, cf. infra p. 711 ann. 3. Cf. Dümmler II², 230; Schrörs, 'Hinkmar Erzbischof von Reims' p. 292; Parisot p. 312; Lapôtre, 'De Anastasio bibliothecario' p. 230sq.*

868 Mart. 8.

praedicamenta liquidius agnosceremus, fratrum nostrorum, videlicet Arsenii[1] venerabilis apocrisiarii[a] sedis nostrae, quin et Actardi, sanctissimorum[b] praesulum, necnon et dilectissimi filii mei sanctae sedis apostolicae bibliothecarii fecit[c] Anastasii[c 2] multis praeconiis plena delectabilisque[d] relatio. Qua de re sic animam meam tuae dilectionis ardorem concepisse cognosce[e], tamquam si millies mutuis frueremur alloquiis. Habeto ergo nostrae repromissionis pignus[f] et in nobis, ut[g] in nostris antecessoribus, fidutia tota prorsus innitere. Praeterea[h] sanctitas tua bene novit, quanta sedes habuerit[i] apostolica in causa Hlotharii[k] regis certamina[3] et[l] per[l] praesules[l] suos, Benedictum scilicet et Nicolaum, quot[m] hinc labores adsumpserit. Unde[n] nos, habentes eundem spiritum, quem et idem patres nostri habuisse probati sunt, eadem hinc quae[o] illi[o] sequimur et decernimus. Quamobrem tuae fraternitatis industriam specialiter ammonemus, uti[p] quod super hoc olim[q] negotio[r] gessistis[s t] studium[u] nullatenus enervare[v] consentias, sed vice nostra[4] fretus coram regibus et praesidibus de testimoniis Domini loqui ne[w] cesses, ita ut, quod auctore Deo destructum est, nullis dolose machinantium reaedificari valeat argumentis. In quo videlicet pietatis[x] opere, quia de regibus idem dilectus filius noster Karolus[y 5], de sacerdotibus vero tu potissimum sedi apostolicae sedule laboranti concurristis et concertastis, tuam proprie[z] cohortamur insignem sollertiam, quo et ipsa[a'] pravis viriliter obviet et praedictum piissimum regem, uti consummet bonum, quod inchoaverat, indesinenter commoneat, quatenus et variarum virtutum vestrarum tunica usque ad talos pertingat et sacrificium boni vestri operis Deo[b'] cum cauda oblatum[c'] holocaustum effici mereatur necnon et illud de vobis dicatur, quod de Iob sancto, dum[d'] a divinis non cessaret obsequiis, scriptis asseritur; videlicet ubi non legitur: 'Quia sic fecit Iob per aliquot[e'] dies', sed: 'Sic faciebat Iob cunctis diebus.' Nam et sancta animalia[f'] non post se, sed ante se gradi visa sunt, cum incederent.

[cf. Ezech. 47, 3.] [Iob. 1, 5.] [cf. Ezech. 1, 9.]

Porro Actardum venerabilem episcopum fraternae[g'] caritatis[h'] ulnis amplectere et[i'] in oportunitatibus pro beatorum principum[k'] apostolorum amore semper auxiliare[l'] memento. Verum non haec ideo dicimus, quasi te ille sibi compassum et misertum fuisse non praedicet, sed ut, quod nunc usque[m'] proxime fecisti caritatis[n'] intuitu, nunc etiam primorum perficias[o'] apostolorum, ad quorum limina festinavit ac praesidium postulavit, dilectionis affectu[p']. Insta igitur oportune[q'] inportune et, quia propria caret, apud dilectissimum iam fatum filium nostrum excellentissimum regem Karolum nostra[r'] vice impetrare[s'] studeto, uti suo quoque favore vacans ei episcopalis, etiamsi se[t'] metropolis obtulerit[6], ecclesia tribuatur. Fortis[u'] enim domini bos[u'] ipso[v'] auctore consistit, et ideo plurimae segetes ei ad triturandum[w'] procul

[cf. 2. Tim. 4, 2.] [cf. 1. Cor. 9, 9; 1. Tim. 5, 18.]

---

a) apochrisarii *D.* b) sanctisimorum *B.* c) Anastasii fecit *D.* d) dilectabilisque *B.* e) agnosce *D.* f) pignus *D.* g) et *D.* h) Propterea *B.* i) *om. D.* k) Lottarii *D.* l) *bis in D.* m) quod *B.* n) et *add. D.* o) qui illi *B;* qua *D.* p) ut *D.* q) *hic om. D.* r) *prim.* o *al. man. corr. ex* a *C.* s) *ita B, C, D;* gessisti *Edit.* t) olim *hic add. D.* u) negocium *D.* v) *ita B, C, D;* enervari *Edit.* w) non *D.* x) piaetatis *B.* y) Kalolus *D.* z) propriae *B.* a') *deest D.* b') *hic om. D.* c') Deo *hic add. D.* d') *corr. ex* ad *B.* e') *corr., ut vid., ex* aliquod *B;* aliquos *D.* f') *corr. C.* g') supernę *D.* h') c *corr. pro* k *B.* i') *om. D.* k') *deest D.* l') *ita B, C;* auxiliari *D.* m') hucusque *D.* n') a caritatis *D.* o') facias *D.* p') effectum *B, D;* affectum *C.* q') oportunę *B.* r') *corr. ex* vestra *D.* s') inpetrare *B.* t') *om. B, C.* u') Fortis — bos *in ras. C.* v') ipse *B.* w') trituram dō *B, C;* trituram dū *D.*

1) *Ortensis episcopi (sed. 855, † 868).* 2) *Cf. supra p. 710 cum ann. 3. Lapôtre l. l.* 3) *Hunc locum laudat Flodoardus, Hist. Rem. eccl. III, 23, MG. SS. XIII, 531:* presertim cum nuper domnus Adrianus litteras ei suae auctoritatis per Actardum Namnetensem episcopum miserit, in quibus significaverit se certamina, quae sedes apostolica per antecessores suos Benedictum et Nicolaum in hac causa certaverat, sequi, monens eum, ut quod super hoc negocio gestum est nullatenus enervari consentiat. 4) *De Hincmari interpretatione huius* vice nostra *(v. supra p. 710 ann. 5) refutanda cf. Weizsäcker, 'Hinkmar und Pseudo-Isidor' in 'Zeitschrift für die historische Theologie' XXVIII, 414 (1858); Parisot l. l. ann. 4. V. etiam infra l. 30:* nostra vice impetrare studeto *necnon ep. n. 18 p. 720 l. 29 sq.* 5) *Calvus.* 6) *Cf. supra ep. n. 7 p. 706 l. 23, ep. n. 8 p. 708 l. 17.*

Prov. 14, 4. dubio committi debentur. Nam scriptum est: 'Ubi plurimae[a] segetes, ibi manifesta fortitudo boum.'

868 (ca. Mart. 8).

Optamus fraternitatem tuam nunc et semper in Christo bene valere.

Dat. VIII. idus Marc. indictione[b] prima[b].

11.

Fragmentum epistolae Hadriani Salomoni Britannorum regi directae.

868 (ca. Mart. 8).

Codd. Salisburg. S. Petri a. IX. 32 fol. 207 (B); Trever. 927 (antea 1362) fol. 201—201' (C).

Edd. Sirmond, Conc. Gall. III, 684 (qui haec praemittit: 'Profert et Hincmarus Laudunensis in priori defensione sua locum ex altera eiusdem argumenti ad Salomonem eumdem epistola Hadriani papae non edita'. Unde sumpserit textum Sirmondus, lucide non perspicimus; nam in Hincmari Laudunensis operibus editis non invenitur. Sed pittaciolum Hincmari — id est illa 'prior defensio' — non multo ante in ipso cod. Salisburg. supra memorato exhiberi me docuit E. Seckel. Cf. Phillips loco statim laudando XLIV, 482 sqq.); Phillips, 'Der Codex Salisburgensis S. Petri IX. 32, Sitzungsberichte der Wiener Akademie der Wissenschaften, Philos.-Hist. Klasse' XLIV, 494 sq. (1863); Hinschius, Decretales Pseudo-Isidorianae et Capitula Angilramni p. 769 (1863). — J.-E. Reg. deest.

Sacerdotes*[1] vero vobis vicinarum[a] dioceseon super se alios deplorant superpositos sacerdotes Brittanicos, si tamen sacerdotes et non magis pervasores et sacrilegos tales dixerim[b], qui etiam, si quaedam habent negotia, non ad concilia episcoporum occurrere permittuntur, sed contra sacros canones et venerandas[c] leges ad saecularium tribunalia pertrahuntur[2] nec suscipiunt episcopale institutum, sed illatum contra regulas populare incurrunt iudicium, et ipsis morte praeventis rapitur, si quid[d] remanserat[3], subsidium. Iudicantur etiam episcopi a lectoribus et laicis hominibus, quos non[e] oportuit nisi[f] canonicis legibus et metropolitanis aut nobis praesentibus saltim[g] examinari, dicente Domino per prophetam: 'Nolite tangere christos meos et in prophetis meis nolite malignari', et iterum[h]: Qui vos tangit, quasi qui tangat pupillam oculi mei.

1. Par. 16, 22. Ps. 104, 15. — cf. Zach. 2, 8.

---

*) *In codicibus B et C necnon apud Sirmondum praecedunt haec — quae ex parte etiam continet cod. Monaster. VII 5201 (olim Corbeiensis, tum Patherbrunnensis) s. X. p. 87 (D):* Sed et[i] praesentis[k] domnus papa Hadrianus[l] temporis[m] istius eiusdemque Hadriani[n 4] tam nomine quam merito sui praedecessoris[o] aptus executor et persecutor[m] haec exempla[p] nuper ad Salomonem[q 5] ducem Brittanorum[r] destinata sui suorumque officii non inmemor[s] observanda[t] mandavit[u] ac[v] mandata nobis obsequenda propinavit[v] et cunctis imitanda exercuit pro[w] loco, quo ait[w].

a) *corr. ex* pulrimę *C.* b) *desunt D.*

11. a) vicinorum *B.* b) diximus *Sirm.* c) venerabiles *Sirm.* d) quod *Sirm.;* quidem *Hinschius.* e) *om. B.* f) *om. B.* g) saltem *Sirm.* h) itē *B.* i) ex *C.* k) praesenti *C;* praesens *D, Sirm.* l) Adrianus *B, D.* m) temporis — persecutor *(l. 29) desunt D, Sirm.* n) Adriani *B.* o) pręcessoris *B.* p) ex epistola sua *C;* ex epistola *Sirm.* q) Salamonem *B.* r) Britannorum *D.* s) immemor *D.* t) *om. Sirm.* u) *cetera desunt Sirm.* v) ac — propinavit *desunt B, D.* w) pro — ait *desunt D.*

1) *Memoratur epistola Hadriani II.* Salomoni duci et populo Brittanorum *directa, cuius exemplar Actardus episcopus secum detulit, in sequenti ep. n. 12 p. 713 l. 27 (868 Mart. 8); fragmentum illius in hoc textu asservatum ideoque istam epistolam inter Nov. 867 et Mart. 868 ponendam esse iam Phillips l. l. p. 495 coniecit. V. etiam infra ann. 3. — De his coniungendis — vel non coniungendis — cum Capitulis Angilramni q. d. cf. J. Langen, 'Historische Zeitschrift' XLVIII, 482 sq. (1882); E. Dümmler, 'Sitzungsberichte der Berliner Akademie der Wissenschaften, Philos.-Hist. Klasse' 1899 p. 755; H. Schrörs, 'Historisches Jahrbuch' XXII, 26 ann. (1901); E. Seckel, 'Realenzyklop. f. protest. Theol. und Kirche' XVI³, 290 (1905).* 2) *Ex 'canonibus' conc. Aurelian. III. a. 538 c. 35 (32), MG. Conc. I, 83, conc. Francof. a. 794 c. 39, MG. Conc. II, 170, ex 'legibus' Admon. general. a. 789 c. 38, MG. Capit. I, 56, Capit. Mantuan. II c. 1, MG. Capit. I, 196, ad hunc locum conferenda esse mecum E. Seckel communicavit. V. etiam Nicolai I. responsa ad consulta Bulgaror. c. 70 et c. 83 supra p. 592. 595.* 3) *Cf. supra ep. n. 7 p. 706 l. 4 sq.:* sublatis etiam a Brittonibus, si quae remanserant, rebus; *ep. n. 8 p. 708 l. 15; ep. n. 9 p. 710 l. 8 sq.:* Si quid — — — remansit. *Langen l. l. p. 483.* 4) *I. (772—795), auctoris commenticii Capitulorum Angilramni.* 5) *A. 857—874.*

12.

Hadrianus Herardum Turonensem archiepiscopum rogat, ut monasterium quoddam, quod antea Actardus in dioecesi sua tenuerit, ei concedat. Salomoni duci et populo Britannorum de privilegiis Turonensis ecclesiae se scripsisse significat. *868 Mart. 8.*

868 Mart. 8.

Codd. Paris. lat. 1557 fol. 82 (B); Remens. 672 fol. 209_2 (C). — Vallic. J. 49; Turonensis hodie latens (quo usi sunt Martène et Morice).

Edd. Baronii Ann. eccles. a. 868 n. 29—30; Sirmond, Conc. Gall. III, 368; Martène, Veterum scriptorum et monumentorum collectio nova I, 49 (Rotomagi 1700); Martène et Durand, Thesaurus novus anecdotorum III, 865 (Lutetiae Parisiorum 1717); Morice, 'Mémoires pour servir de preuves à l'histoire de Bretagne' I, 324; Mansi, Conc. coll. XV, 827; Migne, Patr. lat. CXXII, 1274. — Cf. J.-E. Reg. n. 2906 (2203).

HADRIANUS* EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI ERARDO ARCHIEPISCOPO TURONICO[a 1].

Miserias et diras[b] calamitates Actardi communis[c] fratris et coepiscopi[d] non est exponendi tuae reverentiae ulla necessitas, quippe cum ipsa, utpote in his socia[e] et pene semper contigua[f], earum liquidius nobis experientiam habeat, ut, sicuti de sanctimonia sua credendum est, immo ut ipso antistite referente[g] comperimus, eius continuis erumnis non modice compassa sit et miserta. Verum quia nostris se[h] petiit[h] apud dilectionem tuam litteris adiuvari et apostolorum principum, quorum praesidia tanto labore tantoque studio requisivit, amoris intuitu sibi quandam proprie[i] voluit consolationem conferri, caritatem tuam his hortamur[k] et deprecamur apicibus, ut inter alia benefitiorum tuorum sibi collatorum insignia monasteriolum[l] illi[l], quod olim in diocesi sua[m] tenuisse dinoscitur, tua nunc consequatur ob amorem iam memoratorum apostolorum largiente benivolentia, quatinus qui suis valde destitutus[n] esse comperitur[o] hinc saltem alicuius[p] sustentationibus adipisci queat suae vitae subsidium. Quod te negaturum profecto non credimus, si quam sit a fratre frater adiuvandus (cf. Prov. 18, 19.) intenta mente consideres, si quam sit indignum, ut, quod a benignitate tua intuitu tantorum apostolorum dilectionis deposcitur, petitor minime[q] consequatur, sollers[r], sicut decet, perpendet industria.

De his vero, quae de ecclesiae tuae vel dioceseos[s] privilegiis idem venerabilis Actardus praecipue[t] suggessit, Salomoni duci[2] et populo Brittannorum sufficienter descriptis[u] — quod etiam in exemplar[v 3], quod secum idem[w] antistes[x] deferet, experientia tua quibit agnoscere: nihilque, quod contra rationem postulabunt[y], si fortassis ad nos eorum aliqui venerint, agnoveris eos a nobis opitulante Domino posse[z] penitus adepturos.

Obtamus fraternitatem tuam in Christo bene valere.

Dat. VIII. idus Marc. indictione prima.

13.

Hadrianus Adoni archiepiscopo Viennensi ut decreta Nicolai papae immutata serventur suadenti respondet se studium decessoris sui approbare eandemque voluntatem habere, sed illa in nonnullis rebus pro tempore moderanda esse, non cassanda. *868 Mai. 8.*

---

*) *Superscriptio:* Item cuius supra *C.*

12. a) Turonensi *C, Mart.* b) dira *B.* c) et *add. C.* d) nostri *add. C.* e) sotia *B.* f) conticua *B;* continua *C.* g) referentur *B.* h) sepe ut *B;* saepe et *Mart.* i) propriae *B.* k) h *superscr. B.* l) *ita B, C;* monasterium illud *Mart.* m) tua *C, Mart.* n) destituitur *B.* o) probatur *C.* p) alienis *Mart.* q) *secund.* i *ex* e *corr. B.* r) sollertis *B;* solerti *Mart.* s) diocaeseos, *ut vid., B.* t) *om. Mart.* u) *ita B, C;* descripsimus *Mart.* v) *sic B, C;* exemplari *Mart.* w) *sequitur rasura B.* x) *om. Mart.* y) postulabant *C.* z) *ita B, C;* fore *Mart.*

1) *'Tours'. Cf. supra p. 706 ann. 1.* 2) *V. supra p. 712 ann. 5.* 3) *V. praecedens fragmentum n. 11 p. 712 cum ann. 1.*

868 Mai. 8.

Cod. Vatic. Reg. lat. 566 fol. 63'. 65 (B).

Edd. Labbe-Cossart, Concil. VIII, 939; Mansi, Conc. coll. XV, 859; Migne, Patr. lat. CXXII, 1274. — Cf. J.-E. Reg. n. 2907 (2204).

HADRIANUS EPISCOPUS SERVUS[a] SERVORUM DEI REVERENTISSIMO ET SANCTISSIMO CONFRATRI NOSTRO ADONI ARCHIEPISCOPO VIENNENSI[1].

Epistolam sanctitatis tuae[2] magna cum exultatione suscepi et relegens innumeras omnipotenti Deo grates exsolvi, quia creditae speculationis officium[b] non torpori tradere consentis, sed strenue cunctis, quam sit a sanctae ecclesiae rectoribus sollicitius exercendum, studio non contempnendo[c] demonstras. Ecce enim pro domo Domini non segnis paterfamilias satagis, cuius nimirum zelo comederis; ecce pro civitate Dei ut fortis propugnator sollicitaris, cuius profecto quae ad pacem sunt rogare non desinis. Igitur quae pro privilegiis ecclesiae Romanae vel decretis decessoris mei apostolicae memoriae papae Nicolai sine mutilatione servandis hortaris, laudamus, quae suades admittimus et quae mones penitus approbamus[3]. Siquidem acta praefati pontificis tanto a nullo patimur quolibet pacto convelli, quanto ipse nobis post longa tempora inter nubila praesentis vitae quasi quoddam novum sidus apparens[4] et vitae vel doctrinae suae fulgore auctore Deo errorum tenebras abigens non quod abolendum, sed quod imitandum[d] sit et fecit et docuit. Denique quis, etiam si nihil aliud rationis obstaret[e], eius aliqua cassari permitteret, nisi qui sua quandoque infirmanda docere voluisset[5]. Nam, ut beatus papa docet Gregorius[6], **nimis est asperum et praecipue bonis sacerdotum moribus inimicum niti[f] quempiam quacumque rationis excusatione et quae bene sunt ordinata rescindere et exemplo suo docere ceteros sua quandoque post se constituta dissolvere.**

(cf. Ps. 68, 10; Ioh. 2, 17. — cf. Luc. 14, 32.)

Sane si forte sunt, quae idem sacratissimus et vere Deo plenus antistes pro temporis vel causarum qualitate magistra aequitate gessit, veluti si[g] quemquam zelo iustitiae[h] studio corrigendi percussit, et nos ea rursus pro temporis aeque[i] vel causarum imitatione[k] aliter moderando mitigamus[7], non illa cassare, sed quae ipse coepit[l] consummare dinoscimur[m]. Nam etsi ille vulnus aspero medendi genere curare coepit[n] et nos leni fomento illud ad sanitatem perducere satagimus[o], utrique non diversum, sed unum studium gerimus; quia et ille quae tunc congruere praespexit[p] adhibuit et nos quod nunc aptum fore consideramus apponere non renuimus. Si igitur ille a lenibus inciperet, non sanaret; si vero nos asperis dandam filo tenus operam iudicaremus, nihilominus ad sanitatis vota nullomodo pertingeremus. [Si[q] e]rgo[q] te scandalizat diversitas medicamentorum, cum debeat magis aedificare una eademque intentio[r] medicorum, immo sanitas aegrotorum, quia et ipse, si curatio languentium accessisset inter sanos et providentia divina curatos, hos recipere nullatenus cont[em]psisset[s]. Legerat enim et inter alia innumera[t] huiusmodi documenta pleniter noverat dicente Domino: 'Videte, [videte quoniam][u] ego sum Deus. Ego occidam et vivere faciam,

(Deut. 32, 39.)

13. a) *superscr. B.* b) *corr., ut vid., ex* officii *B.* c) p *post. del. vid. B.* d) immitandum *B.* e) obstare *B.* f) nisi *Edit.* g) *vix legi potest B.* h) iusticię *B.* i) ęque *B.* k) immitatione *B.* l) cepit *B.* m) dinoscimus *B.* n) o *superscr. B.* o) satagimur *B.* p) pręspex *B.* q) *ita Edit.; fere evanuerunt B.* Non ergo te scandalizet *conicit Mercati.* r) inventio *Edit.* s) *ita Edit.; uncis inclusa non iam legi possunt; decem fere litterae cancell. inter* t *et* [em]psisset *B.* t) *deest Edit.* u) *membran. del. B; sic — non solum* quoniam, *ut habent priores editiones — Hadrianum scripsisse, cum exciderint 12—13 litt., bene suspicatur Mercati, cf. Sabatier, Bibliorum sacrorum latinae versiones antiquae I, 391 (Deut. 32, 39).*

1) *De hac epistola cf. W. Kremers, 'Ado von Vienne' I, 44, qui eam ab Anastasio bibliothecario dictatam esse merito suspicatur; Dümmler II², 225sq.* 2) *Quae est deperdita.* 3) *Cf. supra ep. n. 3 p. 700 l. 8sqq.; ep. n. 10 p. 711 l. 9sq.* 4) *Cf. verba Hadriani II. in allocutione in concilio Romano a. 869 habita, Mansi XVI, 123:* — — quomodo scilicet in huius tetri caliginoso saeculi cursu sero tandem sicut novum sidus apparuerit — —. 5) *Cf. Parisot p. 306 cum ann. 2; 312sq. Lib. pontif. ed. Duchesne II, 176; ibid. II, 186 ann. 13. 14 (his vero in omnibus assentiri nequeo).* 6) *Gregor. M. Reg. VIII, 16, MG. Epist. II, 18 (J.-E. Reg. n. 1503).* 7) *Alludit ad causam Lotharii II. regis, praecipue ad Waldradae absolutionem, cf. supra epp. nn. 3—5, p. 700sqq.*

percutiam, et ego sanabo.' Et certe praefatus magnus antistes Gregorius scribit[1]: Sicut, inquiens, perseveranti culpae debetur iure vindicta, ita resipiscentibus est venia concedenda. 868

Verum hinc hoc dixisse sufficiat. Ceterum monemus dilectionem tuam, ut, si qua sunt, quae ad communem ecclesiae pertinent utilitatem vel quae nostrae sedi spiritali genio con-
5 venire perspexerit, intente pertractet et praesulatui nostro actutum scienda denuntiet[a], quatinus per hoc, quantum beati Petri memoriam vel sedem diligat et[b] quantum[b] illi herere satagat, luce clarius innotescat[c] sicque demum in eius soliditate persistens nullius auctore Deo[d] fluctus paveat supervenientis incursum.

Optamus sanctitatem tuam in Christo nunc et semper bene valere.

10 Data VIII. idus Mai. indictione prima.

14.

Hadrianus Karolum Calvum regem admonet, ut Hincmaro Laudunensi episcopo Romam venire cupienti episcopatum ab omni detrimento tuendo faveat. *868.*

Codd. Paris. lat. 1557 fol. 92 (B); Remens. 672 fol. 212 (C). — Vallic. J. 49.

Edd. Baronii Ann. eccles. a. 871 n. 87—88; Sirmond, Conc. Gall. III, 375; Bouquet VII, 454; Mansi,
15 *Conc. coll. XV, 836; Migne, Patr. lat. CXXII, 1281. — Cf. J.-E. Reg. n. 2911 (2208).*

HADRIANUS* EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI DILECTO FILIO KAROLO EXCELLENTISSIMO REGI[2].

Illustrem Hincmarum[a] Laudunensem[b] episcopum[3] desiderio visendorum sanctorum apostolorum liminum anhelantem et libenter amplectimur et adventum illius non solum
20 non differimus, verum etiam, ne ultra kalendas[c] Augusti[4] stare audeat, gravitate apostolica, scientes illum tali voto spiritaliter posse proficere, prohibemus. Huic ergo in veniendo, sicut auctoritas apostolica, sic faveat et humanitas regia, quatenus episcopatus[d] eius omni careat per vestram sollicitudinem detrimento[e], dum praediorum suorum perverse a Nortmanno[f] possessorum liberalitate vestra per intercessionem nostram fuerit potitus[g] augmento. Sicut[5]
25 enim gaudemus, cum serenitatem tuam erga statum ecclesiasticum[h] more praedecessorum[i] principum et[k] liberalitatem tam litteris audimus quam vocibus, sic nimirum, cum eam in aliquo distrahentem extra consuetudinem suam comperimus, tota cordis valitudine contri-

*) *Superscriptio:* Cuius supra *C.*

a) denuntiat *B.* b) *ita Edit.; fere evanuerunt B.* c) ignotescat *B.* d) *fere evanuit B.*

30 14. a) Hyncmarum *C.* b) *al. man. corr. pro* Lugdunensem *B.* c) kł *B, C.* d) i *post. add. B.* e) *prim.* t *in ras. B.* f) Normanno *hic et infra C.* g) *secund.* t *post. add. B.* h) aecclesiasticum *B.* i) *ita Edit.;* paradoxorum *B, C.* k) *deest B.*

1) *Gregor. M. Reg. VIII, 11, MG. Epist. II, 13 (J.-E. Reg. n. 1498).* 2) *Calvo. Ad hanc et sequentem epistolam ad verbum fere consonantes — quarum autem tempus non satis constat — referenda*
35 *sunt quae in Ann. Bertin. a. 868 ed. Waitz p. 97 leguntur:* Karolus rex Kalendis Decembris Carisiacum veniens — — — commotus contra Hincmarum Laudunensem episcopum, quia Romam sine illius conscientia miserat et epistolas pro quibus non convenerat obtinuerat, eidem vero episcopo contumaciter sibi resistenti valde infensus erat. *V. etiam Karoli Calvi proclamationem adversus Hincmarum Laudunensem in synodo Duziacensi a. 871 porrectam c. 4:* — — litterae domni apostolici, quas mihi idem
40 Hincmarus in Carisiaco coram suo archiepiscopo et aliis archiepiscopis et episcopis et pluribus fidelibus nostris obtulit *(Delalande, Conciliorum antiquorum Galliae supplementa, Lutetiae Parisiorum 1666, p. 206 = Mansi XVI, 578) et responsa episcoporum ad eandem proclamationem c. 6 (Delalande p. 245 = Mansi XVI, 651); praeterea Delalande p. 207. 256 = Mansi XVI, 579. 672. Dümmler II², 324 sq. Schrörs p. 326. — Delendum esse J.-E. Reg. n. 2939* inter 'Addenda et Corrigenda' Regestorum (Jaffé II², 704) notatum*
45 *est. Cf. autem de altera Hadriani II. epistola ad eandem causam pertinente Karolo directa infra p. 723 ann. 1.* 3) *A. 858 — 871 (depos.).* 4) *Aug. 1 (a. 869).* 5) *Hunc locum (usque ad* valitudine contristamur *infra l. 27) aegre ferens ad verbum allegat Karolus Calvus in proclamatione adversus Hincmarum Laudunensem, Delalande p. 206 = Mansi XVI, 579, iterumque ad eum alludit ibid. p. 207 = Mansi XVI, 579.*

868 stamur. Quapropter et Nortmannum scito auctoritate apostolica continuo ab ecclesiastica[a] communione, nisi praesentaliter[b] se[c] omnibus Laudunensis[d] ecclesiae[e] rebus exuerit, repellendum et venerabilem virum Hincmarum episcopum, si proposito Romam veniendi abusus quod bene[f] vovit reddere non studuerit, transgressoris iuditio, quod Deus averterit[g], puniendum. Quicumque igitur a tempore, quo Romam venire coeperit, usque in[h] id, quo[i] Christo[k] duce[k] ad propria remeaverit, in quibuslibet rebus illius[l] ecclesiae[m] quodlibet operatus fuerit detrimentum, quoniam episcopatum eius[n] gloriae vestrae spetialiter servandum committimus, tamdiu se noverit sacramento corporis[o] et sanguinis Domini fore privandum, quamdiu[p] sanctae Laudunensi[q] ecclesiae[r] et vobis ipsiusque pontifici legitime, immo canonice[s] fuerit satisfactum.

Optamus regiam[t] excellentiam vestram sanctae sedis apostolicae scita consuetudinaliter observantem[u] in Christo semper valere.

15.

Hadrianus Hincmaro Remensi de Hincmaro Laudunensi eadem fere atque in praecedenti epistola (n. 14) Karolo Calvo scribit. *868.*

Codd. Paris. lat. 1557 fol. 92—92' (B); Remens. 672 fol. 212 (C). — Vallic. J. 49.

Edd. Baronii Ann. eccles. a. 871 n. 85—86; Sirmond, Conc. Gall. III, 375; Mansi, Conc. coll. XV, 836; Migne, Patr. lat. CXXII, 1280. — Cf. J.-E. Reg. n. 2910 (2207).

HADRIANUS* EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI REVERENTISSIMO ET SANCTISSIMO CONFRATRI[a] NOSTRO HINCMARO[b] ARCHIEPISCOPO REMENSI[1].

Illustrem Hincmarum Laudunensem[c] episcopum desiderio visendorum sanctorum apostolorum liminum anhelantem et libenter amplectimur et adventum illius non solum non differimus, verum etiam, ne ultra kalendas[d] Augusti stare audeat, gravitate[e] apostolica, scientes illum[f] tali[g] voto[g] spiritaliter posse proficere[h], prohibemus. Huic ergo in veniendo, sicut auctoritas apostolica, sic faveat et episcopalis humanitas, quatenus episcopatus eius omni careat per vestram sollicitudinem detrimento, dum praediorum suorum perverse a Nortmanno[i] possessorum liberalitate vestra per intercessionem nostram fuerit potitus augmento. Quapropter et Nortmannum scito auctoritate[k] apostolica continuo ab ecclesiastica[l] communione, nisi praesentaliter[m] se omnibus Laudunensis[n] ecclesiae[o] rebus exuerit, per tui oris offitium repellendum et venerabilem virum[p] Hincmarum episcopum, si proposito Romam veniendi abusus quod bene vovit reddere non studuerit, transgressoris iudicio, quod Deus averterit[q], puniendum. Quicumque igitur a tempore, quo Romam venire coeperit[r],

---

*) *Superscriptio:* Cuius supra *C.*

a) aecclesiasticam *B.* b) praesentialiter *C.* c) *om. B.* d) Lugdunensis *B.* e) aecclesiae *B.* f) *corr. ex* pene *C.* g) adverterit *corr., ut vid., ex* advertit *B.* h) ad id *C.* i) quod *B;* in quo *C.* k) duce Christo *C.* l) ipsius *C.* m) aecclesiae *B.* n) ei *B.* o) corpis *C.* p) donec *C.* q) Lugdunensi *B.* r) aecclesiae *B.* s) canonicae *B.* t) *bis in C.* u) opservantem *B.*

15. a) *fol. 92 in marg. dext. ex parte del. B.* b) Hyncmaro *hic et infra C.* c) *al. man. corr. ex* Lugdunensem *B.* d) kl *B, C.* e) auctoritate *C.* f) eum *C.* g) *signis appositis al. man. add. in marg. B.* h) *bis in C.* i) Normanno *hic et infra C.* k) c *post. add. B.* l) aecclaesiastica *B.* m) praesentialiter *C.* n) Lugdunensis *B.* o) aecclesiae *B.* p) *om. C.* q) adverterit *B.* r) caeperit *B.*

1) *Cf. supra p. 715 ann. 2. Laudatur haec epistola ab Hincmaro Remensi in litteris Hadriano II. directis, Migne, Patr. lat. CXXVI, 185 B (Schrörs, Registr. Hincm. n. 287), et in libello expostulationis adversus Hincmarum Laudunensem in synodo Duziacensi a. 871 recitato c. 15, Migne, Patr. lat. CXXVI, 585 (Schrörs, Registr. Hincm. n. 314); v. etiam posteriorem Hincmari epistolam papae missam, Migne Patr. lat. CXXVI, 643 (Schrörs, Registr. Hincm. n. 315). Neque vero accurate reminisci videtur archiepiscopus (Migne CXXVI, 185) istam Hadriani epistolam sibi* praeterito anno *(i. e. 869) esse missam. Cf. Lapôtre, 'De Anastasio bibliothecario' p. 259 ann. 5.*

usque in id, quo[a] Christo duce ad propria remeaverit, in quibuslibet rebus illius ecclesiae[b] quodlibet operatus[c] fuerit detrimentum[c], quoniam episcopatum eius sanctitati tuae spetialiter post regem servandum committimus[d], tamdiu se noverit sacramento corporis[e] et sanguinis Domini fore privandum, quamdiu[f] sanctae Laudunensi[g] ecclesiae[h] et tibi ipsiusque pontifici legitime[i], immo canonice[k] fuerit satisfactum.

869 Sept. 5.

Optamus sanctitatem tuam[l] in Christo bene valere.

16.

Hadrianus duces, comites et ceteros primores regni Karoli Calvi admonet, ut regem suum ab invadendo regno Lotharii, quod iure hereditario ad Ludovicum imperatorem pertineat, prohibeant. Legatos Paulum et Leonem episcopos commendat. 869 Sept. 5.

Codd. Paris. lat. 1557 fol. 90—90' (B). — Vallic. J. 49.

***Edd.** Baronii Ann. eccles. a. 869 n. 94—97; Sirmond, Conc. Gall. III, 380; Bouquet VII, 447; Mansi, Conc. coll. XV, 839; Migne, Patr. lat. CXXII, 1291. — Cf. J.-E. Reg. n. 2917 (2214).*

HADRIANUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI OMNIBUS GLORIOSIS DUCIBUS, COMITIBUS ET CETERIS PRIMORIBUS IN REGNO KAROLI[1] EXCELLENTISSIMI REGIS CONSTITUTIS[2].

Omnes quidem virtutes Christi cultoribus sectandae sunt, sed nulla utilius quam pax cum dilectione mutua inter omnes et maxime inter[a] sublimiores personas custoditur et colitur. Quanto enim quis sublimior, tanto ad mores suos quosque trahendum constat esse facilior. Ideoque[b 3] his praesentibus oportune[c] ac inportune moneo, suadeo et exortor apicibus, quo pacis bonum in omnes, sed praecipue inter sublimiores mundi principes aedificare ac construere satagatis. In hoc enim dilecti filii mei regis vestri regnum tutius[d] poterit incolume permanere, si neminem ille concutiens a nullo concutiatur. Non autem ignorare vos credo, qualiter desiderabilissimus et spiritalis filius meus Hludouuicus, piissimus et a Deo protectus imperator[4], non, ut quidam, adversus sanctae religionis filios, non contra fidei christianae domesticos, sed adversus filios Belial, adversus Christi nominis inimicos, praecipue[e] pro nostra securitate proque multorum liberatione fidelium, qui finetenus apud Samnium et circumquaque regiones iam iamque periclitabantur, ita ut etiam fines nostros infestatio propemodum Saracenorum invaderet, egressus a summo sublimitatis propriae solio et a pacatissimae requiei suae fundamine non corpori parcat, non[f] aestibus[f], non algoribus[g], non denique ullis eventibus cedat, sed omnia incommoda, omnia discrimina pro Christi nomine tolerans nihil est, quod pro christianorum ereptione recuset arripere, nihil est, quod pro fidelium quiete ac pace declinet assumere. Denique non modicam ecclesiae sanctae quietem[h] per eum divina pietas[i] operata est, nec modicae[k] paganorum vires fortitudine superna prostratae sunt. Siquidem saepius

cf. 2. Tim. 4, 2.

cf. Deut. 13, 3 et passim.

---

a) quod *B.* b) aecclesiae *B.* c) detrimentum operatus fuerit *C.* d) comittimus *B.* e) corpis *C.* f) donec C. g) Lugdunensi *B.* h) aecclesię *B.* i) *ras. inter* i *et* t *B.* k) canonicę *B.* l) vestram *C.*

16. a) *evanuit B.* b) *prim.* e *post. add. B.* c) oportunę *B.* d) totius *B*; citius *Edit.* e) precipuę *B.* f) nā estibus *B.* g) *ras. inter* l *et* g *B.* h) quiętem *B.* i) piętas *B* k) modice *B.*

1) *Calvi.* 2) *Haec et sequens epistola memorantur in Ann. Bertin. a. 869 ed. Waitz p. 107 sq., ex quibus etiam papam non multo ante legatos cum epistolis in Franciam destinavisse comperimus, ed. Waitz p. 100:* — idem pontifex Formosum episcopum et alium etiam cum eo episcopum in has Galliarum partes mittendos disposuit, ut cum pluralitate episcoporum de his quae Hlotharius petebat tractarent et illi Kalendis Martii quae inventa forent in synodo renuntiarent, quam Romae in ipsis Kalendis Martii denunciavit; quo etiam quattuor episcopos ex regno Hludowici regis Germaniae cum ipsius legatis et quattuor episcopos ex regno Karoli cum eius legatis et quosdam episcopos ex regno Hlotharii epistolis suis hac conditione venire praecepit, ut quae in synodo vel examinanda vel gerenda forent, in personis aliorum confirmarent, tam ex occidentalibus partibus quam ex orientalibus *(cf. J.-E. 2916*; v. etiam infra p. 759 ann. 7). V. etiam Hincmari litteras Hadriano II. directas, Migne, Patr. lat. CXXVI, 175 sq., necnon Hincmari libell. expostulationis adversus Hincmarum Laudunensem c. 27, Migne, Patr. lat. CXXVI, 611. — Cf. Dümmler II², 286 sqq.; Parisot p. 353 sqq.* 3) *Quae sequuntur maxima ex parte iterata sunt ex ep. supra n. 6 p. 703.* 4) *II.*

869 Sept. 5.

hostes[a] tamquam mures cavernis suis egressos ad sua latibula terga vertere compulit et brachia contra (cf. Iudith 14, 12.) nostros exerta potenti virtute dissolvit, quin[b] et[b] nobis omnibus, qui longe fuimus et qui prope, magnae securitatis praesidia contulit, dum scilicet nonnullos eorum prostravit, nonnullos etiam ab eorum superstitione convertens Christi fidei et verae religionis itinera sectari perdocuit.

Qua de re ratum ducimus vestram commonere dilectionem, quo praefato glorioso regi vestro et filiis eius suggerere satagat et prudenti consilio suadere contendat, quatinus nec suis motibus nec aliorum suasionibus inpulsus quicquam[c] quae tanti principis et tam pii augusti sunt, invadere vel sollicitare consentiat; eorum videlicet, quae, cum sint[d] in regno gloriosae memoriae Hlotharii quondam regis germani sui[1], ad se suffragantibus cunctis legibus non tam pro fraterna[e] successione[e] quam[f] per paternam[g] dispositionem hereditario iure pertinere probantur. Qui enim concutit[h] fines et sollicitat homines[i], qui sub moderamine quondam iam nominati regis erant, illa, quae Dei sunt et ecclesiae utilitati conveniunt, concutit et, qui hunc avaritia victus commovet[k], magnum procul dubio ecclesiae dispergit augmentum. Iniquum praeterea est, ut, quod fratres sibi mutuo pro integra inter se ac nepotes suos custodienda parte regnorum, quam singuli distincta sorte perceperant, iuramentis terribilibus spoponderant, impia praevaricatione violetur vel cuiusquam cupidinis fomite[l] temeretur, cum potius pio conveniat affectu fratrem fratri ac patruos nepotibus totius praesidium conferre iuvaminis et secundum promissam invicem iuramento fidem omnis auxilium praestare solacii, praecipue iam fatum inclitum regem vestrum, qui hunc nepotem suum, magnum scilicet augustum, de patris proprii dextra cum omnibus, quae ad eum pertinere viderentur, ad fovendum roborandumque pro viribus veluti secundus[m] pater accepisse dinoscitur. Iniquius[n] autem et instar sacrilegii est, ut, qui se ultro pro salute fidelium et maxime pro sanctae Romanae ecclesiae matris suae defensione tot periculis offert, a coepto pietatis alicuius factione stimulatus recedat opere atque ad patriam coactus vindicandam procedat hereditatem. Verum quisquis suo vitio tam sancto labori cupiditatis aestibus accensus aliquod impedimentum praestiterit, condignam profecto apostolica sede sanciente luet[o] cum suis fautoribus ultionem. Unde si quisquam vestrum huius diabolicae ambitionis auctorem sectatus fuerit vel ei quoquomodo (cf. Ps. 61, 11.) in rapinis concupiscenti favorem contulerit, anathematis vinculis innodabitur[p] ac pro hoc a regno Domini separatus[q] cum[r] (cf. Luc. 22, 37.) impiorum omnium capite, quod est[s] diabolus, merito deputabitur. Adtendat ergo rex prudentissimus vestris quoque probabilibus consiliis adhortatus, ne iniquorum[2] suasionibus cedat nec sinistra machinantibus aures accommodet, sed proprio iure contentus quae sua non sunt usurpare non temptet nec invadere quocumque modo [nitatur[t], quod[t]] invasum[u] non modicum potest invasori[v] generare discrimen. Ne itaque iam memorato dilectissimo filio meo domino semper augusto causam Dei exequenti et hereditatem Domini vindicanti ac[w] ipsius bella (cf. 1. Mac. 15, 34.; cf. 1. Reg. 18, 17.) praelianti[x] quodlibet offendiculum praeparet, quo sanctae Dei ecclesiae quavis[y] ex parte impediatur utilitas vel profectus fidelium excludatur. Alioquin manum apostolicae sedis cum eodem piissimo principe fortiter esse comperiat et arma nostra illi munimina validissima conferentia, summo agonitheta nobis concertante et beatorum principum apostolorum intercessione cooperante[z], praeparata sine cunctatione praenoscat.

Hos praeterea missos apostolicae nostrae sedis, Paulum et Leonem venerabiles episcopos[3], dilectos consiliarios nostros, quos pro pace et concordia sanctae Dei ecclesiae illuc destinavi-

a) *sequitur rasura B.* b) *vel* Qui nec *B.* c) *ita B; deest Edit.* d) sit *B.* e) fraternam successionem *B.* f) quem *B.* g) paterna *B.* h) con- *supr. lin. add. B.* i) *fol. 90 in marg. dext. infer. ex parte del. vix legi potest B.* k) commonet *B.* l) i *corr. ex* e *B.* m) secundum *B.* n) *corr. superscr. ex* Iniquus *B.* o) lucet *B.* p) —no— *superscr.,* d *corr. B.* q) separatur *B.* r) *fol. 90' in marg. sinist. ex parte del. B.* s) *sequitur ras. B.* t) *cognosci non iam potest B;* nitatur, quomodo *Edit. Cf. supra p. 703 lin. 37.* u) invasu *B.* v) invasor *B.* w) ad *B.* x) p̄lianti *B.* y) quamvis *B.* z) p̄parante *add. B.*

1) *869 Aug. 8 mortui Placentiae.* 2) *Haec quoque ex ep. supra n. 6 p. 703 sq. sumpta sunt.* 3) *Quorum sedes ignoramus. Paulum fuisse Populoniensem episcopum, qui exeunte a. 867 (cf. Duchesne, Lib. pontif. II, 190 ann. 56) legatione Bulgarica peracta Romam reverterat, suspicatur O. Engelmann, 'Die*

mus, ob reverentiam principum apostolorum Petri et Pauli benigne suscipite et ea, quae vobis pro utilitatibus christianae fidei[a] atque religionis dixerint, aure[b] cordis percipientes ad effectum perducere festinate. — 869 Sept. 5.

Optamus gloriam[c] vestram in Christo bene valere.

5 Data non. Septembr. indictione III.

17.

Hadrianus episcopos regni Karoli Calvi laborare iubet, ne regnum Lotharii regis defuncti, quod ad Ludovicum imperatorem redierit iureque hereditario ei debeatur, a rege suo invadatur. Legatos Paulum et Leonem episcopos commendat. 869 Sept. 5.

Codd. Paris. lat. 1557 fol. 91'–92 (B); Laudun. 407 fol. 192'–194 (C). — Vallic. J. 49.

10 *Edd. Baronii Ann. eccles. a. 869 n. 98–100; Sirmond, Conc. Gall. III, 381; Mansi, Conc. coll. XV, 841; Migne, Patr. lat. CXXII, 1293. — Cf. J.-E. Reg. n. 2918 (2215).*

HADRIANUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI REVERENTISSIMIS ET SANCTISSIMIS FRATRIBUS ET COEPISCOPIS NOSTRIS IN REGNO KAROLI GLORIOSI REGIS[1] ECCLESIAM[a] DOMINI GUBERNANTIBUS[2].

15 Inter[3] exordia pontificatus mei pacis studium prae ceteris virtutibus praedicandi suadendique arripuisse me memini, quippe qui[b] noverim, quod in dominicae[c] nativitatis principio caelestis militiae visus sit exercitus, qui clamavit: 'Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis.' (Luc. 2, 14.) Ubi profecto sollerter adtendendum est, quia, sicut tunc pastores, qui super[d] gregem suum prae ceteris vigilaverunt, tanti tripudii videre prae ceteris gaudia meruerunt, ita nos, qui pastores dici- (cf. Luc. 2, 8.) 20 mur, tunc caelestium bonorum laetitiam adipisci merebimur, si super oves dominicas sollicite vigilemus, ne videlicet has vel per insidias odii seu discordiae vorax lupus invadat vel per cupiditatem avidus ille leo[e] deglutiat, qui, ut princeps apostolorum scribit, 'rugiens circuit quaerens quem devoret'. (1. Petr. 5, 8.) Ideoque, fratres karissimi, nunc etiam id ipsum repeto, id ipsum oportune vel[f] inportune suadeo[g], (cf. 2. Tim. 4, 2.) prorsus efflagito. Quamobrem, ut pacis seu dilectionis vinculum, quae maior est omnibus virtuti- (cf. Marc. 12, 33.) 25 bus et holocaustomatibus, vestra quoque sanctitas insolubiliter inter omnes, sed praecipue inter sublimiores personas observari doceat, indesinenter adhortor.

Quapropter illud a vobis exigo, ut solliciti existentes, si quos senseritis velle filii nostri gloriosi regis vestri Karoli fortassis animos ad invadendum regnum, quod defuncto[4] quondam inclito rege Hlothario ad dominum desiderantissimum filium nostrum piissimum imperato- 30 rem[5] rediit iureque hereditario illi debetur, nequiter incitare[h], vos[h], qui spiritales estis, horum (cf. 1. Cor. 3, 1.) carnales voces, quin potius et ipsum excellentissimum regem ac filios eius tamquam veri episcopi a tanto conpescere piaculo studeatis; quin immo ad favorem et opem eius hunc inflammantes hortamini, atque, sicut eum in fide sua tamquam alter pater suscepit, ita foveat et hunc ut proprium genitum amplectatur. Iniquum enim et instar sacrilegii est, ut, qui se 35 ultro pro salute fidelium et maxime[i] sanctae Romanae ecclesiae[k], matris scilicet omnium Dei ecclesiarum[l], defensione tot mortis casibus offert, alicuius factione stimulatus a[m] coepto[m] pietatis recedat opere atque ad patriam vindicandam procedat hereditatem. Non enim debet (cf. 1. Mac. 15, 34.) paternam hereditatem ille dimittere, qui Deo gratias non ignorat Naboth Iezrahelitam[n]

---

a) fidi *B.* b) aures *B.* c) glaram *B.*

40 17. a) aecclesiam *B.* b) quae *B.* c) *fol. 91' in marg. sinist. ex parte del. legi non iam potest B.* d) supra *C.* e) lupus *C.* f) l *corr. ex* b *C.* g) *deest C.* h) —tare vos *in ras. C.* i) maximae *B.* k) aecclesiae *B.* l) aecclesiarum *B.* m) accepto *B.* n) gezrahelitam *B.*

päpstlichen Legaten in Deutschland bis zur Mitte des 11. Jahrhunderts (Marburg 1913)' p. 74. Nomine Leo episcopus Silvae Candidae occurrit in Vita Hadriani Libri pontif. ed. Duchesne II, 175.

45 1) *Calvi.* 2) *Cf. supra p. 717 ann. 2.* 3) *Haec ex ep. supra n. 6 p. 702 sq. iterata sunt.* 4) *Cf. supra p. 718 ann. 1.* 5) *II.*

869 Sept. 5. pro[a] sola paterna vinea etiam contra regem impium defendenda[a] usque ad mortem lapidum pervenisse. Verum si et labor alicuius ambitione impediatur, quoniam paternum deseri patrimonium subripientibus non oportet, per quem quid[b] tale contigerit, una cum fautoribus et sectatoribus suis dignam paremque animadversionem exsolvet. Et si quis vestrum tam nefariae temeritatis auctorem vel tacendo fugerit vel non[c] resistendo consenserit, non iam pastoris, sed mercennarii nomen[d] se noverit fore censendum, et, quia iam non pertinebit ad eum de ovibus, non pertinebit consequenter de pastoralibus dignitatibus.

cf. 3. Reg. 21, 13.

cf. Ioh. 10, 12.

Hos praeterea[e] missos apostolicae nostrae sedis, Paulum et Leonem venerabiles episcopos, dilectos consiliarios nostros, quos pro pace et concordia sanctae Dei ecclesiae[f] illuc destinavimus, ob reverentiam principum[g] apostolorum Petri et Pauli benigne suscipite[h] et ea, quae vobis pro utilitatibus christianae fidei atque religionis dixerint, aure cordis percipientes ad effectum ducere festinate.

Optamus sanctam fraternitatem vestram in Christo bene valere.

Dat. non. Septembr. indictione III.

18.

Hadrianus Hincmarum Remensem cohortatur, operam impendat, ne regnum quondam regis Lotharii a quoquam invadatur. Legatos Paulum et Leonem episcopos commendat.

869 Sept. 5.

Cod. Laudun. 407 fol. 191'—192' (B).

Edd. Sirmond, Conc. Gall. III, 382; Mansi, Conc. coll. XV, 842; Migne, Patr. lat. CXXII, 1294. — Cf. J.-E. Reg. n. 2919 (2216).

HADRIANUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI REVERENTISSIMO ET SANCTISSIMO CONFRATRI NOSTRO HINCMARO ARCHIEPISCOPO REMENSI[1].

Sanctimonia tua quam fuerit apostolicae memoriae papae Nicolai familiaris, non forte dedit oblivioni. In cuius videlicet familiaritatis sinu nos quoque te recipientes fiduciam penes apostolatum nostrum fraternitati tuae gratanti mente conferimus. Praeterea noveris misisse nos epistolas quasdam in Gallicanarum partium regiones, tam reges[2] quam praesules[3] et omnes omnino regnorum primates[4] ad comprimendum ambitum et unicuique ius proprium reservandum competenter admonens, cohortans, suadens, contestans, prohibens et deterrens. Cuius rei sollicitudinem sanctitas tua specialiter quodammodo certamine[a] suscipiens vice nostra[5] tam reges quam ceteros Dei vel mundi ministros admonendo, suadendo et prohibendo a cupiditatis vel avaritiae vitio comprimat et compescat, ut scilicet unusquisque[6] suis contentus alienum non subripiat, non sollicitet, non usurpet, praecipue ut regnum quondam regis Hlotharii[7], quod carissimo filio nostro domino imperatori[8] iure debetur, vel homines in eo degentes mortalium nullus invadat, nullus commoveat, nullus ad se conetur inflectere. Quoniam, si per huiuscemodi temeritatem caritatem scindere, concordiam dividere, in-

a) *verba* pro — defendenda *ead. man. artissime scripta B.* b) quod *B.* c) *om. B.* d) ita *B, C;* nomine *Edit.* e) preterea *B.* f) aecclesiae *B.* g) principium *B.* h) suscipite *B.*
18. a) certamina *B.*

1) *Laudat hanc epistolam Hincmarus, Migne, Patr. lat. CXXVI, 175 sq. V. etiam supra p. 717 ann. 2.* 2) *Non extant epistolae regibus missae. Cf. Ann. Bertin. a. 869 ed. Waitz p. 107 (J.-E. Reg. 2920*) necnon Hincmari verba, Migne, Patr. lat. CXXVI, 176:* Audivi etiam, quod similes epistolae, sicut domno nostro Carolo et episcopis ac primoribus regni ipsius directae sunt, domno nihilominus Ludovico regi glorioso et episcopis ac regni eius primoribus missae sunt *(cf. Dümmler II², 306 ann. 2, quem hic errare arbitramur).* 3) *Cf. supra ep. n. 17 p. 719 sq. et ann. praeced.* 4) *Cf. supra ep. n. 16 p. 717 sqq., infra ep. n. 19 p. 721 sqq., supra ann. 2.* 5) *Cf. supra ep. n. 10 p. 711 cum ann. 4.* 6) *Cf. Leon. I. decr. c. 38, Migne, Patr. lat. LXVII, 294 (J.-K. Reg. 411):* Suis igitur terminis quisque contentus sit. 7) *V. supra p. 718 ann. 1.* 8) *Ludovico II. scilicet.*

videntiae facibus inardescere, cupiditatis estibus anhelare, propinquitatem telo crudelitatis percellere, scandalum in ecclesia Dei generare non pertimescit, non solum per mediocritatis nostrae ministerium Deo auctore viribus infirmabitur, verum etiam vinculis anathematis obligatus, nomine christianitatis privatus cum diabolo, quem super hoc imitatur, omnino locabitur. Tua vero reverentia, si in hoc strenue secundum datam sibi divinitus sapientiam laboraverit, nostrae sibi, ut praetulimus, familiaritatis fiduciam non dubitet modis omnibus tribuendam nec diffidat benivolentiae nostrae benignitatem, cum necessitas exegerit, suis oportunitatibus affuturam. 869 (Sept. 5).

Hos praeterea missos apostolicae nostrae sedis, Paulum et Leonem venerabiles episcopos, dilectos consiliarios nostros, quos pro pace et concordia Dei ecclesiae illuc destinavimus, ob reverentiam principum apostolorum Petri et Pauli benigne suscipe et ea, quae tibi pro utilitatibus christianae fidei atque religionis dixerint, aure cordis percipiens ad effectum ducere festina.

Optamus sanctitatem tuam in Christo bene valere.

Data non. Septembr. indictione III.

19.

Hadrianus primates et comites regni Lotharii quondam imperatoris admonet, ut filio eius Ludovico imperatori legitimo heredi regni Lotharii regis defuncti fidem illaesam conservent. *869 (Sept. 5).*

Cod. Paris. lat. 1557 fol. 90'—91' (B). — Vallic. J. 49.

Edd. Baronii Ann. eccles. a. 868 n. 54—56; Sirmond, Conc. Gall. III, 379; Bouquet VII, 446; Mansi, Conc. coll. XV, 837; Migne, Patr. lat. CXXII, 1295. — Cf. J.-E. Reg. n. 2921 (2217).

HADRIANUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI OMNIBUS PRIMATIBUS[a] ET GLORIOSIS COMITIBUS CONSISTENTIBUS IN REGNO DOMNI HLOTHARII QUONDAM MAGNI IMPERATORIS[1] ET GENITORIS DOMNI HLUDOUUICI IMPERATORIS[2].

Perfectae procul dubio caritatis est bonum secundum apostolum 'gaudere cum gaudentibus' et 'flere cum flentibus'. Unde, quia Hlotharius quondam rex vester divina de hoc saeculo iussione migravit[3], vos de obitu ipsius valde tristes[b] effectos et lugubri[c] doloris ingentis amaritudine utpote viros fideles repletos esse cognoscimus carnalique affectu[d] eius nunc transitum flere, noster non minus apostolicus animus vobis compatiens et condolens non solum pro aeterna illius requie[e] atque[f] salute, sed etiam pro praesenti consolatione vestra, pro pace, concordia et unitate, quam vos et toto corde sequi et fideli omnino devotione amplecti seu[g] Christi membra nullam habentia[h] maculam, quae instantem aut futuram mortis pernitiem vobis possit inferre, incunctanter, ut oportet, flebilibus Dominum precibus precati sumus et cotidie suppliciter exoramus, ut et illi, qui carnali obiit conditione, vitam perpetuam et vobis misericordiae largitate consolationis, pacis et unanimitatis affectum et desiderium inspirare donareque dignetur. Quoniam ipse est, qui nos paterno amore virga iustitiae corripit ac purgationis merore affligit, et ipse nos in omni tribulatione nostra clementer consolari dignatur, ut possimus sustinere numquamque deficere. Quamobrem, filii karissimi, apostolicae sedis magisterio plurimum debentes nos, qui per supernam gratiam apostolorum principis fungimur vice omniumque ecclesiarum[i] Dei curam et sollicitudinem nobis a Domino prae-

Rom. 12, 15. cf. Matth. 22, 37. cf. Eph. 5, 27. cf. 2. Cor. 1, 4. cf. Apoc. 2, 3. cf. 2. Cor. 11, 28.

---

19. a) primatis *B.* b) tristis *B.* c) bugobri *B.* d) affecto *B.* e) requię *B.* f) adquae *B.* g) *sic B pro* ceu, *ut videtur.* h) habentiā *B.* i) aecclesiarum *B.*

1) *I. († 855).* 2) *II. — Cf. MR.² 1242c; supra p. 717 ann. 2. De* epistolis ad episcopos et regnorum primores regni quondam Lotharii directis *loquitur Hincmarus, Migne, Patr. lat. CXXVI, 176. V. etiam supra ep. n. 18 p. 720 l. 27. Eiusdem diei ac praecedentes tres epistolas (nn. 16—18) istam esse annotat Dümmler II², 287 ann. 2.* 3) *V. supra p. 718 ann. 1.*

869 (Sept. 5).

cf. 1. Petr. 5, 8. — cf. Iudith 9, 16. — cf. Matth. 19, 25; Act. 27, 31. — Ioh. 14, 23. — cf. 2. Petr. 2, 2. — cf. Gen. 27, 27—29. 37.

ceteris delegatam habentes, antequam antiquus noster adversarius mentes vestras[a] occultis et impiis nequitiae suae versutiis corrumpat et morbo insanabili sauciet, armis praecincti divinis occurrere salubribusque[b] vos informare praeceptis debemus, quibus humiliter oboedientes sicut omnes, qui ab initio Deo placuerunt, salvi esse possitis[c], dicente Domino in evangelio[d]: 'Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et pater meus diliget eum, et ad eum veniemus et mansionem apud eum faciemus.'

Quapropter caritatem vestram, o carissimi in Domino filii, apostolica tuba monemus et celesti magisterio exoramus[e], ut pro regni stabilitate vos nunc in ea fide mentisque sinceritate generaliter omnes satagatis[f] consistere circa dilectissimum ac spiritalem filium nostrum, domnum Hludouuicum imperatorem augustum, quam circa divae memoriae quondam Hlotharium[g] imperatorem[g] patrem[h] illius mundo pectore conservastis[1], ut nullus mortalium, cuiuscumque sit dignitatis et gloriae, vos ab apostolicae sedis praecepto monituque salubri possit modis[k] aut argumentis quibuslibet revocare vel a via veritatis in obliquum[l] deflectere, nec ullius praecepta magis quam beati Petri apostoli per os[m] nostrum prolata vobisque utiliora iucundis percipere auribus studeatis. Quoniam ipsi et paterno et hereditario iure secundum[n] legem et rationem hoc regnum debetur et per paternae hereditatis successionem summopere pertinet, quippe cum eum praefatus genitor illius quondam imperator constituerit imperatorem[1] regnique totius heredem prae ceteris sublimaverit natis. Sicut Isaac quondam Iacob filio suo benedicens dominum illum Esau constituit, ita et huic ceteris praelato totum omnino est a patre concessum imperium, quem ipse adhuc vivens imperiali voluit et consensit una vobiscum ab apostolica sede diademate[o] coronari[2] sceptroque potiri sine dubio augustali permisit.

Ideo nobilitatem vestram[p] monemus et obtestamur in Domino, ut nullatenus ab eodem vos[q] spiritali filio nostro augusto quibuslibet promissionibus vel minis alicuius separare dividereque temptetis, sed illi, quamdiu superna vixerit voluntate, in omnibus veluti proprio seniori, proprio imperatori iustoque heredi regni oboedire fidemque illesam[r] more solito conservare studioque sagaci[s] semper adtendite, ut Dei omnipotentis et sancti Petri gratiam[t] nostramque[u] plenariam habere mereamini benedictionem et apostolicae communionis consortium. Nam quem ex vobis contraria temptare nitentem atque apostolicae sedis monitis in contemptu beati Petri apostoli caelestis regni clavigeri[v] spretis ad aliam se partem conferre cognoverimus[w], velut infidelem et ecclesiasticae paci et saluti contrarium a nostri apostolatus communione non solum alienum habebimus, sed etiam anathematis vinculo iure meritoque alligare omnino curabimus et nos secundum apostolicae privilegium dignitatis et potestatis ipsum excellentissimum ac spiritalem filium nostrum domnum Hludouuicum imperatorem augustum regni huius provintiae, scilicet Galliae totius, regem, dominum et imperatorem[3], sicuti iam olim a Deo praeordinatum esse constat et ab antecessoribus nostris

a) nostras *B.* b) salubribus quę *B.* c) positis *B.* d) euuangelio *B.* e) exoramur *B.* f) satagitis, —ta— *superscr. B.* g) Lotharii imperatoris *B.* h) patri *B.* i) conservasti *B.* k) mod̄ *B.* l) oblicum *B.* m) ōs *B.* n) sęcundum *B.* o) diadematę *B.* p) *corr. ex* nostram *B.* q) *post. add. B.* r) *fol. 91 in marg. dext. ex parte legi vix potest B.* s) sagati *B.* t) gratia *B.* u) *post. corr. ex* nostraque *B.* v) glavigeri *B.* w) mu *superscr. corr. ex* cognoveris *B.*

1) *De his nihil constat, sed notandum papam ea proferre.* 2) *A. 850. — Cf. MR.*[2] *1179a.* 3) *Duas epistolas in Franciam de electionibus episcoporum Hadrianum destinasse refert Hugon. Flaviniac. Chron. lib. I, MG. SS. VIII, 354:* Defuncto autem beato Nicholao cum imperante Ludovico successisset Adrianus, et litteras misisset Galliarum episcopis, ut non alios ordinarent episcopos nisi quibus praefatus imperator episcopatum concederet et ordinari mandaret, non consenserunt venerabiles episcopi, sed pariter congregati litteris factis communiter suggesserunt papae se decreta sanctorum patrum fideliter observare velle et secundum scita canonum episcopos consecraturos; — —. Scripsit et aliam epistolam Gerardo duci et Rofrido comiti et omnibus Galliarum comitibus, ut nullius hominis favore vel gratia permitterent alios viros ecclesiastici ordinis in episcopiis totius

sacris[a] pontificibus statutum[b] multis videtur inditiis, habemus et, quousque semper[c] fuerit[c] ipse, eum habere studebimus. Quod sane regnum si tyrannus aliquis contra divinam et apostolicam voluntatem invadere praesumpserit, apostolicae sine mora sustinebit ultionis censuram. 869

Optamus nobilitatem vestram unanimi devotione consistere et in insolubili caritatis 5 vinculo manere coniunctos.

20.

Fragmentum epistolae Hadriani Hincmaro Remensi archiepiscopo missae. 869.

Edd. Sirmond, Hincmari opera II, 700; Migne, Patr. lat. CXXVI, 185. — J.-E. Reg. deest.

Miranda[1] est plane vestra fraternitas, quare ministerio iuris episcopalis in regionibus 10 illis abutitur et multorum caritas abundante nequitia refrigescere dicitur. Hincmarus namque cf. Matth. 24, 12.

---

a) *ita B; deest Edit.* b) *corr. superscr. ex* statum *B.* c) *sic B;* superfuerit *Edit.*

Galliae et Burgundiae consecrare episcopos, nisi quos Ludovicus imperator iuberet; cui satis luculenter et honeste obviaverunt praefati venerabiles Galliarum episcopi, litteras illas per verba singula discutientes, et quod sanctorum patrum decretis consona non essent 15 humiliter suggerentes, — —. — *Utrum haec verbotenus an potius similia in favorem Ludovici II. scripserit Hadrianus, dubitari licet: neque vero — cum C. von Noorden, 'Hinkmar, Erzbischof von Rheims' p. 258 cum ann. 3 et 'Historische Zeitschrift' IX, 264 et P. Imbart de la Tour, 'Les élections épiscopales dans l'église de France' p. 215 — Hugonem Flaviniacensem ad genuinas papae litteras respexisse negaverim. Cf. Dümmler II ², 288 cum ann. 1; Parisot p. 354 cum ann. 2; R. Poupardin, 'Le royaume de Provence 20 sous les Carolingiens (Paris 1901)' p. 37 sq. ann. 6 (J.-E. Reg. nn. 2922*. 2923*).*

1) *Asservatum est hoc fragmentum epistolae pontificalis — secundum opinionem Arthuri Lapôtre vergente anno 869 scriptae — in litteris Hincmari Remensis a. 870 Oct.—Nov. (cf. Schrörs, 'Hinkmar' p. 539 n. 287) Hadriano directis, ubi laudatur his verbis praecedentibus:* Alteram siquidem mihi pro negotio ipsius Hincmari direxistis epistolam dicentes. *Eiusdem et epistolae et loci in altero Hincmari scripto a. 871 Sept. princ. (cf. 25 Schrörs p. 541 n. 315) papae misso mentio fit, Migne, Patr. lat. CXXVI, 643:* — — sicut in sanctitatis vestrae litteris inveni, in quibus inter cetera continetur: Quare ministerio iuris episcopalis in regionibus istis abutar, et Hincmarus nepos et aequivocus meus, venerabilis dumtaxat episcopus, sicut audistis, non minima in ecclesia sua sustinet detrimenta: si me tepescente nullam potuit consolationem invenire. *Cf. Schrörs p. 327 cum ann. 80; Lapôtre, 'De Anastasio bibliothecario' p. 260 cum ann. 1. — Karolo Calvo quoque 30 regi eodem tempore — neque vero a. 871, ut in J.-E. Reg. n. 2939* habebatur (v. etiam supra p. 715 ann. 2) — de eadem re ab Hadriano scriptum esse constat. Nam in opusculo 55 capitulorum Hincmarus et illi et sibi directas litteras apostolicas commemorat (c. 8, Migne, Patr. lat. CXXVI, 315; cf. etiam Hincmari epistolam Hadriano II. destinatam, Migne, Patr. lat. CXXVI, 186), et ipse Karolus semel atque iterum ad istam epistolam respicit. V. proclamationem in synodo Duziacensi porrectam c. 4, Delalande, Concil. antiquor. Galliae 35 supplem. p. 207 = Mansi XVI, 580:* — — sicut ipsa epistola domni apostolici manifeste demonstrat pro villa Pauliaco et pro aliis, quae hic audire potestis, et obtinuit talem epistolam in meam contrarietatem et inhonorationem, qualem a sede apostolica nullus antecessorum meorum regum Francorum accepit, *et duas epistolas regis Hadriano directas, Delalande p. 264 sq. = Migne, Patr. lat. CXXIV, 876 B:* Vestra veneranda paternitas nobis epistolam pro Hincmaro Laudunensi quondam episcopo misit, cuius primordia 40 ita se habent: Initium nostrae locutionis ad te, fili carissime, cum propheta est, ecce qui dicit: 'Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me' *(Matth. 15, 8, Marc. 7, 6; cf. Isai. 29, 13); Delalande p. 265 = Migne CXXIV, 877 C:* Scriptum est iam nobis inter alia voce vestra, quia in causa Hincmari agerem non ut rex pius, sed ut alius, id est tyrannus impius — —; *Delalande p. 266 = Migne CXXIV, 878 CD:* Et in eadem epistola nobis scriptum est, ut homines de regno 45 nostro Celsanum et Walconem atque Bernonem salvos et incolumes cum suis permitterem consistere et, si aliter egerimus, vestrae communionis participes usque ad veram satisfactionem esse non valeremus et non evasuros nos vestram censuram sciremus, si vestra a nobis fuerint amplius decreta vel monita violata; *Delalande p. 266 = Migne CXXIV, 879 B; (ex altera Karoli epistola) Delalande p. 267 et 268 = Migne CXXIV, 882 C et 883 B. Cf. Lapôtre l. l.; Dümmler II², 325 cum ann. 2; Schrörs p. 327 cum ann. 79. — 50 Hadrianum Hincmaro Remensi etiam litteras misisse* de presbytero parochiae nostrae nomine Trisingo, praecipiens, ut plenariis scriptis remitterem vobis notitiam de causa ipsius, *ex responsione archiepiscopi a. 871 (Schrörs p. 541 n. 315), Migne, Patr. lat. CXXVI, 646 elucet (cf. J.-E. Reg. n. 2937*).*

870 Iun. 27.

nepos et aequivocus tuus, venerabilis dumtaxat episcopus[1], sicut audivimus, non minima in sua ecclesia sustinet detrimenta, sed vobis, ut ita dixerim, tepescentibus nullam consolationem potuit invenire.

21.

Hadrianus Karolum Calvum, quia in regnum Ludovici imperatoris irrumpere praesumpserit, increpat; suadet atque praecipit, ut ab invasione desistat. Legatos Iohannem, Petrum, Wibodum, Iohannem episcopos, Petrum presbyterum cardinalem commendat.

870 Iun. 27.

Codd. Paris. lat. 1557 fol. 84'—85' (B); Remens. 672 fol. 210'$_2$—211$_2$ (C). — Vallic. J. 49.

Edd. Baronii Ann. eccles. a. 870 n. 2—6; Sirmond, Conc. Gall. III, 387; Bouquet VII, 448; Mansi, Conc. coll. XV, 843; Migne, Patr. lat. CXXII, 1297. — Cf. J.-E. Reg. n. 2926 (2221).

HADRIANUS* EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI DILECTO FILIO KAROLO GLORIOSO REGI[2].

Sacrorum itaque dogmatum evidentissimis documentis et apostolicis informamur exemplis, ut mitius agere debeamus cum mitibus[a] et severius per iustitiam delinquentes corripiamus. Sed neque nos Deo placere possumus, si pastoris vicem suscipientes non opus

cf. Ioh. 10, 12.

pastoris, sed mercennarii latibula praestolamur[b] et veniente lupo fugimus, ne solatium conferamus. Super quibus illud cavere debemus, quod Dominus per prophetam loquitur, dicens:

Is. 56, 10; Ezech. 34, 2.

'Canes muti non valentes latrare'; et rursum: 'Ve pastoribus', inquit, 'qui pascebant semetipsos', et reliqua. Quodsi[c] cunctis pastoribus dominici gregis Dominus pro desidia[d] 've' generaliter dicit, tanto magis nos illam sententiam formidare debemus, quanto prae[e] omnibus et pro[f] omnibus non solum honoris, sed etiam oneris[3] in humeris nostris pondera quoque[g] gestamus. An non pro te, rex[h], rationem coram Domino ponere compellemur[i], si[k] — ut[k] illud interim[l] sileamus, quod missos apostolicae sedis[4] more regali recipere[m] contempsisti — factum tuum non reprehendimus et spiritali zelo redarguere desistimus, quando contra divinam sanctorumque patrum auctoritatem atque contra propriae fidei[n] sponsionem, qua iureiurando pollicitus es, ne aliena et praecipue fratrum tuorum regna concupisceres aut invaderes, regnum quondam Hlotharii imperatoris[5], quod spiritali filio nostro domino Hludouuico[o6] augusto filio eius iuxta divinas et humanas leges debetur, praesumpsisti invadere et in reatum periurii[p] incidere non formidasti? Numquid[q] a mente excedit[r], quod vestra[s] vestrorumque iuramenta sedi apostolicae destinata[t] discussimus, roboravimus et in archivo nostro hodie[u] illa recondita retinemus?

Quodsi nec ista[v] tibi[vw] sufficiunt[x], tunc ad maioris reprehensionis tuae cumulum tuis

cf. Is. 46, 8.

te specialibus sententiis convenimus et, ut ad cor tuum redeas, ex oris[y] tui professionibus incitamus. Quando igitur Hludouuici[z] fratris tui filii[7] superatus viribus regnum perdidisti,

---

*) *Superscriptio:* Item cuius supra *C.*

21. a) mittibus *C.* b) -mur *corr. ex* -mus *B.* c) Quod *C.* d) *corr. ex* sedia *B.* e) pro *C.* f) prae *C.* g) *om. C.* h) *om. C.* i) *prim.* e *superscr. B.* k) sicut *B;* ut *om. C.* l) *om. C.* m) suscipere *C.* n) e *superscr. B.* o) Ludoyco *C.* p) peiurii *B.* q) numquit *B.* r) *ita B, C;* excidit *Edit.* s) *deest B.* t) destinate *B.* u) odie *B.* v) tibi ista *C.* w) sibi *B.* x) suffitiunt *B.* y) horis *B.* z) Hluduuuici *B;* Ludoyci *C.*

1) *Laudunensis videlicet.* 2) *Calvo. Cf. Ann. Bertin. a. 870 ed. Waitz p. 114:* [Karolus] apostolici missos cum epistolis ad se et ad episcopos regni sui *(v. sequentem ep. n. 22)* directos terribiliter sibi regnum quondam Hlotharii, quod fratri suo imperatori debebatur, interdicentibus, moleste suscepit. *Dümmler II², 309; Parisot p. 387 sq.; Poupardin, 'Le royaume de Provence' p. 37.* 3) *Cf. Innocent. I. decr. c. 45, Migne, Patr. lat. LXVII, 254 sq. (J.-K. Reg. 310):* Et onus et honor nobis a tua fraternitate impositus — —; *Siric. decr., Migne, Patr. lat. LXVII, 231 (J.-K. Reg. 255):* portamus onera omnium, qui gravantur. 4) *V. supra ep. n. 16 p. 718 sq.* 5) *I. († 855).* 6) *II.* 7) *III. ('Iunioris').*

[870 Iun. 27.]

numquid[a] non epistolam, quam habemus prae manibus, sedi[b] apostolicae direxisti[1], in qua inter[c] cetera confessus fuisti dicens: 'Cum fratribus nostris post Fontanicum bellum in unum convenimus, et inter nos divisione regnorum facta pacem fecimus et iureiurando iuravimus, quod nemo nostrum regni alterius metas[d] invaderet. Nunc autem regno meo iuramentis spretis[e] invaso atque sublato misereatur vester apostolatus et, ne nomen Christi blasphemetur in gentibus, sine vindicta[f] tale facinus non relinquatur.' [cf. Rom. 2, 24.] Ecce[2] qualiter aliena tibi concupiscere minime convenit; ecce tibi ostensum est, quod iuramenta publice facta contempta sunt. Postremo ad fortioris tuae reprehensionis indicium aliquantisper monstratum est, quod et te inpunitum[g] dimittere[g] non debemus. Qui quod alii facere precabaris, nunc in simili opere tibi facere iusto nos oportet iuditio et te de tuis actibus increpare; [cf. Tob. 4, 16; Matth. 7, 12.] praecipue cum apertius demonstrares, quod labiis tantum et non corde devotum sanctae Romanae ecclesiae, [cf. Is. 29, 13; Matth. 15, 8.] veluti in epistolis ad decessores nostros et nobis a[h] te[i] directis[k] continetur, te iactitares existere filium. Et nunc adeo devotio fidei tuae cassata est, ut iam, quia convenientibus responsis missos nostros a[l] te minime dimisisti nobisque rescribere callide[m] omisisti, missos[n] tuos vel epistolas, quas te missurum[o] indicasti, hactenus[p] ad contemptum[q] apostolicae sedis non direxisti. Quodsi quis alius[3] tale tibi dedit[r] consilium, fidem circa te minime[s] veram[s] servavit; si autem in hoc tuo tantum consilio usus es, minus regalis excellentia quam debuit fecit.

De pacis vero et concordiae[t] unitate, cuius nos inter piissimum Caesarem et te mediatores esse debere suggesseras, libentissime suscepimus et agere coepimus. Sed illi contra hostes christiani nominis dimicanti[u], pro liberatione populi Dei[v] multis laboribus insistenti [cf. Iudith 12, 8.] et bella Domini praeliando Saracenorum multitudinem superanti, ut pax fieret, cedere noluisti, [cf. 1. Reg. 18, 17.] quin potius non ut pacis amator, sed ut scandali concitator, etiam et tyrannidis manifestissimus executor pacis tempus non es[w] praestolatus, quia, postquam haec illi callide mandare curasti, domni[x] imperatoris regnum magis ac magis invasisti, sollicitasti, ordinasti et homines ipsius regni ad tuam fidelitatem[y] iurare fecisti. Cui talia facere pertimesceres, nisi ipse tantis laboribus ad perpetuam pacem sanctae ecclesiae die noctuque pro Christi amore fidenter hereret. Qui a[z] coeptis[z] bonis, in quibus illi te solamina oportebat conferre magis quam christianum populum contra fidem debitam[a'] persequi[b'], manum et opus non subtrahens [cf. Eccle. 7, 19.] dubium non est, quod omnipotentem Dominum ad haec peragenda sibi propitium faciet et de hostibus christiani nominis triumphum cito percipiet. Sed his succincte[c'] prolatis, quoniam, ut praediximus[4], sicut omnium pondera in humeris nostris gestamus, ita omnium actus praevidere debemus, ne pro humanis favoribus nos haec dicere quis existimet, si forte accideret, ut principes nostri, quibus a[d'] te[d'] pervasum[e'] regnum iure debetur, sibi illatas iniurias non vindicarent, nos usque ad veram emendationem, quia omnes salvare[f'] volumus, periuria[g'] illa atque invasionum tyrannides inpunitas[h'] nullo pacto[i'] dimitteremus; quia non

---

a) ñquid *C.* b) *corr. ex* sede *B.* c) *om. C.* d) meas *B.* e) sumptis *B, C; cf. infra p. 727 l. 3, p. 729 l. 25.* f) vindita, n *post. add. B.* g) dimittere impunitum *C.* h) ad *B.* i) michi *add. C.* k) directi sunt *B.* l) *sequitur rasura unius litt. B.* m) calide *B.* n) misos *B.* o) *prim.* s *superscr. B.* p) actenus *B.* q) p *superscr. B.* r) *prim.* d *superscr. B.* s) veram minime *C.* t) concordia *B.* u) dimicantes *C.* v) *fol. 85 in marg. dext. ex parte del. vix legi potest B.* w) executus nec *add. C.* x) dñi *C.* y) felicitatem *C.* z) *ita Edit.;* acceptis *B, C.* a') e *corr. B.* b') *corr. ex* consequi *B.* c') succinte *B.* d') ait *C.* e') pervasu *B.* f') sauare *C.* g') peiuria *B.* h') *in fine ras. B.* i') peccato *B;* modo *C.*

1) *Quae non extat. Referenda esse haec potius ad ea, quae accidisse a. 858 constat, quam ad Ludovici III. Aquitanicam invasionem a. 854 (cf. M R.² 1407b. 1411a) annotavit Dümmler I², 454sq. ann. 4.* 2) *Ad hunc locum ex Nicolai I. epistola Hincmaro directa afferens:* Ecce quomodo statum eorum cupivisti! Ecce quomodo statum quaesisti! *(supra p. 428 l. 30sq.) has litteras ab eodem dictatore Anastasio esse compositas concludit Lapôtre, 'De Anastasio bibliothecario' p. 256.* 3) *Hincmarum sentit; cf. infra ep. n. 23 p. 728.* 4) *Supra p. 724 l. 20.*

870 Iun. 27.

ambitione regni, sed iustitia commovemur[a] et non terrarum spatia quaerimus, sed ex debito vitiis[b] ac pravitatibus cuiuscumque resistere vigilamus.

Igitur, ut interim perpaucis gloriam tuam conveniamus, monemus et auctoritate apostolica modis[c] quibus[c] possumus[c] spiritaliter suademus paternoque affectu[d] praecipimus, ut iam tertio monitus ab invasione regni spiritalis filii nostri christianissimi principis te penitus[e] subtrahas et compescas, aliena non concupiscas et quod tibi non vis fieri alii non facias. (cf. Tob. 4, 16; Matth. 7, 12.) Noli iustis tuis competentibusque tibi rebus iniuste captas tyrannice sociare[f], ne et iuste possessas amittas et iniuste pervasas iusto Dei iuditio te ambisse peniteat. Nos etenim, quoniam salvum te consistere cupimus et, ut anima corporeque felici successu polleas, anhelamus[g], nisi saltem nunc nostris aliisve[h] salubribus parueris[i] monitis et ut prius inoboediens nostrae spiritali censurae constiteris, nullo pacto nulloque praetermittemus ingenio, quominus Deo iuvante nosmet[k] ipsi partes illas petamus[k] et quod nostri est ministerii penitus peragamus.

Postremo magnopere commonemus, ut hos apostolatus nostri praecipuos missos[1], Iohannem videlicet atque Petrum, Wibbodum[l] et Iohannem[m], reverendos episcopos[2], necnon et Petrum, religiosum[n] presbyterum cardinis nostri[3] dilectumque[o] familiarem[p] nostrum, pro principum apostolorum ab omnibus praeferenda reverentia et amore benigne suscipias et utpote a tanta sede digressos honorifice receptos colas; ipsis[q] enim quae pagina reticuit tibi dicenda iniunximus. Et ideo, quicquid verbotenus exposuerint, sine scrupulo prorsus admitte et, ut efficaces ad nos reverti valeant, omnimodis vigila.

Optamus gloriam tuam in Christo nunc[r] et[r] semper[r] bene valere.

Dat. V. kal. Iul.[s] indictione III.

22.

Hadrianus archiepiscopos et episcopos in regno Karoli Calvi constitutos propter contemptionem apostolicorum monitorum vituperat; insistant, ut rex regni iura ad se non pertinentia invadere desinat. Legatos commendat. *870 Iun. 27.*

Codd. Paris. lat. 1557 fol. 85'–86 (B); Laudun. 407 fol. 194–195' (C); Remens. 672 fol. 211_2–$211'_1$ (D). — Vallic. J. 49.

Edd. Baronii Ann. eccles. a. 870 n. 7–9; Sirmond, Conc. Gall. III, 389; Bouquet VII, 450; Mansi, Conc. coll. XV, 845; Migne, Patr. lat. CXXII, 1299. — Cf. J.-E. Reg. n. 2927 (2222).

HADRIANUS* EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI OMNIBUS REVERENTISSIMIS ET SANCTISSIMIS CONFRATRIBUS NOSTRIS ARCHIEPISCOPIS ET EPISCOPIS IN REGNO KAROLI GLORIOSI REGIS CONSTITUTIS[a][4].

Nuper apostolatus nostri missis atque epistolis[5] reverentiam vestram salutiferis exhortationibus, ut vobismet ipsis consuleretis, monuimus et, iuxta quod vos oportuit, paternitatis[b] affectu non inmerito corripuimus. Sed tantum apostolica monita contempsistis, quantum nec nostris epistolis respondistis nec regem vestrum Karolum grave facinus incurrentem procul[c] dubio[c] doluistis. An non grave scelus incurrit, quando, sicut multi[d] vestrum noverunt, sui oblitus iusiurandum, quod olim[e] cum[f] fratribus[e] suis[e] pepigit, quo[g] nemo illorum regnum

---

*) *Superscriptio:* Item cuius supra *D.*

a) commovemus *B.* b) *fol. 85' in marg. sinist. infer. ex parte non iam legi potest B.* c) quibus possumus modis *C.* d) tibi *add. C.* e) ponitus *B.* f) sotiare *B.* g) anelamus *B.* h) aliis sit *B.* i) carueris *B, C.* k) partes illas petamus nosmet ipsi *C.* l) Wibodum *C.* m) oihm *B.* n) —li— *superscr. B.* o) dilectum *C.* p) familiare *B;* familiaremque *C.* q) Ipsi *C.* r) *desunt C.* s) Iulii *C.*

22. a) consistentis *B.* b) fraternitatis *C.* c) *desunt D.* d) *sequitur ras. unius litt. B.* e) suis olim fratribus *D.* f) *deest D.* g) quod *D.*

1) *Cf. O. Engelmann l. l. p. 76 ff.* 2) *E quibus novimus tantum Wibodum Parmensem (ca. 857–895). Cf. etiam Iohann. VIII. ep. n. 28, MG. Epist. VII, 26 cum ann. 3.* 3) *Cf. Engelmann l. l. p. 76.* 4) *Cf. supra p. 724 ann. 2.* 5) *V. supra ep. n. 17 p. 719 sq.*

fratris[a] alterius invaderet vel usurparet, ut evidentissime[b] patefactum[c] est, regnum[a] quondam Hlotharii imperatoris, quod iure divo imperatori domino[d] Hludouuico[e] filio eius semper augusto debetur, spretis iuramentis invasit et periurii[f] incidit crimen? Unde valde miramur, obstupescimus et dolemus, ut, si vos fidem illi promisistis, quare vosmet ipsos perditis et non eum modo suggerendo, modo illud aut illud opponendo, ut resipiscat, circumvenitis, quin potius vobis consentiendo et illi tam detestabilia faciendo, quod vestri non fecere parentes, gehennam[g] paratis. Praefatus siquidem imperator terrena regna non ambiens pro liberatione populi Dei multis laboribus fatigatus triumphales in Saracenorum[h] cervices potius manus quam in eum regnum suum tollentem extendit[i].

870 Iun. 27.

Redite ergo ad vos, dilectissimi, et[k] olim foedera inter seniorem vestrum fratresque illius cum iuramentis habita, sed modo corrupta reformentur, sine cessationibus laborate. Commonete iugiter[l] illum iuxta vestrum ministerium et, ut episcopalis in vobis non refrigescat caritas, praevidete, et, si eum salvum consistere vultis, ut regni iura ad se non pertinentia desistat[m] invadere[m], oportune inportune insistite. Aliena non concupiscat[n], aliena non rapiat et quod[o] sibi non vult fieri alii prorsus non faciat. Reminiscatur scripturae dicentis: 'Non concupisces rem[p] proximi tui'; et rursum: 'Omnia quaecumque[q] vultis ut faciant[r] vobis homines, eadem et vos facite illis.' Nos[s] enim non tantum regnum cuicumque augmentando[t] quam iustitiam requirendo ista prosequimur et, ne quis pro temporali regnum perdat aeternum, non indebite contestamur. Quodsi[u] et nunc his salubribus nostris exhortationibus[v] atque monitionibus tam iam fatus[w] rex quam vos[x] parere contempseritis, scitote, quia ducti paterno affectu ferventissimoque zelo iustitiae statim Christo[y] opifice partes illas penetrabimus et in contemptores dignam dabimus ultionem.

cf. Esth. 15, 11. — cf. Matth. 24, 12. — cf. 2. Tim. 4, 2. — cf. Tob. 4, 16. — Exod. 20, 17. — Matth. 7, 12.

Postremo[1] magnopere commonemus, ut hos apostolatus nostri praecipuos missos, Iohannem videlicet atque Petrum seu Wibbodum[z] et Iohannem, reverendos episcopos, necnon et Petrum, religiosum presbiterum cardinis nostrae[a'] dilectumque nostrum familiarem, pro principum apostolorum ab omnibus praeferenda reverentia et amore benigne suscipiatis et utpote a tanta[b'] sede digressos honorifice receptos colatis; ipsis enim quae pagina[c'] reticuit[c'] vobis dicenda iniunximus. Et ideo, quicquid verbotenus exposuerint, sine scrupulo prorsus admittite et, ut efficaces ad nos reverti valeant, omnimodis vigilate.

Optamus sanctitatem vestram in Christo bene valere.

Dat. V. kal. Iulii[d'] indictione III.

23.

Hadrianus Hincmaro Remensi archiepiscopo epistolam 'multis et magnis increpationibus repletam' mittit; insistat, ut Karolus Calvus ab invasione regni Ludovici II. imperatoris recedat. Legatos commendat. *870 Iun. 27.*

Cod. Laudun. 407 fol. 195'–197' (B).

Edd. Sirmond, Conc. Gall. III, 390; Mansi, Conc. coll. XV, 846; Migne, Patr. lat. CXXII, 1301. — Cf. J.-E. Reg. n. 2928 (2223).

---

a) fratris — regnum *in infer. marg. sign. appos. add. C.* b) evidentissimae *B.* c) patet factum *B, D.* d) domno *C.* e) Luduuico *D.* f) peiurii *B.* g) gehannam *D.* h) Saranorum *B;* Sarracenorum *C.* i) extendat *D.* k) ut *suppletur in Edit.* l) igitur *C.* m) invadere desistat *D.* n) concupiscas *B.* o) *superscr. B.* p) res *D.* q) quae *C.* r) fatiant *B.* s) Non *C.* t) augendo *C.* u) Quod *D.* v) exortationibus *B, D.* w) factus *D.* x) nos *D.* y) *ead. man. superscr. corr. ex* Christi *C.* z) Wibodum *D.* a') *sic B, C;* nostri *D.* b') *secund.* t *corr. ex* d *B.* c') paginare ticuit *B.* d') iul *B.*

1) *Cf. supra p. 726 l. 13 sqq.*

870 Iun. 27.

HADRIANUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI REVERENTISSIMO ET SANCTISSIMO CONFRATRI NOSTRO HINCMARO REMENSI ARCHIEPISCOPO[1].

Si beneficiorum Domini, quae sedis apostolicae instantia consecutus es, memor esses aut si ita de proximi, sicut de propriis, casibus iuxta quod scriptum est condoleres, profecto aut amor Dei aut timor gehennae ad pastoralis curae te ministerium peragendum a somno desidiae excitaret et ad adnuntiandum iniquo iniquitatem suam vel modicum invitaret. Sed, ut in multis cernimus et oculo mentis[a] nostrae conspicimus, abundante iniquitate et multorum caritate refrigerante ipsi pastores mercennariorum mores secuntur, qui vident lupum venientem et dimittunt oves et fugiunt. Primum tamen reminisci debes, si umquam apostolicis epistolis non rescriptum sit et convenientibus responsis de negotiis, unde agebatur, apostolicae sedi remissum, sicuti tuam reverentiam pro nostro contemptu fecisse penitus constat, quando nuper per nostros missos in Galliarum partes epistolas[2] tam tibi quam aliis destinavimus et nullum inde responsum recepimus.

(cf. Eccli. 4, 27. — cf. Matth. 24, 12. — cf. Ioh. 10, 12.)

Sed quia de his alio loco dicendum est, restat ut te de tuis actibus per iustitiam, ex caritate tamen, reprehendere non omittamus. Quis[3] igitur melius te novit, quod filii quondam Hludouuici[4] imperatoris in unum convenientes regnum inter se diviserunt[5] iureque iurando sibi invicem promiserunt[b], ut nullus eorum regnum alterius fratris sibi usurparet aut omnino pervaderet? Et tunc Karolus rex iuramentis illis contemptis regnum, quod Hlothario[6] imperatore defuncto domino serenissimo imperatori filio eius[7] debetur, invasit et fidem debitam violavit. Tu vero, quia siluisti et contra tale facinus saltem leviter non insurrexisti, non solum consors, sed etiam, quod est deterius, huius tyrannidis auctor esse videris. Et ideo, ne et nos ipsi pro taciturnitatis silentio apud Deum, redditorem unicuique iuxta opus suum, reprehensibiles esse videamur, apostolicis somnolentiam vestram excitamus affatibus et, qui aliter non debemus, ut ad te revertaris, praecipimus. Memento, quod Dominus tales per prophetam increpet dicens: 'Non ascendistis ex adverso neque opposuistis murum pro domo Israel[c], ut staretis in praelio in die Domini.'

(cf. Matth. 16, 27; Rom. 2, 6. — cf. Luc. 15, 17. — Ezech. 13, 5.)

Quocirca, ut ab invasione regni spiritalis filii nostri Hludouuici principis rex vester iam tertio monitus procul recedat, insiste; ut amplius periurium non incurrat, invigila et, ut pro retro culpis peractis apostolatus nostri iaculis non feriaris, praecave; quia neque tu, qui honore et dignitate ceteris illius regni episcopis es sublimior[8], silentiis opprimi debes neque, si non regi prave agenti restiteris, coram nobis excusabilis poteris inveniri. Mone igitur eum, ut se corrigat regnumque quondam Hlotharii imperatoris, quod ad eum non pertinet, invadere iam desistat. Iam vero, si in obstinationis suae perfidia post vestram conventionem persistere maluerit quam iuxta nostra monita resipiscere, ab illius vos communione atque consortio sequestrate et secundum apostolum nec 'ave' ei dicentes, si nostrae communionis vultis esse participes, praesentiam eius modis omnibus devitate. Nam et nos ita uniuscuiusque iustitiam volumus et exquirimus, ut, si idem rex nostris apostolicis exhortationibus salubribusque praeceptis mox susceptis his litteris non oboedierit et a tantis tyrannicis factionibus non declinaverit, adiuvante Deo nec mora continuo iter nostrum nostros subsequetur legatos et, quicquid de talibus tantisque viris Deum per nos omnino spernentibus oportet peragere, praeveniente gratia sancti spiritus praesentialiter peragemus, nullo pacto nulloque retractationis impedimento talia sine ultione digna praetermittentes.

(cf. 2. Ioh. 10.)

Postremo[9] magnopere commonemus, ut hos apostolatus nostri praecipuos missos, Iohannem videlicet atque Petrum seu Wibbodum et Iohannem, reverendos episcopos, nec-

23. a) m *in ras. B.* b) promiserant *B.* c) isrl̄ *B.*

1) *Cf. Hincmari responsionem, Migne, Patr. lat. CXXVI, 174sqq. — Schrörs p. 309sqq.; Dümmler II², 309sqq.; Parisot p. 388sqq.; Lapôtre, 'De Anastasio bibliothecario' p. 257sq.* 2) *Supra p. 717 sqq. nn. 16—18.* 3) *Hic locus ad verbum ab Hincmaro allegatur, Migne, Patr. lat. CXXVI, 176sq.* 4) *I. (814—840).* 5) *Scilicet a. 843 pacto Viridunensi.* 6) *I. († 855).* 7) *Videlicet Ludovico II.* 8) *Cf. E. Lesne, 'La hiérarchie episcopale' p. 172sq.* 9) *Cf. supra p. 726 l. 13sqq.*

non et Petrum, religiosum presbyterum cardinis nostrae[a] dilectumque nostrum familiarem, pro principum apostolorum ab omnibus praeferenda reverentia et amore benigne suscipias et[b] utpote a tanta sede digressos honorifice receptos colas; ipsis enim quae pagina reticuit tibi[c] dicendum[d] iniunximus. Et ideo, quicquid verbotenus exposuerint, sine scrupulo prorsus admitte et, ut efficaces ad nos reverti valeant, omnimodis vigila.

870 Iun. 27.

Optamus sanctitatem tuam in Christo bene valere.

Data V. kal. Iulii indictione tertia.

24.

Hadrianus omnes optimates regni Karoli Calvi propter contemptionem apostolicorum monitorum vituperat; insistant, ut rex regni iura ad se non pertinentia invadere desinat. Legatos commendat. *870 Iun. 27.*

Codd. Paris. lat. 1557 fol. 86—86' (B); Remens. 672 initium tantum exhibet epistolae fol. 211'₁ (C). — Vallic. J. 49.

Edd. Baronii Ann. eccles. a. 870 n. 10—11 (in fine non integra); Sirmond, Conc. Gall. III, 391; Mansi, Conc. coll. XV, 847; Migne, Patr. lat. CXXII, 1302. — Cf. J.-E. Reg. n. 2929 (2224).

HADRIANUS* EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI OMNIBUS OPTIMATIBUS REGNI KAROLI GLORIOSI REGIS[1].

Nuper apostolatus nostri missis atque epistolis[2] reverentiam vestram[a] salutiferis exhortationibus[b] ut[c] vobismet ipsis consuleretis monuimus et, iuxta quod vos oportuit, paternitatis[d] affectu non inmerito corripuimus[e]. Sed tantum apostolica monita contempsistis, quantum nec nostris epistolis respondistis nec regem vestrum Karolum grave facinus incurrentem procul dubio doluistis. An non grave scelus incurrit, quando, sicut multi vestrum noverunt, sui oblitus iusiurandum, quod olim cum fratribus suis pepigit[f], quo nemo illorum regnum fratris alterius invaderet vel usurparet, ut evidentissime patefactum est, regnum[g] quondam Hlotharii imperatoris, quod iure divo imperatori domino Hludouuico filio eius semper augusto debetur, spretis iuramentis invasit et periurii incidit crimen? Unde valde miramur, obstupescimus et dolemus, ut, si vos fidem illi promisistis, quare vosmet ipsos perditis[h] et non eum modo suggerendo, modo illud aut illud opponendo, ut resipiscat, circumvenitis, quin potius vobis consentiendo et illi tam detestabilia[i] faciendo, quod vestri non fecere parentes, gehennam paratis. Praefatus siquidem imperator terrena regna non ambiens pro liberatione populi Dei multis laboribus fatigatus triumphales in Saracenorum[k] cervices potius manus quam in eum regnum suum tollentem extendit.

Redite ergo ad vos, dilectissimi, et, ut olim foedera inter seniorem vestrum fratresque illius cum iuramentis habita, sed modo corrupta reformentur, sine cessationibus laborate et, si eum salvum consistere vultis, ut regni iura ad se non pertinentia desistat invadere[l], oportune[l] inportune[l] insistite. Aliena non concupiscat[m], aliena non rapiat et quod sibi non vult fieri alii prorsus non faciat. Reminiscatur scripturae dicentis: 'Non concupisces rem proximi tui'; et rursum: 'Omnia quaecumque vultis ut faciant[n] vobis homines, eadem[o] et

cf. Esth. 15, 11. cf. 2. Tim. 4, 2. cf. Tob. 4, 16. Exod. 20, 17. Matth. 7, 12.

---

*) *Superscriptio:* Cuius supra *C.*

a) *sic B.* b) *om. B.* c) *in ras. B.* d) *sic B.*

24. a) *deest C.* b) exhortionibus *B.* c) *fol. 86 in dext. marg. infer. del. ex parte legi non iam potest B.* d) caritatis *C.* e) *Hic est finis in C, ubi sequitur:* Ut supra, *id est in epistola n. 22, supra p. 726 sq.* f) *secund.* p *corr. ex* g *B.* g) regnā *B.* h) perdistis *B; cf. supra p. 727 l. 4.* i) detestabia, te *superscr. B.* k) Saranorum *B.* l) *in marg. corr. pro* invadere oportune *B.* m) *corr. ex* concupiscas *B.* n) fatiant *B.* o) eandem *B.*

1) *Scil. Calvi. — Est eiusdem tenoris haec epistola atque supra n. 22 p. 726 sq. ad episcopos directa.* 2) *Supra n. 16 p. 717 sqq.*

870 Iun. 27. vos facite illis.' Nos[a] enim non tantum regnum cuicumque augmentando quam iustitiam[b] acquirendo ista prosequimur et, ne quis pro temporali regnum perdat eternum, non indebite[c] contestamur. Quodsi et nunc his salubribus nostris exhortationibus atque monitionibus tam iam fatus rex quam vos parere contempseritis, scitote, quia ducti paterno affectu ferventissimoque zelo iustitiae statim Christo opifice partes illas penetrabimus et in contemptores dignam dabimus ultionem. 5

Postremo[1] magnopere commonemus, ut hos apostolatus nostri praecipuos missos, Iohannem videlicet atque Petrum seu Wibbodum et Iohannem, reverendos episcopos, necnon et Petrum, religiosum presbiterum cardinis nostrae[d] dilectumque nostrum familiarem, pro principum apostolorum ab omnibus praeferenda reverentia et amore benigne suscipiatis et 10 utpote a tanta sede digressos honorifice receptos colatis; ipsis enim quae pagina reticuit vobis dicenda iniunximus[e]. Et ideo, quicquid verbotenus exposuerint, sine scrupulo prorsus admittite et, ut efficaces ad nos reverti valeant, omnimodis vigilate.

Optamus industriam vestram in Christo bene valere.

Dat. V. kal. Iul. indictione III. 15

25.

Hadrianus Ludovicum Germaniae regem, quia ab invadendo regno Ludovici imperatoris abstinuerit, laudat. Missos suos cum legatis imperatoris ad illum et Karolum Calvum regem directos commendat. Confirmationem Coloniensis archiepiscopi sine consultu sedis apostolicae ordinati denegat. *870 Iun. 27.*

Codd. Paris. lat. 1557 fol. 87'–88 (B); Trever. 1081(LXXI) fol. 27'–28' (C). — Vallic. J. 49. 20

Edd. Baronii Ann. eccles. a. 870 n. 12–14; Sirmond, Conc. Gall. III, 392; Bouquet VII, 451; Mansi, Conc. coll. XV, 848; Migne, Patr. lat. CXXII, 1303; H. J. Floss, Leonis papae VIII. privilegium de investituris p. 89. — Cf. J.-E. Reg. n. 2930 (2225).

HADRIANUS[a] EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI DILECTO FILIO HLUDOUUICO[b] GLORIOSO[c] REGI[2]. 25

Sicut saepe per missos et epistolas vestras comperimus, de exaltatione[d] matris vestrae Romanae ecclesiae iocundamini et cum carissimo filio nostro domino Hludouuico[e3] augusto omnem concordiam omnemque pacis dilectionem et fidei possidetis[f] et insolubiliter, quemadmodum idem serenissimus imperator nobis innotuit, vos retinere[g] multis coram positis profitemini. Unde gloriosae vestrae serenitati nonnullas grates referimus et, ut in coeptis[h] 30 bonis perseveretis, apostolicis affatibus[i], fili[k] karissime, incitamus; quoniam scriptum est: Matth. 10, 22. 'Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.' Sed et laudanda est plane vestra constantia, quae sui non inmemor fidem promissam merito custodivit et — velut frater vester Karolus[4] — alterius regni iura, Hlotharii quondam[l] scilicet imperatoris, quae iuxta divinas atque humanas leges eidem piissimo imperatori filio eius debentur, nec invasit nec concupivit[5]. 35 Pro quibus scilicet iniquissimis actibus, quos idem Karolus Deo contempto peregit, et pro[m] iuramentis, quae corrumpere non trepidavit, valde obstupescimus et miramur, quia et illorum, quos deviare cognoscimus, tantum animarum pericula gemimus et dolemus, quantum pro

---

a) Non *B.* b) *hic et infra ex parte verba fere evanuerunt B.* c) indebitę *B.* d) *sic B.* e) *secund.* n *post. add. B.* 40

25. a) Adrianus *C.* b) Ludoico *C.* c) gloriose *B.* d) karissime *add. C.* e) Ludouuico *C.* f) posidetis *B.* g) retine *(in fine lin.) B.* h) preceptis *C.* i) affribus *C.* k) filii *C.* l) quendam *C.* m) per *B.*

1) *Cf. supra p. 726 l. 13 sqq.* 2) *Germaniae. — Cf. Dümmler II², 306 sq.; Parisot p. 384; M R.² 1480 b.* 3) *II.* 4) *Calvus.* 5) *At Lotharii II. regno ad Marsnam mense Aug. 870 diviso* 45 *Aquisgrani haec epistola Ludovico Germanico delata est.*

870 Iun. 27.

omnibus illi[a], qui nos suo[b] gregi[b] praeesse dignatus est, rationes ponere procul dubio compellemur. (cf. Matth. 18, 23. 24.)

Veruntamen missos nostri apostolatus[1] cum eiusdem spiritalis filii nostri augusti[c] legatis[2] tam ad vos quam ad eundem Karolum, sicut nos nuper facere proposuimus, ecce direximus. Quos benigne ac[d] honorifice pro amore apostolorum suscipientes[e] omnes utilitates et oportuna in opere praesenti negotia cum eis tractetis[f], quatinus his peractis, sicut per[g] vos[g] nos et saepedictus augustus speramus, idem missi salvi atque illesi per vestrum adiutorium[h] ad praedictum regem duce[i] Deo[k] perveniant et regredi valeant. Iam vero si idem rex ab invasione illa cessaverit et suae tyrannidi[l] cesserit, ecce bene; sin autem, scitote, quia per nos illuc iter veniendi accelerabimus et[m] utpote periurum[n] ac invasorem eum sinodice iudicabimus[m] et velut in contemptorem Dei ac apostolicarum[o] monitionum[p] ultionem debitam inferemus, ne nobis[q], si ille inpunitus remanserit et[r] se a[s] pravis[s] actibus, periuriis[t] scilicet ac[u] concupiscentiis[u] aliisque[v] nefandis sceleribus, non correxerit, venturus iudex eum de manibus nostris requirat et pro desidia merito reprehendat. (cf. Ezech. 6, 18. 20.)

Miramur[3] praeterea gloriam vestram in praeficiendo episcopo Agrippinae[w] Coloniae[x] tam indiscrete[y] praebuisse consensum[4], cum evidentissime scias, quod apostolicae sedis iuditio atque consultu ibidem debuerit ordinari antistes, cuius censura nuper fuerat eadem ecclesia suo privata rectore[5]. Et quidem, quod praeiuditium[z] sedis apostolicae factum est[a'], dure suscepimus; sed quod tua super hoc devotio, quam circa nos habere probaris, omnimodis latuit[b'], durius estimamus, praecipue[c'][6] quia Guntharii[d'] dudum[e'] archiepiscopi[7] causam, antequam in loco illius substitueretur episcopus, nos iterum audituros et vocem eius admissuros fore spopondimus[8]. Praefatam quippe ordinationem nec confirmamus nec ratam haberi decernimus, quousque ille, qui ordinatus est, nostrae exibeatur praesentiae et utraque pars[f'] coram nobis discussa conventus[g'] synodalis perpendatur audientiae[h'].

Postremo[9] magnopere commonemus, ut hos[i'] apostolatus nostri praecipuos missos, Iohannem videlicet atque Petrum seu Wibbodum[k'] et Iohannem, reverendos episcopos, necnon et Petrum, religiosum presbiterum cardinis nostrae[l'] dilectumque nostrum familiarem, pro

---

a) illis *C.* b) *part. in ras. B.* c) aug̅ *in marg. sinistr. post. add. B.* d) et *C.* e) *membran. ex parte del. B.* f) tractens *C.* g) vos *B; om. Edit.* h) adiutorum *C.* i) ducē *C.* k) do *B.* l) tyrandidi *C.* m) et — iudicabimus *om. B.* n) peiurum *C.* o) apostolicorum *B, C.* p) monitionem *B.* q) imputetur *add. Edit.* r) si *add. Edit.* s) apravati, s *in fine eras. C.* t) *ras. corr., ut vid., in* peiuriis *B;* peiuris *C.* u) a concupiscentiis *B, C.* v) *spatium vacuum relictum inter* aliis *et* que *B.* w) Agripinę *B.* x) *ras. corr. B.* y) r *suprascr. B.* z) post iuditium *B.* a') *om. C.* b') tacuit *Edit.* c') praecipuę *B.* d') h *suprascr. C.* e') *suprascr. C.* f') a *suprascr., ras. inter* r *et* s *B.* g') conventu *C.* h') audientia *Edit.* i') o̅s *B.* k') Wibodum *C.* l') *sic B, C.*

1) *V. infra l. 25 sqq.* 2) Wicbodum scilicet episcopum *(quem suum missum in his et praecedentibus litteris papa significat)* et Bernardum comitem *nominat Hincmarus, Ann. Bertin. a. 870 ed. Waitz p. 113. Cf. etiam Ann. Fuld. a. 870 ed. Kurze p. 72:* venerunt ad eum legati Hludowici imperatoris de Italia simulque Adriani papae. *MR.² 1245a. 1480b; Parisot p. 383 ann. 2; Engelmann l. l. p. 76 ann. 3.* 3) *Haec verba* Miramur *usque ad* consensum *(l. 16) laudantur in epistola Ludovici Germanici supra p. 252 l. 13 sq. — Cf. ad hunc locum Imbart de la Tour, 'Les élections épiscopales dans l'église de France' p. 147.* 4) *Cf. Ludovici epistolam supra p. 248 sq. n. 6 (MR.² 1474). A. 870 Ian. 7 Willibertus archiepiscopus Coloniensis (870—889) ordinatus erat, v. supra p. 243 l. 30 sqq.* 5) *Alludit ad Guntharii et Theutgaudi depositionem in synodo Romana a. 863 factam, cf. supra p. 285 c. 2.* 6) *Hunc quoque locum* Praecipue *usque ad* spopondimus *(l. 22) allegat Ludovicus rex supra p. 252 l. 15 sq.* 7) *A. 850—863.* 8) *Cf. supra p. 246 l. 31 sqq. Guntharii epistolam:* Scit vestra beatitudo, pater sanctissime, quomodo me vestra cum laetitia a Roma recedentem tempore designato Romam iterum reverti iussistis, spem mihi pristini repromittentes officii; *econtra Ludovicus Germanicus papae rescripsit (supra p. 252 l. 16 sqq.):* De qua audientia et sponsione nulla notitia ad nos nec ad nostros episcopos hactenus pervenit. — *V. etiam Dümmler, 'Sitzungsberichte der K. Preußischen Akademie der Wissenschaften, Philos.-Hist. Kl.' 1899 p. 760 cum ann. 3.* 9) *Cf. supra p. 726 l. 13 sqq.*

870 Iun. 27. principum apostolorum ab omnibus praeferenda reverentia et amore benigne suscipiatis et[a] utpote a tanta sede digressos honorifice receptos colatis; ipsis enim quae pagina reticuit vobis dicenda iniunximus[b]. Et ideo, quicquid verbotenus exposuerint, sine scrupulo prorsus admittite[c] et, ut efficaces ad nos reverti[d] valeant, omnimodis vigilate.

Optamus gloriam tuam in Christo nunc et semper bene valere. 5

Dat. V. kal. Iul. indictione III.

26.

Hadrianus archiepiscopos et episcopos in regno Ludovici Germanici constitutos exhortatur, ut pro pace inter regem suum et Ludovicum imperatorem conservanda laborare pergant. Legatos commendat. *870 Iun. 27.*

Codd. Paris. lat. 1557 fol. 88—88' (B); Trever. 1081 (LXXI) fol. 28—28' (C). — Vallic. J. 49. 10

Edd. Baronii Ann. eccles. a. 870 n. 15; Sirmond, Conc. Gall. III, 393; Bouquet VII, 452; Mansi, Conc. coll. XV, 849; Migne, Patr. lat. CXXII, 1305; Floss, Leonis papae VIII. privilegium de investituris p. 92. — Cf. J.-E. Reg. n. 2931 (2226).

HADRIANUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI OMNIBUS REVERENTISSIMIS ET SANCTISSIMIS CONFRATRIBUS[a] NOSTRIS ARCHIEPISCOPIS ET EPISCOPIS IN REGNO HLUDOUUICI GLORIOSI REGIS[1] CONSTITUTIS SALUTEM. 15

Gratias[b] agimus Deo omnipotenti pro vobis, quia[c], sicut fidelium relatione[d] conperimus, ut inter serenissimum principem nostrum domnum[e] Hludouuicum[e] augustum et gloriosum regem equivocum eius et patruum, seniorem scilicet vestrum, firma karitas et pax perpetua maneat, utpote fidei custodes invigilatis et, ut foedera inter eos habita inconvulsa[f] consistant, 20 suadere curatis. Quocirca[g], dilectissimi[h], nostris[i] vos apostolicis monitis exhortamur, ut in[k] hoc semper perseveretis, ut[l] id ipsum ei suadere puro pectore studeatis. Tam est[m] enim illi[n] invictus augustus benivolus, quantum[o] erga[o] omnes probatur esse piissimus. State ergo (cf. 1. Cor. 16, 13.) in fide, viriliter agite et Deo odibilium facta declinate; (cf. Rom. 1, 30.) quia non decet vos fidem vestram corrumpere, sicut illos, qui Karolo regi seniori suo pro humano[p] favore consenserunt, ut regnum[q] 25 ipsius principis nostri pervaderet[r] et periurii[s] noxam incurreret. Pro quibus vos merito conlaudamus et, ut in coeptis perseveretis, paternitatis affectu[t] praecipimus; quia (Matth. 10, 22.) 'qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit'.

Postremo[2] magnopere commonemus, ut hos[u] apostolatus nostri praecipuos missos, videlicet Iohannem atque Petrum seu Wibbodum[v] et[w] Iohannem, reverendos episcopos, 30 necnon et Petrum, religiosum presbiterum[x] cardinis[y] nostrae[z] dilectumque nostrum familiarem, pro principum apostolorum ab omnibus praeferenda reverentia et amore benigne[a'] suscipiatis et utpote a tanta sede digressos honorifice receptos colatis; ipsis enim quae pagina reticuit[b'] vobis dicenda iniunximus[c']. Et ideo, quicquid verbotenus exposuerint[d'], sine scrupulo prorsus admittite et, ut efficaces ad nos reverti valeant, omnimodis vigilate. 35

Optamus sanctitatem vestram in Christo bene[e'] valere.

Dat. V. kal. Iul. indictione III.

---

a) *om. B.* b) iniuncximus *C.* c) *prim.* t *suprascr. B.* d) reverenti *B.*

26. a) cumfratribus *B.* b) Gratia *B.* c) qui *B;* quod *Edit.* d) relacio *C.* e) dñm Ludouuicum *C.* f) inconfulsa *C.* g) Quodcirca *B;* Quocura *C.* h) i *(in fine) fere evanuit B.* 40 i) nostri *B, C.* k) *deest B.* l) et *Edit.* m) *fol. 88 in marg. dext. infer. ex parte del. B.* n) *om. C.* o) quatū ergo *C.* p) umano *C.* q) regnu *B.* r) persuaderet *C.* s) peiurii *C.* t) affectum *B.* u) *corr., ut vid., ex* nos *B.* v) Wibodum *C.* w) vel *C.* x) et *add. C.* y) *suprascr. corr. pro* cardines *C.* z) *sic B, C.* a') benigna *C.* b') reticiit *C.* c') iniuximus *C.* d') exposuerit *B.* e') *om. C.* 45

1) *Germaniae. Cf. supra p. 730 ann. 2.* 2) *Cf. supra p. 726 l. 13 sqq.*

27.

Fragmentum epistolae Hadriani, in qua Ludovico regi Germaniae de pallio Williberto Coloniensi archiepiscopo concedendo respondet. *870 Iul. 15.*

870 Iul. 15.

Damus hoc fragmentum secundum editionem epistolae Ludovici Germanici supra p. 252, cui insertum est. Et illa Ernesti Dümmleri et prior H. J. Flossii editio (Leonis papae VIII. privilegium de investituris 5 *p. 84–88) codice Treverensi 1081 (LXXI) fol. 26–27' utebatur (B). — Cf. J.-E. Reg. n. 2932.*

Dilectionis[1] vestrae litteris[2] in conspectu nostro recensitis reperimus Willibertum[3] quendam, virum, ut fassi estis, doctrina vitaque clarissimum, Coloniae archiepiscopum constitutum nostrumque pontificium, ut ei pallium dirigat, exoratum. Quod nos devotioni vestrae facillime largiremur, si modum[a] Williberti substitutionis, licet auctoritas nostrae 10 sedis crebro Coloniae archiepiscopum consecrandum delegerit, utcumque sciremus. Quapropter volumus sanctitas vestra non turbetur, quin potius missorum nostrorum[4] momentaneam praesentiam praestolemur. Cum quibus scilicet nostris legatis Williberti substitutionis modum cognoscentibus[b] apostolatum nostrum certiorem prorsus efficiat[c], ut pallium postulatum tandem sine cunctatione percipiat[5].

28.

15 *Hadrianus Karolum Calvum de causa Herlefridi presbyteri iniuste damnati retractanda admonet.* *869–870.*

Codd. Paris. lat. 1557 fol. 93 (B); Remens. 672 fol. 212_2 (C). — Vallic. J. 49.

Edd. Baronii Ann. eccles. a. 871 n. 101; Sirmond, Conc. Gall. III, 376; Bouquet VII, 458; Mansi, Conc. coll. XV, 837; Migne, Patr. lat. CXXII, 1305. — Cf. J.-E. Reg. n. 2935 (2229).

20 HADRIANUS* EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI KAROLO GLORIOSO REGI[a 6].

Quod praesentem presbyterum Herlefridum[b] potestate[c] sui praesulis plus quam canonica veritate perculsum ad sedem apostolicam utpote caput[d] omnium ecclesiarum[e] venire passi estis, bene quidem fecistis; sed tunc melius faceretis, si, quod in civili concilio apud suum episcopum perpere[f] gestum est, in provintiali synodo apud vos rationabiliter et apud[g] 25 fratrem nostrum Hincmarum archiepiscopum[7] cassarentur[h]. Quapropter apostolica dilectione

---

*) *Superscriptio:* Cuius supra *C.*

27. a) sinodum *B.* b) cognoscentes *B.* c) prorsum officiat *B.*

28. a) rege *B.* b) Herleffridum *C.* c) potestatis *B.* d) capiti *B.* e) aecclesiarum *B.* f) *ita B, C.* g) aput *B.* h) *ita B, C.*

30 1) *In epistola Ludovici, qui de varietate harum et litterarum supra n. 25 (p. 730 sqq.) mirabatur, huic fragmento inserto praecedunt haec (supra p. 252):* Siquidem Idus Iulii indictione tertia per nostrum memoratum legatum de ordinatione Agrippinensis episcopi hoc modo scripsistis ad locum, *e quibus tempus huius epistolae apparet. — Cf. Dümmler II², 305 sq.; Parisot p. 385; MR.² 1481.* 2) *Supra p. 248 sq. n. 6 (MR.² 1474).* 3) *Cf. supra p. 731 ann. 4.* 4) *Cf. supra p. 726 l. 13 sqq. Praesens epistola* 35 *per regium legatum delata est, v. supra ann. 1.* 5) *Haec multum differre ab eis, quae Hadrianus paulo ante in ep. n. 25 (p. 731 l. 15 sqq.) scripsit, ipse iam Ludovicus rex ei obiecit (supra p. 251 sq.).* 6) *Calvo. — De tempore huius epistolae cf. Schrörs, 'Hinkmar' p. 576 ann. 104.* 7) *Flodoardus, Hist. Rem. eccl. III, 21 (MG. SS. XIII, 517 sq.) haec regesta ex epistolis Hincmari Erpuino (v. infra p. 734 l. 3) directis praebet:* Erpuino Silvanectensi pro quodam homine, quem irrationabiliter ab eo excommunicatum, 40 ut compererat, intimat, mandans, ut obviam sibi veniat et, quid inde rectius sit agendum, secum pertractet. Item pro quodam presbitero rebus ecclesiasticis indebite frustrato. Item pro quodam clerico, qui se preiudicium ab eo pati clamaverat. Item pro mandatis Adriani papae de prenotato presbitero. Item pro mandato regis regulariter exequendo; *v. etiam l. l. III, 23 (SS. XIII, 530) litteras Hincmari ad Odonem Bellovacensem episcopum* de causa Erpuini episcopi *(cf. Schrörs p. 536 sq. nn. 252.* 45 *265–268. 321).*

871 Mart. 25. gloriam vestram hortamur, ut aut praesentaliter[a] huic Herlefrido[b] presbytero suam ecclesiam[c] cum omnibus suis usque[d] ad tempus provintialis synodi hanc libere possessuro per[e] tempora[e], quod sacri canones[1] diffiniere[f], sollempniter reddere faciatis[g] aut Erpuinum[h] episcopum[2] suum legatum nobis, qui haec plenius veriusque renuntiet, praesentaliter[i] mittere cogatis, quatinus, dum luce clarius cuncta noverimus, sciemus[k], in quem apostolicae animadversionis sententiam proferamus.

Deus vos incolumem[l] custodiat, dilectissime fili.

29.

Hadrianus Hincmarum Remensem archiepiscopum excitat, ut comprovincialium suorum vitia synodice resecet. *871 Mart. 25.*

Cod. Paris. lat. 1594 fol. 7 (B); fol. 102 (B¹); fol. 204' (B²).

Edd. L. Cellotius, Concilium Duziacense I (Parisiis 1658) p. 71. 207; Delalande, Conciliorum antiquorum Galliae supplementa (Lutetiae Parisiorum 1666) p. 205. 240. 277; Mansi, Conc. coll. XVI, 582; Migne, Patr. lat. CXXII, 1306. — Cf. J.-E. Reg. n. 2936 (2230).

HADRIANUS[a] EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI REVERENTISSIMO CONFRATRI NOSTRO HINCMARO ARCHIEPISCOPO[a 3].

Fidelium relatione comperimus, quod tua fraternitas debitum vigorem in provintia Remensi non agitans multa reprehensione dignissima a tuis comprovintialibus convalescant. Cuius rei gratia neglegentiam vestram his apostolicis affatibus excitamus, ut secundum venerandorum canonum regulas ita omnium omnino comprovintialium tuorum synodice, salvo sanctae Romanae ecclesiae privilegio, reseces vitia, ut privilegii tui coram Deo nostroque iudicio non merearis sustinere iacturam[4].

Optamus[b] fraternitatem tuam in Christo bene valere.

Data VIII. kal. April.

30.

Hadrianus Hincmaro Laudunensi episcopo praecipit, ut metropolitano suo per omnia subiectus existat; apostolorum limina secundum vota sua visitare ne differat. *871 (Mart. 25).*

Cod. Paris. lat. 1594 fol. 127—127' (B).

Edd. L. Cellotius, Concilium Duziacense I p. 247; Delalande, Conciliorum antiquorum Galliae supplementa p.205. 250; Mansi, Conc. coll. XVI, 660; Migne, Patr. lat. CXXII, 1306. — Cf. J.-E. Reg. n. 2938 (2232).

---

a) *ita B, C.* b) Herlesfrido *C.* c) aecclesiam *B.* d) ut *C.* e) *ita B, C.* f) definiere *C.* g) fatiatis *B.* h) Herpuinum *C.* i) *sic B;* praesentialiter *C.* k) *ita B, C.* l) incolum̄ *B;* incolumen *C.*

29. a) Hadrianus — archiepiscopo *om. B¹.* b) *reliqua om. B¹, B².*

1) *Hoc loco decretales Pseudoisidorianae significari videntur, in quibus exceptio spolii, quae vocatur, cum indutiis in favorem clericorum accusatorum iterum atque saepius occurrit, cf. Ps.-Felic. I. decr. c. 10 (Hinschius, Decr. Ps.-Isidor. p. 201); Ps.-Gai decr. c. 4 (Hinschius p. 215); Ps.-Eusebii decr. c. 11 (Hinschius p. 237); praef. c. 6 (Hinschius p. 18) et passim. V. etiam Nicolai I. epistolas supra p. 383 sq. (cum ann. 6), 420 sq., 430, 432, 495.* 2) *Silvanectensem (ca. 840—872), cf. Schrörs l. l.; Duchesne, 'Fastes épiscopaux' III, 118.* 3) *Haec epistola ter extat inter acta synodi Duziacensis a. 871, quae insunt codici Paris. lat. 1594: bis quidem in Hincmari Remensis libello expostulationis adversus Hincmarum Laudunensem (cf. Delalande, Concil. antiquor. Galliae supplem. p. 208. 240; Migne, Patr. lat. CXXVI, 567. 632), tertio autem episcopi synodi Duziacensis in epistola Hadriano II. directa eam allegaverunt, Delalande p. 277. Ex quo etiam loco hanc et sequentem epistolam per Ansegisum abbatem (postea Senonensem archiepiscopum) missas esse novimus:* — — suo metropolitano et eidem Hincmaro apostolicas litteras vestrae auctoritatis per Ansegisum dirigentes. *Quarum epistolarum dictatorem Anastasium bibliothecarium fuisse Lapôtre, 'De Anastasio' p. 261 suspicatur.* 4) *Secundum hoc mandatum papae Hincmarus Remensis 871 Iul. 5 Hincmarum Laudunensem ad concilium Duziacense convocavit rescripto quod incipit:* Domnus apostolicus Hadrianus misit mihi epistolas de causis nostrae dioceseos, quas oportet in synodo legi, *Delalande p. 208; Migne, Patr. lat. CXXVI, 567 (Schrörs p. 541 n. 313).*

HADRIANUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI HINCMARO LAUDUNENSI EPISCOPO[1]. 871 Iul. 13.

Sollicitudine pastorali super tuae remorationis negotio liquidius perscrutantes repperimus te sanctae sedis apostolicae promissa visitatione ambitus propriae voluntatis, quo satis tergiversatorie uti diceris, tepidum reddidisse; et aut numquam visitare sanctorum apostolorum limina devovisti[a] aut Dominum vota tua non audire credidisti aut et Dominum, cui vovisti, et nos, a quibus vocari voluisti, procul dubio contempsisti. Ergo, ne forte, ut credimus, occasione adeundae sedis apostolicae fretus a reverentissimi fratris nostri Hincmari metropolitani tui debita subiectione aliorsum declinans tanto liberius libita per abruptum[b] pertinaciae tuae committas, quantum et metropolitano tuo[c] regulariter subici et ad nos de die in diem differendo venire detrectas, auctoritate sancti spiritus tibi praecipimus, ut memor sacrorum canonum[2], qui iubent per unamquamque provinciam ius metropolitanos singulos habere debere, metropolitano tuo per omnia secundum sacros canones[3] subiectus existas neque moleste feras hunc tibi esse praelatum, qui te nosti tuis ovibus esse praepositum. Quin potius oboedientiam, quam a tuis exigis, etiam ipse metropolitano tuo, salvo dumtaxat sedis[d] apostolicae[d] synodico proclamandi iudicio, canonica lege dependens vota tua, si vere vota fuerunt, procrastinando tuatim[e] amodo[f] non differas[4], ne existimationis tuae merearis, quam non optamus, sustinere iacturam.

31.

Hadrianus Karolum Calvum, quod contra Karolomannum filium sedem apostolicam appellantem saevierit, vehementer increpat. Ut ei gratiam suam reddat pristinaque beneficia ac honores restituat, donec per missos apostolicos causa illius competenti dispensatione ordinetur, regem exhortatur. *871 Iul. 13.*

Codd. Paris. lat. 1557 fol. 86'–87 (B); Remens. 672 fol. 211'₁–211'₂ (C). — Vallic. J. 49.

Edd. Baronii Ann. eccles. a. 870 n. 28; Sirmond, Conc. Gall. III, 395; Bouquet VII, 452; Mansi, Conc. coll. XV, 850; Migne, Patr. lat. CXXII, 1307. — Cf. J.-E. Reg. n. 2940 (2233).

HADRIANUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI KAROLO REGI[5].

Inter cetera excessuum tuorum, quibus aliena usurpando invasisse[6] crederis[a], illud quoque nihilominus obicitur, quod etiam bestiarum feritatem excedens contra propria viscera,

---

30. a) voluisti *Edit.* b) *ita B;* abusum *Edit.* c) *deest Edit.* d) apostolicae sedis *Edit.* e) *ita B;* tandiu *Edit.* f) *deest Edit.*

31. a) *corr. ex* crederes *B.*

1) *Cui haec epistola in synodo Duziacensi oblata est atque relecta, Delalande, Concil. antiquor. Gall. supplem. p. 249 sq. c. 2 = Mansi XVI, 660. Dubitari vix potest, quin sit eiusdem temporis atque praecedens ep. n. 29 (cf. Schrörs p. 342 ann. 143; Lapôtre, 'De Anastasio' p. 261). V. etiam supra p. 734 ann. 3 et p. 715 sqq. epp. nn. 14. 15. Dümmler II², 328.* 2) *Cf. Bonifatii I. papae decr. c. 4, Migne, Patr. lat. LXVII, 268 (J.-K. Reg. n. 362).* 3) *Cf. Leon. I. decr. c. 41 (ad Anastasium Thessalonicensem episcopum), Migne, Patr. lat. LXVII, 296 (J.-K. Reg. n. 411):* Qui ergo scit se quibusdam praepositum, non moleste ferat aliquem sibi esse praelatum, sed oboedientiam, quam exigit, etiam ipse dependat — —. — *Notandum ad illam formam metropolitanis faventem ab ipso Hincmaro Remensi hoc decretum Leonis I. iam a. 869 et 870 adversus nepotem suum Laudunensem laudari: Migne, Patr. lat. CXXVI, 525 (Schrörs p. 535 n. 234) et 454 sq. (Schrörs p. 538 n. 282). Cf. E. Lesne, 'La hiérarchie episcopale' p. 125 ann. 2. 182.* 4) *Hunc locum allegare conatus est Hincmarus Laudunensis in synodo Duziacensi (Delalande p. 253 = Mansi XVI, 666):* In ista habetur epistola mihi directa, ut vota mea eundi Romam amodo non differam, et ad ipsam apostolicam sedem me ire velle appello; *cui vero synodus respondens praecedentia verba epistolae Hadriani:* metropolitano tuo — canonica lege dependens *(supra l. 12—15) obiecit.* 5) *Calvo. — De his et duabus sequentibus litteris cf. Dümmler II², 322 sq.; Schrörs p. 314; Parisot p. 392 cum ann. 2; Poupardin, 'Le royaume de Provence' p. 39 ann. 3; Lapôtre, 'De Anastasio bibliothecario' p. 262 sqq., qui recte quidem Anastasium earum dictatorem fuisse videtur conicere, sed minus certe ab Hadriano extortas vel etiam eo inscio eas confectas esse opinatur.* 6) *Sentit videlicet Lotharii II. regnum.*

871 Iul. 13. id est contra Karolomannum[a] genitum tuum, sevire minime verearis, ita ut more structionis[b], quod ex libro beati Iob discimus[c], dureris[d] ad filium tuum, quasi non sit tuus, eum videlicet (cf. Iob. 39, 13–16.) non solum paterna gratia et beneficiis privans, verum etiam regni finibus eliminans atque, quod impium est, ut excommunicationi[e] summittatur, affectans.

Verum quia idem Karolomannus sedem apostolicam legatis suis tamquam quibusdam pedum suorum passibus adiit et per proprias litteras[1] nos appellat[f], quin potius interpellat, primo quidem ab huiuscemodi conatum tuum intentu[g] auctoritate apostolica refrenamus; (cf. Eph. 6, 4.) deinde vero, ne[h] adversus apostolum ad iracundiam provoces filium tuum[i], salubriter exhortamur. Atque ideo[k] et gratiam ei tuam, sicut convenit, redde[l] et illum ut revera proprium filium paternis[m] affectibus[m] suscipe necnon et pristinis benefitiis ac[n] honoribus restituere satage, donec saltem apostolatus nostri missi ad[o] te[o] veniant et salvo debito utriusque vestrum honore, quicquid de illo salubrius inventum fuerit, competenti executione ac[p] dispensatione (Eccli. 5, 5.) ordinetur et disponatur. Ergo ne 'adicias[q] peccatum super peccatum', sed et de pristinis invasionis et[r] avaritiae pravitatibus deprecare et correctionis[s] ostensa perfectione veniam ecclesiasticam recipere totis medullis exopta et, ne finetenus pereas, usquequaque decerta[t], quatenus per hoc finis pravitatum finis animadversionis efficiatur[u] et praestante[v] Deo cum termino culpae terminus accedat et poenae[w].

Dat. III.[x] idus Iul. indictione[y] IIII.

32.

Hadrianus comites et ceteros fideles regnorum Karoli Calvi et quondam Lotharii regum admonet, ut pacem inter illum et Karolomannum filium, si possint, constituant; si non possint, saltem ipsi bellis cedant. Inoboedientibus poenam anathematis minatur.

871 Iul. 13.

Cod. Paris. lat. 1557 fol. 87 (B). — Vallic. J. 49.

Edd. Baronii Ann. eccles. a. 870 n. 29; Sirmond, Conc. Gall. III, 395; Bouquet VII, 453; Mansi, Conc. coll. XV, 851; Migne, Patr. lat. CXXII, 1307. — Cf. J.-E. Reg. n. 2941 (2234).

HADRIANUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI OMNIBUS GLORIOSIS COMITIBUS ET CETERIS FIDELIBUS IN REGNO KAROLI[2] ET IN REGNO QUONDAM HLOTHARII[3] REGUM CONSTITUTIS[4].

Auditui nostro sonuit, quod Karolus rex etiam beluarum furorem transcendens contra propria viscera, id est contra Karolomannum filium suum, saevierit, hunc videlicet non modo paterna gratia et benefitiis privans, verum etiam regni sui metis eliminans[a]; quin etiam conetur adversus illum exercitum congregare et vos omnes adversus eum totis nisibus destinare. Unde, quia per huiusmodi contentionem atque conflictum saepe sanguinis effusio contigit, providendum summopere ducimus, ne[b] tale[b] pro nefas nostro proveniat tempore (cf. Rom. 2, 24.) ac per hoc nomen Dei[c] blasphemetur in gentibus. Ideoque pacem et non bella volentes — (Ps. 67, 31.) nam psalmista Domino dicit: 'Dissipa gentes, quae bella volunt' — ea, quae pacis sunt, inter genitorem et genitum, si potestis, constituite. Porro si non potestis, saltem bellis cedite, praelia dissipate. Alioquin, quisquis vestrum contra Karolomannum castra moverit, arma sustulerit vel lesionis exercitia praeparaverit ac per id, ut effundatur fidelium sanguis, con-

---

a) Karolamannum *B;* Karolomagnum *C.* b) *sic B;* strucionis *C.* c) *prim.* s *post. add. B.* d) *ita B, C;* obduraveris *Edit.* e) excommunioni *B.* f) appellavit *C.* g) intentione *C.* h) nec *B.* i) s *ante* tuum *del. B.* k) *sequitur ras. B.* l) *corr. ex* tuae *B.* m) paterno affectu *C.* n) et *C.* o) *desunt C.* p) ad *C.* q) aditias *B.* r) ac *C.* s) correptionis *C.* t) a *corr. ex* e *B.* u) effitiatur *B.* v) praestantę *B.* w) pęnę *B;* penę *C.* x) *praeced. eras.* V *B.* y) indicione *B.*

32. a) *secund.* s *post. add. B.* b) *corr. ex* natale *B.* c) *corr. ras., ut vid., ex* domini *B.*

1) *Non extant.* 2) *Calvi.* 3) *II.* 4) *Cf. praecedentem epistolam, cuius textus in initio ex parte iteratur, cum p. 735 ann. 5.*

871 Iul. 13.

struxerit, non solum excommunicationis nexibus innodabitur, verum etiam vinculis anathematis obligatus in gehenna cum diabolo deputabitur. cf. Luc. 22, 37.

Optamus vos in Christo bene valere.

Dat. III. idus Iulias indictione quarta.

33.

5 *Hadrianus archiepiscopos regnorum Karoli Calvi et quondam Lotharii regum in filium illius Karolomannum sedem apostolicam appellantem excommunicationis sententiam proferre vetat.* *871 Iul. 13.*

Codd. Paris. lat. 1557 fol. 87—87' (B); Remens. 672 fol. 211'₂ (C). — Vallic. J. 49.

Edd. Baronii Ann. eccles. a. 870 n. 30—32; Sirmond, Conc. Gall. III, 396; Bouquet VII, 453; Mansi, 10 *Conc. coll. XV, 851; Migne, Patr. lat. CXXII, 1308. — Cf. J.-E. Reg. n. 2942 (2235).*

HADRIANUS* EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI REVERENTISSIMIS ET SANCTISSIMIS CONFRATRIBUS NOSTRIS ARCHIEPISCOPIS[a] IN REGNO KAROLI[1] ET IN REGNO[b] QUONDAM HLOTHARII[2] REGUM ECCLESIAM[c] DOMINI GUBERNANTIBUS[3].

Praesulatus nostri auribus intimatum est Karolum regem Karolomannum[d] filium suum 15 gratia sua privatum[e] post multa dira simul et dura crudeliter irrogata benefitiis et ab ipsis quoque regni sui metis eliminasse, quin[f] immo, ut vos etiam in eum excommunicationis spicula iaceretis[4], sanctimoniae vestrae nihilominus[g] suasisse. In quo quid aliud intellegi datur, si rei se ita veritas habet, nisi quod resti[h] delictorum, quam multipliciter extendendo contexuit, adhuc istud quoque inpietatis[i] genus velit[k] adicere et sese talibus iniquitatum captum funi- cf. Prov. 5, 22. 20 culis et constrictum gestiat irretire? Unde nimium valde dolemus et ei affectu spiritali compatimur, et, quamvis exteriorem circa illum pacem solvamus, interiorem tamen integram conservamus. Nam et ideo illum[l] percutimus, ut sanemus, et flagella idcirco extrinsecus adhibemus, ut intrinsecus vulnera delictorum curemus; verbera[m] namque corrigentis sunt, non poenae dampnantis.

25 Verum quia idem Karolomannus[n] nos missis suis quasi quorundam[o] pedum suorum gressibus adiit et per syllabas proprias apostolicam sedem appellat, quin potius interpellat, decernimus nullam vos in eum excommunicationis iaculaturos[p] omnino sententiam, quousque videlicet nos[5], qui sacerdotum Domini matura volumus esse iuditia, universa quae gesta sunt veraciter agnoscemus[q]: alioquin invalidam apostolicae pondere auctoritatis futuram contra- 30 que reverentiam vestram potius non inmerito saevituram[r]. Satius autem et sine dubitatione praestantius est, ne Karolus proprium filium spernat, ne domesticos seminis sui despiciat[s], ne iura propinquitatis solito more corrumpat, ne pacis et caritatis foedera violet, ne caduca mansuris anteferat, ne temporalia eternis praeponat. Praeterea praefatus Karolomannus insontem quidem se circa patrem multipliciter asserit. Verum ut nos non[t] astruendo, sed 35 ratiocinando quae animadvertimus fateamur, quid mirum, si Karolus praecepta Dei praefixos

---

*) *Superscriptio:* Cuius supra *C.*

33. a) et episcopis *add. Edit.* b) regnum *B.* c) ecclesia *B.* d) Carlomannum *C.* e) *corr. C.* f) n *superscr. B.* g) nihilhominis *B.* h) restem *C.* i) inpietatis *B.* k) *fol. 87 in marg. dext. infer. del. vix legi potest B.* l) *deest C.* m) verba *C.* n) Karolomagnus *C.* o) corundam *B.* 40 p) *secund.* u *corr. B.* q) agnoscamus *C.* r) *sequitur ras. unius litt. B*; seviet urā *C.* s) discipitiat *B.* t) *corr. ex* nos *B.*

1) *Calvi.* 2) *II.* 3) *Cf. duas praecedentes epistolas et supra p. 735 ann. 5.* 4) *Cf. Ann. Bertin. a. 871 ed. Waitz p. 116 et Hincmari Remensis epistolam Remigio Lugdunensi archiepiscopo suffraganeisque directam, Migne, Patr. lat. CXXVI, 277 sqq. (Schrörs p. 540 n. 304; v. etiam nn. 303. 305.* 45 *306. 312).* 5) *Cf. Leon. I. ep. ad Flavianum Constantinopolitanum episcopum, Mansi V, 1240, Hinschius, Decr. Ps.-Isidor. p. 581 (J.-K. Reg. n. 420).*

871 Dec. 26.

cf. Deut. 19, 14; 27, 17. cf. Gen. 3.

metis suis terminos transferendo, aliena invadendo[a] contempnens ex suis repperit, qui eius voluptatibus[b] contrairet, et de lumbis suis procederet, qui ipsius motibus[c] resultaret, cum non ignoremus protoplastum contra Deum se per[d] inoboedientiam erigentem et vetita contingentem non solum exteriora quaeque rebellantia cognovisse, verum etiam in semet ipso quae sibi obsisterent invenisse? Quod tamen non dicimus quasi Karolomannum[e] rebellem circa patrem fatentes aut contumacem genitum erga genitorem fore docentes, sed, quid secreto iustoque divino[f] iudicio[f] fieri possit, considerantes et, ut[g] haec[h] rex[h] Karolus[h] sollerter adtendat, salubriter admonentes. De quibus omnibus scitote nos ipsi regi Karolo scripta nostra[1] misisse et exhortatoria[i] pontificatus nostri monita direxisse.

Optamus[k] fraternitatem vestram in Christo bene valere.

Dat. III. idus Iul. indictione IIII.

34.

Hadrianus Duziacensis synodi relationi respondens Actardi episcopi de Namnetica civitate in Turonensem metropolim translationem confirmat. Hincmari Laudunensis episcopi ad sedem apostolicam proclamantis depositioni assensum denegat. Et illum et accusatorem idoneum pro hac causa finienda Romam venire iubet. *871 Dec. 26.*

Codd. Paris. lat. 1557 fol. 83'—84 fragmentum tantum exhibet, cf. infra l. 35 sq. var. lect. e (B); Remens. 672 fol. 210_1—$210'_1$ *(C).* — *Vallic. J. 49.*

Edd. Baronii Ann. eccles. a. 871 n. 74 (fragmentum); Sirmond, Conc. Gall. III, 397; Mansi, Conc. coll. XV, 852; Migne, Patr. lat. CXXII, 1312. — *Cf. J.-E. Reg. n. 2945 (2238).*

HADRIANUS* EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI REVERENTISSIMIS ET SANCTISSIMIS CONFRATRIBUS NOSTRIS ARCHIEPISCOPIS ET EPISCOPIS, QUI APUD DUZIACENSIM[2] REMENSIS PROVINTIAE SYNODUM CONVENERUNT[3].

Caritatis vestrae litteras[4] per Actardum[5] venerabilem coepiscopum et gloriosi regis Karoli[6] legatum suscepimus et, quid de eo ad suggestionem et deprecationem nostram[7] ageretis[a], non solum in[b] eis, verum et per ipsum[c] cognovimus. Egistis enim, ut decebat, ostendentes in ipso verae fraternitatis fervorem et in nobis ecclesiae[d], cui, licet indigni, vicarii tamen dignissimi principis apostolorum praesidemus, debitum cum reverentia[e] honorem. De quo, prout significastis, peregimus. Nam, sicut synodus expostulavit, plebs et Turonicus clerus eum concorditer elegit[8], per nostrae apostolicae auctoritatis decretum constituimus cardinalem metropolitanum et archiepiscopum[f] Turonicae ecclesiae atque provinciae[9],

---

*) *Superscriptio:* Cuius supra *C.*

a) iudicando *C.* b) *ita B, C;* voluntatibus *Edit.* c) nutibus *Edit.* d) *in fol. 87' hic et infra textus ex parte evanuit B.* e) Carolomagnum *C.* f) iudicio divino *C.* g) h *ante* ut *del. B.* h) rex Karolus hęc *C.* i) h *superscr. B.* k) Obtamus *B.*

34. a) aggeretis *C.* b) *om. C.* c) eum *add. C.* d) ecclesia *B, C.* e) *sequens folium (inter fol. 83 et fol. 84) exsectum est. Textus deest ab* honorem *usque ad* illibate frui *(infra p. 740 l. 36) B. Cf. 'Neues Archiv' XXXVII, 574.* f) achiepiscopum *C.*

1) *Supra p. 735 sq. ep. n. 31.* 2) *'Douzy' prope 'Sedan'.* 3) *Aug./Sept. 871.* — *Cf. Schrörs p. 340 sqq.; Dümmler II², 329 sqq. 343 sqq.; Lapôtre, 'De Anastasio bibliothecario' p. 265 sqq. Anastasius quin huius et sequentis epistolae dictator fuerit, dubitari non potest; v. etiam infra p. 740 ann. 5.* 4) *Delalande, Conciliorum antiquorum Galliae supplementa p. 259; Mansi XVI, 678.* 5) *Cf. supra p. 704 ann. 2. Ann. Bertin. a. 871 ed. Waitz p. 117:* Hincmarus — — — depositionis iudicium regulare suscepit, sicut in gestis continetur ipsius synodi, quos eadem synodus per Actardum venerabilem episcopum, qui eidem synodo interfuit, ad apostolicam sedem direxit. 6) *Calvi.* 7) *Cf. supra epp. nn. 7—10 p. 704 sqq.* 8) *Cf. 'La chronique de Nantes' c. XIX in 'Collection de textes' ed. R. Merlet (Paris 1896) p. 64 sq.* 9) *V. supra p. 704 ann. 2.*

quoniam dicente Antero[a] papa in epistola sua[1] quibusdam eum de mutatione episcoporum de civitate in civitatem consulentibus: Scitote eam communi utilitate atque necessitate fieri licere, sed non libitu cuiusquam aut dominatione. Petrus namque sanctus magister noster et princeps apostolorum de Antiochia utilitatis causa translatus est Romam, ut ibidem potius proficere posset. Eusebius quoque de quadam parva civitate apostolica auctoritate mutatus est Alexandriam. Similiter et Felix de civitate, qua ordinatus erat electione civium, propter doctrinam et bonam vitam, quam habebat, communi episcoporum et reliquorum sacerdotum ac populorum consilio translatus est Ephesum. Non enim transit de civitate in civitatem, qui non suo libitu hoc facit aut ambitu, sed utilitate quadam aut necessitate aliorum hortatu[b] et consilio potiorum transfertur. Nec transfertur de minore civitate ad maiorem, qui hoc non ambitu, non propria voluntate facit, sed aut vi a propria sede pulsus aut necessitate coactus aut utilitate loci aut populi, non superbe, sed humiliter ab aliis translatus et inthronizatus[c] est, quia homo videt in facie, Deus autem in corde; et alios nonnullos, sicut tripartitae historiae[d 2] series prodit, legimus pro temporis necessitate de una ecclesia fuisse mutatos in aliam, quia[e] aliter tractanda est necessitatis ratio, aliter voluntatis; unde sancti patres Niceni capitulo secundo[3] dicunt, quoniam plura aut per necessitatem aut alias cogentibus hominibus adversus ecclesiasticam facta sunt regulam; et sanctus Leo papa capitulo XLIIII. decretalium suorum[4] dicit omittendum[f] esse et inculpabile iudicandum quod necessitas intulit —: ita tamen hoc permittentes, ut Namneticae[g 5] ecclesiae, cui fuerat ordinatus, in eo quod remansit, quod destructa habetur, iura potestatemve nullo modo subtrahamus[h], interponentes pastoralis vigoris censuram, ut, si quandocumque vel quicumque alium ipso superstite in praefata metropoli et in ista vel in earum pertinentiis locare temptaverit aut ordinare praesumpserit, ecclesiasticae dumtaxat communionis consortio careat. Sane post eius decessum electio canonica et ordinatio a suffraganeis episcopis eiusdem metropoleos Turonicae canonice celebretur ex more. Quodsi Namneticae contigerit ecclesiae ad priorem Christo auxiliante statum redire, nihil officiat ei haec necessitatis unitio, quam videlicet exigit paganorum vastatio, quominus proprium valeat habere pontificem. Sed vidimus eum valde tristissimum propter persecutionem paganorum et, cum pene[i] omnes[i] sint[i] res ipsius ecclesiae depopulatae, vestrae dirigimus fraternitati, ut fraterna eum caritate commoti viribus totis adiuvare apud excellentissimum regem vestrum humiliter intercedendo viriliter satagatis, quatinus vestro ingenti certamine Christi ecclesia quieta et secura et propriis rebus ditata gloriosaque consistat.

871 Dec. 26.

Igitur de Hincmari[k] Laudunensis episcopi[6] depositione pontificio nostro scripsistis[7], quatinus de eo secundum quod canonicum est vobis rescribere iuberemus. Primo denique vestrae debemus[l] respondere[l] caritati, quia, cum clamaret in synodo se ad sedem apostolicam velle incunctanter venire atque in praesentia eius pro obiectis sibi ab adversario criminibus respondere, dampnationis in eum non erat proferenda sententia. Tamen, sicut ipsius concilii actionibus[m] legitur[8], quoniam salvo in omnibus iudicio sedis apostolicae illum ab episcopis fuisse iudicatum asseritis[n], nos[o] — non aliqua contra quoslibet commoti invidia nec alterius culpam in alterum retorquere cupientes — volumus et auctoritate apostolica[p] — nullius partis favorem aut obsequium, sed rei gestae veritatem magis invenire cupientes — iubemus

a) Anthero *C.* b) ornatu *C.* c) intronizatus *C.* d) hystorię *C.* e) quae *Edit.* f) omittendam *C.* g) Nannetice *C.* h) subtrahant *C.* i) omnes sint pene *Edit.* k) Hyncmari *C.* l) respondemus *Edit.* m) legionibus *C.* n) ameritis *C.* o) autem *add. C.* p) quia *add. C.*

1) *Ps.-Anteri decr. c. 2, Hinschius, Decret. Ps.-Isid. p. 152 (J.-K. Reg. n. † § 90). Cf. E. Seckel, 'Pseudoisidor' in 'Realenzyklopädie für protestantische Theologie und Kirche' XVI³, 290; Dümmler, 'Sitzungsberichte der K. Preußischen Akademie der Wissenschaften, Philos.-hist. Kl.', 1899 p. 755; P. Fournier, 'Étude sur les fausses décrétales' (Louvain 1907) p. 50 sq.* 2) *Hist. trip. XII, 8, Migne, Patr. lat. LXIX, 1209.* 3) *Migne, Patr. lat. LXVII, 147 c. 2.* 4) *Decr. Leon. l. c. 44 (coll. Dionys.), Migne, Patr. lat. LXVII, 297.* 5) *'Nantes'.* 6) *V. supra p. 715 ann. 3.* 7) *Delalande l. l. p. 260; Mansi XVI, 680.* 8) *Cf. Delalande l. l. et p. 255 sqq. c. IX; Mansi XVI, 671 sqq.*

871 Dec. 26. ipsum Hincmarum[a] Laudunensem episcopum[b] vestra fretum potentia ad limina sanctorum apostolorum nostramque venire praesentiam. Quo sane veniente veniat pariter accusator idoneus, qui nulla possit auctoritate legitima respui. Et tunc in praesentia nostra et totius sedis Romanae synodali collegio causa illius prudenti ventilata examine ac diligenter inquisita secundum Deum et sacrorum canonum constitutiones spiritu Dei prolatas sine protelatione aliqua finietur; quoniam **gesta synodalia, quae nobis mandastis, et illius iudicantur** dampnatione, dicente nobis beato Gregorio[1] ad Constantium Mediolanensem episcopum de quodam ab eo dampnato episcopo, **idoneo[c] satisfacere non videntur. Ideo temere aliquid de episcopi persona decernere nec debemus nec possumus, ne, quod absit, reprehensibiles inveniamur in nostris, quibus aliorum iure competit retractare sententias**; item in alia epistola sua Felici Siciliensi[d 2]: **Nec nos, inquit, contra inauditam partem[e] aliquid possumus diffinire**; hinc etiam ad Marinum quendam scolasticum scripsit dicens[3]: **Quia, sicut praefati sumus, causarum origo vel qualitas[f] omnino nobis ignota est, pronuntiare aliquid diffinitive non possumus, ne, quod reprehensibile nimis est, de rebus non bene cognitis proferre sententiam videamur.** Unde et[g] sanctus Leo, sedis et doctrinae apostolicae decus, dicit in epistola sua Flaviano Constantinopolitano[h] pro Eutychete[i] presbytero heretico[4]: **Quoniam nos, qui sacerdotum Domini matura volumus esse iudicia, nihil possumus incognitis rebus in cuiusquam[k] partis praeiudicium diffinire, priusquam universa, quae gesta sunt, veraciter audiamus.** Hinc et beatus Iob dicit: 'Causam, quam nesciebam, diligentissime investigabam.' (Iob 29, 16.) Inde etiam in pentateucho[l] Dominus dicit: 'Clamor Sodomorum et Gomorrae multiplicatus est, et peccatum eorum aggravatum est nimis. Descendam et videbo, utrum clamorem, qui venit, opere compleverint, an non est ita, ut sciam.' (Gen. 18, 20. 21.) Ecce[5] Deus[m] omnipotens, cui nihil absconditum est, sed omnia ei manifesta sunt etiam antequam fiant, cur haec et alia multa per se inquirere dignatus est, **nisi ut nobis exemplum daret, ne praecipites in** discutiendis seu iudicandis negotiis essemus et **ne mala** quorumquam prius quisquam **praesumat credere quam probare? Cuius exemplo monemur, ne ad proferendam sententiam umquam praecipites simus aut temere** quoquo modo **iudicemus[n].** (cf. Eccli. 39, 24; 48, 28.)

Quibus nimirum exemplis admoniti aliter in praesenti de praedicto Hincmaro, nisi eum Romam veniendi, vobis mandare distulimus. Nam **grave[6] mentibus vestris[o] videri non** debet, in praesentia sedis apostolicae ut illius **retractetur iudicium; quia veritas exagitata saepius magis splendescit[p] in lucem et pernicies revocata in iudicium gravius et sine poenitentia condemnatur. Nam fructus divinus est iustitiam saepius recenseri,** nullumque bonum est, quod pulchrius non[q] elucescat, si plurimorum fuerit sententia comprobatum. Unde, quousque causa illius, sicut praetulimus, fuerit iterum refricata atque finita, **alter[r 7] episcopus** in ipsa Laudunensi ecclesia **nullatenus ordinetur.** Quapropter quae vobis salubri et apostolica praeceptione facienda mandamus, toto annisu et fideli devotione, sicut filii karissimi, adimplere facereque[s] debetis, si nostro illibate frui apostolico[t] semper desideratis consortio.

Generalitatem vestram optamus[u] in Christo bene valere.

Dat. VII. kal. Ian.[v] indictione V.

---

a) Hyncmarum *C.* b) in alia *add. C.* c) *sic C.* d) Syciliensi *C.* e) *om. C.* f) quantitas *C.* g) *om. C.* h) Constantinopolo *C.* i) Euticete *C.* k) cuius *C.* l) pentatheuco *C.* m) Dominus *Edit.* n) *vel* iudicemur *C.* o) nostris *C.* p) splendescet *C.* q) non pulchrius *Edit.* r) *ita C*; *deest Edit.* s) facere quę *C.* t) *dehinc finem epistolae exhibet B (cf. supra p. 738 l. 35 sq.).* u) *om. B*; obtamus *C.* v) Ianuarias *C.*

1) *Greg. I. Reg. X, 11, MG. Epist. II, 246 (J.-E. Reg. n. 1779).* 2) *Greg. I. Reg. IX, 41, MG. Epist. II, 69 (J.-E. Reg. n. 1565).* 3) *Greg. I. Reg. IX, 24* (Martino scolastico), *MG. Epist. II, 57 (J.-E. Reg. n. 1548).* 4) *Mansi V, 1240, Hinschius, Decr. Ps.-Isid. p. 581 (J.-K. Reg. n. 420).* 5) *Cf. Nicolai I. ep. n. 90 supra p. 505, ad cuius sensum necnon et verba dictator epistolae — Anastasius — hic recurrit.* 6) *Cf. Innocent. I. decr. c. 35, Migne, Patr. lat. LXVII, 250 sq. (J.-K. Reg. n. 304).* 7) *Cf. Sardic. c. 4, Migne, Patr. lat. LXVII, 177.*

35.

871 Dec. 26.

Hadrianus Karolo Calvo de Hincmari Laudunensis et Actardi episcoporum causis similia ac episcopis synodi Duziacensis (supra ep. n. 34) respondet. Ut Turonensem ecclesiam omni modo adiuvet atque extollat, precatur. 871 (Dec. 26).

Codd. Paris. lat. 1557 fol. 84—84' (B); Remens. 672 fol. 210'$_1$—210'$_2$ (C). — Vallic. J. 49.
Edd. Baronii Ann. eccles. a. 871 n. 98—100; Sirmond, Conc. Gall. III, 400; Bouquet VII, 455; Mansi, Conc. coll. XV, 855; Migne, Patr. lat. CXXII, 1315. — Cf. J.-E. Reg. n. 2946 (2239).

HADRIANUS* EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI DILECTO FILIO KAROLO[a] [1] GLORIOSO REGI[2].

Laudabilis caritatis et sapientiae pudicae ac pacificae vigore atque decore magnitudinem excellentiae vestrae, o carissime in Domino fili, longe lateque florere, nitide splendere audimus. Sed quia litteris vestris[3] apostolicae correptionis apices membratim retexendo adversum paternitatem nostram quoddam indebitae reprehensionis murmur et tumultuosum[b] nobis clamorem misistis nec sane patienter pontificii nostri monita et correptiones[c] audisse comperimus, liquido patet vos adhuc perfectae aliquid caritatis minus dumtaxat habere. De illa enim dicit apostolus: 'Caritas patiens est, benigna est, non inflatur, non irritatur, non agit perperam[d], omnia suffert, omnia sustinet.' [1. Cor. 13, 4—7.] Omnia[4] igitur, quae vobis a sede apostolica, castissima utique matre[e] vestra[e], cui per Dei gratiam praesidemus, directa sunt, velut aliquo sedule negotio exigente mittuntur, auribus patefactis audire, alacri mente percipere animoque grato amplecti sicut[f] filius[f] carissimus debes et patris verba dilecti non ex voto male optantis, sed ex radice verae procedentia caritatis humili semper debetis[g] intentione recipere[g]; quae, sicut Salomon ait, 'quasi stimuli et sicut clavi in altum defixi' esse [Eccles. 12, 11.] videntur, quia culpas[h] delinquentium nesciunt palpare, sed pungere. Unde, quoniam te virum perfectum et per omnia Deo placentem habere cupimus, ceu prudens pater, qui carissimum filium suum etiam non delinquentem, ne quando securus existens flagitiis se audacter commisceat illicitis, flagello severo[i] affligere non desistit, quia nec propter amorem carnis disciplinali parcendum esse virgae a sapiente monemur; [cf. Prov. 13, 24; 23, 13.] hinc etiam de ipso Deo nostro, quem coetus omnium fidelium patrem cotidie vocat, legimus scriptum: 'Quem diligit Dominus, castigat et corripit; flagellat autem omnem filium, quem[k] recipit': [Hebr. 12, 6.] quapropter scire[l] vos decet, quia Deo permittente[m], iusto utique, quamvis alto et secreto consilio suo, pro vestri salute talia vestrae serenitati a sede apostolica saepius monita venire videntur. Ideo magis omnipotenti Domino inmensas gratias agere nobisque deinde paternae laudis gratanter debetis praebere obsequium et non reprehensionis vel murmurationis modicae verba dirigere; nam nos[n] nullius zelo livoris, nullius subdolae[o] calliditatis dolo vel etiam favore alicuius transitoriae[p] laudis carissimam vestrae nobilitatis et magnitudinis prudentiam et dilectionem modo affabiliter monere, modo autem pro regiae potestatis gloria vobis, quotiens necessaria temporis res vel proximi deposcit necessitas, humilis precator assistere, aliquando vero verbis severioribus fidenter corripere, ut Christi gratia in melius semper proficiatis, studemus[q].

Igitur[r] ut** supra** *(cf. p. 739 l. 31 — 740 l. 26).*

---

*) *Superscriptio:* Item cuius supra *C.*
**) *Sequitur annotatio:* De isto signo *(cf. var. lect. r l. 44)* concordat usque aut temere quoquo modo iudicemus *(supra p. 740 l. 26) B; desunt C.*

35. a) l *corr. ex* r *B.* b) tumultuorum *B, C.* c) *corr. in* correctiones *B*; correctionis *C.* d) perpera *B.* e) matrem vestram *B.* f) filius sicut *C.* g) intentione recipere debetis *C.* h) culpa *B.* i) *secund.* e *ex* i *corr. B.* k) *corr. ex* quod *B.* l) *om. C.* m) *corr. ex* permittende *B.* n) vos *C.* o) *om. C.* p) transsitoriae *B.* q) studetis *C.* r) *praeced. ras., signum superpositum B.*

1) *Calvo.* 2) *Cf. supra p. 738 ann. 3.* 3) *Delalande, Concilior. antiquor. Galliae supplem. p. 264 sqq.* 4) *Cum loco sequenti verba conferantur, quae ad Karolum Calvum a. 863 in epistola Nicolai I. (supra p. 371 l. 18 sqq. n. 60) directa fuerant.*

871 Dec. 26.

Nos in depositione illius, quamdiu vivimus, nullatenus consentiemus[a 1], nisi ad nostram ipso veniente praesentiam causa eius depositionis nostro fuerit examine diligenter inquisita atque finita. Quibus[b] nimirum ammoniti aliter in praesenti de praedicto Hincmaro, nisi eum Romam veniendi, vobis mandare distulimus.

Actardum[2] denique venerabilem antistitem legatum vestrum, de quo et nos vobis olim mandavimus[3] et vos vestris apicibus nostrae clementiae direxistis[4], sicut et synodus[c] expostulavit, plebs et Turonicus clerus concorditer elegit, iam constituimus per nostrae apostolicae auctoritatis decretum cardinalem metropolitanum et archiepiscopum Turonicae provintiae; sic tamen, ut Namneticae ecclesiae, cui fuerat destinatus, in eo quod remansit, quia destructa habetur, iura potestatemve nullo modo subtrahamus[d], interponentes pastoralis vigoris censuram[e], ut, si quandocumque vel quiscumque alium ipso superstite in praefata metropoli et in ista vel in earum pertinentiis locare temptaverit aut ordinare praesumpserit, ecclesiasticae communionis consortio careat. Sane post eius[f] decessum[f] electio canonica et ordinatio a suffraganeis[g] episcopis eiusdem metropoleos[h] Turonicae canonice[i] celebretur ex more. Et si Namneticae contigerit ecclesiae ad priorem redire statum, nihil officiat[k] ei haec necessitatis unitio[l], quam exegit paganorum vastatio, quominus[m] proprium[n] valeat habere pontificem. Sed vidimus eum valde tristissimum propter persecutionem paganorum[o], et, cum omnes sint pene res ipsius ecclesiae depopulatae, precamur largissimam munificentiam[p] et caritatem vestram ob[q] amorem Dei et sancti Petri nostramque deprecationem[r] — et[s] hoc sit in memoriale perpetuum, quod concesseritis nobis hoc donum —, ut[t] non patiamini tantum locum pessum iri et in desolationem, praesertim cum fuerit ex antiquo metropolis et meritis gloriosissimi confessoris Christi Martini[u] honorabilis semperque venerabilis et inter Gallicanas[v] eadem[w] vel secunda vel tertia provintias Turonensis et multis, quae ab ea distractae sunt, ditata villis[x], possessionibus et abbatiis. Et cum aliae, quae sub ea sunt, civitates[y] iam sint pene[z] destructae, harum matrem tantam et metropolim ne patiamini destrui, desolari et dehonorari vestro in tempore; quin potius studete eam de rebus vestris propriis vel procul ab ea positis[a' b'] ditare, continere et extollere, quia tunc ea vobis in aeternum confirmatis[c'], quae ecclesiarum Dei obsequiis condonatis[d']. Et reservate[e'] omnibus sua iura metropolitanis[5]. Nostis enim, quia omne monasterium in potestate episcopi consistere debet iuxta canonicam auctoritatem[6], et quia hoc est transgressum, ideo plurima monasteria habentur[f'] destructa, sicuti monasterium sancti Medardi Turonus[g'], in quo iacent episcoporum primi Turonensium Lidorius[7] et Gatianus[h' 8], sicut[i'] etiam alia[k'] in eadem civitate monasteria, quae forsitan per episcopale ministerium et vestrum sapientissimum consilium largissimum-

a) consentiaemus *B.* b) *fol. 84 in marg. dext. ex parte del. vix legi potest B.* c) sinodus *C.* d) subtrahatur *B;* subtrahant *C.* e) censura *B.* f) decessum eius *C.* g) suffraneis *C.* h) *ras. inter* p *et* o *B.* i) canonicę *B.* k) offitiat *B.* l) uniti unitio *B.* m) -minus *superscr. ead. man. B.* n) priprium *B.* o) *sequitur, sed delet.,* vastatio *B.* p) munificentia *B.* q) ab *B.* r) depdatione *B.* s) ut *C.* t) et *C.* u) *deest C.* v) *fol. 84' in marg. sinist. ex parte del. non iam legi potest B.* w) aedem *B.* x) ullis *C.* y) civitate *B, C.* z) pęne *B.* a') *ras. inter* i *et* s *B.* b') vel tutis a paganis *add. infra p. 745 l. 3 et in Edit.* c') ti *in ras. B.* d') condempnatis *B.* e') reservare *B, C.* f') *bis, sed primum del. B.* g') *sic B;* Turonis *C.* h') Gratianus *C.* i') et monasterium maius, sicut *add. infra p. 745 l. 8 et in Edit.* k') *om. B, C.*

1) *Econtra Karolus Calvus papae scripserat (Delalande l. l. p. 266):* vos tamen certissimum reddimus, quia, quamdiu nos Deus in regni regimine conservaverit, episcopium Laudunense idem Hincmarus in suo regimine non habebit. 2) *Ad haec cf. praeced. epist. n. 34 (p. 738 sq.).* 3) *Cf. supra ep. n. 7 p. 705 sqq.* 4) *Cf. Delalande l. l. p. 267.* 5) *Cf. decr. Leon. I. c. 32 inscript., Migne, Patr. lat. LXVII, 293 (J.-K. Reg. n. 411):* Ut metropolitanis sua iura serventur. 6) *Cf. Chalcedon. c. 4 et 8, Migne, Patr. lat. LXVII, 172 sq. V. etiam Gregorii I. Reg. IX, 203, MG. Epist. II, 191 (J.-E. Reg. n. 1730) necnon conc. Aurelian. a. 511 c. 19, MG. Concil. I, 7:* Abbates pro humilitate religionis in episcoporum potestate consistant — — —. 7) *A. 337/338 – ca. 371, cf. Duchesne, 'Fastes épiscopaux' II², 302.* 8) *De quo cf. Duchesne l. l.*

que donum poterint[a] redire ad priorem statum[b]. Debent etiam vici[c] omnes[c] ecclesiae cuiuslibet parroechiae[d] in potestate consistere praesulis, sicuti moris est ecclesiis plurimis. Res etiam, quae de eadem ecclesia noscuntur fuisse et olim sunt abstractae, precamur[e] vos eidem restituere et, sicut precati[f] iam sumus, ad praesens de vestris rebus propriis per praeceptum vestrum eam ditare, construere et vobis in aeternum propriam[g] facere, ut non vocetur ut antiquitus Cesaredunum ulterius, sed Karolidonum[h] in[i] perpetuum[i]. 872

Omnipotens Dominus serenitatis vestrae regalem excellentiam salvam in omnibus atque incolumem in sui semper amore conservare dignetur.

36.

Hadrianus Karoli Calvi iram adulatorie mitigare studet. De Actardo Turonensi eadem ac in superioribus litteris (n. 35) scribit. Karolo post Ludovici imperatoris obitum imperium Romanum promittit. Addit de causa Hincmari Laudunensis, quem non iam ut antea tuetur. *872.*

Codd. Paris. lat. 1557 fol. 82—83' (B); Remens. 672 fol. 209₂—209'₂ (C). — Vallic. J. 49.

Edd. Baronii Ann. eccles. a. 871 n. 76—84; Sirmond, Conc. Gall. III, 401; Bouquet VII, 456; Mansi, Conc. coll. XV, 857; Migne, Patr. lat. CXXII, 1318. — Cf. J.-E. Reg. n. 2951 (2241).

HADRIANUS* EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI DILECTISSIMO FILIO ET GLORIOSISSIMO[a] KAROLO[b 1] REGI[b] CONIUGIQUE SALUTEM IN CHRISTO[2].

Litteras vestrae nobilitatis[3] per venerabilem filium et fratrem nostrum Actardum episcopum suscepimus[4]. In quibus multa reclamatoria, resultatoria et tumultuosa perspeximus, aliter quam obtaveramus murmurantia. Regnum Dei nullus murmurans accipit nec murmurare poterit[c] accipiens; 'audiens enim sapiens sapientior erit et intellegens gubernacula possidebit'. Nos vero, licet indigni, tamen sumus illius vicarii, cui commisit Deus ecclesiam suam, dans ei potestatem ligandi atque solvendi; et qualescumque simus illius primi sessoris meritis, quamdiu merita eius in caelo[d] non moriuntur, quod operandum est in ecclesia sibi commissa, ab ipso repletur. Et quidem quia quasi tumores et laesiones palpitare[e] sensimus, has oleo consolationis per melos dulcissimae caritatis et sanctae dilectionis ungentum[f] fovere, lenire et ad integritatis sanitatem perducere medicamento quo valemus optamus. Cum novimus 'omne donum optimum et omne datum perfectum desursum esse descendens a patre luminum', procul dubio donum sapientiae diligimus in te divinitus tibi collatum. Praedicatur enim de te et[g] longe lateque diffunditur, quod sis sapiens et Deum timens; scriptum est enim: 'Principium sapientiae timor Domini.' Narratur etiam[h], quod sis iustus; quod congruit regiae potestati cunctisque iudicibus, divina praedicante sapientia: 'Diligite[i] iustitiam qui iudicatis terram.' Annuntiatur[k] etiam a pluribus et[l] nobis[l] permaxime[m] a comministro et fratre verbotenus nostro vestroque et fratrum nostrorum regni vestri Duzia-

Prov. 1, 15. — cf. Matth. 16, 18. 19. — Iac. 1, 17. — Prov. 1, 7. — Sap. 1, 1.

---

*) *Superscriptio:* Item cuius supra *C.*

a) n *superscr. ead. man. B;* poterunt *C.* b) statu *B.* c) omnes vici *C.* d) parrochie *C.* e) praecamur *B.* f) praecati *B.* g) proprium *B.* h) Karolidunum *C.* i) *desunt C.*

36. a) glorioso *C.* b) regi Karolo *C.* c) *corr. ex* potuit *B.* d) coelo *B.* e) *secund.* p *in ras. B.* f) *ita B;* ungento *C.* g) *deest B.* h) enim *C.* i) Dilite *C.* k) enim *add. C.* l) probis *Edit.* m) permaximae *B.*

1) *Calvo.* 2) *De hac epistola cf. Dümmler II², 347sqq.; Schrörs p. 349sq.; Lapôtre, 'De Anastasio bibliothecario' p. 269sqq.* 3) *Est notissima epistola Karoli Calvi nomine ab Hincmaro Remensi composita, Delalande, Concil. antiquor. Galliae supplem. p. 267sqq.; Migne, Patr. lat. CXXIV, 881sqq. Cf. Dümmler II², 344sqq.; Schrörs p. 347sq.; Lapôtre p. 268.* 4) *Per Actardum etiam priores Hadriani epp. nn. 34. 35 (supra p. 738 sqq.) ex. a. 871 datae in Galliam delatae erant; hanc epistolam, quamquam de eius tempore non satis constat, aestate a. 872 esse scriptam conicimus.*

872 censis synodi archiepiscoporum et episcoporum legato, archiepiscopo iam a nobis constituto[a] [1] Turonensibus[b] Actardo[b], quod sis amator, exaltator et illustrator specialis in orbe terrarum et permaximus ecclesiarum Dei, ita ut nullus sit episcopatus nullumque monasterium in regno tuo, quod non auxeris rebus propriis et restitueris suis perplurimum optaresque ferventer et desiderares hanc principis apostolorum Petri primam sedem exaltare, honorare multisque muneribus vicarium eius et clerum sibi commissum ditare et ab[c] omnibus hostibus, prout posse et tempus dictaverit, defensare Deumque totis visceribus in hoc glorificare, (cf. 1. Reg. 2, 30.) monente propheta ex persona Domini: Qui glorificant me, gloriabor in eis. Quocirca sapientia[d] praecellentem[e] cum timore Dei et diligentem iustitiam et glorificantem Deum quis non diligat, (cf. 1. Petr. 2, 13.) quis non ambiat[f], quis non desideret? Quis non optet revera sicut regem praecellentem, sicut iustitiam moderantem[g], sicut Deum glorificantem? In veritate credite nobis, quia (Matth. 19, 19.) tales virtutes sic diligo in vobis sicut[h] animam meam. Scriptum est enim: 'Diligas proximum tuum sicut te ipsum.' Et talem intellego proximum, quem constat talibus virtutibus repletum, et a die illa, qua vobis per praefatum fratrem nostrum mandavi fideles orationes et certissimas amicitias[i] [2], numquam aliorsum declinavi. Et si quaedam litterae delatae vobis sunt, aliter se habentes in superficie[k] vel subreptae[l] vel a nostris nobis infirmantibus extortae vel a qualibet persona confictae, durius aut acrius mordaciter sonantes: id tamen nobis fixum semper mansit in mente, quod vobis significavimus devote, nec alienum[m] iudicavimus, iudicamus et iudicabimus a nostra communione mentis devotione, quem diligimus tota animi (cf. Ps. 32, 1.) intentione, iudicantes dignum laude propheta monente: Rectos decet laudare. Quem profecto speramus[n], si nobis superstes fuerit, nostris omnibus propinquis et amicis manum porrigere consolationis, indolem et fidem eius cernentes in affinitatem propinquorum nostri decessoris. Namque solet saepe uterque parens in prolem obprobria vel maledicta congerere, quam optat sine crimine et lesione manere. Cui simile solet saepe doctoribus et praedicatoribus contingere. Quapropter non ad sonum, sed oportet ad votum respicere.

Praefatum vestrum[3] denique legatum, sicut significastis et synodus et plebs expostulavit et Turonicus clerus[o], iam constituimus cardinalem metropolitanum et archiepiscopum Turonicae provintiae per ferulam, pittacium[p] et anulum necnon per nostrae auctoritatis litterale decretum; sic tamen, ut Namneticae ecclesiae, cui fuerat destinatus, in eo quod remansit, quia destructa habetur, iura potestatemve nullo modo subtrahamus, interponentes pastoralis vigoris censuram, ut, si quandocumque[q] vel quiscumque alium ipso[r] superstite[s] in praefata metropoli et[t] in[t] ista[t] vel in earum pertinentiis locare temptaverit aut ordinare praesumpserit, anathematis iaculo feriatur. Sane post eius decessum electio canonica et ordinatio a suffraganeis episcopis eiusdem metropoleos Turonicae canonice[u] celebretur ex more. Et si Namneticae contigerit ecclesiae ad priorem redire statum, nihil officiat[v] ei haec necessitatis unitio, quam exegit paganorum vastatio, quominus proprium valeat habere pontificem. Sed vidimus eum valde tristem propter persecutionem paganorum, et, cum omnes sint pene res ipsius ecclesiae depopulatae, precamur[w] largissimam munificentiam et caritatem vestram ob amorem Dei et sancti Petri nostramque[x] deprecationem — et hoc sit in memoriale[y] perpetuum, quod concesseritis nobis hoc donum —, ut non patiamini tantum[z] locum pessum iri et in desolationem, praesertim cum fuerit ex antiquo metropolis et meritis gloriosissimi[a'] confessoris Christi Martini[b'] honorabilis semperque venerabilis et inter Gallicanas eadem vel secunda vel tertia provintias Turonensis et multis, quae ab[c'] ea distractae sunt, ditata villis, possessionibus et abbatiis. Et

a) legato *add.* C. b) Actardo Turonibus C. c) *deest* C. d) sapientiam C. e) *corr. ex* praecellentiae B. f) ambigat B. g) diligentem C. h) in *add.* C. i) amititias B. k) superfitie, e *in fine corr. ex* a B. l) surrepte C. m) alium C. n) spectamus C. o) clericis B. p) *ita Edit.;* sistatium B, C. q) quandoque C. r) ipse B. s) suprestite B. t) *desunt* C. u) canonicae B. v) offitiat B. w) praecamur B. x) vestramque C. y) memori— *in ras.* B. z) unum C. a') *corr. ex* gloriosissimis B. b') Martiani C. c') hab B.

1) *Cf. supra ep. n. 34 p. 738, ep. n. 35 p. 742.* 2) *Cf. supra p. 704 sqq. ep. n. 7. Dümmler II², 348 ann. 1* 3) *Quae sequuntur (usque ad p. 745 l. 14) ad verbum fere iterantur ex ep. n. 35 (supra p. 742 l. 5 – p. 743 l. 6).*

cum aliae, quae sub ea sunt, civitates iam sint pene destructae[a], harum matrem tantam[b] et metropolim ne patiamini destrui, desolari et dehonorari vestro in tempore; quin potius studete eam de rebus vestris propriis vel procul[c] ab ea positis vel tutis a paganis[d] ditare, continere et[e] extollere, quia tunc ea vobis in aeternum confirmatis, quae ecclesiarum Dei obsequiis condonatis. Et servate omnibus sua iura metropolitanis. Nostis enim, quia omne monasterium in potestate episcopi consistere[f] debet iuxta[g] canonicam auctoritatem, et quia hoc est transgressum, ideo plurima monasteria habentur destructa, sicuti monasterium sancti Medardi Turonus[h], in quo iacent episcoporum primi Turonensium Lidorius et Gatianus[i], sicut et monasterium maius, sicut etiam alia[k] in eadem civitate monasteria, quae forsitan per episcopale ministerium et vestrum sapientissimum consilium et largissimum donum poterint[l] redire ad priorem statum. Debent etiam vici omnes ecclesiae cuiuslibet parroechiae[m] in potestate consistere praesulis, sicuti moris est ecclesiis plurimis. Res etiam, quae de eadem[n] ecclesia noscuntur fuisse et olim sunt abstractae, precamur[o] vos eidem restituere et, sicut[p] precati iam sumus, ad praesens de vestris rebus propriis per praeceptum vestrum eam ditare, construere et vobis in aeternum propriam facere, ut non vocetur ut antiquitus[q] Caesaredunum ulterius, sed Karolidonum[r] in perpetuum.

Igitur ergo[s] integra fide et sincera mente devotaque voluntate — ut sermo sit secretior et litterae clandestinae nullique[t] nisi[u] fidelissimis[v] publicandae — vobis confitemur devovendo et notescimus affirmando, salva fidelitate imperatoris nostri[1], quia, si superstes ei fuerit vestra nobilitas, vita nobis comite, si dederit nobis quislibet multorum modiorum auri cumulum[w], numquam adquiescemus, exposcemus aut sponte suscipiemus alium in regnum et imperium Romanum nisi te ipsum[2]. Quem, quia praedicaris sapientia et iustitia[x], religione et virtute, nobilitate et forma, videlicet prudentia, temperantia, fortitudine atque pietate refertus, si contigerit te imperatorem[y] nostrum vivendo[y] supergredi, te optamus omnis clerus et plebs et nobilitas totius orbis et Urbis non solum ducem et regem, patricium et imperatorem, sed in praesenti ecclesia defensorem et in aeterna cum omnibus sanctis participem[z] fore.

De pontifice Laudunensi Hincmaro[a'] a praesulibus decem provintiarum deposito et a metropolitano suo venerabili fratre Hincmaro[b'] archiepiscopo[3], reservato[4] per omnia huius primae sedis privilegii[c'] iuditio[c'], cum[d'] multa[d'] in synodalibus litteris[5] et praefati metropolitani[6] et vestris[7] necnon in libello reclamationis cleri et plebis Laudunensis[8] seu in libello[9] continenti seriem[e'] gestorum synodi, tanta[f'] turpia[f'], tanta dictu[g'] nefanda tantaque exsecranda et auctorem suum dampnantia[h'] referuntur, ut incredibilia ab ignorantibus videantur. Sed de his nihil audemus iudicare, quod possit Niceno concilio et quinque ceterorum conciliorum regulis vel decretis nostrorum antecessorum obviare. Et[i'] de his quod praefati canones et[k'] decreta decernunt ipsique cum ipsis una vobiscum[l'] congregato[m'] cum eorum[n'] nostro spiritu similiter decernimus et quod statuunt statuimus et quod iudicant iudicamus. Nec in ullo deviantes a tenore canonico servantes[10] omnibus sua iura metropolitanis et, ut

a) distructę *B.* b) *corr. ex* tantum *B.* c) *corr. ex* procull *B.* d) -ga- *suprascr. ead. man. B.* e) *deest C.* f) n *in ras. B.* g) iusta *C.* h) *ita B;* Turonis *C.* i) Gratianus *C.* k) *deest C.* l) n *suprascr. ead. man. B.* m) parroecię *B;* parrochię *C.* n) aeadem *B.* o) praecamur *B.* p) sicuti *C.* q) antiquus *C.* r) caroli dunum *C.* s) *om. C.* t) nullisque *C.* u) *om. C.* v) fidissimis *B.* w) *ras. inter* cu- *et* -mulum *B.* x) et *add. C.* y) vivendo imperatorem nostrum *C.* z) paticipem *B.* a') Hyncmaro *C.* b') Hymaro *C.* c') iudicio privilegii *C.* d') cumulata *Edit.* e') *corr., ut vid., in* seniem *C.* f') *desunt Edit.* g') dicta *C.* h') damnanda *fortasse ex* damnancia *corr. B;* dapnantia *C.* i') At *Edit.* k') vel *C.* l') nobiscum *C.* m') congregati *Edit.* n') *ita B, C; deest Edit.*

1) *Ludovici II.* 2) *Cf. E. Perels, 'Nikolaus I. und Anastasius' p. 148 cum ann. 1.* 3) *Scilicet Remensi.* 4) *Cf. epistolam synodalem concilii Duziacensis ad Hadrianum II., Delalande p. 260 = Mansi XVI, 680, et Hincmari Remensis sententiam, l. l. p. 258 = Mansi XVI, 677. V. etiam supra ep. n. 34 p. 739 cum ann. 8.* 5) *Delalande p. 259 sqq. = Mansi XVI, 678 sqq.; Delalande p. 274 sqq.* 6) *Delalande p. 261 sqq. = Migne, Patr. lat. CXXVI, 641 sqq.* 7) *Delalande p. 264 sqq. 267 sqq. = Migne, Patr. lat. CXXIV, 876 sqq. 881 sqq.* 8) *Cf. Schrörs p. 350 ann. 162.* 9) *Cf. Delalande p. 248 sqq. = Mansi XVI, 658 sqq.* 10) *Cf. conc. Nicaen. c. 6, Migne, Patr. lat. LXVII, 148:* — — suis privilegia serventur ecclesiis, *quibus verbis Hincmarus in libello nuper a nobis in lucem prolato I, 3 ('Neues Archiv' XLIV, 74) addit:* quin metropolitanis.

872 verbis loquamur beati papae Leonis[1]: **Aliter enim, inquit, nobis[a] commissos[a] regere non possumus, nisi hos, qui sunt perditores et perditi, persequamur zelo dominicae fidei et a sanis mentibus, ne pestis haec latius divulgetur, severitate[b] qua possumus abscidamus et quae[2] male pullulasse[c] noscuntur radicitus[d] evellantur et messem dominicam nulla zizania corrumpant. Ita enim fructum uberem quae sunt sincera praestabunt, si ea[e], quae natam segetem enecare consuerunt, diligentius amputentur.** Sed quia non satis idonea videntur et matura nostris et huic sanctae[f] sedi[f] condigna, donec ad hanc sanctissimam et apostolicam, quam appellavit, sedem spatium habeat veniendi, ideo veniat et[g] ostensis sibi litteris, quas nobis misistis, et libello continenti seriem synodi, libellulo[h] etiam cleri et plebis Laudunensis proclamationem continenti[i], si[3] adhuc iustam putaverit habere proclamationem[i], asserens[k] se[k] iniuste dampnatum: tunc electis iudicibus, non tamen eo prius in gradu restituto, aut ex latere nostro directis legatis cum auctoritate nostra refricentur quae gesta sunt et negotia in qua orta[l] sunt provintia canonice terminentur. Quodsi venire detrectaverit, clareat, quod idem ipse dederit locum[m] dampnationis in semet ipsum, nec sacer ordo differendo moram patiatur vel detrimentum. Qualiter autem aut quomodo vel quando veniat vel adducatur seu interdum custodiatur, praefato confratri nostro communi legato Actardo archiepiscopo vobis in mandatis et alia clandestina commisimus manifestanda.

Sanctorum apostolorum Petri et Pauli intercessione nostraque supplicatione et pro ordine nobis a Deo collato[n] benedictionem[o] mereamini, vitae praesentis prosperitatem, regiam et imperialem dignitatem, nostram[p] et bonorum omnium communionem et societatem[q], peccatorum omnium remissionem et aeternae[r] vitae[r] gloriosissimam resurrectionis[s] felicitatem[s]. Amen.

---

a) commissos nobis *C.* b) saeveritate *B.* c) pululasse *B.* d) radicitur *B.* e) *corr. ex* aea *B.* f) sedi sanctae *C.* g) ut *C.* h) libellum *C.* i) continenti — proclamationem *desunt Edit.* k) afferens te *Edit.* l) horta *B.* m) *deest C.* n) collocato *B.* o) benedictione *C.* p) nostramque *C.* q) sotiaetatem *B.* r) vitę ętern*ę* *C.* s) felicitatis resurrectionem *C.*

1) *Decr. Leon. I. c. 6, Migne, Patr. lat. LXVII, 281 (J.-K. Reg. n. 405).* 2) *Decr. Leon. I. c. 2, Migne, Patr. lat. LXVII, 279 (J.-K. Reg. n. 402).* 3) *In his Hadrianus Hincmari Remensis sententiae et voluntati se subicit: exceptione spolii exclusa Sardicenses tantum canones in causa Hincmari Laudunensis adhiberi consentit.*

II.

HADRIANI II. PAPAE EPISTOLAE AD RES ORIENTALES PERTINENTES.

37.

868 (Aug. 1).

Hadrianus Basilium Graecorum imperatorem laudat, quod Ignatium restituerit, Photium deposuerit. Theognostum exarchum Romae quasi in exilio per septennium commoratum remittit atque commendat. *868 (Aug. 1).*

Codd. Vatic. lat. 4965 fol. 92—93 (B); Vat. lat. 5749 fol. 78—78' (B[1]); Vat. lat. 7304 fol. 205' (C); Vat. Reg. lat. 1033 fol. 56—56' (D).

Edd. Editio Romana (1591) III, 268; Baronii Ann. eccles. a. 868 n. 40—41; Mansi, Conc. coll. XVI, 120 (cf. 370); Migne, Patr. lat. CXXII, 1276. — Cf. J.-E. Reg. n. 2908 (2205).

HADRIANUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI DILECTISSIMO FILIO ET CHRISTIANISSIMO IMPERATORI BASILIO[1] A DEO PROTECTO SEMPER AUGUSTO[2].

Quoniam, tranquillissime imperator, audisti[a] vocem Dei per apostolicae sedis officium tibi delatam[b] et honorasti eximios eius apostolos et restituisti ecclesiae Constantinopolitanae throno proprium pastorem[3] repellens adulterum[4], benedictus sis ab omnipotente[c] Deo et videas subiectionem inimicorum et temporum longitudinem ac in solio tuo[d] de lumbis tuis[e] heredem atque in futuro vitam perpetuam, si tamen ab his[f], quae bene coepisti, non discesseris[g], sed usque in finem in eis perseveraveris[h], o spiritalis et dilectissime fili, et[i] ego vobis omnimodis[k] haec operantibus adero[k]. A decretis enim[l] sanctae memoriae praecipui decessoris mei papae Nicolai, quae de[m] depositione Photii et recuperatione Ignatii fratris et consacerdotis mei promulgavit[5], numquam quoquo[n] modo discedemus[o]. Tanto[p] enim volumus[q] illius decretis concordare, quanto ipse, cum haec[r] ageret, divinis praeceptis concordare studebat. Nam et hoc necessarium est, ut custodiens praedecessorum meorum decreta doceam post discessum[s] meum et mea quoque[t] ab his[u], qui post me erunt[v], nullomodo sperni[w].

cf. Deut. 28, 62 et passim. — cf. 2. Par. 6, 9. — cf. Matth. 10, 22; 24, 13.

---

37. a) audistis *C.* b) delatum *D.* c) omnipotenti *C, D.* d) vestro *C, D.* e) vestris *C, D.* f) hiis *C, D.* g) discesserit *C, D.* h) perseveratis *C;* perseverantes *D.* i) *post., ut vid., corr. in* licet *B;* licet *B[1].* k) *pro his corr.* quolibet modo agentibus *B;* quolibet modo agentibus *B[1].* l) *corr. del. B; deest B[1].* m) *om. C, D.* n) quoquam *D.* o) *corr. in* discedamus *B;* discedamus *B[1];* promulgavit *D.* p) Tantum *D.* q) voluimus *D.* r) hoc *D.* s) decessum *D.* t) *corr. in* quęque *B;* quęque *B[1].* u) hiis *C, D.* v) *corr. in* fuerint *B;* fuerint *B[1].* w) *corr. in* violanda *B;* violanda *B[1];* spreui *D.*

1) *867—886.* 2) *De his et sequentibus litteris (n. 38) uno tempore datis cf. Dümmler II[2], 210; Hergenröther, 'Photius' II, 28 sqq.; A. Vogt, 'Basile Ier' (Paris 1908) p. 214. — Iam antea in Bulgariam Hadrianum legatos cum epistolis misisse in Vita Hadriani II. Libri pontificalis (ed. Duchesne II, 175) legimus:* E vestigio etiam Dominicum et Grimualdum episcopos, quos decessor suus sanctae recordationis papa Nicolaus in Vulgarum patriam ire preceperat et a se in ipso articulo sui discessus absolverat, quique videntes tanti patris obitum ire distulerant, eadem fungentes legatione direxit, et quasdam epistolarum quas ille mittendas delegerat *(cf. Vit. Nicol., Lib. pontif. II, 165; J.-E. 2887*)*, ut se eiusdem voluntatis et studii fore ostenderet, suo nomine titulari precipiens, in quantum tempestas fluctuosi temporis permittebat, piissimi patris votum pius heres implevit *(cf. J.-E. 2889*). Cf. etiam Lib. pontif. II, 180 et 181:* — — omne quod ad laudem serenissimi nostri Cesaris sanctissimus domnus Hadrianus pontifex in epistola sui decessoris Arsenio episcopo imminente adiecerat, resecatum inveniunt. 3) *Ignatium scilicet (867 Nov. 23).* 4) *Photium.* 5) *Cf. supra p. 519 sqq. 557 sqq.*

868 Aug. 1.

Postquam autem cognoscimus, quod misericors Deus imperium vestrum simul et affectum ad hoc erexerit, ut dispersa congreget et quae ceciderant erigat et contrita resolidet, fiducialiter iam possumus gratias Deo deposcere, ut hi[a], qui abiecti sunt, ab imperio vestro recipiantur et[b] dispersi[c] congregentur[d]. Quapropter et prudentem[e] virum Theognostum[f][1] honorabilissimum[g] exarchum[h] vestrae fiduciae remittentes[i] commendamus, qui legationi[k] pro fratre ac comministro nostro[l] Ignatio et[m] pro reliquis[n] tribulatis obsecundans[m] per septennium[o] apud[p] apostolorum[q] limina ut peregrinus[r] et incola vixit et eorum confessionibus memoriam vestram assidue commendavit et a die adventus sui usque in praesens[s] pietatis vestrae praeconia enarrare et ecclesiae manifestare vulnera et horum consolationem[t] praestolari[t] non destitit. Nunc ergo, quoniam et iste unus ex illis est, qui[u], postquam lupus factus est pastor, continuo dispersi et a vobis pie omnia regentibus iterum congregati sunt, revocetur et ipse, petimus, et in mandra fidelium ovium sub[v] clementia vestra locetur et inter laetantes pios filios paterno affectu post longae captivitatis reversionem connumerari[w] mereatur[x] et ob amorem Dei et protectorum vestrorum principum apostolorum honorem, a quorum tegmine[y] proficiscitur, mansuetudinis vestrae[z] auxilia[z] sentiat et post turbationem requiem[a'] et post tempestatem tranquillitatem et post multa adversa optatae prosperitatis effectum: quatinus per patronorum vestrorum intercessiones, principum videlicet apostolorum, a quorum sede mittitur[b'] et quorum principatum pro ecclesia vestra, quae valde fluctuatur[c'], die ac nocte interpellare per multa curricula non cessavit, a misericorde Deo, quem in famulis eius honoratis, et hic vobis felicitas continua et inimicorum subiectio et in futuro aeterna gloria et infinita praemia, insuper[d'] et[e'] regnum perhenne[f'] cum sempiterna vita praestetur[g'].

cf. Ioh. 11, 52.

cf. ibid.

Optamus imperium vestrum in[h'] Christo[h'] nunc et semper valere, o spiritalis et dilectissime fili[i'].

38.

Hadrianus Ignatio patriarchae scribit eum de restitutione facta apostolicam sedem certiorem facere debuisse; se ipsum in decretis Nicolai papae pro illo definitis permansurum. Theognostum exarchum et Euthymium spatharium commendat. *868 Aug. 1.*

Codd. Vatic. lat. 4965 fol. 93—94 (B); Vat. lat. 5749 fol. 78'—79 (B¹); Vat. lat. 7304 fol. 206—206' (C); Vat. Reg. lat. 1033 fol. 56'—57 (D).

Edd. Editio Romana (1591) III, 270; Baronii Ann. eccles. a. 868 n. 42—43; Mansi, Conc. coll. XVI, 121 (cf. 370); Migne, Patr. lat. CXXII, 1277. — Cf. J.-E. Reg. n. 2909 (2206).

HADRIANUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI HONORABILISSIMO FRATRI ET CONSACERDOTI NOSTRO IGNATIO SANCTISSIMO PATRIARCHAE CONSTANTINOPOLITANO[2].

Convenerat sanctitatem tuam, licet nos ad sui adiutorium primum minime provocaverit, saltem nunc super restitutione sua, quae facta dicitur, laetificare nos anhelans proprias nobis

---

a) hii *C, D.* b) *corr. add.* hi qui *B*; hi qui *add. B¹.* c) dispensi *B¹.* d) *corr. add.* expetere *B*; expetere *add. B¹*; congregantur *C, D.* e) *corr. in* prudentissimum *B*; prudentissimum *B¹.* f) Thegnostum *B.* g) honorandissimum *D.* h) exerchum *D.* i) remi ttuntur *D.* k) legatione *B, B¹*; *corr. add.* tam *B*; tam *add. B¹*; negacioni *D.* l) *a correctore superscr., sed post. del.* ceteris contribulatis functus *B.* m) *pro his corr.* quam pro ceteris contribulatus functus *B*; quam pro ceteris contribulatus functus *B¹.* n) reliquiis *D.* o) septem niu, *in fine ras. et corr., fortasse* -nio *pro* -nium *B*; septemnio *B¹.* p) *corr. add.* principum *B*; principum *add. B¹*; sanctorum *add. D.* q) *in marg. add. D.* r) peregrimus *C.* s) *superscr. corr. ex* praesente *C.* t) *pro his corr.* medelam exigere *B*; medelam exigere *B¹*; consalitonem praestolare *D.* u) qui si *C, D.* v) *corr. in* ab *B*; ab *B¹.* w) a tuis *C.* x) *om. C*; reatus *D.* y) regimine *D.* z) vestri auxilii *D.* a') *corr. superscr. in* serenitatem *B*; serenitatem *B¹.* b') *corr. in* remittitur *B*; remittitur *B¹.* c') *corr. in* fluctuat *B*; fluctuat *B¹.* d') in superis *D.* e') in *D.* f') *corr. superscr. in* cęleste *B*; cęleste *B¹.* g') p restantur *(-antur fortasse corr.) C*; prestentur *D.* h') *om. D.* i') *in infer. marg. post. add. (notatum* hđ [= hic deest] *et* hp̄ [= hic pone]*)*: Data kalendis Augustis indictione prima *B*; *eadem add. B¹.*

1) *Cf. Nicolai I. ep. n. 88 supra p. 477 sq. cum p. 477 ann. 4; Lib. pontif. ed. Duchesne II, 180 (v. ibid. II, 187 ann. 30). E. Perels, 'Nikolaus I. und Anastasius Bibliothecarius' p. 41.* 2) *Cf. supra p. 747 ann. 2.*

868. Aug. 1.

cf. Tob. 12, 7. — cf. Matth. 5, 46. — cf. 1. Joh. 3, 17. — cf. Eph. 3, 13. — cf. Eph. 2, 19. — cf. Act. 12, 7. — 1. Tim. 5, 18.

litteras destinare. Verum licet hoc minus studueris[a] agere, saltem gratiam[b] divinae miserationis, quae in te mirabiliter operata est, non taceres. Secretum enim regis, secundum quod ab angelo Tobiae dicitur, celare[c] bonum est, opera vero Dei enarrare mirificum[d]. Verumtamen consolatur[e] nos[e] conscientia, quae non tantum nos, quantum apostolicae memoriae decessorem[f] meum beatissimum papam Nicolaum non tam pro te quam pro caritatis custodia decertasse testatur. Si enim qui diligunt nos tantum dilexerimus[g], quam mercedem habebimus? Et quoniam frater noster es, si viderimus te necessitatem habere et clauserimus viscera nostra a te, quomodo karitas Dei manet in nobis? Igitur scito, quia in his[h], quae decessor meus sanctae memoriae papa Nicolaus pro persona tua et his[i], qui tecum in tribulationibus[k] non defecerunt, insuper et pro ecclesia Constantinopolitana plurimum laborans statuit et diffinivit, et nos similiter manemus et permanebimus[l]; et, sicut ipse usque ad horam mortis suae tam pro te quam his[m], qui tecum sunt, et praefata ecclesia nequaquam cessavit procurans, ita et nos auctore Deo usque in finem in opere pietatis huius nulli torpori[n] dabimus operam; debemus enim ipsius[o] sequi **laborem**[1], cui gratia Dei successimus in honore.

Praeterea communem filium Theognostum[p][2] reverentissimum exarchum et dilectum[q] nobis ecce ad vos transmisimus, qui ex persequentibus aemulatores tuos illinc nudus salvatus, quin et mutato habitu vix huc pertingens vitam lucratus est. Deinde apud memorias apostolorum per septem ferme annorum curricula ut hospes et advena demoratus non tantum propriam miseriam quantum sanctitatis tuae pressuram et Constantinopolitanae ecclesiae calamitates pene incessanter[r] deflebat, ita[s] ut non solum antea iam dictum decessorem meum, sed et me postea nocte ac die indeficienter erigere et pro statu tantae ecclesiae et erectione vestra crebris nostra suasionis[t] stimulis latera percutere et, quemadmodum angelus quondam: Surge, Petre, accipe fortitudinem ad salvandas gentes, per singulos dies nobis dicere non cessaret, quousque auditu Deo praestante suscepit, quod ardenter semper[u] in pectore[u] baiulabat[3].

Qua de re, frater dilectissime, sanctitati tuae hunc[v] commendantes rogamus et deprecamur, quatinus circa se[w] sentiat[x] beneficii tui propositum et, sicut vestrae factus est communicator passionis, ita sit[y] et[y] consolationis; etenim 'dignus[z] est operarius[a'] mercede sua'. Non[b'] autem ut familiaris noster factus[c'], sed et ut a sede principis apostolorum[d'] susceptus hic debet ob amorem eius non qualemcunque in conspectu sanctitatis vestrae gratiam[e'] invenire. At vero si ad apostolicam sedem quosdam mittere disposueris, hunc specialiter volumus prae ceteris mitti, ut et de prosperitate tua, quemadmodum et optamus, gratificare et dispositionem et ordinem et causam ecclesiae Constantinopolitanae secundum diligentiam, quam de omnibus nos ecclesiasticis negotiis certissime scire velle cognoscit, apostolatui nostro referre[f'] maturet[g']. Commendamus autem sanctitati vestrae et Euthymium[4] gloriosissimum[h'] spatharium[h'], qui Romam imperialem ferens[i'] legationem primus nobis et ecclesiae nostrae de fraternitate vestra quod semper optavimus annuntiavit et divinam circa te misericordiam et sanctitatis tuae recuperationem innotescens omnes gratulabundos effecit. Pro quo rogamus, ut et iste sentiat in oportunitate praesidium vestrum et affectu amoris nostri protectionis vestrae solamina consequatur.

---

38. a) studuerit *C, D.* b) gracie *D.* c) zelare *D.* d) deificum, *ut vid., D.* e) consolaturos *C.* f) praedecessorem *D.* g) deleximus *D.* h) hiis *C, D.* i) hiis *C, D.* k) tribulacione *D.* l) permanemus *C, D.* m) hiis *C*; pro hiis *D.* n) corpori *D.* o) *bis in C.* p) Theagnostum *C.* q) elcm̄ *D.* r) incessatam *D.* s) *om. D.* t) suasione *D.* u) in pectore semper *D.* v) huc *D.* w) *sequitur lacuna octo circiter litterarum D.* x) circa *D.* y) et sic *D.* z) *bis in D.* a') mercenarius *D.* b') nos *C, D.* c') *om. D.* d') *corr., ut vid., ex* apostolice *C.* e') gr̄a *B*[1]. f') referret *C, D.* g') mature *D.* h') gloriosisimum spatharium *add. al. man. superscr. B*[1]. i') fretus *D.*

1) *Cf. decr. Siric., Migne, Patr. lat. LXVII, 231 (J.-K. 255).* 2) *Cf. supra p. 748 cum ann. 1.* 3) *Cf. Venanti Fortunati vit. S. Albini 6, 17 (MG. Auct. antiq. IV, 2, 29):* — — Christum, quem in pectore fidelis portitor **baiulavit**. 4) *Cf. Hergenröther, 'Photius' II, 28.*

869 Iun. 10.

Optamus sanctitatem tuam nunc et semper bene valere, dilectissime frater et comminister.

Data kalendis Augustis[a] indictione prima.

39.

Hadrianus Ignatio patriarchae restituto gratulatur. De Gregorio Syracusano et Photio atque a Photio ordinatis decreta Nicolai papae — quibus ipse aliqua mandata addit — observari, capitula synodi Romanae nuper de eadem causa habitae in concilio Constantinopolitano roborari iubet. Commendat Iohannem metropolitam Sylaei.

869 Iun. 10.

Codd. Vatic. lat. 4965 fol. 37—39' (B); Vat. lat. 5749 fol. 30'—32' (B¹); Vat. lat. 7304 fol. 170', 172—173 (C); Vat. Reg. lat. 1033 fol. 17—18' (D).

Edd. Editio Romana (1591) III, 280; Mansi, Conc. coll. XVI, 50 (cf. 327); Migne, Patr. lat. CXXII, 1282. — Cf. J.-E. Reg. n. 2913 (2210).

HADRIANUS* EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI REVERENTISSIMO ET SANCTISSIMO CONFRATRI ET[a] COMMINISTRO NOSTRO[a] IGNATIO PATRIARCHAE CONSTANTINOPOLITANO[1].

cf. Eccli. 18, 2.

Nec[b] scriptura pandere nec profecto lingua sufficit enarrare, quanta[c], o dilectissime frater, pro ecclesiae Constantinopolitanae statu atque pro tua specialiter erectione certaminum palestras[d] decessor[e] meus sanctae memoriae papa Nicolaus cum subiecta sibi ecclesia[f] indesinenter exercuit[g] et usque ad melioris[h] vitae transitum toleravit, adeo ut in ipso suae migrationis articulo pro commendanda causa tua[i] vel ecclesiae divinitus[k] tibi commissae nec scribendo sibi pepercerit[l 2], nec pro hac, si non loquendo, saltem innuendo cessaverit, donec officium dumtaxat oris[m] amitteret et oculos penitus obseraret[n]. Cuius affectum et nos quoque sumentes, sicut divina gratia[3] ei successimus in honore, ita merito successimus in labore et, sicut sudorum[o] eius et dispositionum tunc extitimus communicatores, ita quoque nunc optamus et satagimus esse in cunctis observatores.

Quanto vero gaudio quantaque sumus exultatione repleti percipientes[p] auditu, quod de sanctitatis tuae recuperatione iugi gestabamus[q] affectu, nec os exprimere nec calamus praevalet exarare. Unde benediximus Deo et totius cordis iubilatione laudavimus, excitanti videlicet dilecti filii nostri[r] Basilii[r] principis et augusti ferventissimum spiritum non solum

cf. Ps. 150, 5.

---

*) *Superscriptio:* Epistola papae Hadriani ad patriarcham Ignatium delata per sanctissimos vicarios Donatum ac (et *D*) Marinum *C, D; del. B; om. B¹.* — *In marg.:* Ista epistola fuit apProbata per sinodum post aliam cartam *C.*

a) Augusti *C, D.*

39. a) nostro et comministro *D.* b) c *supe rscr. B¹.* c) *sic codd.* d) -s *al. atram. add. B*; palestros *D.* e) p̄decessor *D.* f) *in marg.:* cum subiecta sibi ecclesia. Quod non bene, quia intelligitur de occidentali *C.* g) excercuit *D.* h) meliores *D.* i) *om. D.* k) *superscr. corr. ex* divinus *B*; divinus *C*; divinis *D.* l) *ras. unius litterae inter* pe- *et* -percerit *B.* m) *ras. corr. ex* horis *B¹.* n) obsecraret *C.* o) sudor *D.* p) precipientes *D.* q) gestabimus *C.* r) Blasii nostri *D.*

1) *De hac et sequenti epistola cf. Hergenröther II, 42 sqq.; Dümmler II², 252 sq.; Vogt, 'Basile Ier' p. 215 sq. Quas ab Anastasio bibliothecario — qui in synodo Romana a. 868 Oct. 12 ab Hadriano II. excommunicationis sententiam sustulit* (donec de omnibus quibus impetitur nobis coram synodo rationem ponat), *Ann. Bertin. a. 868 ed. Waitz p. 94 sqq. (J.-E. Reg. n. 2912; Kehr, Ital. pontif. I, 75 n. 9), sed post modicum tempus pristinum officium recuperavisse videtur — compositas esse persuasum habemus. V. Lapôtre, 'De Anastasio' p. 246 ann. 4; Perels, 'Nikolaus I. und Anastasius' p. 233 sq.* 2) *Cf. Nicolai ep. n. 100 supra p. 601 sqq. et p. 610 ann. 3. V. etiam Ann. Bertin. a. 867 ed. Waitz p. 89:* Hincmari clerici in mense Augusto Romam venientes, Nicolaum papam iam valde infirmatum et in contentione, quam contra Grecorum imperatores Michahelem et Basilium, sed et contra orientales episcopos habebat, magnopere laborantem invenerunt. 3) *Cf. decr. Siricii, Migne, Patr. lat. LXVII, 231 (J.-K. 255).*

869 Iun. 10.

ad vindictam[a] malefactorum, verum etiam ad laudem bonorum, scilicet qui eripuit ecclesiam Dei, dum cotidie, quia non consensit adultero, traheretur tam ad corporis quam ad animae mortem, instar utique Danihelis sancti castissimam eripientis[b] Susannam a sententia mortis, quam impudici presbyteri, 'qui videbantur regere populum' Domini, non autem regebant, sed potius Photii more perdebant, nequiter[c] extorserunt. Praeterea quae praefatus apostolicae recordationis pontifex regulariter ac synodice tam de schismatico et moecho Photio et ordinatione, immo execratione ipsius atque Syracusano Gregorio quam etiam de te specialiter[d] et de compatientibus tibi sanxerit[e] et diffinierit[f], tenore valebis eius epistolarum[1], quas super his[g] diverso tempore Constantinopolim destinavit, patenter ediscere. Verum si ad notitiam tuae beatitudinis non pervenerunt[2], a missis nostris[3] has accipiens ad instructionem tuam et monumentum futurorum reserva, cognoscens[h] interim et certissime sciens nos a decretis eius nullomodo discessuros, sed eius sicut locum, ita et studium possidentes ipsius, quantum ratione[i] magistra[k] possumus, vestigia secuturos, quatenus ad lucernam mandatorum eius in huius caliginosi[l] saeculi[4] loco gradientes inoffensis pedibus Deo duce incedere[5] valeamus.

cf. 1. Petr. 2, 14. cf. Dan. 13, 45-62. Dan. 13, 5. cf. Dan. 13, 41. cf. Prov. 6, 23.

Quamobrem et in his[m], super quibus a nobis dispositiones et discretiones[n] exigis[6], nil sequendum praeter eius divinitus inspirata decreta conspicimus, prae omnibus et super omnia Gregorium Syracusanum et Photium tyrannum et quos idem Photius in gradu quolibet ordinasse putatus est ab episcoporum numero vel dignitate, quam usurpative ac ficte dedit, merito sequestrantes. Primo, quia Photius Maximo[7] et ordinatio eius vel[o] potius execratio istius ordinationi pene in cunctis videtur esse simillima. Secundo, quia sic se habet per decessorem meum apostolicae sedis decretum, cuius iudicium nusquam praecipiunt sacri canones[8] retractari, dum[p] tamen censeant eam aliorum quoque renovanda seu diffinienda negotia perscrutari, nosque convenit, ut praetulimus, eius in omnibus constituta sectari. Tertio, quia Photius vir forensis[q], curialis, neophytus[r], invasor atque adulter necnon et anathemate condempnatus existens nihil[9] habuit, nihil dedit, nisi forte damnationem[10], quam habuit, se sequentibus propinaverit. Photio certe praesidente auctore dictum est ab anathematizatis[s]: Consecratus non solum non accipit spiritum sanctum, sed et quod ante habuit, si[t] tamen habuit[t], aufertur ab eo. Verum quamvis hoc tyranni Photii sit dictum favore ipseque super huiusmodi sententia delectatus cum male a se promotis[u] ei consensum praebuerit, quamvis etiam non his[v], de quibus hoc frustra dictum est, valeat coaptari: quia tamen veraciter dictum est, eorum magis damnationi procul dubio congruit, qui ab anathemato[w] et damnato Photio per[11] impositionem manus non lucrum, sed vulnus in capite susceperunt. In quo ergo iudicio

a) tam *add. D.* b) eripuit *C.* c) nequitere *B.* d) *om. D.* e) saxerit *C.* f) *corr. ras. B.* g) hiis *C, D.* h) *contin. textus non in fol. 171, ubi alia extant, sed demum in fol. 172 C.* i) Romãe *D.* k) ministra *C.* l) caligosi *B, B¹, D.* m) hiis *C, D.* n) discretione *C, D.* o) quin *C, D.* p) cum *C.* q) foriensis *D.* r) neophicus *D.* s) anathematizatus *D.* t) si — habuit *om. C, D.* u) promotus *D.* v) hiis *C, D.* w) *sic codd.*

1) *Cf. praecipue Nicolai epp. n. 91 supra p. 519 sqq., n. 98 supra p. 557 sqq.* 2) *Cf. Nicolai ep. n. 100 supra p. 603. 605 sqq.; Lib. pontif. ed. Duchesne II, 165.* 3) *V. infra ep. n. 40 p. 757 l. 27 sqq. et Lib. pontif. II, 180.* 4) *Cf. supra p. 714 ann. 4.* 5) *Cf. Anastasii praefat. in VII. synod., Migne Patr. lat. CXXIX, 198:* inoffensis gressibus incedamus. *Perels l. l. p. 253 ann. 3.* 6) *Cf. epistolam Ignatii (Nicolao I. directam), Migne, Patr. lat. CXXIX, 62:* — — simul autem et de ceteris ecclesiasticis ordinibus accepturos quae Deo placeant et vestro intellectui et sapientiae et potestati distinctiones atque dispositiones. 7) *V. infra ep. n. 40 p. 756 l. 4:* a synodo secunda damnatum, *cum ann. 2.* 8) *Cf. Bonifatii I. epist., Mansi VIII, 757 (J.-K. 365); Gelas. I. epp. ad episcopos per Dardaniam constitutos, Mansi VIII, 54. 66, Hinschius, Decr. Pseudoisid. p. 643 (J.-K. 664), et ad Faustum magistrum, Mansi VIII, 17, Hinschius p. 638 (J.-K. 622).* 9) *V. supra p. 497 a Nicolao I. de Gregorio Syracusano dictum:* nihil autem habuit, nihil dedit. 10) *Cf. Innoc. I. decr. c. 53, Migne, Patr. lat. LXVII, 259 (J.-K. 303).* 11) *Innoc. I. l. l.:* cum nos dicamus ab haereticis ordinatos vulneratum per illam manus impositionem habere caput. *V. etiam Nicolai I. ep. n. 90 supra p. 497 l. 33:* nimirum qui vulneratum caput per illam manus impositionem potius habere dinoscitur.

869 Iun. 10.

iudicaverunt, secundum evangelium iudicandum[a] est de eis et, in qua mensura mensi sunt, (cf. Matth. 7, 2.) est eis[b] utique remetiendum atque pro magno illis habendum, si saltem sero ad te pastorem suum, quem[c] post Christum olim iam et per Christum utique consecuti sunt, repedantes (cf. Ps. 50, 19.) ac sine maiori temporalique promotione Domino contrito corde humiliatoque spiritu famulantes bona studuerint[d] expectare futura.

Ceterum de Paulo Cesariensi[1], de quo sermo[e] a te[e] multus est habitus[2], interim quod de ceteris, qui a Photio promoti sunt, decrevimus, observandum iure statuimus. Praeterea persecutionum tolerantia vel palestrae certaminum, quas adversus tyrannum vel moechum pro veritate multipliciter exercuisse[f] testaris, suam habent profecto mercedem et immarces- (cf. 1. Petr 5, 4.) cibilem praestolantur[g] a caelestium bonorum largitore[h] coronam. Sane cetera ecclesiae beneficia largissime consequatur et honore competenti tam apud sanctimoniam tuam quam penes omnes merito perfruatur. De his[i] autem sacerdotibus vel[k] clericis, qui a beatae memoriae patriarcha Methodio[3] vel a sanctimonia tua consecrati[l] sunt, haec forma servabitur, ut, siquidem sunt inter eos, qui gratia Dei confortante invasori Photio restiterunt per nullumque modum in[m] inhonorantiae vel contumeliae fraternitatis tuae aut putativae depositioni[n] communicaverunt, sed et varias tecum ob hoc tribulationes et exilia, quin et depositiones pertulerunt, hos beatos et ter beatos dixerim et inter Christi confessores connumerandos decreverim: adeo ut habeant insignem in ea, quae apud vos est, ecclesia locum et praecipua circa dilectionem tuam fiducia perfruantur, ita ut[o] secundum multitudinem dolorum ipsorum (cf. Ps. 93, 19.) consolationes tuae animas eorum laetificent, more scilicet Dei, qui reddet singulis secundum (cf. Matth. 16, 27; Rom. 2, 6.) opera ipsorum. Porro ceteris, qui ex consecratione fraternitatis tuae sunt et sive sponte sive vi[p] sese ad Photium contulerunt, si sub satisfactione libelli, cuius exemplar missis nostris commisimus, ad te remeaverint, quamvis contra professionem vel subscriptionem suam egerint ac[q] multipliciter adversus summum sacerdotium tuum[r] et in contemptum apostolicae sedis exarserint, generaliter[s] eos[s] in suis gradibus confirmantes ignoscendum decrevimus. (cf. 1. Petr. 2, 21–23.) Discipuli enim sumus mitis et misericordis magistri, qui apostolorum principe teste passus pro nobis nobis reliquit[t] exemplum, ut sequamur vestigia eius[u], qui peccatum non fecit, ut nos scilicet[v], nec inventus est dolus in ore ipsius; et tamen, cum malediceretur, non remaledicebat et, cum pateretur, non comminabatur[w].

Si qui autem ex his[x] sunt, qui aliter vel in Deum vel adversus constituta patrum, quia et ipsa Dei spiritu prolata consistunt, deliquisse vel excessisse probantur, hos volumus adhibita sibi nostra quoque auctoritate a pontificio tuo regulariter examinari et paternis diffinitionibus amodo et deinceps omnino summitti. Cum enim beatus[y] Petrus[y] Domino non (cf. Matth. 18, 21.) dicat: Si peccaverit in te, sed in me frater meus, dimittam ei usque septies, apte datur intellegi ea nos fratribus impunita posse dimittere, quae in nos, non quae in Dominum vel in dominica constituta patrantur. Dicit enim scriptura: Si peccaverit homo in hominem, rogabit (cf. 1. Reg. 2, 25.) pro eo sacerdos; si autem in Deum peccaverit, quis rogabit pro eo? Sane hos, qui in nefando conciliabulo[z] [4], quod in[a'] iniuriam et derogationem sedis apostolicae Constantinopoli factum

a) iudicatum *D.* b) ei *C.* c) quam *D.* d) studuerunt *D.* e) a te sermo *D.* f) excercuisse *D.* g) pres | prestolantur *C.* h) largicōe *D.* i) hiis *C, D.* k) *om. C.* l) consecłati *D.* m) *sic B, C, D; eras. B*¹. n) disposicioni *D.* o) et *add. D.* p) in *D.* q) et *D.* r) suum *C, D.* s) eos general. *D.* t) relinquit *C, D.* u) enim *C.* v) *sic codd.* w) cominabatur *B*¹. x) hiis *C, D.* y) *signis appositis corr. pro* Petrus beatus *D.* z) *corr. ex* conciliabulos *C.* a') *om. C, D.*

1) *I. e. Caesareae Cappadociae archiepiscopo.* 2) *Cf. Ignat. epist., Migne, Patr. lat. CXXIX, 62.* 3) *A. 843–847.* 4) *A. 867 a Photio collecto, de quo cf. Hefele, 'Konziliengeschichte' IV², 356 sq.; Hergenröther I, 649 sqq.; Dümmler II², 198; Perels p. 165 sq. — V. etiam allocutiones Hadriani II. in synodo Romana paulo ante celebrata habitas, Migne, Patr. lat. CXXIX, 106 sqq., eiusdemque synodi c. 1, l. l. 112 sq.; Lib. pontif. I, 178 sq.; Anastasii praef. in VIII. synod., Migne, Patr. lat. CXXIX, 13. Duchesne, Lib. pontif. II, 187 ann. 24.*

869 Iun. 10.

est, voluntarie subscripsisse[a] probantur, cuiuscumque sint ordinis vel professionis, nulla venia dignos esse, nisi multa miseratio eiusdem, quam ledere nisi sunt, apostolicae sedis occurrat, evidentissima ratio docet et multifaria[b] maiorum sanctio manifeste demonstrat. Quin[c] et universalis Chalcedonae[d] habita synodus adeo huiusmodi temeritatem detestata est, ut in sententia, quam in Dioscorum[e] protulit, hoc maxime memorare videatur, cum de ipso[f] dicit[1]: Secundis excessibus priorem iniquitatem valde transcendit; praesumpsit enim et excommunicationem dictare adversus sanctissimum et beatissimum archiepiscopum magnae Romae Leonem. Priorem autem iniquitatem pravitatem utique dicit hereticam. Unde nota, quod Dioscorus[g] secundis excessibus, quos in excommunicatione papae Romani dictata patravit, etiam heresim Eutychianam valde[h] transcendisse referatur. Hinc et Anatolius[i] ait[2]: Propter fidem non est damnatus Dioscorus, sed quia[k] excommunicationem fecit domino archiepiscopo Leoni. Nam et adversus reverentiam tuam inter cetera hinc unam calumniarum in te illatarum quasi accusationem texere sunt aemuli tui moliti, opinantes videlicet, tamquam in contemptum reverendae mentionis papae Benedicti[3] erectus in contumeliam illius nec epistolam eius[4] suscipere praedicti Dioscori more[l] consenseris. Quia ergo in causa, quam in[m] te[m] impingere fallacibus accusationibus temptaverunt, illi veracibus probationibus inveniuntur obnoxii[n], idcirco ipsi potius iudicium quod iudicaverunt subire et sententiam quam protulerunt incurrere sui oris nexibus irretiti iure debentur[o]. Ergo fraternitas tua curet necesse est, ut sententiarum kapitula, quae synodice in ecclesia Dei, ubi sanctum corpus apostolorum principis Petri requiescit, pro abolendis profanis conciliis Constantinopoli a Photio tam adversus sedis apostolicae reverentiam quam adversus sanctimoniam tuam congregatis communi consonantia promulgavimus[5], apud vos in synodo cunctorum subscriptione[p] roborentur et in singularum arcivis ecclesiarum provide[q] recondantur.

cf. Matth. 7, 2.

Postremo reverentissimum et sanctissimum communem fratrem nostrum Iohannem metropolitam[6] beatitudini tuae magnopere commendamus; de quo videlicet fraternitatem tuam[r] nolumus ignorare, quoniam, quibuscumque meroribus vel molestiis ex tot accedentibus[s] vobis incommodis cor nostrum fuerit vulneratum, quia, sicut scriptum est: 'Legatus fidelis sanitas', ita medicamento ipsius fidelis legati[t] omne[t], quod in vobis hinc turbide diuturna hucusque mestitia[u] sauciaverat[v], est sanatum, ut pene nil residuum, quod exinde sanitate indigeat, idem vir prudentissimus in pectore nostro reliquerit. Quamobrem consolatione multa dignus habendus et a sancta fraternitate tua quiete, refrigerio et omni est veneratione ditandus atque in ecclesiasticis negotiis diligentissime moderandis[w] irremote tenendus; propter quae videlicet ipse pericula infinita, non solum per mare, sed et per aridam gradiendo sustinuit[7], quin potius penes nos demorans et causa tui iugiter pulsans et continuas nobis

Prov. 13, 17.

---

a) subscripsis/ *(in fine lin.)* C. b) multifario C. c) quem D. d) *prim.* e *corr. ex* ę B; h *superscr.* B[1]; Calcedone C; Calcedoneu D. e) Dyoscorum D. f) ipsis C. g) Discorus C; Dyoscorus *hic et infra* D. h) h *superscr.* B. i) Anatholius D. k) *om.* D. l) morte D. m) ante C. n) obnoxi C, D. o) de- *add. corr. superscr.* B[1]. p) subscriptionem B, B[1]. q) proinde C. r) *om.* C. s) *sic codd.* t) *corr. ras. ex* legationis B[1]; legati esse D. u) mestia B, B[1]. v) sanctiaverat C. w) moderandus C.

1) *Conc. Chalcedon. act. III., Mansi VI, 1047.* 2) *Ibid. act. V., Mansi VII, 103.* 3) *III. (855 — 858).* 4) *Quae non extat, cf. J.-E. 2667*. V. Nicolai I. ep. n. 90 supra p. 500, sed imprimis quae traduntur in synodo Constantinopolitana a. 861 ap. Deusdedit, Coll. canon. ed. V. Wolf von Glanvell IV, 428 p. 604. — Hergenröther I, 360 sq.; Perels p. 29.* 5) *A. 869 'paulo ante Iun. 10', cf. J.-E. Reg. I, 370 sq.; Migne, Patr. lat. CXXIX, 112 sqq. (cf. ibid. 106 sqq.); v. praeterea Lib. pontif. II, 179, Anastasii praef. in VIII. synod., Migne, Patr. lat. CXXIX, 15. — Cf. Hefele IV², 374 sqq.; Hergenröther II, 36 sqq.; Dümmler II², 251 sq.* 6) *Sylaei, cf. infra ep. n. 40 p. 758 l. 4 et Ignatii epistolam, Migne, Patr. lat. CXXIX, 61; subscriptio synodalis, Migne, Patr. lat. CXXIX, 114:* Iohannes archiepiscopus Pergae Pamphyliae, apocrisiarius sanctissimi Ignatii patriarchae Constantinopoleos — —; *Anastas. praef. in VIII. synod., Migne, Patr. lat. CXXIX, 15:* Iohannes metropolita Silei, qui et Perges Pamphyliae praeerat ecclesiae. 7) *Cf. etiam infra ep. n. 40 p. 758 cum ann. 2.*

869 (Iun. 10). molestias irrogans nec quaslibet sibi ferias contulit nec ullas[a] cotidiano labori[b] nostro requiem dedit.

Sanctam fraternitatem vestram optamus nunc et semper[c] in Christo bene valere, dilectissime et sacratissime comminister.

Data[d] quarto idus Iunii indictione secunda. 5

40.

Hadrianus Basilium imperatorem pro restitutione Ignatii et oboedientia erga sedem apostolicam probata collaudat. Quomodo agendum sit de Photii sequacibus, clementer exponit. Acta concilii adversus Nicolaum papam Constantinopoli celebrati cremari, decreta Romanae synodi de hac causa habitae illic roborari, ipsum imperatorem in coepto pietatis opere persistere iubet. Suos et Graecos legatos diligenter commendat. 869 (Iun. 10). 10

Codd. Vatic. lat. 4965 fol. 15'–19' (B); Vat. lat. 5749 fol. 13–16 (B¹); Vat. lat. 7304 fol. 159'–161' (C); Vat. Reg. lat. 1033 fol. 8'–9' (D).

Edd. Editio Romana (1591) III, 273; Baronii Ann. eccles. a. 869 n. 2–10; Mansi, Conc. coll. XVI, 20 (cf. 311); Migne, Patr. lat. CXXII, 1286. — Cf. J.-E. Reg. n. 2914 (2211).

HADRIANUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI DEO AMABILI AC[a] PIISSIMO IMPERATORI BASILIO AUGUSTO CHRISTIANISSIMO ET DESIDERABILISSIMO FILIO[1]. 15

Legationis excellentiae tuae praestantissimos gerulos[b] ad[c] decessorem[c] meum apostolicae recordationis papam Nicolaum destinatos[2] nos, licet indigni, quoniam ita Dominus imperavit[d], vices eius adepti, suscepimus innumerasque laudes et gratiarum actiones tota mente totaque prorsus intentione persolvimus. Nimirum 'qui facit[e] magna et inscrutabilia[f] et mirabilia', quorum non est numerus, quique omnia iura[g] regnorum omniumque continens potentatum his[h] tuum diebus suscitavit caelitus protectum imperium, per quod apostolica sedes ipso auctore coeptum pro ecclesia Constantinopolitana pietatis opus consummaret et eius iam iamque removens funditus casum instauraret[i], tandem aliquando gratulabunda[k], qui male ceciderat, statum et mercennario, quin immo lupo rapace[3] non parcente gregi penitus sequestrato rectorem ei redderet proprium[4] et pastorem reformaret legitimum. (Iob. 5, 9.) 20 (cf. Act. 20, 29.) 25

Igitur[l], o quam est illa laudabilis et ab omnibus veneranda, quam, inquam, est sedes apostolica laudabilis et merito a cunctis mortalibus efferenda, quae semper[5] catholicis subvenire consuevit, quae semper gaudere cum gaudentibus et flere cum flentibus non cessavit! Sed et tu, felix imperator, et multis praeconiis dignus, qui verborum semina[6] divinorum non ut ager petris aut spinis aut volucribus[m] occupatus, sed ut terra bona corde bono suscipiens fructum multiplicem attulisti et quasi verus ecclesiastes mox perceptis[n] habenis imperii ecclesiae paci[o] consulere magis quam ad ceteras res humanas attendere[p] procurasti ac[q] per[q] id[r] alter quodammodo Salomon, id est pacificus, temporibus nostris apparuisti[s]; audisti quippe verba Dei patris tui et non dimisisti legem ecclesiae matris tuae, adeo ut, quod decessori tuo pro ea suggerebatur, ipse perfeceris[t] et, quia secundum scripturam 'nemo est, qui possit (cf. Rom. 12, 15.) 30 (cf. Matth. 13, 4–8; Luc. 8, 5–8.) (cf. Prov. 1, 8.) 35 (Eccle. 7, 14.)

---

a) *sic codd.* b) *corr., ut vid., ex* labore *C.* c) et *add. B, B¹.* d) Datum *D.*

40. a) et ac *D.* b) *a correctore add. B.* c) adecesorem *B*; *corr. ex* adecesorem *B¹.* d) impetravit *D.* e) *sequuntur* intendit persolvi, *sed superscr.* va - - - cat *C.* f) inscrutibilia *D.* g) iure *C, D.* h) hiis *D.* i) restauraret *C, D.* k) gratilabanda *D.* l) *in marg.:* nō sedes apostolica semper pro fide sollicita *C.* m) *corr. ex* volubribus *B¹.* n) preceptis *D.* o) pacis *C, D.* p) ad tendere *B¹.* q) ut *D.* r) quod *add. C, D.* s) apperuisti *D.* t) perficeris *C*; proficeris *D.* 40

1) *Cf. supra p. 750 ann. 1. — Has litteras eodem tempore quo praecedentes datas esse manifestum est.* 2) *V. infra p. 758 cum ann. 2 et Basilii imperatoris epistolam Nicolao I. destinatam, Migne, Patr. lat. CXXIX, 60.* 3) *Scil. Photio.* 4) *Scil. Ignatium.* 5) *Cf. Coelestin. I. epist. ad Constantinopolitanos, Mansi IV, 1046 (J.-K. 375).* 6) *Cf. Perels p. 250 sq.* 45

869 (Iun. 10).

corrigere, quem Deus dispexerit[z], eo incorrecto divina permissione deficiente ipse correctiones[a] eiusdem ecclesiae operari sategeris[b]. Intellexisti enim, ut litterae tuae mansuetudinis innuunt[1], quibus vulneribus sauciata te caelitus consecuto imperium quae apud vos est manebat ecclesia, et, quod haec sedes huiuscemodi mederi posset ulceribus, magistris fidei nostrae[c] scrutatis liquido didicisti atque ideo haec curare cupiens apostolicae sedis decreti remedium sanissime[d] requisisti, cuius nimirum medicamentis ecclesia Constantinopolitana saepe praesulibus eius languentibus infirmata pristinam sospitatem vigoremque resumpsit. Nam quibusdam ipsorum nonnumquam errantibus, quibusdam vero imminentis persecutionis iniuriam sustinentibus haec semper subvenire[2] non destitit, illis scilicet tramitem directionis ostendens, istis pietatis manum[e] semper extendens.

Itaque, fili carissime et[f] venerabilis semper auguste, noveris, quicquid erga sanctissimum fratrem et coepiscopum nostrum Ignatium vel circa schismaticum[g] Photium divinitus inspiratum et iustitiae zelo succensum te litteris intimas peregisse, nobis et universae occidentalium[h] ecclesiae per omnia placuisse; praesertim cum nil egeris praeter quod apostolica sedes cum totius Hesperiae[i] praesulibus iam dudum agenda decrevit et nulla mora interveniente perficienda[k] mandavit: quae videlicet cum his[l] omnibus propter id caelitus protecto imperio tuo grates multifarias reddunt et humillimae oboedientiae[m] tuae praeconia laudibus eximiis indagare non desinunt. Porro de sacerdotibus vel ceteris, qui contra pacem ecclesiae facientes unitatem eius scindere praesumpserunt et in fratrem et coepiscopum nostrum multifarie commisisse[n] probantur, super quibus etiam decretum ab apostolica sede clementia tua more priscorum[o] principum postulat[3], sciat dilectio tua, quia, sicut diverso modo deliquisse referuntur, ita diversis[p] eos diffinitionibus subici non inconvenienter oportere perpendimus. Quorum tamen differentias apostolicae sedis legatis una cum fratre et comministro nostro Ignatio convenientibus, quemadmodum nobis desuper datum est, moderandas[q] commisimus[q]. Verum quia pietas tua cum ecclesiastica misericordia nos circa illos ad id, quod humanius est, exhortatur[4], te nolumus ignorare, quoniam ultra quam dici possit hinc[r], fateor[r], merore comprimimur immensoque dolore constringimur, eos[s] nimirum[s] non solum beatae memoriae decessoris mei papae Nicolai, quibus et ipse subscripsi, iustis sanctionibus[5] creberrime percellentibus, verum etiam sanctorum patrum regulis severissime seu quodammodo peremptorie[t] punientibus. Verum tamen propter pacem ecclesiae facilius obtinendam propterque tantam multitudinem, si tamen resipuerint[u], misericorditer liberandam, ut cum sancto Gelasio[v] papa[6] dicamus, necessaria rerum dispositione constringimur et apostolicae sedis moderamine convenimur sic canonum paternorum decreta librare et retro praesulum decessorumque nostrorum praecepta metiri, ut, quae praesentium necessitas temporum restaurandis ecclesiis relaxanda deposcit, adhibita consideratione diligenti, quantum potest fieri, temperemus. Quod et nos aequa[w] possumus pro lucrandis fratribus ratione prosequi et[x] temporum necessitati consulendo penitus imitari[y], Photii[z] dumtaxat ordinationem ab huius moderamine pietatis interim prorsus excipientes eamque passim et praeter examen nullatenus admittentes. Dicit enim altisona ecclesiae tuba, sanctus[a']

cf. Matth. 18, 15.

a) correctionis *C.* b) satęgeris *B, B*[1]; satageris *D.* c) nostri *D.* d) suauissime *D.* e) manus *D.* f) ut *D.* g) schismatum *C*; scismatum *D.* h) *in marg. iteratum C.* i) *in marg. iterat. C.* k) proficienda *C, D.* l) hiis *C, D.* m) ab obediencie *D.* n) cōmisse *C, D.* o) *in marg. iterat. C.* p) diversos *D.* q) — das com — *in ras. al. atram. B.* r) fateor hinc *C.* s) nimirum eos *D.* t) peremptoriae *B.* u) respuerint *C*; respuerunt *D.* v) *in marg. al. man. annot.:* [monogram] Gelasii *B*; *ras. in marg. B*[1]. w) ex qua *D.* x) ut *C, D.* y) *in marg.:* nō quomodo papa mutare potest canones maxime propter pacem ecclesie *C.* z) potii *D.* a') sancte *D.*

1) *Migne, Patr. lat. CXXIX, 58sqq.* 2) *Cf. supra p. 754 l. 28.* 3) *Legitur in epistola Basilii, Migne, Patr. lat. CXXIX, 59:* De quibus decretum et iudicium mittere paternam sanctitatem vestram praescribentes poposcimus et nunc expetimus — —. 4) *L. l.* 5) *Cf. supra p. 521. 559 c. III.* 6) *Decr. Gelasii c. 1, Migne, Patr. lat. LXVII, 301, Hinschius, Decr. Pseudoisid. p. 650 c. 1 (J.-K. 636).*

869 (Iun. 10).

videlicet sedis apostolicae papa[a] Leo[a][1], cuius sententiam[b] quicquid ubique catholicum est velut caeleste miratur, celebrat et veneratur oraculum: **Cum saepe quaestio de male accepto honore nascatur, quis ambigat nequaquam istis esse tribuendum quod non doceatur fuisse collatum?** Neque enim inter Photium moechum[c] et Maximum Cynicum a synodo secunda[d] damnatum[2] vel inter ordinationes huius et illius distinctionis aliquid esse conicimus. Atque ideo pari fine constringi debere videntur, qui par habuisse cum eo principium modis omnibus comprobantur. Siquidem et, iuxta quod praefatus magniloquus[e] pontifex universis per Caesariensem[f] Mauritaniam constitutis episcopis scribit[3], **difficile est, ut bono peragantur exitu, quae malo[g] sunt inchoata[h] principio**; et infra[4]: **Non ergo in cuiusquam persona praetermittendum est,** inquit, **quod in statutis generalibus continetur, nec putandus est honor[i] ille[i] legitimus[k], qui fuerat contra divinae legis praecepta collatus.** Et certe fidelissimus et prudentissimus vir Basilius imperialis spatharius et preces[l] vestras nobis pro his in perceptis[m] ordinibus recipiendis multiplices detulit et adeo constans et continuus penes nos in precibus perstitit, ut, si nunc[n] legitime recipi[o] posse[o] quoquomodo crederentur, ipsius, ut ita dicamus, insolentia victi recipiendos esse profecto statueremus.

Verum et circa hos post reversionem missorum nostrorum postque rerum gestarum nobis expositas differentias et indagatas liquidius personarum, culparum et provectionum qualitates atque distantias, si quid miserationis impertiendum[p] docente Deo, apud quem omnia possibilia sunt, nobis fuerit reseratum, non erimus penitus inflexibiles, nimirum qui semper ad omne bonum cupimus existere suadibiles[q]. Volumus ergo per vestrae pietatis industriam illic[5] numerosum celebrari concilium, cui nostri quoque missi praesidentes[6] et culparum personarumque differentias liquido cognoscentes iuxta quod in mandatis acceperunt singulorum libere discretiones exerceant. In quo videlicet sacro[r] coetu execrandi vanitatis[s] concilii[7], quod adversus sedis huius actum est prorsus[t] iniuriam, cuncta decernimus exemplaria prorsus a possessoribus[u] suis[u] ablata in mediumque delata contemplantibus cunctis igni cremari nec superesse apud quemlibet ex his omnibus saltem unum iota vel unum apicem, nisi forte quis totius clericatus, immo totius nomine christianitatis anathemate perculsus carere voluerit. Non enim nos tam detestandum collegium nisi Ariminensi[v][8] sub Constantio[w] vel Epheseno[9] a Dioscoro congregato latrocinio comparandum decernimus[10]. Accendatur igitur circa protectorum tuorum reverentiam, beatorum videlicet apostolorum principum, fili dilectissime, tuae zelus[x] pietatis et tantorum ficta commenta praestigiorum remanere nullomodo penes aliquem patiatur, sed, et si quisquam haec defendere vel occultare sibique in[y] posterum[y] fortasse reservare temptaverit, tua publicis legibus promulget multiplex sapientia, quid huiusmodi persona post imperiale debeat edictum redargutionis incurrere vel quantum conveniat, si non correctionis, saltem correptionis incidere[z], quatenus per hoc

cf. Matth. 19, 26. — cf. Ps. 25, 4.

---

a) *in marg. al. man. annot.:* Leo *B*; *in marg.:* Leo papa altisona ecclesie tuba *C*; Leo papa *D*. b) sinām *C*. c) moetium *C*. d) secundo *C*. e) magrāloquus *D*. f) Thesariensem *D*. g) mala *D*. h) inchoato *C*. i) ille honor *C*. k) legittimus *passim D*. l) praeces *B*; pręces *B*[1]. m) p̄ceptis *D*. n) *sic codd.*; non *Edit.* o) posse recipi *D*. p) impartiendum *C*. q) *in marg. a correctore iterat. B*. r) sacrato *C, D*. s) vnitatis *D*. t) *deest D*. u) possessionibus tuis *D*. v) Ariminense, *in marg.:* Ariminense concilium sub Constantio *C*; Arminensi *D*. w) constancia *D*. x) zelo *C, D*. y) inposterum *B, B*[1]. z) *in marg. add. (a correctore ut videtur):* pulchrime *B*.

1) *Decr. Leon. I. c. 15, Migne, Patr. lat. LXVII, 288, Hinschius, Decr. Pseudoisid. p. 616 c. 1 (J.-K. 544).* 2) *Conc. Constantinop. a. 381, Migne, Patr. lat. LXVII, 172 c. 165, Hinschius, Decr. Pseudoisid. p. 276 c. 6.* 3) *Decr. Leon. I. c. 49, Migne, Patr. lat. LXVII, 298 (J.-K. 410).* 4) *L. l. 299.* 5) *Scil. Constantinopoli.* 6) *Cf. Hinschius, 'Das Kirchenrecht der Katholiken und Protestanten in Deutschland' I, 501, III, 335 sq.; Hefele, 'Conciliengeschichte' I*[2]*, 29 sqq.* 7) *Scil. Photiani a. 867, cf. Migne, Patr. lat. CXXIX, 112 sq. c. 1; supra p. 752 ann. 4.* 8) *A. 359. Cf. Hefele I*[2]*, 697 ff.* 9) *A. 449. Cf. Hefele II*[2]*, 349–386.* 10) *Cf. synod. Roman. a. 869, Migne, Patr. lat. CXXIX, 108 sq.:* — — sed ad sui damnationem vel exsecrationem Ariminensi synodo vel Ephesino latrocinio sit modis omnibus comparandum; *v. etiam ibid. 113 c. 1:* — — Ephesino latrocinio comparandum fore statuimus.

869 (Iun. 10).

pura de cetero conscientia cum psalmista veraciter canere valeas: 'Odivi congregationes malignorum et cum impiis non sedebo. Lavabo inter innocentes manus meas' et[a] cetera[a]. Ps. 25, 5. 6. Insuper exhortamur et salubri suadere[b] studio procuramus, ut imperatoriae instantiae vestrae annisu sententiarum capitula[1], quae synodice in ecclesia Dei, ubi[c] sanctum[c] corpus 5 apostolorum principis Petri requiescit, pro abolendis profanis conciliis Constantinopoli a Photio tam adversus sedis apostolicae reverentiam quam contra fratris et[d] comministri mei Ignatii pontificium congregatis communi consonantia promulgavimus, apud vos in synodo cunctorum subscriptione roborentur et in singularum arcivis[e] ecclesiarum provide[f] recondantur[f].

Porro divinitus protectum imperium tuum precamur, ut Basilium, Petrum, Zosimam[g] 10 et alterum Basilium[2], qui scelerum suorum conscii et cupiditatis ardore succensi propositum deseruerunt[h] et sine commendaticiis litteris Constantinopolim properaverunt, ad nos per praesentes apostolicae sedis missos remittat[i], quatinus, dum professionem et loca, quae propter Deum primitus elegerunt, repetierint[k], et tibi caeleste praemium conferatur et illis suarum[l] lucrum animarum divinitate propitia concedatur; alias autem, si sanctorum patrum 15 regulae calcari minime vel contemni temptantur, eos impune profecto nullus penes se retinere prorsus audebit. Apud nos quippe[m] a[n] rudimentis[n] ablati[o] et sanctae sunt conversationis habitum consecuti, quin et in monasteriis nostris officium presbiteratus adepti. Interim tamen eos, quod sint excommunicati, donec ad nos redierint, tamquam sacrorum violatores canonum cognoscere volumus.

20 His ita[p] praelibatis obsecramus divinitus redimitum tranquillitatis tuae caput in[q] coepto[q] pietatis opere circa fratrem et consacerdotem meum Ignatium persistere atque a decretis apostolicae sedis in nullo quoquomodo deviare, sed promulgationibus eius artius haerens a proposito noli recedere et, quousque unitas fiat ecclesiae, nulli stude, quaesumus, desidiae cedere. Nemini quippe profuit umquam bonum inchoasse et minime consummasse. cf. Luc. 14, 30. 25 Quamobrem ut[3] regnum, quod temporaliter assecutus es, perenniter[r] adipiscaris coronamque pro corruptibili capias incorruptam, hoc pietatis opus perficere satage perfectumque coram cf. 1. Cor. 9, 25. summo agonitheta Christo repraesentare decerta. Postremo dilectos fratres meos, Donatum scilicet sanctae ecclesiae Ostiensis[4] et Stephanum sanctae ecclesiae[s] Nepesinae[s][5] reverentissimos et sanctissimos episcopos, atque filium meum Marinum[6] apostolicae sedis diaconum, 30 consiliarios nostros, tuae commendantes pietati[t] precamur[u], ut eos ob amorem praecipuorum apostolorum, Petri scilicet et Pauli, a quorum sede mittuntur, benigne suscipias et tamquam nobismet ipsis aures credulitatis accommodes, familiaritatis videlicet tuae fiduciam illis[v] impendens et praefatos in eis eximios intercessores tuos apostolos reverenter attendens. Quos ut celeriter ad nos remittas obnixe deposcimus; cupimus enim tam de sanctae ecclesiae redinte-35 grato[w] statu quam de incolomitatis tuae concesso divinitus dono semper in domino gratulari ac per hoc hortamur et deprecamur, ut apud vos nullam eos moram sustinere faciatis, sed tuae

---

a) *om. C.* b) persuadere *D.* c) vobiscum *D.* d) *deest, lacuna 5—6 litter. D.* e) *post. superscr. corr. in* archivis *B¹; arcius C, D.* f) *corr. ex* providere condantur *B, B¹.* g) *sic B, C, D;* Zosimum *corr. B¹.* h) decuerunt *D.* i) remittant *D.* k) repetierunt *C.* l) suorum *D.* 40 m) quidem *C.* n) *bis in C.* o) *sic codd.;* ablactati *Edit.* p) itaque *D.* q) incepto *C, D.* r) perhenniter *C, D.* s) Neposine ecclesie *D.* t) pietate *D.* u) *corr. ex* prȩcamus *B¹.* v) *om. D.* w) reintegrato *C, D.*

1) *Haec (usque ad l. 8) ex praecedente ep. n. 39 p. 753 l. 19 sqq. iterantur.* 2) *Basilius quidam et Zosimus profugi in epistola Photii lib. I, 13 n. 37 memorantur, Migne, Patr. graec. CII, 737. Cf.* 45 *Hergenröther II, 45 ann. 75.* 3) *Cf. Gelas. ep. ad Anastasium imperat., Hinschius, Decr. Pseudoisid. p. 640, Thiel, Epist. Roman. pontif. genuin. I, 352 (J.-K. 632).* 4) *Donatus et Marinus iam a. 866 a Nicolao I. legati Constantinopolim missi erant (cf. supra p. 510 cum ann. 7—9), sed infecta re Romam redierant (v. supra p. 488 ann. 3). Cf. Lib. pontif. ed. Duchesne II, 180.* 5) *'Nepi' (868—896).* 6) *Postea papam (882—884); cf. supra ann. 4. V. etiam Jaffé Reg. II², 703 et supra ep. n. 10 p. 711* 50 *l. 2 sq.:* — — dilectissimi filii mei — — Anastasii.

869 (Iun. 10).

benignitatis solacio freti velociter de omnibus, quae illic secundum Deum geruntur, nos adventu suo constituant laetiores.

Commendamus etiam clementiae tuae tam reverentissimum et sanctissimum fratrem nostrum Iohannem[1] metropolitanum Sylei[a], qui a fratre et coepiscopo nostro Ignatio ad apostolicam sedem directus est, quam etiam gloriosum et spectabilem virum Basilium imperialem spatharium, qui cum eo a Deo conservando tranquillitatis tuae imperio destinatus est; qui tanta, postquam illinc[b] profecti sunt, offendicula, ut didicimus, pertulerunt[2], ut nullum[c] properantes pene periculorum, quae Paulus in epistolis suis dinumerat[d], evasisse videantur[e]. Quapropter dignis[f] sunt vicissitudinibus a tua[g] pietate[g] remunerandi, qui pro ecclesia Christi proque iniunctae sibi a maiestate[h] tua legationis consummatione tot ac talia subire promptissime consenserunt. Alterum vero nominatum[i] in scriptis tuis metropolitam[3] Domino dispensante non vidimus; quia enim, sicut iste a reverendo Ignatio[k] patriarcha, ita seorsum ille a Photio tyranno mittebatur, volens Deus ostendere non in duo ecclesiam suam fore scindendam — quod videlicet malum Hieroboam quondam in Israel rex impius egit —, volens etiam nos[l] auctoris[l] huiusmodi scissionis nec ipsam quoque visionem percipere, antequam ad nos perveniret[m], iusto iudicio suo pelago[n] cooperuit eum, et, quia populum Dei diviserat[o], divisa est super eum aqua devenitque in profundum tamquam lapis[4].

(cf. 2. Cor. 11, 23—27. — cf. 3. Reg. 12, 13. — cf. Ion. 2, 6. — cf. Exod. 15, 5.)

Verum si forte movetur a Deo redimitum imperium vestrum, quia praefati legati penes nos diutissime morati sunt[5], precamur et obnixe[p] flagitamus, non eis imputetur, nimirum qui, ut dimitterentur, non horis, non momentis, non denique clamantes atque nos pulsantes ullis intervallis parcere consentiebant, sed instantibus et irremotis[q] laboribus et sollicitudinibus omnium ecclesiarum Dei, quas secundum apostolum circumferimus, ascribatur. Non enim requies ulla nobis vel otium fuit a die[r] perventionis eorum, nunc videlicet ecclesiae, quae apud vos[s] est, causam tractantibus, nunc aliarum quoque partium mundi negotia more perpete[t] disponentibus; praesertim cum ad hanc solam controversiam, quam pro ecclesiae Constantinopolitanae commotione patimur digne modificanda, licet[u] prolixum fuerit, ipsum tempus non sufficere crederetur, revera quam interius et omni diligentia nos oportebat examinare ac eorum quoque, qui longe sunt, fratrum et coepiscoporum nostrorum super hac consensus, immo consilia praestolari[v]. 'Salus' est enim teste Salomone, 'ubi multa consilia'. Non ergo[w] in aliquem horum hinc indignetur vestra tranquillitas, quos non propriae voluntatis impedivit aliqua tarditas, sed multiplex prohibuit numerosarum ecclesiarum per industriam nostram sublevanda[x] properare[y] necessitas.

(cf. 2. Cor. 11, 28. — Prov. 11, 14.)

Piissimum imperium[z] vestrum gratia superna custodiat eique[a'] omnium infidelium gentium ferocitates ad exultationem[b'] sanctae ecclesiae potenti virtute substernat.

---

a) Siley *C.* b) illuc *C.* c) ullum *D.* d) *corr. ex* denumerat *B*¹. e) *post. corr. ex* videatur *B;* videatur *B*¹. f) digni *B*¹. g) tue pietati (*-ti, ut vid., corr. ex* -te) *D.* h) *corr. ex* magestate *B*¹. i) nominatis *D.* k) *om. C.* l) nos aucto | auctores *C;* auctores nos *D.* m) pervenit et *D.* n) pelogo *D.* o) dimiserat *D.* p) obnoxe *D.* q) irremotibus *D.* r) de *D.* s) nos *D.* t) *sic codd.;* perpeti *Edit.* u) *om. C.* v) prestolare *D.* w) *in marg.* Pulchrime *B.* x) sublevandam *D.* y) p̄perare *D.* z) imperatorem *C.* a') Si qui *D.* b') *sic B, B*¹, *C;* exaltacionem *D.*

1) *Cf. supra p. 753 ann. 6.* 2) *Quo factum est, ut 'iam die 11. Dec. a. 867 ad Nicolaum missi, Roma m. Iunio a. 869 demum excederent', J.-E. Reg. I, 371. V. etiam supra ep. n. 39 p. 753 l. 33 sq. Hergenröther II, 30 sq.; Dümmler II², 251.* 3) Petrus metropolita Sardis, *Migne, Patr. lat. CXXIX, 60.* 4) *V. quae Anastasius in praefatione ad synodum VIII. profert, Migne, Patr. lat. CXXIX, 15:* Petrus quidem, licet nova navi et quam ipse sibi elegerat veheretur, naufragium simul et mortis periculum pertulit; et qui navim Christi, hoc est ecclesiam, sciderat, navis suae scissionem non inconvenienter incurrit. *Cf. etiam Lib. pontif. II, 178. Hergenröther II, 30 sq.* 5) *Quando Romam advenerint, non satis constat: certe post missas epp. supra nn. 37 et 38, i. e. post 1. Aug. 868.*

41.

Hadrianus Basilii, Constantini, Leonis imperatorum pium studium in concilio universali ostensum collaudat; at legatos apostolicos intutos ab eis dimissos eorumque favore ab Ignatio Bulgaris antistitem consecratum esse conqueritur. De eis, quae in causa Photii deprecati sint, se a Nicolai papae suisque ipsius dispositionibus discessurum esse negat. 871 Nov. 10.

871 Nov. 10.

Codd. Vatic. lat. 4965 fol. 152'—153' (B); Vat. lat. 5749 fol. 126—127 (B¹); Vat. lat. 7304 fol. 242—242' (C).

Edd. Editio Romana (1591) III, 285; Baronii Ann. eccles. a. 871 n. 10—13; Mansi, Conc. coll. XVI, 206; Migne, Patr. lat. CXXII, 1309. — Cf. J.-E. Reg. n. 2943 (2236).

HADRIANUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI DILECTISSIMIS AC SPIRITALIBUS FILIIS BASILIO, CONSTANTINO ET LEONI[a] [1], PIISSIMIS ET TRANQUILLISSIMIS IMPERATORIBUS [2].

Lectis excellentis imperii vestri litteris [3] dilectionis vestrae, qua circa nos flagratis[b], indicia et pietatis solita studia non tam cognovimus quam recognovimus. Unde gratiarum multimodas actiones[c] summae divinitati referimus et multiplices laudes eius concinere non cessamus; ob id maxime, quia circa religionis cultum accensi postpositis ceteris saecularibus curis ante omnia ecclesiasticae paci consuluistis et quia sedis apostolicae decreta sana priscaque lege super exortis controversiis exquisistis et in colligendo magno sanctoque collegio [4] pium studium et desiderium ostendistis. In quo abdicato pravitatis auctore [5] diffinitio rectae fidei et catholicae ac paternae traditionis atque iura ecclesiae perpetuis saeculis profutura[d] et satis idonea fixa sunt et firmata; in quo etiam illud mirabilius et laudabilius sublimitatis vestrae praedicatur insigne, quod non iudicum[e] vel assertorum[f], sed consciorum[g] tantum et obsecundatorum[h] persona usi fuisse dinoscimini, ita ut per humilitatis arcem ad culmen virtutum pervenire delegeritis[i] potius[k], quam per imperialis altitudinis fastum [l] ad inanis gloriae ima[m] delabi[m] consenseritis. (cf. Gal. 5, 26; Phil. 2, 3.)

Praeterea nostri habitus qualitas, quam scire se velle benignitas vestra pio designat affectu, ita se habet, ut superna providentia, quae cuncta creavit et continua provisione gubernat, expedire nobis perspicit et quod expedierit consulte dispensat. (cf. Sap. 14, 3.) Apocrisiarios quoque nostros, super quorum nihilominus reversione scripsistis [6], licet sero, post multa tamen pericula, depraedationes atque propriorum hominum trucidationem nudos tandem recepimus [7], non

---

41. a) Leone *C.* b) *corr. ex* flagrantis *C.* c) *corr. C.* d) *in rasura B.* e) iudicium *B¹*, *C.* f) —ssertorum *in ras. B¹.* g) consiorum *B¹.* h) —datorum *in ras. B¹.* i) *corr. ex* diligeritis *B¹.* k) potus *C.* l) factum *C.* m) una dilabi *C.*

1) *Cf. de Constantino et Leone filiis Basilii imperatoris A. Vogt, 'Basile Ier' (Paris 1908) p. 58sqq.* 2) *De hac epistola cf. Hergenröther II, 163sqq.; Dümmler II², 259; Vogt, 'Basile Ier' p. 232.* 3) *Migne, Patr. lat. CXXIX, 191sqq.* 4) *Scilicet octava synodo universali a. 869/870.* 5) *Scilicet Photio.* 6) *Cf. Migne, Patr. lat. CXXIX, 192:* — — deinde etiam de Deo amabilium apocrisiariorum et vicariorum prospero itinere — —. 7) *De eorum adversitatibus cf. etiam Anastas. bibl., Migne, Patr. lat. CXXIX, 39* (piratas incurrentes omnia, quae possidere videbantur, penitus amiserunt), *18* (in praedones incidentibus et codicem ipsum cum omnibus suppellectibilibus suis amittentibus); *Ludovici II. epist Basilio direct., MG. SS. III, 525* (decuerat excellentiam tuam ita munitos eos remittere, ut nullus vel piratarum vel aliorum pravorum incursus inciderent); *Lib. pontif. ed. Duchesne II, 184* (in Sclavorum deducti Domagoi manus pro dolor! inciderunt; bonis omnibus ac authentico in quo subscriptiones omnium fuerant denudati sunt), *in quo etiam ipsum papam — necnon imperatorem Ludovicum II. — litteras (hodie deperditas; cf. J.-E. 2933*) pro liberatione legatorum misisse legimus:* Tandem apostolicis imperialibusque litteris ab exilio liberati et undecimo Kalendarum Ianuariarum die indictione IIII Romam reversi *(i. e. 22. Dec. 870, cum m. Martio Constantinopoli profecti essent) — —. Hadrianum reditum eorum aliquanto ante iam exspectasse Ann. Bertin. a. 869 ed. Waitz p. 100 docent:* Unde missos suos, quos nuper Constantinopolim pro contentione quam orientales cum Nicolao papa habuere miserat, tunc *(i. e.* Kalendis Martii *a. 870)* venturos sperabat *(cf. J.-E. 2916*). — Cf. Hergenröther II, 160; Dümmler II², 258; Hartmann, 'Geschichte Italiens im Mittelalter' III, 1 p. 288sq.; Duchesne, Lib. pontif. II, 189sq. ann. 51—55; Lapôtre, 'De Anastasio bibliothecario'*

871 Nov. 10. cuiuslibet hominis fretos auxilio, sed Dei solius praeditos adminiculo: unde audientes haec universi gemunt et, quia isti pertulerunt quae sub nullo piorum principum quenquam sedis apostolicae missum pertulisse recolunt, omnes stupefacti mirantur fitque continui clamoris ab ecclesia nostra murmur, quod ita dispositionis vestrae constitutio improvide prodire potuerit, ut in[a] barbarorum gladios nullo imperii vestri fulti praesidio miseranter inciderint[b]. 5 Praesertim cum hos, quos ab apostolica sede toto desiderio postulaveratis et ab ipsis apostolorum principum tectis per legatos vestros salvos acceperatis, salvos rursus dispositis[c] rite[d] propter quae missi fuerant ad propria remittere summa diligentia procurata debueritis, exemplo saltem provocati Michahelis decedentis imperatoris[1], qui[e], quos ab apostolica sede suscipere meruit, idoneo sociato praevio, ut nostrae illesi praesentarentur ecclesiae, sollerti 10 cura sategit.

Est praeterea et aliud, quod prima pietatis[f] vestrae opera vel circa sedis apostolicae prioris benignitatis indicia contra spem nostram decolorasse convincitur, immo funditus destruxisse probatur: videlicet quia favore vestro frater et coepiscopus noster Ignatius in Vulgarum[g] regione[h] consecrare praesumpsit antistitem[2]. Unde mirati sumus et, quod a pia 15 intentione vestra retro reversi sitis, admodum obstupuimus. Verumtamen saltem nunc iam dictum reverentissimum praesulem ab illius regionis dispositione salubribus monitis, quaesumus, coercete; alioquin nec ipse canonicam effugiet ultionem nec hi[i], qui praesulatus vel alterius officii sibi nomen illic usurpant, cum excommunicatione, qua iam tenentur astricti, etiam proprii gradus iactura carebunt. 20

Porro de tribus capitulis, super quibus praefato postulante sanctissimo fratre et coepiscopo nostro Ignatio divinitus protectum imperium vestrum nos deprecatum esse dinoscitur, nil possumus ab eo, quod iam constitutum est[3], ordinare diversum vel disponere, maxime de* Photii consecratione aliquantisper[k] aversum[k], nisi forte nos quibusdam ex utraque

*) *Ad hunc locum manus fere coaeva in inferiore margine annotavit sequentia B (item in B¹ et C):* 25 Queritur cur sedes apostolica eos, qui a Photio damnato in diversis sunt eclesię gradibus constituti, sine recuperatione deposuerit, cum ab Hebone damnato sacratos et post astantibus episcopis depositos instaurari decreverit. Sed sciendum est, quia Photius *(corr. ex* neophitus *C)*

a) *om. C.* b) inciderunt *C.* c) depositis *C.* d) ritę *B¹.* e) per *C.* f) pietas *C.* g) uulgarum *codd.* h) regionem *B¹.* i) hii *C.* k) *corr. ex* aliquantis peraversum *B;* aliquantisper 30 aversum *(a superscr.) B¹;* aliquantis perversum *C.*

p. 251sq.; Perels, 'Nikolaus I. und Anastasius' p. 237sq.; Mühlbacher, Regesten ² n. 1246 c. — Hic etiam quamquam aliae res aguntur epistolas duas Hadriani II. Neapolitanis destinatas deperditas liceat annotare, quarum in Vita Athanasii episcopi c. 7 mentio fit his verbis (MG. Script. rer. Langobard. p. 447; cf. J.-E. Reg. n. 2934):* Hoc nefandissimum scelus et impium nuntium audiens Adrianus summus pontifex gemuit 35 valde, simulque et omne collegium sacerdotum et qui timebant Deum. Et misit legatos suos cum epistolis Neapolim, unam antefato iudici et alteram clero, exortans eos et deprecans, ut reconciliarentur et susciperent suum pontificem ut patrem et dominum; sin autem, extranei essent ab aecclesiastico collegio et a communione sacri corporis et sanguinis domini nostri Ihesu Christi. 40

1) *A. 867 Sept. 23 interfecti.* 2) *De adiudicatione Bulgariae ad Constantinopolitanam ecclesiam post concilium octavum confectum, resistentibus legatis apostolicae sedis, cf. Lib. pontif. ed. Duchesne II, 182sqq.; Anastas. praef., Migne, Patr. lat. CXXIX, 20sqq. V. etiam sequentem ep. n. 42 infra p. 762. Litteras de hac re Ignatio destinatas — hodie deperditas (cf. J.-E. 2915*) — Hadrianus legatis suis dederat, qui inter alia haec Constantinopoli proclamaverunt (Lib. pontif. ed. Duchesne II, 184):* teque reum, patriarcha Igna- 45 tium, auctoritate sanctorum apostolorum principum — — contestamur, ut secundum hanc epistolam sanctissimi restitutoris tui domni Hadriani summi pontificis, quam tibi ecce offerimus, industria tua ab omni Vulgariae ordinatione immune nullum tuorum illuc mittendo custodias; ne sancta sedes apostolica, quae tibi tua restituit, per te sua perdere videatur. *Ipsis Bulgaris, ut ex Vita Hadriani II. (Lib. pontif. II, 185; cf. J.-E. 2925*) elucet, papa* inter nonnulla rescripsit, ut quemcumque nominatim devotio regalis 50 exprimeret, eum sine dubio pontificalis provisio Vulgaris archiepiscopum commodaret. — *Cf. Hergenröther II, 157sqq.; Dümmler II², 256sqq.* 3) *Cf. supra epp. nn. 39. 40 p. 750 sqq.*

871 Nov. 10.

parte in praesentia nostra reppertis scire contigerit quae usque[a] huc[a] nescimus vel discere[b] quae nunc penitus ignoramus. Non enim est in nobis est et non, sed et si quae destruximus eadem[c] reaedificaverimus, praevaricatores nos legis esse constituemus. Satis enim nota sunt, quae cum suo auctore destruximus vel quae construenda mandavimus[d]. Ab illis quippe sacratissimis constitutis, quae vel apostolicae memoriae decessor noster papa Nicolaus antea salubriter sanxit[1] vel nos postea dispensatorie[e] protulimus[2], nulla motione vel mutatione discedemus aut ad dextram vel sinistram quoquo modo declinabimus. Quae videlicet tota iam dudum probavit ecclesia et immutilata servanda nuper gestum universale concilium statuit[3]. Neque[f] enim nobis moris est, ut pro libitu proprio paternis sanctionibus abutamur, quemadmodum quibusdam, qui apud vos summa rerum ecclesiasticarum gubernacula moderantes tunc synodorum statuta vel etiam apostolicae sedis decreta proferunt, cum vel alios laedere vel se iuvare cupiscunt, et haec tunc sub silentio tegunt, quando fortasse contra se vel pro aliis proponerentur. Si nostra more priorum aequitas in vestrae urbis praesules maiorum regulis obviantes commoveri severius voluisset, quamvis multa instantia et certamen viri prudentissimi et religiosissimi egumeni ac sacrorum vasorum custodis Theognosti[4] — qui de pietatis vestrae virtutibus et probabilium morum insignibus et tropaeorum triumphis atque de[g] beneficiorum vestrorum pie[h] sibi praestitorum multitudine nos plurimum relatione sua laetificavit et, qualiter diebus vestris superno brachio atque studio et sollertia vestra christianitas[i] prosperetur, enarrans ad multimodas laudes sanctae trinitati reddendas et gratias alacriores exhibuit — ad postulata divinitus muniendo imperio vestro concedenda nos supra modum efflagitaverit et ultra quam dici possit solito et prisco more ac[k] pro[l] ecclesiasticis utilitatibus frequenter impenso crebris suggestionibus instigarit: super quibus tamen propter iam designatam causam nec annuere possumus nec quicquam, praeter quod iam evangelizatum est, ullo modo diffinire.

cf. Rom. 2, 25. 27. — cf. Deut. 2, 27.

Deus autem omnipotens, per quem reges regnant et in cuius manu omnia iura regnorum consistunt, imperium vestrum ad ecclesiae suae sanctae pacificam constitutionem et populi christiani perpetuam libertatem magis ac magis corroboret eiusque potentatus plantis[m] cunctarum infidelium nationum cervices inflectat, dilectissimi et desiderabilissimi filii.

cf. Prov. 8, 15.

Data IIII. idus Novemb. indictione V[n].

---

tanquam *(add.* depositus, *sed del. C)* neophytus et adulter, qui scilicet eclesiam viventis invaserit, nunquam fuisse episcopus dictus et promulgatus est, sed nec hi, qui ab eo manus impositionem acceperunt, comparati videlicet Maximo Cynico[5] et ordinatis ab eo a secunda synodo cum ordinatore repulsis. Hebo autem, licet postea sit depositus, quandoque tamen episcopus fuit, quemadmodum et Acacius, de cuius ordinatione papa statuit Anastasius[6], ut scilicet quos post damnationem ordinavit Acacius nulla portio lesionis attingeret. Denique si pater meus adulter est et ego ex adulterio nascor, profecto ut non legitimus ex hereditate repellor. Quod tamen non paterer, etiamsi pater meus probaretur veraciter homicida.

a) hucusque *C.* b) dicere *C.* c) eidem *C.* d) manda | mandavimus *C.* e) dispensatorię *B*¹. f) *in marg. al. man.* p scē [illegible] *B.* g) *om. C.* h) pię *B*¹. i) christianitatis *C.* k) hac, h *in ras. B*¹. l) quod *C.* m) *inter* n *et* t *littera, ut videtur* c, *erasa B.* n) *addit.:* Finit. Deo gratias, *quod ad totam synodum octavam referri debere videtur B*¹.

1) *Cf. supra p. 519sqq. 557sqq. epp. nn. 91. 98.* 2) *In synodo Romana a. 869 celebrata, cf. Migne, Patr. lat. CXXIX, 112sqq. V. etiam supra ep. n. 39 p. 753, ep. n. 40 p. 757.* 3) *Migne, Patr. lat. CXXIX, 150sqq.* 4) *Cf. supra p. 748 cum ann. 1 et epist. Basilii, Migne, Patr. lat. CXXIX, 192:* — — Theognostus, quem et vos bene nostis, Deo amabilis hegumenus — — et vasorum custos magnae ecclesiae; *v. etiam Ignatii epist., Migne, Patr. lat. CXXIX, 193sq.* 5) *Cf. supra ep. n. 39 p. 751 l. 20, ep. n. 40 p. 756 l. 4.* 6) *Decr. Anastas. c. 7 rubr., Migne, Patr. lat. LXVII, 313.*

42.

871 *Fragmentum epistolae Hadriani ad Ignatium patriarcham, in quo iniuriae Romanae ecclesiae in Bulgaria illatae diaconorumque ex laicis promotiones reprehenduntur.*

871.

Codd. Monac. graec. 436 p. 100 (B). — Omisimus: Venet. S. Marci graec. 167 fol. 95—95'; Vatic. Ottob. graec. 27; Vatic. graec. 1183.

Edd. Matthaeus Raderus, Acta sacrosancti et oecumenici concilii octavi Constantinopolitani quarti (Ingolstadii ex typographia Adami Sartorii 1604) p. 368; Baronii Ann. eccles. a. 871 n. 16; Labbe-Cossart, Concil. VIII, 1385; Mansi, Conc. coll. XVI, 413; Migne, Patr. lat. CXXII, 1311. — Cf. J.-E. Reg. n. 2944 (2237).

Ἔγραψας* [1], ἵνα τὰ πολλὰ παρεάσωμεν, ὅπως οἱ πρεσβύτεροι ἡμῶν ἐκ τῆς χώρας τῶν Βουλγάρων μετὰ ὀνειδισμοῦ μεγάλου καὶ αἰσχύνης ἐξωσθῶσι καὶ οἱ ἐπίσκοποι οὐ μετὰ μικρᾶς ἐκεῖθεν ἀτιμίας ἀπελαθῶσι [2]· καὶ ταῦτα μηδέποτε γεγονυίας περὶ τούτου κρίσεως ἐνώπιον ἡμῶν, οὐδὲ γὰρ προσεκλήθημέν ποτε εἰς κριτήριον διὰ τοῦτο. Εἰ γοῦν λέγεις προτέρους [a] ἡμᾶς τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Κωνσταντινουπολιτῶν διοικήσεως εἰς τὴν προῤῥηθεῖσαν χώραν λειτουργεῖν ἀποκωλῦσαι, οὐκ ἀρνούμεθα. Ἦσαν τοῦ Φωτίου κοινωνοὶ καὶ συμμύσται, οὓς οὐ μόνον εἰς τὴν Βουλγάρων χώραν, ἀλλὰ καὶ εἰς πᾶσαν ἐκκλησίαν ὡς ἱερεῖς ἐνεργεῖν ἐκωλύσαμεν καὶ κωλύομεν. Ἔδει οὖν σε εἰδότα τοῦτο, μηδὲν εἰς τὴν τῶν Βουλγάρων χώραν τοιοῦτον διαπράξασθαι. Ἐμάθομεν δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ἐναντία [b] τῶν πατρικῶν ὅρων ὑμᾶς διαπράττεσθαι, ἀλλὰ δὴ καὶ τοῦτο· τινὰς γὰρ νεωστὶ ἀπὸ τῶν λαικῶν ἄφνω διακόνους ἐχειροτονήσατε, ἐναντία μὲν [c] καὶ τοῖς πάλαι πατρᾶσι [3], ἀλλὰ δὴ καὶ τῇ προσφάτως συναθροισθείσῃ οἰκουμενικῇ συνόδῳ [4], οὐκ ἀγνοεῖτε δὲ ὅτι ἡ τοῦ Φωτίου πτῶσις ἐντεῦθεν τὴν ἀρχὴν ἔλαβεν.

---

*) *Praecedunt haec:* Εἶτα ἐγράφη Ἀδριανοῦ πάπα πρὸς τὸν πατριάρχην Ἰγνάτιον ἐπιστολή, ἥτις μετὰ τῶν ἄλλων εἶχε καὶ ταῦτα *B.*

42. a) ποτέρους *B.* b) ἐνατία *B.* c) μοὶ *B.*

1) *Ad epistolam non iam extantem Ignatii patriarchae hic respondet Hadrianus, cum in litteris illius ad papam directis, Migne, Patr. lat. CXXIX, 193 sqq., nihil insit de Bulgaris. Tamen hanc epistolam, de qua cf. Hergenröther II, 165 sq. — graece tantum servatam intra collectionem actorum ad octavam synodum pertinentium — cohaerere quodammodo cum praecedente n. 41 apparet, cf. supra p. 760 l. 15 cum ann. 2. — Allegetur hic Raderi (l. l. p. 369) interpretatio latina fragmenti: 'Tum literae Hadriani papae ad patriarcham Ignatium extant, quae praeter alia haec continebant: Scripsisti (ut alia multa mittamus), quo pacto nostri presbyteri e ditione Bulgarum cum gravi ignominia et dedecore pulsi sint, ipsique illinc episcopi cum non mediocri contemtu exacti; et hoc nullo, tanta de re, iudicio prius apud nos facto, cum in iudicium ea de re nunquam vocati simus. Quod si dicas prius a nobis presbyteros Constantinopolitanae dioeceseos ab ea regione expulsos, haud inficias imus. Erant Photiani illiusque symmystae, quibus non solum in Bulgarum terris, sed ubique gentium sacris omnibus interdiximus interdicimusque. Quae cum scires, nihil tibi in eo regno tentandum fuit. Intelleximus autem et alia multa a vobis contra patrum decreta fieri, inter quae et hoc est, nuper quosdam contra nostram et patrum priscorum et synodi oecumenicae proxime celebratae auctoritatem ex laicis repente diaconos creatos, cum sciatis Photii casum inde originem traxisse.'* 2) *Cf. etiam Lib. pontif. ed. Duchesne II, 185:* — — Grecos sacerdotes — — suscipientes, nostros eiciunt — — *et cetera ibidem relata.* 3) *Cf. Sardic. c. 13, Migne, Patr. lat. LXVII, 180; Decr. Coelestini c. 21, Migne, Patr. lat. LXVII, 278 (J.-K. Reg. n. 371); Decr. Leon. I. c. 33, Migne, Patr. lat. LXVII, 293 (J.-K. Reg. n. 411).* 4) *Cf. Migne, Patr. lat. CXXIX, 152 c. 5.*

III.

HADRIANI II. PAPAE EPISTOLAE SPURIAE VEL DUBIAE.

43.

Hadrianus papa Rostislavo, Svjatopolco, Kozelo Methodium mittit. Usum Slovenicae linguae post Romanam in cultu divino concedit. 868—869. 868—869

5 *Textus huius epistolae in Vita Methodii traditae nonnisi versio Slavica extat, quam moderno tempore ediderunt: P. J. Šafarik, Památky dřevn. písemnictní Jihoslov. Život S. Methodia p. 5 (Praze 1851); C. J. Erben, Regesta Bohemiae et Moraviae I, 14 sq. (Pragae 1855); Fr. Miklosich, Vita sancti Methodii Russico-Slovenice et Latine p. 14 sqq. (Vindobonae 1870); Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů Grilla a Methoda p. 228 (Prag 1902); G. Friedrich, Codex diplomaticus et epistolaris regni* 10 *Bohemiae I, 8 sq. (Pragae 1904—1907). Textum Slovenicum hic neglexi. Ut autem lectores quae in illis litteris contineantur certe summatim intellegere possint, reversionem Latinam a Miklosich l. l. confectam infra dabimus, quamvis a stilo Romanorum pontificum procul abhorreat. Ceterum interpretatio Latina epistolae etiam invenitur apud E. Dümmler, 'Archiv für Kunde österreichischer Geschichtsquellen' XIII (1854), 159 sq.; Erben l. l.; J. A. Ginzel, 'Geschichte der Slawenapostel Cyrill* 15 *und Method und der slawischen Liturgie (Leitmeritz 1857) Anhang' I p. 44; L. K. Goetz, 'Geschichte der Slavenapostel Konstantius (Kyrillus) und Methodius (Gotha 1897)' p. 52. 263 sq.; Friedrich l. l. — Cf. J.-E. Reg. n. 2924.*

HADRIANUS EPISCOPUS ET SERVUS [SERVORUM] DEI ROSTISLAVO ET SVJATOPOLCO ET KOZELO[1].

20 *Gloria in excelsis Deo et in terra pax, in hominibus bona voluntas. De vobis spiritualia audivimus, quae cum desiderio et precibus vestrae salutis gratia sitiebamus, quomodo dominus corda vestra excitaverit, ut quaereretis eum, et ostenderit vobis non modo fide, verum etiam bonis operibus oportere Deo servire: fides enim sine operibus mortua est, et perduntur, qui sibi Deum nosse videntur, operibus tamen ab eo desciscunt.* 25 *Non enim ab hac tantum sede sancta magistrum petiistis, verum etiam a pio imperatore Michaele, et misit vobis beatum philosophum Constantinum cum fratre, priusquam nos veniremus. Illi vero, scientes regiones vestras esse sedis apostolicae, nihil contra canonem fecerunt, sed ad nos venerunt sancti Clementis reliquias ferentes. Nos vero triplici*

cf. Luc. 2, 14. — Iacob. 2, 26.

---

1) *De genuitate aut falsitate harum litterarum diuturna controversia orta est. Cum enim viri docti* 30 *ex parte — et inter eos E. Dümmler l. l. p. 181 et 'Ostfränkisches Reich' II², 262; A. Lapôtre, 'De Anastasio bibliothecario' p. 214 ann. 1, 'Le pape Jean VIII' p. 116 ann. 1; B. Bretholz, 'Geschichte Mährens' I, 79; V. Jagić, 'Zur Entstehungsgeschichte der kirchenslavischen Sprache, Denkschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, Philos.-Histor. Cl. 47, I. Abhandlung (Wien 1902)' p. 21 sqq. — genuitatem defenderent, recentiores plerique J. A. Ginzel l. l. p. 8 sq. secuti epistolam spuriam esse contendunt, cf. praecipue Goetz* 35 *l. l. p. 50 sqq.; Friedrich l. l. p. 7 sq. ('Epistola nec vitiis nec suspicione caret'), qui et alios auctores, qui de ista re scripserunt, multos allegat; A. Brückner, 'Die Wahrheit über die Slavenapostel' (1913) p. 58 sqq.; Hauck, 'Kirchengeschichte Deutschlands' II³·⁴, 721 ann. 7; H. von Schubert, 'Die sogenannten Slavenapostel Constantin und Methodius, Sitzungsberichte der Heidelberger Akademie der Wissenschaften, Philos.-Histor. Kl. 1916, 1. Abhandlung' p. 26 et 'Geschichte der christlichen Kirche im Frühmittelalter (Tübingen 1921)'* 40 *p. 521 (v. etiam p. 510 sq., ubi fontes librique scripti ad conversionem Slavorum pertinentes enumerantur): falsatorem imprimis epistola Iohannis VIII. papae genuina, MG. Epist. VII, 222 n. 255 (J.-E. Reg. n. 3319), Sventapulco a. 880 missa usum esse.*

867—872 *gaudio affecti constituimus scrutati Methodium mittere, postquam eum cum discipulis ordinavimus, filium nostrum, in regiones vestras, virum perfectum intellectu et orthodoxum, ut vos institueret, quemadmodum rogastis, scripturam in lingua vestra interpretans, plene secundum omnem ordinem ecclesiasticum una cum sancta missa, id est liturgia, et cum baptismo, ut Constantinus philosophus gratia divina et precibus sancti Clementis facere coepit. Ita* 5 *etiam si quis alius digne et orthodoxe interpretari potest, sanctum sit et benedictum a Deo et a nobis et a tota catholica et apostolica ecclesia, ut facile praecepta divina ediscatis. Unus vero hic servandus est mos, ut in missa primum apostolus et evangelium legantur lingua* cf. Ps. 116, 1. *Romana, postea Slovenica, ut impleatur verbum scripturae: Laudabunt Dominum omnes* cf. Act. 2, 4. *gentes, et alio loco: Omnes loquentur variis linguis magnalia Dei, prout iis spiritus* 10 *sanctus dedit respondere. Si vero quis e magistris ad vos confluentibus et aures vestras vexantibus et a veritate in errorem avertere vos parantibus ausus erit vos aliter docendo perdere, vituperans libros linguae vestrae, ne excommunicetur, sed tantum in iudicium* cf. Matth. 7, 15. 16. *detur ecclesiae, donec corrigatur. Hi enim sunt lupi, non oves, quos e fructibus eorum oportet cognoscere et cavere. Vos vero, filii dilecti, audite praecepta divina, neve institu-* 15 *tionem ecclesiasticam repudiate, ut veri cultores Dei inveniamini, patris nostri coelestis, et omnium sanctorum. Amen.*

44.

Hadrianus Salomoni duci Britanniae brachium Leonis (III.) papae [et pallium pro Festiniano Dolensi episcopo] transmittit. *867—872.*

Edd. Forma A: Morice, 'Mémoires pour servir de preuves à l'histoire de Bretagne' I, 303 (1742), 20 *ex cartul. Roton. = M. Aurélien de Courson, 'Cartulaire de l'abbaye de Redon en Bretagne' p. 68 (Paris 1863), ex 'Chartulario abbatiae sancti Salvatoris Rotonensis' s. XI. n. XC fol. 70' (B).*

Forma B: B. d'Argentré, 'Histoire de Bretaigne' p. 137 v [pro 144 v] (Paris 1588) = Baronii Ann. eccles. a. 869 n. 109. Martène, 'Veterum scriptorum et monumentorum collectio nova I, 50 (Rotomagi 1700), 'ex archivis insignis ecclesiae Turonensis' = Martène et Durand, Thesaurus novus anecdotorum 25 *III, 866 (1717) = Morice, 'Mémoires pour servir de preuves à l'histoire de Bretagne' I, 324 = Migne, Patr. lat. CXXIX, 1020. Damus versionem Martenii, cum accuratius textum codicis (Turonensis hodie latentis) sequi videatur. — Cf. J.-E. Reg. n. † 2950 (CCCXLVIII).*

De diversis recensionibus epistolae v. etiam quae nuper protulerunt 'Annales de Bretagne' XXXII, 47 sqq. (1917), de Turonensi illo codice supra p. 266 et 'Neues Archiv' XXXVII, 581 sq., praeterea 30 *L. de Grandmaison, 'Cartulaire de l'archevêché de Tours' I, 142 ann. 3 (1892).*

A.

DILECTISSIMO FILIO AMANTISSIMOQUE SALOMONI[1] BRITTANNIE DUCI OMNIBUSQUE SUIS FIDELIBUS ADRIANUS NUTU DEI PAPA PERENNEM IN CHRISTO SALUTEM[2].

Largitas vestrae potestatis intendat[a] nos veraciter per inducias septem dierum velle

B.

Dilectissimo filio amantissimoque Salomoni Britanniae[a] duci[a] cum omnibus suis fidelibus Adrianus nutu[b] Dei papa perennem in[c] Domino[c] salutem. 35

Sublimitas vestrae potestatis intelligat nos veraciter per inducias septem dierum a Deo po-

---

44. A. a) intĩat *B.*

44. B. a) regi Britonum *Arg.* b) gratia *Arg.* c) *desunt Arg.*

1) *Cf. supra p. 712 ann. 5.* 2) *Quin haec epistola spuria sit, nemini iam inter viros doctos dubium* 40 *videtur esse — praeter de la Borderie, qui in 'Annales de Bretagne' XII, 507 (1896/97) tantummodo concedit: 'Les dernières lignes de cette pièce sont peut-être apocryphes'. Duas tamen formas falsationis discernere possumus; nam pallii concessio pro Festiniano conficta in B solum continetur. Iam Innocentius III. papa declaravit:* — — cum nuncii Dolensis ecclesie ad sedem apostolicam accessissent, bone memorie Adrianus papa eidem Festiniano pallium cum privilegio destinavit; quod pars Dolensis ecclesie per 45 scriptum authenticum non probavit, *et:* — — quasdam litteras potius sub nomine Adriani pape confectas, quas P., clericus Dolensis antistitis, ipso audiente et tacente, in regestro Romane ecclesie se mentitus fuerat reperisse et quas idem antistes falsatas esse in

orando, ieiunando vobis gratulanter respondere. Transactis autem septem diebus nobis omnibusque Romanis in oratione et ieiunio perdurantibus visum est mihi tribusque meis cardinalibus spiritu sancto revelante, ut de corpore beati Leonis pape[1] vobis tramiterem[a], quia grande munus est. Igitur notum vobis sit, fili[b] carissime, omnibusque christianis[c] orsum[d] audientibus, quod nos cum nostrorum auctoritate brachium supradicti pape ad inluminationem et adiutorium et defensionem honorificae regionis vestrae dirigimus. Pro certo per illum enim certissime probavimus dominum fecisse multa mirabilia, et ut fides vestra magis ac magis in illo acrescat, ipse est sanctissimus Leo, qui per invidiam Romanorum oculis linguaque privatus gratia Dei operante mirabiliter fuit restauratus, quatenus septempliciter eisdem oculis clarius vidit, et eadem lingua verbum Dei eloquentius predicavit[2]. Et ideo auctoritas Romana prevaluit in hoc, ut omnes a Ligeris fluvio usque occidentalem plagam, quos aut etas aut sexus aut persona impedit, tribus vicibus reliquias illius in anno frequentent[e] et inde votum Romam eundi, quod voverint, nostro libitu et auctoritate adimpleant.

Valete in Christo, fideles Britanniae habitatores. Amen.

stulasse condignum vestrae petitionis[a] responsum, transactis autem septem diebus nobis[b] et[b] omnibus Romanis in oratione et ieiunio perdurantibus visum est mihi et[c] tribus[c] meis[d] cardinalibus[d] spiritu sancto revelante, ut de corpore beati Leonis papae vobis transmitterem[e], quia grande munus est. Igitur notum vobis[f] sit[f], fili carissime, omnibusque[g] christianis illic habitantibus, quod nos cum nostrorum auctoritate brachium supradicti Leonis papae ad illuminationem[h] et[i] adiutorium et[k] defensionem vestrae regionis caritative dirigeremus.[l] Pro certo enim per illum probavimus Dominum[m] fecisse[n] multa[n] mirabilia[o], et[p] ut fides vestra[q] magis ac magis in illo accrescat. Ipse est sanctissimus Leo, qui per invidiam Romanorum oculis linguaque privatus gratia Dei operante[r] fuit mirabiliter restauratus, quatenus septempliciter eisdem[s] oculis clarius videret et eadem lingua verbum Dei eloquentius praedicaret, et[t] ideo[t] auctoritas Romana in hoc[u] de Deo praesumit, ut omnes[v] a Ligeris[w] fluvio usque[x] ad occidentalem plagam[x], quos aut aetas aut sexus aut persona impedit, tribus vicibus reliquias illius in anno frequentent et inde votum Romam eundi, quod[y] voverunt[y], nostro libitu et auctoritate adimpleant. Pallium quoque, quod fratri et coepiscopo nostro Festiniano[3] postulastis, cum privilegio[z] suo[z] vestrae dirigimus caritati.

Valete in Christo, fideles Britanniae habitatores.

A. a) *ita B.* b) filii *B.* c) cristianis *B.* d) *ita B.* e) *ita Morice;* frequentant *Courson.*
B. a) magnificentiae *Arg.* b) nobisque *Arg.* c) tribusque *Arg.* d) cardinalibus meis *Arg.* e) transmitteremus *Mart.* f) sit vobis *Arg.* g) et omnibus *Arg.* h) illum *Arg.* i) *om. Mart.* k) ad *Arg.* l) dirigamus *Arg.* m) *om. Arg.* n) multa fecisse *Arg.* o) miracula *Arg.* p) *om. Arg.* q) nostra *Arg.* r) cooperante *Arg.* s) eis *Arg.* t) ideoque *Mart.* u) eo *Mart.* v) *om. Arg.* w) Ligeri *Arg.* x) usque — plagam *desunt Mart.* y) quoad vixerunt *Arg.* z) suo privilegio *Arg.*

versiculo, in quo de datione pallii fiebat mentio, recognovit — — *(Grandmaison l. l. I, 142. 154 sq., Potthast Reg. n. 726). Cf. Grandmaison I, 142 ann. 3, 154 ann. 8; F. Lot, 'Mélanges d'histoire Bretonne' p. 31 cum ann. 2 (1907); Duchesne, 'Fastes épiscopaux' II², 274 ann. 1; 'Annales de Bretagne' XXX, 458 cum ann. 2 (1914/15), XXXII, 38 ann. 2 (1917).*

1) *III. (795—816).* 2) *Cf. Lib. pontif. ed. Duchesne II, 4 sq.* 3) *Cf. supra p. 640 ann. 3. Nicolaus I. Festiniano Dolensi episcopo pallium renuerat, cf. epp. nn. 122, 126, 127 supra p. 640, 647, 648 sq.*

INDICES

COMPOSUERUNT

WILHELMUS FINSTERWALDER ET ERNESTUS PERELS.

I.

INDEX NOMINUM*).

Maior numerus paginam, minor quinas litteras indicat. — Omissa sunt nomina biblica.

A.

A. *quidam* 182—186.

A. magister 186, 35.

Abbo abbas s. Germani Autissiodorensis, episcopus 46, 10 *(cf.* 46, 40. 45*)*. 84, 40. 85, 1. 5 *(cf.* 84, 45*)*.

Abbo 672, 15. 25. 675, 20. 30.

Abundius episcopus 465, 10.

Acacius, Acatius, Accatius patriarcha Constantinopolitanus *(a. 471—489)* 385, 15. 469, 15. 491, 30. 502, 25. 503, 15. 20. 506, 5. 518, 20. 520, 1. 534, 10. 558, 1. 576, 5. 10. 761, 30. 35.

Acaricus monachus Ferrariensis et presbyter 89, 15. 90, 5. 25.

Accatius *v.* Acacius.

Achaia 438, 25.

Actardus, Aitardus, Hactardus episcopus *Namnetensis (a. 843—871) postea archiepiscopus Turonensis (a. 871—875)* 621, 15. 20. 25. 704, 20. 705, 30. 707, 15. 708, 5. 709, 10. 15. 711, 1. 20. 713, 10. 25. 738, 20. 30. 742, 5. 743, 15. 744, 1. 25. 746, 15.

Acymitensis, Acumitensis *v.* Cyrillus abbas.

Adalbertus Magus abbas 35, 15. 20 *(cf.* 35, 40*)*.

Adalgarius abbas *Corbeiae novae (a. 856—877)* 157, 30. 35. 40. 158, 1. 672, 10. 675, 15.

Adalgaudus *canonicus Turonensis* 18, 1. 30 *(cf.* 18, 40*)*. 19, 15—35. 20, 1—15.

Adalhardus, Adhalardus *comes, avunculus Irmintrudis reginae* 58, 10 *(cf.* 58, 40*)*. 79, 25. 82, 5. 10.

Adalvinus, Adalwinus, Adalguinus, Aluinus archiepiscopus Juvavensis *(a. 859—873)* 631, 20. 25. 632, 25. 30. 663, 25.

Adhalardus *v.* Adalhardus.

Ado archiepiscopus Viennensis *(a. 860—875) antea* monachus 102, 30. 103, 1. 5. 10 *(cf.* 103, 40*)*. 175, 35. 40. 176, 1. 5. 10—20. 25—35. 177, 1. 5. 284, 15. 289, 5. 301. 313, 1. 405, 20. 409, 20. 618, 10. 35. 637, 5. 664, 35. 668, 1. 669, 10. 690, 10. 697, 15. 714, 5.

Ado clericus 623, 20.

Adrianus *v.* Hadrianus.

Adventius episcopus Mettensis *(a. 858—875)* 214, 25—40. 215, 1—10. 217, 35. 40. 215, 15—35. 216. 217, 1. 5. 219, 30. 35. 40. 220. 221. 222, 1—15. 30. 35. 40. 223, 1. 5. 15. 20. 224. 226, 20—35. 227. 228, 1—20. 232, 25—35. 233, 1—25. 30—40. 234. 235. 236, 1—20. 299, 5.

Aedilulfus, Edilulfus rex *Angliae (a. 836—858)* 22, 25. 30. 23, 1—15. 25. 30.

Aegyptiaca *v.* Maria.

Aegyptii, Aegyptiorum 198, 5. 200, 5. 201, 10. 15. 204, 5.

Aegyptus 131, 10.

Aeneas 44, 5.

Aeneas, Eneas episcopus Parisiensis *(a. 857—871)* 87, 1. 5. 10. 15. 30. 35. 88, 1. 101, 15—30. 40. 171, 30—40. 172—174. 175, 1—25.

Afra martyr 666, 25.

Africanum concilium 468, 1.

Africanus *v.* Scipio.

Africus 55, 1.

Aganus *v.* Hagano.

Agapitus *papa (a. 535—536)* 502, 30.

Agareni, Agarenorum princeps 478, 15. 608, 15.

Agellius *v.* Gellius.

Agio *(Agius?)* 20, 10 *(cf.* 20, 40*)*.

Agius episcopus Aurelianensis *(sedit ab a. 843)* 29, 10 *(cf.* 29, 40*)*. 75, 15. 87, 20. 98, 20—35.

Agnetis virginis passio 108, 1. 5.

Agrippina Colonia *v.* Colonia.

Agrippinensis ecclesia ac dioecesis 247, 35. 252, 25. 334, 10. 336, 35; episcopus 252, 1; *v.* Guntharius. Willibertus.

Agustinus *v.* Augustinus.

Airardus *v.* Herardus.

Alagundus capellanus 196, 30. 35.

Alba Vivarium *('Viviers')* 690, 20.

Albanus: basilica in honorem sancti A. martyris 130, 20.

Albuinus *comes* 311, 35.

Alcuinus 21, 20. 27, 20.

Aldricus archiepiscopus Senonensis *(a. 828—836)* 8, 1. 35, 20. 48, 30.

Aldricus episcopus Cenomanensis *(832—857)* 75, 10. 15.

Aldulfus monachus Ferrariensis et presbyter 89, 15. 20. 90, 5. 25.

Alexander Magnus 157, 1. 198, 1.

Alexander episcopus Antiochenus 357, 25.

Alexandria 478, 25.

Alexandrinorum, Alexandrorum ecclesia 442, 10. 475, 20. 476, 15. 546, 40. 596, 35.

Alexandrinus, -a, -um: gradale 132, 5; patriarcha 597, 15. 608, 10; *v.* Ammonius. Athanasius. Cyrillus. Cyrus. Dioscorus. Petrus.

Almannus monachus 169, 15—30. 170, 1—15 *(cf.* 169, 40*)*. 170, 20—40. 171, 1—25.

---

*) *Indicis et nominum et rerum excerpta congessit E. Perels, congesta disposuit W. Finsterwalder.*

Alodius *episcopus Autissiodorensis (a. 448–478?)* 124, 30.
Alpes 313, 5. 697, 30. 700, 15.
Altfridus episcopus Hildesheimensis *(a. 847–874)* 243, 15. 40. 672, 5. 675, 15.
Altsigus abbas Eboracensis 62, 5–30.
Altvernensis ecclesia *('Auvergne' = 'Clermont')* 623, 30; *v.* Sigo.
Altvinus monachus 26, 25–35. 27 28. 42, 15–35. 43. 44, 1–15. 45, 35. 40. 46, 1.
Aluicus clericus 289, 30. 301, 15.
Amal abbas *Campidonensis* 672, 10. 675, 15.
Amalricus, Amulricus monachus *postea* archiepiscopus Turonensis *(a. 849 – ca. 855)* 24, 25 (cf. 24, 45). 367, 25.
s. Amandi monasterium *('St. Amand')* 25, 15. 35.
Amandus adolescens 184, 40.
Ambianenses *('Amiens')* 72, 1; *v.* Hilmeradus.
Ambiani, orum 75, 15.
Ambrosius *scriptor ecclesiasticus* 108, 1. 111, 20. 134, 30. 141, 20. 178, 15. 444, 30. 449, 5. 15. 20. 30. 599, 10.
Ammonius Alexandrinus 141, 30.
Amub (Amulbertus?) magister 197, 15–30 (*cf.* 197, 40).
Amulricus v. Amalricus.
Amulus archiepiscopus Lugdunensis *(a. 841 – 852)* 72, 15. 20. 30. 35. 73. 74, 1–10.
Anagnina ecclesia *('Anagni')* 439, 10; *v.* Zacharias.
Anastasius imperator *(a. 491–518)* 422, 20. 484, 25.
Anastasius *(II.) papa (a. 496–498)* 422, 20. 575, 30. 576, 1. 10. 761, 30.
Anastasius *archiepiscopus* Thessalonicensis 300, 5. 395, 35.
Anastasius, Anasthasius bibliothecarius 697, 30 *(v. var. lect. q)*. 710, 15. 711, 1.
Anatolius, Anatholius Constantinopolitanus *patriarcha (a. 449–ca. 458 vel 459)* 467, 35. 468, 1. 493, 10. 753, 10.
Anciranum concilium 674, 10. 677, 20. 689, 20.
Andegavensis *v.* Dodo.
Andegavi, orum *('Angers')* 75, 10.
Andreas apostolus 571, 30. 632, 10.
Angli, Angeli: Gregorius papa Anglorum gentis apostolus 528, 40. 541, 20. 572, 20. 590, 15.
Anisola fluvius *('Anille')* 624, 10. 680, 15. 681, 1.
Ansboldus abbas *Prumiensis* 21, 10 (*cf.* 21, 40). 67, 1–10. 30. 77, 30. 100, 20–35. 103, 20–35.
Ansgarius, Anscarius archiepiscopus Bremensis *(a. 831–865)* 163, 5–20. 30. 291, 35.
Anterus, Antherus *papa († 236)* 739, 1.
Anthimus, Anthemus, Antimus *patriarcha* Constantinopolitanus *(a. 535 –536)* 469, 15. 502, 30. 503, 25.
Antiocenus, Anthiocenus, Antiochenus, -a, -um: canones 498, 1. 524, 15. 526, 10. 25; concilium 221, 1. 25. 254, 25. 30. 300, 1. 10. 15; ecclesia 442, 10. 475, 25. 596, 35; *v.* Alexander. Iohannes. Maximus.
Antiochia, Anthiochia 481, 15.
Antipodes 156, 30.
Antonius Cyzici archiepiscopus 482, 1.
Antonius *quidam* 685, 15.
Apamensis *('Apamea') v.* Eulampius.
Apelleae figurae 185, 35.
Apollinaris, Apollenaris 557, 15.
Apollo 20, 10.
Aquense palatium *('Aachen')* 215, 1.
Aquensis fundus 105, 25; praedium *('Aix-en-Othe')* 105, 5.
Aquila 202, 10.
Aquilonis partes 163, 10.
Aquitania 33, 25. 39, 25. 82, 10. 317, 5.
Aquitanica congressio 81, 1 (*cf.* 81, 40); expeditio 31, 25. 33, 25. 40, 35.
Arabicus mons 160, 35.
Arator 167, 1.
Aratus 67, 5.
Arceiae *('Arce' prope 'Sens'?)* 78, 10 (*cf.* 78, 35).
Ardegarius presbyter 34, 15.
Arduicus, Ardericus Vesontionensis (Bisontionensis) episcopus *(a. 859 –871)* 102, 1–10. 30. 641, 5.
Arelatensis *('Arles') v.* Rotlannus archiepiscopus. Sapaudus. Virgilius.
Ares a Grecis bellum vocatur 159, 35.
Argentariensis ecclesia *('Straßburg')* 217, 10 (quae vulgo Strazburga appellatur). 658, 30.
Ariminensis, Arimenensis, -e *('Rimini')*: episcopus 114, 25; latrocinium 756, 25.
Ariopagita *v.* Dionysius.
Armeni, Ἀρμένιοι 568, 10. 599, 30.
Armentarius puer 130, 30 (*cf.* 130, 45).
Armintrudis *v.* Hirmintrudis.
Arn episcopus *Wirzeburgensis († a. 892)* 672, 10. 675, 15.
Arnulfus 242, 30.
s. Arnulphi ecclesia *(Mettensis)* 233, 15.
Arriani, Ariani 173, 25; *v.* Auxentius.
Arrianus, -a: heresis 468, 15; princeps 173, 25; rex 388, 1; *v.* Constantius. Theodoricus.
Arrius, Arius 173, 1, 401, 10. 15. 472, 5. 547, 1.
Arsavir, Assabir spatharius 459, 1. 505, 30. 513, 15.
Arsenius episcopus Hortensis *(a. 855 –868)*, missus et apocrisiarius apostolicae sedis, legatus Nicolai papae 225. 226, 1–10. 227, 25. 30. 35. 228, 1. 231, 30. 234, 40. 235, 10. 237, 10. 238, 20. 303, 20. 305, 15. 307, 1. 308, 30. 311, 30. 35. 313, 10. 315, 30. 322, 15. 323, 5. 326, 5. 328, 20. 330, 35. 337, 5. 25. 30. 338, 10. 348, 25. 349, 25. 402, 15. 639, 20. 643, 30. 697, 30. 711, 1.
Arsenius *v.* Wala.
Asia 172, 40. 553, 35.
Asiani 502, 20.
Asper *abbas Autissiodorensis* 117, 20–30. 118.
Astulfus legatus *imperialis* 639, 10. 15.
Athanasius *episcopus* Alexandrinus, *scriptor ecclesiasticus († a. 373)* 385, 30. 398, 20. 401, 10. 15. 461, 35. 473, 1. 481, 15. 20. 25. 30. 546, 40.
Athanasius episcopus Perrhenorum 461, 15. 20.
Athenae 159, 5. 10; -arum ecclesia 159, 10.
Athenienses 159, 10. 171, 30; *v.* Dionysius Ariopagita.
Atiniacum *v.* Attiniacum.
Atticae noctes (A. Gellii) 8, 30. 186, 1.
Atticus *Epiri veteris metropolitanus* 396, 1.
Attiniacum, Atiniacum *('Attigny')* 55, 1. 61, 5.
Atto, Hatto episcopus *Virdunensis (a. 847–870)* 132, 5 (*cf.* 132, 40). 209, 35. 40. 211, 25. 232, 25–35. 233, 1–25.
Atto, Atho, quondam comes, *postea* clericus 652, 30. 653, 10. 20.
Aud. . . . 19, 10 (*cf.* 19, 40).
Augusta civitas *('Augsburg')* 226, 1.
Augustinus, Agustinus *scriptor ecclesiasticus* 10, 1. 14, 10. 15, 35. 36, 30. 35. 37, 1. 10. 15. 38, 5. 10. 15. 30. 39, 1 (*cf.* 39, 40). 70, 20. 85, 15. 97, 5. 109, 20. 25. 112, 5. 10. 15. 113, 25. 30. 114, 1. 120, 20. 134, 30. 45. 141, 20. 154, 1. 5. 10. 15. 20. 25. 30. 40. 178, 10. 223, 15. 303, 15. 476, 1. 584, 5. 15. 589, 25. 596, 15. 599, 10.
Augustinus episcopus *Anglorum († a. 608)* 590, 15.
Augustodunensis, -es: 33, 25; ecclesia 73, 15; urbs *('Autun')* 73, 1; *v.* Modoinus. Syagrius.
Aureliani, Aurelianenses *('Orléans')* 34, 1. 75, 15. 87, 20; pagus 63, 10; urbs 34, 1; *v.* Agius. Ionas.
Aurelianus *monachus* Reomensis 128 –130. 131, 1–25.
Aurelius *v.* Prudentius.
Austri regina 294, 40.
Autbertus Avallensium comes 33, 25.
Autissiodorensis, Autissioderensis civitas 130, 15.
Autissiodorensium, Autissioderensium ecclesia 124, 15. 30. 125, 40; *v.* Alodius. Asper. Censurinus. Fraternus. Germanus. Helpericus. Heriboldus.

Autissiodorum, Autisiodorum *('Auxerre')* 75,15. 87,20. 99,20. 117,25.

Auxentius Arrianorum episcopus *Mediolanensis (a. 355—374)* 449, 15.

Avallenses *v.* Autbertus comes.

Avernus 215,1.

Avianae fabulae 183,10 *(cf.* 183,45*)*.

B.

B. dominus *clerici vel monachi cuiusdam* 197,35. 198—200.

Baccharius *v.* Macarius.

Baiocacenses *('Bayeux') v.* Balfridus.

Baldricus 242,30.

Baldricus presbyter 34,15.

Balduinus *Ferreus* comes Flandriae, *gener Karoli Calvi* 186,15 *(cf.* 186, 40. 45*)*. 273,15. 25. 30. 274,1. 20. 30. 35. 276,30. 360,30. 361,5. 369,20. 370,1. 5. 413,30; comitis Flandriae filia 186,15.

Balfridus episcopus Baiocacensis *(a. 847—858)* 75,20.

Bardas, *Βάρδας* caesar 540,20. 554, 15. 565,15. 566,10.

Basilius *(I.)* imperator *Graecorum (a. 867—886)* 601,15. 747,10. 750,25. 754,15. 759,10.

Basilius Thessalonicae archiepiscopus *(a. 860—862, † ante 870)* 482,5.

Basilius episcopus Seleuciae 467,5.10.

Basilius imperialis spatharius 756,10. 758,5.

Basilius quidam 757,5.

Basilius alter 757,10.

Basilius: regula s. Basilii 658,5.

Beda venerabilis, presbiter, *doctor ecclesiasticus* 62,20. 70,20. 112,15. 119,15. 120,10. 134,30. 141,20. 178,15. 192,20. 193,10. 15.

Belgica regio 365,25.

Belledrudis *v.* Helletrudis.

Bellovaci, Belloaci, Bellovacensis, Beluacensis *('Beauvais')* 75,20; *v.* Ermenfridus. Odo.

Benedictus 34,20. 35,40. 36,1; regula s. Benedicti 36,5. 658,5. 683,1.

Benedictus *(III.)* papa *(a. 855—858)* 90,15–35. 91,1–10. 295,30. 341,25. 365,20. 366,5. 367,10. 413,15. 417,10. 35. 425,5. 35. 428,25. 436,30. 457,30. 500,5. 501,15. 519,10. 521,5. 25. 527,5. 528,20. 534,1. 557,25. 558,40. 559,20. 620,20. 621,5. 711,5. 753,10.

Beneventanorum regnum 175,35.

Bernardus *abbas* Reomensis *et* archicantor 128—130. 131,1–25 *(cf.* 128, 35–45*)*.

Bernardus comes *marchiae Hispanicae († a. 844)* 314,10.

Bernardus vir illuster filius Bernardi comitis 314,10.

Bernardus monachus *Werdensis, ut videtur* 131,30–40. 132,1–25.

Bernarius clericus *Lotharii II. regis* 175,40. 176,1. 15. 20. 30.

Bernegaudus monachus 100,10. 104, 25.

Bernus *episcopus Augustodunensis* 73,15. 20.

Berregarius comes 318,25.

Berta coniunx Gerardi *comitis* 102, 25–30. 103,1–15.

Bertaldus, Bertoldus *abbas* 70,5. 10. 30.

Bertcaudus 17,25.

Bethlehem, Bethleem *v.* Ferrariense coenobium.

Betto monachus, *legatus Adventii episcopi Mettensis* 221,35. 40 *(cf.* 221,45*)*. 222,30. 35. 223,20. 25.

Bisontionensis *('Besançon')* 641, 5; *v.* Arduicus.

Bituricensis, Biturigensis ecclesia 188, 5. 633,15. 699,25. 707,25; *v.* Rodulfus. Vulfaldus.

Biturigum urbs *('Bourges')* 111,5.

Bodo 18,5 *(cf.* 18,45*)*.

Boethius, Boetius 16,25. 30. 35. 20,5. 24,25. 82,35. 116,25. 136,20. 197,35.

Boeticorum psalteria 203,30.

Bofonius 20,15.

Bogoris v. Michael.

Bolonia *v.* Bononia.

s. Bonifacius, Bonifatius martyr 16, 10. 73,25; ad s. Bonifacium *(i. e. Fuldam)* .... dirigatis 81,20.

Bonifacius *(I.) papa (a. 418—422)* 365,30. 382,10. 387,20. 399,1. 5. 400,1. 438,30. 458,1. 476,5. 480,25. 30. 518,10. 605,30.

Bonifatius *v.* Bonifacius.

Bonogilo praedium Parisiorum 25,30.

Bononia, Bolonia *('Bologna')* 338,20.

Boso comes, *pater Theutbergae* 277,10.

Boso comes *Italicus, maritus* Engiltrudis, *filius Bosonis comitis, frater Theutbergae et Hucberti abbatis* 219,10. 221,20. 225,10. 25. 30. 267,15. 20. 25. 282,25. 283,10. 285,15. 286,1. 295,30. 333,15. 340,20. 341,20. 373,25.

Bremensis *v.* Ansgarius. Rimbertus.

Bremon *('Bremen')* 291,40.

Britanni, Brittanni, Brithanni, Brittones 39,20. 74,35. 76,25. 98,15 *(cf.* 98, 40. 45*)*. 620,10. 621,40. 622,15. 640,5. 647,30. 35. 648,25. 706,1. 5. 708,15. 709,20. 710,5. 712,30. 713,25; *v.* Salomon rex.

Britannia, Brittannia *('Bretagne')* 39,25. 97,25. 621,40. 765,25.

Britannica gens 75,20. 77,15. 640,5; expeditio 77,25; regio 620,30; -ci sacerdotes 712,15.

Bulgares, Vulgares, Vulgari 239,35. 293,1. 5. 568,25. 601,20. 25. 603, 1. 5. 10. 15. 760,15. 762,10. 15; *v.* Michael.

Bunus abbas *Hersfeldensis* 107,20–35. 108,1–20.

Burdegala *('Bordeaux')* 39,25.

Burdegalensis *v.* Frotarius.

Burgardus praepositus monasterii in monte s. Mariae *i. e. Laudunensi* 186,20. 25.

Burgarius capellanus 196,30.

Burgaudus, Burgandus 662,20. 30. 40.

Burgundia 40,35. 288,20.

C.

Cabillonensis ecclesia *('Chalon s. Saône')* 74,5; *v.* Gerbaldus. Godelsadus episcopus.

Caelestinus, Coelestinus, Celestinus *(I.) papa (a. 422—432)* 365,30. 387,15. 401,15. 435,10. 438,30. 440,10. 462,25. 463,5. 467,1. 492,40. 493,5. 535,30. 587,35. 645,35.

Caesar, C. Iulius 46,30. 35.

Caesaredunum, Cesaredunum 743,5. 745,10.

Caesariense concilium 673,10.

Caesariensis Mauritania 756,5.

Calabritanum patrimonium 439,1.

Calcedona *v.* Chalcedona.

Camaracensis ecclesia *('Cambrai')* 279,25. 280,1–30. 281,1. 5. 10. 30. 282,1. 5. 10. 312,5.

Campania 615,1.

Candidianus 486,20.

Cangrensium, Congrensium *('Gangra')* metropolitanus *v.* Methodius.

Cappas *('Chappes' ad Sequanam)* sedes negotiatorum 105,20.

Capri ortographia 27,30.

Carilefus *v.* Karilefus.

Carisiacum *('Quierzy-sur-Oise, Dép. Aisne')* 34,5.

Carnutes *('Chartres')* 75,15. 87,20; *v.* Frotbaldus. Helias.

Carolomagnus, Carlomannus *v.* Karolomannus.

Carolus *v.* Karolus.

Casa Gaiani 624,10; *v. etiam* Karilephus.

Cassiodorus 62,20.

Castor et Pollux gemini *stellae* 200,10.

Catalaunensis *('Châlons s. Marne')* pontifex 170,20; *v.* Memmius.

Cato 148,30. 40. 149,1. 5.

Catullus 17,5.

Cavillonensis *v.* Cabillonensis.

Celestinus *v.* Caelestinus.

Cenocephali *v.* Cynocephali.

Cenomannensis, Coenomannensis, Cinomanensis, Cenomannicus *('Le Mans')* ecclesia 624,10. 15. 25. 625, 5. 627,25. 681,10; episcopus 681,10. 681,25. 682,25. 30. 683,15; pagus 624,10. 680,15. 681,1; plebs 626,10; praesul 626,10. 627,30; urbs 626,1. 25. 627,20. 628,10. 25. 681,1; *v.* Aldricus. Rotbertus.

Cenomanni, orum 75, 15; civitas 130,10.

Cenomannia, Cellomannia, Cinnomannia 626, 1.
Censurius episcopus Autissiodorensis 124, 15. 125, 1. 5. 40.
Centulenses fratres 144, 15–35. 145. 146. 147, 1–10. 15–40. 148. 149, 1–30. 40.
Centulum (*'St. Ricquier'*) 144, 20. 148, 35. 149, 40.
Cerberus 185, 20. 25. 40.
Ceres 43, 1.
Cesaredunum *v.* Caesaredunum.
Cesariensis *v.* Eusebius. Paulus.
Chaerintus 173, 1.
Chalcedona, Calcedona 453, 5. 467, 25. 753, 1.
Chalcedonense, Chalcidonense, Chalchedonense, Calcedonense concilium 256, 15. 346, 10. 393, 1. 445, 15. 461, 10. 15. 467, 5. 493, 10; -ses regulae 385, 20.
Charybdis 182, 35.
Chazaris, Chazarus, Chatarus, Gazaris *v.* Lazarus.
Childebertus rex Francorum 681, 35.
Chlodoveus rex Francorum 681, 35.
Chorintus *v.* Corinthus.
Christiani 360, 20. 452, 30. 459, 15. 461, 1. 470, 5. 476, 25. 30. 480, 5. 483, 30. 488, 15. 504, 20. 596, 35 *et passim.*
Christianus, -a, -um: nomen 475, 5; religio 535, 35.
Christianus comes 327, 15.
Christianus sacerdos 177, 20–35. 178 (*cf.* 177, 40. 45).
Christophorus, Cristophorus martyr 156, 15. 40.
Christophorus presbiter 655, 5.
Chrysopolis, Chrisopolis, Chirsopolis *v.* Niceta.
Cicero, M. Tullius 7, 25. 8, 5. 25. 30. 24, 25. 28, 30. 43, 10. 54, 5. 62, 15. 67, 5. 91, 5. 20. 141, 1. 5. 145, 45. 146, 1. 20. 25. 147, 15. 148, 35. 149, 1. 5. 184, 10 (*cf.* 184, 45).
Ciclopes *v.* Cyclopes.
Cinnomania *v.* Cenomannia.
Ciprianus *v.* Cyprianus.
Clarus mons (*'Clermont-Ferrand'?*) 33, 25.
s. Clemens 157, 20. 159, 15. 171, 30. 328, 5. 764, 5; *s. Clementis reliquiae* 763, 25.
Cleopatra 27, 35.
Cocyti stagna 185, 35.
Colonia Agrippina (*'Cöln'*) 219, 15. 242, 30. 246, 10. 252, 5. 10. 255, 5. 256, 25. 285, 10. 288, 10. 731, 15. 733, 5. 10; *v.* Agrippinensis.
Coloniensis clerus et populus 243, 1–10. 243, 20. 35. 244, 20–35. 245. 246, 1–20. 247, 1. 249, 15. 250, 20. 251, 15. 253, 35. 255, 1; ecclesia 243, 35. 244, 1. 20. 246, 35. 40. 248, 1. 249, 5. 251, 15. 252, 30. 312, 5. 335, 30; episcopi 219, 15. 243, 1–10. 35. 244, 35; episcopi suffraganei 246, 1. 10. 15. 247, 1. 253, 35. 254, 45. 255, 1; metropolis 219, 40. 243, 1–10. 20. 25. 35. 244, 1. 245, 30. 35. 249, 10. 15. 250, 20. 251, 15. 253, 30. 254, 40; parroechia 245, 30; sedes 243, 30. 244, 5. 249, 5; *v.* Guntharius. Willibertus.
s. Columbae monachi 22, 10. 15.
Compendium palatium (*'Compiègne'*) 184, 20.
Conon papa (*a. 686–687*) 457, 10.
Constans *imperator* (*a. 337–350*) 484, 30.
Constantia (*'Konstanz'*) 657, 10.
Constantiensis, Constantiensae sedis episcopus 657, 40; *v.* Salomo.
Constantiniana *v.* Salvatoris ecclesia.
Constantinopolis, Κωνσταντινούπολις 141, 20. 172, 40. 45. 175, 1. 434, 5. 436, 15. 440, 1. 15. 451, 35. 452, 25. 461, 10. 467, 10. 469, 1. 15. 475, 15. 478, 25. 481, 1. 487, 15. 488, 10. 491, 5. 20. 30. 494, 1. 5. 504, 35. 505, 30. 40. 512, 30. 513, 30. 514, 25. 515, 10. 15. 517, 5. 10. 30. 518, 20. 533, 5. 542, 30. 544, 30. 552, 10. 553, 5. 554, 25. 555, 20. 556, 10. 15. 20. 557, 1. 565, 10. 15. 566, 10. 597, 1. 601, 35. 602, 15. 30. 603, 10. 605, 20. 751, 5. 752, 35. 753, 20. 757, 5. 10.
Constantinopolitani, Κωνσταντινουπολῖται 456, 30. 461, 25. 473, 20. 515, 20. 567, 10. 762, 10.
Constantinopolitanus, -a, -um: clerus 462, 35. 541, 10; ecclesia 436, 15. 438, 20. 442, 25. 443, 1. 445, 30. 446, 1. 20. 25. 448, 10. 450, 1. 10. 30. 451, 5. 30. 452, 1. 457, 20. 25. 460, 1. 476, 15. 485, 5. 490, 5. 491, 1. 494, 40. 497, 10. 500, 10. 506, 20. 507, 35. 511, 10. 512, 30. 513, 25. 518, 30. 519, 5. 520, 30. 521, 20. 523, 20. 527, 15. 529, 10. 533, 20. 537, 10. 539, 10. 542, 20. 35. 543, 15. 548, 30. 549, 15. 35. 550, 25. 552, 20. 554, 20. 25. 557, 20. 558, 30. 559, 15. 562, 15. 596, 40. 601, 15. 30. 605, 20. 30. 606, 25. 747, 10. 749, 10. 15. 30. 750, 15. 754, 20. 755, 5. 758, 25; episcopus 173, 1. 551, 30; factio 515, 20; patriarcha 175, 1. 596, 40; pontifex 547, 30; praesul 469, 10; 494, 1. principes 608, 15; sedes 173, 15. 503, 15. 512, 30. 516, 5. 521, 15. 25. 544, 30. 555, 5. 559, 10. 20. 602, 5; suburbana 480, 1; synodus (*a. 382*) 460, 30; thronus 520, 20. 539, 35. 545, 20. 558, 20; urbs 173, 5. 10. 385, 20. 441, 1. 5. 471, 1. 5. 10. 493, 20. 540, 35. 542, 5. 554, 1. 561, 5. 562, 15. 565, 20. 603, 15; *v.* Acacius. Anthimus. Euticius. Flavianus. Ignatius. Iohannes (*I.*). Iohannes (*VII.*). Nestorius. Paulus. Pyrrus. Sergius.
Constantinus Magnus imperator (*a. 306–337*) 397, 25. 456, 1. 465, 10. 470, 10. 484, 30. 486, 15. 580, 35. 581, 1. 638, 5.
Constantinus (*IV.*) *imperator* (*a. 668–685*) 458, 10.
Constantinus (*VI.*) *imperator* (*a. 780–797*) 457, 20. 458, 20.
Constantinus *filius Basilii imperatoris Graecorum* 759, 10.
Constantinus Larissae archiepiscopus 482, 5.
Constantinus philosophus 763, 25. 764, 5.
Constantius (*II.*) *imperator* (*a. 337–361*) 173, 25 (*cf.* 173, 45). 484, 30. 756, 25.
Constantius episcopus Mediolanensis 740, 5.
Constantius (*auctor vitae s. Germani Autissiodorensis*) historiographus 124, 10. 35. 40. 125, 5. 10. 30. 35. 40. 126, 1.
Convicinum villa publica secus civitatem Silvanectis 355, 35.
Corbeia nova (*'Korvei'*) *v.* Adalgarius. Placidus. Warinus.
Corbeia vetus (*'Corbie'*) *v.* Odo. Paschasius Ratbertus. Ratramnus. Wala.
Corinthii 583, 15. 600, 10.
Corinthus, Chorintus *v.* Dionysius Ariopagita.
Cor. (*Cormaricensis*), cella quae dicitur 86, 15.
Cormaricensis *v.* Odacer.
Crassus 129, 10.
Credilium (*'Creil'*) 97, 30. 35.
Creta 479, 30.
Cristophorus *v.* Christophorus.
Crotonienses 141, 1.
Cumarus, Cumanus, Wimarus 650, 5. 15.
Cunzo, Guntio *Wormatiensis* episcopus († *a. 872*) 672, 10. 675, 15.
Cyclopes, Ciclopes 156, 20.
Cynicus *v.* Maximus.
Cynocephali, Cenocephali, Cenacephalae 155. 156. 157, 1–25.
Cyprianus, Ciprianus martyr 10, 1. 112, 25. 30. 35. 113, 1. 134, 30. 45.
Cyrillus *patriarcha* Alexandrinus († *a. 444*) 463, 5. 466, 35. 493, 1. 506, 5.
Cyrillus abbas Acymitensis 491, 35. 518, 25.
Cyrus *patriarcha* Alexandrinus 506, 10.
Cyzicus, Cizicus, Cizycus *v.* Antonius archiepiscopus.

D.

Dacia mediterranea 438, 30; riperensis 438, 30.
Damasus (*I.*) papa (*a. 366–384*) 438, 30. 469, 10.
Dani 163, 15. 210, 10. (cf. 210, 45). 291, 40. 292, 30. 293, 30; *v.* Horicus.
Danubius flumen (*'Donau'*) 225, 35.
Dardani 506, 5.
Dardania 398, 15. 438, 30. 468, 5.
Darentasia, Darentensis ecclesia, *v.* Tarentasia.

Darius *rex* 198, 1.
Decentius episcopus Eugubinus 635, 1. 5. 637, 10.
Demosthenes noster 54, 1.
Desiderius *episcopus Viennensis* 246, 15. 255, 10.
Dia *('Die')* 690, 20.
Dido 43, 35. 44, 1.
Dido abbas *s. Petri Senonensis (a. 847 — 869)* 68, 25–40. 69, 1. 5.
Dimophilus 466, 5.
Diocletianus *imperator (a. 284 — 305)* 466, 10. 484, 25.
Dionysius, Dionisius, Dyonisius Ariopagita, episcopus Athenarum, Corinthius 50, 20. 159, 5–35. 160, 1. 5. 10–35. 161, 1–25. 162, 5. 10. 25. 30. 35. 171, 30. 466, 5. 651, 10. 20; s. -sii cenobium *('St. Denis')* 86, 25.
Dioscorus, Dioscurus, Dyoscorus *patriarcha* Alexandrinus *(a. 444 — 451, † 454)* 298, 5. 385, 15. 390, 25. 467, 10. 25. 35. 468, 1. 469, 20. 493, 15. 518, 10. 753, 5. 10. 15. 756, 25.
Diothare, Thiothart matricida 658, 30.
Dodo episcopus Andegavensis *(† 879)* 75, 10.
Dolensis ecclesia, ecclesia s. Samsonis *('Dol'* 640, 10. 648, 20; *v.* Festinianus. Iuthinaelus.
Dolivaldus monachus Ferrariensis 92, 25. 30. 93, 1. 5. 10.
Donatus grammaticus 17, 5. 91, 5. 186, 5. 10.
Donatus episcopus Ostiensis *(a. 866 [?] — 870)* 510, 25. 542, 25. 565, 10. 750, 30. 757, 25.
Donnus episcopus *sedis ignotae* 652, 30.
Donus papa *(a. 676 — 678)* 458, 10.
Dormitantius 499, 25. 526, 1; *v.* Gregorius exepiscopus Syracusorum.
Dositheus Osiidii egumenus 482, 5.
Drogo patruus *Karoli Calvi, Mettensis episcopus (a. 823 — 855)* 223, 1. 5. 10.
Duziacensis *('Douzy' prope 'Sedan')* synodus 738, 20. 743, 30. 744, 1.
Dyonisius *v.* Dionysius.
Dyoscorus *v.* Dioscorus.

E.

E. magister 182, 35. 40. 183—185. 186, 1–30.
E. noster 56, 15.
Ebo, Ebbo, Hebo archiepiscopus Remensis *(a. 816 — 835, 840 — 841)* 163, 5. 10. 404, 25. 407, 20. 409, 20. 419, 10. 421, 30. 422, 1. 15. 429, 10. 15. 25. 698, 1. 5. 10. 699, 10. 705, 1. 5. 15. 760, 25. 761, 30.
Eboracensis *('York')* 61, 25; *v.* Altsigus. Guigmundus.
Ebr . . . 19, 10 *(cf.* 19, 40*)*.
Ebraicus *v.* Hebraicus.
Ebrardus *monachus* 44, 20–35. 45, 1–30 *(cf.* 44, 40. 45*)*.
Ebrei *v.* Hebrei.
Ebroinus episcopus *Pictaviensis* 47, 20. 25. 30.
Ecolesina *('Angoulême')* 33, 30.
Edilulfus *v.* Aedilulfus.
Eduorum urbs *('Autun')* 73, 25.
Efesenus *v.* Ephesenus.
Egibertus, Egiberdus episcopus Osinbruggensis *(a. 860 — 887)* 243, 15. 672, 10. 675, 15.
Egil *v.* Eigil.
Egilbertus *abbas Ferrariensis* 82, 10. 15.
Egilo archiepiscopus Senonensis *(a. 865 — 870)* 414, 30. 423, 1. 644, 10. 645, 25.
Egilpertus, Egilbertus abbas *Laureshamensis* 672, 10. 675, 15.
Eigil, Egil monachus *Ferrariensis post Prumiensis* 21, 5 *(cf.* 21, 35*)*. 58, 5. 25. 66, 30. 67, 5. 15. 68, 30. 35. 69, 1 *(cf.* 68, 45*)*. 77, 30. 91, 30–40. 92, 1–20. 94, 5–25. 35.
Einhardus *abbas Seligenstadensis* 7—17. 27, 25.
Electus Scottigena presbyter 195, 15–30 *(cf.* 195, 40*)*. 196, 25–35. 197, 1. 5.
Elena *v.* Helena.
Eleusynus quidam 141, 1.
Eleutherius consors *Dionysii Ariopagitae* 159, 20.
Elladicae, Ellidicae gymnasiae 159, 1. 35.
Elleger 196, 30.
Ellidicae *v.* Elladicae.
Ellini patres 158, 35. 40.
Elpricus, Eppricus *v.* Helpericus.
Elyopolis *v.* Heliopolis.
Emilia 468, 15. 614, 15.
Eneas *v.* Aeneas.
Engilberga imperatrix 242, 15. 250, 35. 40. 251, 1–25.
Engilgarius abbas *s. Karilephi* 681, 5.
Engelmodus episcopus Suessionensis 358, 35. 359, 20. 363, 10. 378, 15. 388, 15.
Engilramnus *episcopus Mettensis (a. 768 — 791)* 223, 10.
Engiltrudis, Ingiltrudis, Hengeltrudis uxor Bosonis, filia Mathfridi comitis 219, 10. 221, 20. 225, 10–40. 226, 1–10. 267, 15. 20. 268, 15. 285, 15. 286, 1. 15. 295, 30. 313, 20. 314, 25. 333, 15. 340, 20. 341, 20. 344, 15 –25. 347, 1.
Engolismensis *('Angoulême')* *v.* Turpio comes.
Ennodius episcopus Ticinensis *(a. 511 — 521)* 469, 1.
Eperus *v. Epirus.*
Ephesenus, -a, -um: synodus *(a. 431)* 462, 25. 466, 35. 486, 15. 503, 10; latrocinium *(i. e. synodus a. 449)* 285, 5. 298, 5. 469, 15. 473, 15. 506, 5. 756, 25.
Ephesiorum episcopus 159, 5; *v.* Timotheus.
Ephesus 492, 40.
Epiphanius episcopus 686, 20.
Epirus, Eperus 438, 25.
Erardus *v.* Herardus.
Ercanradus episcopus Parisiensis *(† a. 856)* 75, 15. 86, 30. 87, 25. 98, 20–35.
Erchanfridus episcopus Radasbonensis *(a. 848 — 864)* 292, 1. 20.
Eremboldus 242, 30.
Eriarth *monachus* 654, 15.
Eriboldus *v.* Heriboldus.
Erlegaudus presbyter 74, 15. 20.
Ermenfridus episcopus Bellovacensis 75, 15. 20.
Erpoinus, Erpuinus, Herpuinus episcopus *Silvanectensis (ca. 840–872)* 75, 15. 734, 1.
Etherius *episcopus Lugdunensis* 246, 15. 255, 10.
Ethiopae 139, 1.
Ethiops eunuchus 588, 15.
Eudocia *uxor Michaelis III. imperatoris Graecorum* 549, 5.
Eugubinus, Egubinus, Gubinus *('Gubbio')* *v.* Decentius episcopus.
Eulampius *episcopus Apamensis* 462, 15.
Eunomius 173, 1
Euphimius, Euphemius episcopus 464, 35. 465, 5. 10.
Europae fines, ubi sita Constantinopolis Greciae metropolis habetur 172, 40. 45.
Eusebius Pamphili episcopus Cesariensis 140, 20. 159, 10. 686, 15.
Eustochia, Eustochius 202, 20. 45.
Euthymius spatharius 749, 35.
Eutices *v.* Eutitius.
Euticius episcopus Constantinopolitanus 173, 5. 10.
Eutitius, Eutices grammaticus 206, 25–35.
Eutyches presbyter hereticus 557, 15. 740, 15.
Eutychiana heresis 753, 10.

F.

Farae monasterium *('Faremoutiers en Brie')* 23, 20. 91, 30.
Faustus magister 480, 30.
Faustus Regensis Gallus, Manicheus 96, 5. 97, 5. 113, 35. 114, 1. 596, 15.
Felix *notarius Aedilulfi regis Angliae* 23, 1. 20. 40.
Felix *(I.)* papa *(a. 269 — 274)* 685, 15.
Felix *(III.)* papa *(a. 483 — 492)* 439, 1. 491, 30. 492, 10. 494, 25. 502, 25. 503, 15. 20. 514, 25. 518, 20. 562, 10. 576, 5.
Felix Siciliensis 740, 10.
Ferrariensis, Ferariensis, -e: coenobium, monasterium, quod vocatur Bethlehemiticum *sive* Bethleem, Bethlehem *('Ferrières')* 21, 15. 23, 5. 25. 29, 30. 35. 31, 5–15. 32, 25. 35, 15. 40, 30. 48, 10. 50, 10. 52, 30. 35. 53, 1. 30. 55, 20. 57, 5. 58, 1. 30.

62, 5. 68, 1. 79, 20. 80, 15. 81, 1. 5; 25. 30. 82, 10. 89, 15. 30. 90, 15. 92, 25. 93, 1. 20. 94, 5. 30. 95, 1. 100, 1. 5. 20. 101, 1. 25. 102, 30. 105, 1. 20. 106, 1; coenobii congregatio 61, 25. 99, 10; monachi 55, 30. 35. 56, 1–15. 65, 5. 10. 68, 1–10. 90, 25. 92, 25. 102, 1; praepositus 56, 15–20. 35; societas 32, 5–30; *v.* Lupus. Odo. Petrus. Sigulfus.

Festinianus episcopus Dolensis *(a. 859 – 869)* 640, 10. 647, 10. 648. 765, 25.

Ficoclensis, Fidiculensis *('Ficocle')* ecclesia 270, 25. 272, 10; *v.* Iohannes episcopus.

Flavianus patriarcha Constantinopolitanus *(† a. 449)* 356, 30. 398, 25. 452, 25. 467, 5. 469, 20. 491, 10. 493, 20. 514, 1. 539, 25. 551, 30. 740, 15.

Floriking *('Flörchingen' prope 'Diedenhofen')* 233, 5.

Florus 192, 25. 193, 15.

Folchricus, Folcricus *Trecensis episcopus (ab a. 861)* 94, 15. 104, 35. 40. 105. 106, 1. 5.

Fontanicum bellum *('Fontenoy')* 725, 1.

Fortunatus *(Venantius?)* 140, 35.

Fossatense cenobium *('S.-Maur-les-Fossés')* 86, 30.

Fotinus 173, 1.

Fotius *v.* Photius.

Franci, Francorum: 76, 20. 25. 215, 20. 25. 216, 10; dominatio 76, 20; regnum 215, 20. 25. 216, 10. 229, 35; rex 465, 15. 678, 30. 680, 10. 30. 681, 25. 35; terra 76, 25.

Francia 216, 1. 270, 20.

Francigenae 196, 20.

Franco episcopus *Leodiensis vel* Tungrensis *(a. 852/56 – 901/04)* 195, 15–30. 196, 20–35 *(cf.* 195, 40. 196, 40*)*. 197, 1. 5. 10. 15. 297, 25.

Franconifurt 132, 10.

Franzisce 167, 5.

Fraternus *episcopus Autissiodorensis* 125, 1.

Freculfus episcopus Lexoviensis *(† p. a. 850)* 75, 20.

Fredilo, Fridilo *discipulus Lupi* 99, 25 *(cf.* 99, 40. 45*)*. 115, 10.

Frosm. 20, 15.

Frotarius, Frontarius archiepiscopus Burdegalensis *(sed. ab a. 860)* 662, 30.

Frotbaldus episcopus Carnutensis *(† a. 857)* 87, 20.

Frotbaldus *quidam* 217, 40.

Fulco *chorepiscopus Remensis* 29, 15 *(cf.* 29, 40*)*.

Fulcoldus *monachus Prumiensis* 21, 10.

Fulcoldus decanus 185, 5. 15. 20.

Fuldensis *('Fulda')* *v.* Hatto. Meginhardus. Rhabanus.

G.

G. *homo Corbeiensis* 95, 30.

G. monachus Ferrariensis 92, 1–15. 93, 30. 94, 1–15.

Galla Placidia 551, 10.

Galli 381, 15, 20. 632, 1.

Gallia, Galliae 8, 15. 25, 15. 62, 10. 89, 10. 30. 90, 15. 93, 1. 124, 30. 125, 15. 159, 15. 171, 30. 213, 40. 225, 10. 15. 245, 10. 254, 10. 275, 25. 277, 1. 287, 15. 288, 20. 313, 10. 315, 10. 321, 5. 323, 35. 327, 15. 331, 40. 336, 1. 341, 20. 343, 5. 361, 15. 30. 392, 10. 403, 1. 404 25. 405, 20. 407, 15. 408, 10. 409, 20. 410, 5. 431, 25. 561, 5. 593, 15. 619, 20. 679, 1. 680, 5. 681, 1. 697, 25. 722, 35. 728, 10.

Gallicanae provintiae 301, 20. 742, 20. 744, 40; regiones 320, 1. 322, 25. 465, 20. 698, 5. 720, 25.

Gallicum bellum *(Caesaris)* 46, 30.

Gallus *v.* Faustus Regensis.

Garganus mons 130, 10.

Garizin mons 593, 20.

Gatianus, Gratianus *episcopus Turonensis* 742, 30. 745, 5.

Gavellensis, Gravellensis *('Gavello')* *v.* Oleobertus.

Gebehardus, Kebehartus *Spirensis* episcopus *(sed. a. 847–877)* 672, 10. 675, 15.

Gelasius *(I.)* papa *(a. 492 – 496)* 97, 5. 113, 40. 114, 1. 30. 344, 25. 365, 30. 390, 15. 395, 20. 35. 398, 15. 399, 5. 10. 422, 10. 435, 30. 440, 10. 461, 25. 468, 5. 480, 15. 30. 506, 5. 535, 25. 755, 30.

Gellius, Agellius, A. Gellius 8, 30. 17, 25. 186, 1.

Genava *('Genf')* 668, 5. 690, 20.

b. Genovephae cenobium 86, 30.

Gerardus *comes Arvernensis* 33, 30 *(cf.* 33, 40*)*.

Gerardus, Gherardus comes *Viennensis* 72, 25. 30. 35 *(cf.* 72, 45*)*. 73, 40. 45. 74, 1–10. 102, 25–35. 103, 1–15. 176, 20. 313, 25.

Gerbaldus episcopus *Cavillonensis (a. 864 – 885?)* 179, 10 *(cf.* 179, 40. 45*)*.

Gerbertus filius Frotbaldi 217, 40.

Gerelandus presbyter 661, 25.

Gerhardus *v.* Gerardus.

Germani 632, 1.

Germania 28, 30. 49, 1. 61, 10. 62, 10. 225, 10. 253, 25–40. 254. 255, 1. 275, 25. 277, 1. 287, 5. 15. 288, 20. 313, 10. 315, 10. 321, 5. 323, 35. 431, 25. 593, 15; -ae episcopi 245, 5. 10. 248, 5. 15. 250. 20. 251, 15. 252, 15. 35. 254, 1. 5. 10.

Germanica lingua 49, 5. 67, 15. 81, 25. 108, 10; -cae regiones 320, 1. 322, 25. 698, 5.

s. Germanus *episcopus Autissiodorensis* 124, 10. 15. 30. 125, 1. 5. 10. 30. 40. 126, 10; -i coenobium 86, 25. 99, 10. 35. 104, 25; *v.* Constantius.

Gerohaldus presbyter 69, 25.

Gerungus *monachus Prumiensis* 21, 10.

Gherardus *v.* Gerardus.

Gislardus invasor *Namnetensis ecclesiae* 621, 15. 20.

Gislebertus *v.* Willibertus.

Godelgarius presbyter 72, 15. 20.

Godelsadus episcopus Cabillonensis *(sed. ab a. 843)* 74, 5.

Godescalcus *monachus Orbacensis* 36, 20–40. 37. 38. 39, 1–10. 180, 15–35 *(cf.* 180, 40. 45*)*. 181. 182, 1–25.

Gorgonea Parthene 182, 40.

Gradensis *v.* Vitalis.

Graecalis industria 175, 5.

Graeci, Greci 27, 25. 28, 1. 39, 5. 42, 30. 44, 5. 128, 25. 140, 30. 159, 35. 162, 40. 168, 30. 172, 30. 178, 1. 199, 25. 203, 5. 20. 30. 35. 204, 1–30. 205, 1. 20. 25. 30. 206, 1. 448, 30. 460, 1. 469, 1. 480, 1. 496, 1. 569, 35. 570, 15. 572, 15. 587, 5. 25. 588, 5. 590, 40. 593, 30. 597, 15. 599, 30. 601, 15. 602, 1. 603, 1. 5. 10. 605, 1. 700, 5.

Graecia, Grecia 172, 20. 25. 30. 40. 173, 25. 473, 1.

Graecus quidam 575, 15. 576, 15.

Graecus, a, um: 17, 30. 43, 1. 15. 143, 5. 162, 1. 167, 35. 178, 1. 194, 20. 202, 20. 30. 204, 25. 488, 10. 492, 20. 536, 25. 538, 1. 598, 25; appellatio 116, 1; codex 159, 30; cognatio 202, 20; dictio 459, 20, 487, 20. 493, 1. 533, 10; doctores 486, 20; eloquium 651, 15. 20; factio 555, 1; facundia 140, 30; integritas constructionis 159, 30; lingua 174, 35. 186, 5. 459, 10. 25. 538, 5; mos 457, 25; nomina 17, 30; psalterium 202, 35. 40. 203, 1. 5. 30. 205, 15. 20. 30. 40; principes 700, 5; sermo 39, 5. 375, 1. 460, 1. 516, 15. 517, 25. 556, 35; terra 603, 5; verba 16, 35. 178, 1; vox 453, 5.

Graii 202, 1; rimates 202, 5; -orum psalteria 202, 1.

Graium latices 159, 1.

Grandivallis *('Granfelden')* 117, 25.

Gratianopolis *('Grenoble')* 668, 5. 690, 20.

Gratianopolitana, Gratianopolytana ecclesia 176, 1; *v.* Hebbo.

Gratianus *v.* Gatianus.

Greci *v.* Graeci.

Grecia *v.* Graecia.

Grecus *v.* Graecus.

Gregorius *(I.)* papa *(a. 590 – 604)* 35, 40. 36, 5. 112, 15. 114, 25. 130, 30. 134, 30. 141, 20. 159, 10. 15. 173, 10. 221, 15. 246, 15. 248, 10. 15. 255, 10. 322, 1. 324, 20. 325, 10. 330, 1. 357, 20. 25. 394, 20. 455, 30. 463, 35. 464, 5.

465, 30. 504, 20. 505, 10. 506, 1. 528, 35. 535, 25. 536, 25. 541, 20. 572, 20. 40. 574, 1. 590, 15. 591, 25. 598, 10. 643, 25. 708, 5. 710, 1. 714, 15. 715, 1. 740, 5.

Gregorius *(II.)* papa *(a. 715–731)* 365, 30. 457, 15. 642, 10. 673, 1. 676, 1.

Gregorius *(III.)* papa *(a. 731–741)* 473, 20.

Gregorius *(IV.)* papa *(a. 827–844)* 291, 35.

Gregorius exepiscopus Syracusorum 452, 5. 462, 15. 478, 30. 482, 1. 483, 15. 484, 1. 497, 10–25. 35. 498, 1. 15. 20. 35. 499, 1. 5. 20. 25. 500, 1. 5. 25. 501, 20. 504. 30. 511, 30. 519, 5. 521, 1. 523, 20–35. 524, 10. 30. 35. 525, 5. 10. 20. 30. 526, 1. 527, 1. 10. 30. 528, 20. 35. 533, 25. 537, 35. 545, 20. 557, 20. 558, 40. 751, 5. 15.

Gregorius theologus 162, 1.

Grimaldus, Grimaltus, Grimoldus abbas *Sangallensis* 672, 10. 20. 675, 15. 25.

Grimlandus cancellarius *Lotharii II. regis* 238, 25 *(cf.* 238, 45*)*.

Grimoldus *v.* Grimaldus.

Guago 81, 25; -nis filius, nepos *Lupi Ferrariensis* 81, 25.

Guandalgarius, Galdagarius presbyter 613, 1.

Gudfridus *v.* Liutfridus.

Guenilo, Guanilo, Wenilo, Wanilo, Gallino archiepiscopus *Senonensis (a. 838/840–865)* 34. 35. 36, 1–15. 39, 15–40. 69, 10–35. 70, 1. 72, 25. 30. 35. 73. 74, 1–40. 75, 15. 86, 25–40. 87, 1–20. 89, 10–25. 30. 35. 90, 5. 92, 20. 25. 30. 93, 5. 98, 20–35. 103, 5. 104, 1–30. 35. 106, 10–30. 35. 367, 25. 611, 10. 638, 25. 646, 5.

Guichardus 20, 25 *(cf.* 20, 40. 45*)*.

Guido *v.* Liudo.

Guigmundus archiepiscopus Eboracensis *(a. ca. 837 vel 838–854)* 61, 25–35. 62, 1. 10.

Gunboldus 34, 1. 5 *(cf.* 34, 35. 40*)*.

Guntharius, Guntherus, Guntarius archiepiscopus Coloniensis, archicapellanus *(a. 850–863)* 163, 25. 30 *(cf.* 163, 40*)*. 164. 165, 1, 20. 30. 218, 25–45. 219, 5. 10. 220, 25. 30. 35. 221, 5. 20. 242, 1–25. 243, 5. 30. 244, 25. 35. 245, 1–25. 35. 246, 20. 25–40. 247, 40. 248, 1–30. 252, 15. 20. 25. 253, 40. 254. 255, 15. 284, 20. 35. 285, 1. 5. 10. 25. 287, 25. 288, 20. 291, 15. 20. 25. 35. 295, 20. 296, 10. 297, 5. 298, 5. 15. 299, 25. 300, 25. 313, 15. 20. 334, 15. 335, 30. 336, 35. 337, 35. 339, 1. 10. 25. 340, 15. 20. 341, 15. 342, 10. 15. 25. 343, 5. 20. 30. 344, 5. 10. 345, 25. 346, 15. 347, 15. 25. 348, 5, 349, 1. 350, 20. 30. 378, 20. 25. 731, 20.

Guntio *v.* Cunzo.

Guntlandus monachus *monasterii s. Richarii* 138, 15–40. 139–141. 142, 1–25.

Gyembret coniunx Salomonis regis *Brittanorum* 622, 30. 640, 5.

Gygantes 156, 20. 35.

H.

H. *monachus* 179, 5.

H. *quidam* 186, 30. 35. 187.

Hactardus *v.* Actardus.

Hadrianus, Helius imperator *(a. 117–138)* 597, 5. 10.

Hadrianus, Adrianus *(I.)* papa *(a. 772–795)* 436, 15. 438, 20. 448, 25. 30. 457, 25. 458, 20. 535, 25. 649, 5. 712, 25.

Hadrianus, Adrianus *(II.)* papa *(a. 867–872)* 176, 15. 239. 240. 243, 15–35. 244, 1–35. 245. 246, 1–20. 25–40. 247. 248, 1–40. 249, 1–25. 45. 250, 15. 20. 251, 5. 15. 20. 30–45. 252. 253, 1–20. 25–40. 254. 255, 1–15. 20–40. 458, 20. 695–765.

Hagano, Aganus, Agarius, Agamus *episcopus Bergomensis (a. 837–ca. 867)* 361, 25.

Halberstadensis *v.* Hildigrimus.

Hartwigus episcopus Pazzowensis civitatis *(a. 840–866)* 292, 10.

Hatto episcopus Virdunensis *(a. 847–870)* 232, 25–35. 233, 1–25. 328, 30.

Hatto abbas *Fuldensis (a. 842–856)* 48, 15. 81, 20.

Hatto *monachus* 78, 5–20. 30. 81, 1 *(cf.* 78, 35*)*.

Hebbo episcopus Gratianopolitanus *(a. 855–869?)* 103, 1. 5. 175. 40. 176, 15. 20.

Hebion 173, 1.

Hebo *v.* Ebbo.

Hebraicus, Ebraicus, -a, -um: 202, 20; fons 203, 35; lingua 168, 1. 459, 10. Hebraei, Ebrei 203, 40. 204, 1. 581, 15.

Heiricus, Helbricus *v.* Helpericus.

Helena, Elena 141, 1.

Helia *(= Aelia)* 597, 5. 10.

Helias, Elia episcopus Carnutensis *(† a. 853)* 75, 15.

Heliopolis, Elyopolis 160, 1. 35.

Helisei campi 139, 10.

Helius Hadrianus *v.* Hadrianus.

Helletrudis, Belledrudis, Berregarii comitis relicta, *soror Lotharii II. regis* 318, 25. 35. 319, 5.

Helpericus, Helbricus, Hericus, Heiricus, Elpricus, Eppricus *monachus Autissiodorensis* 117, 20–30. 40. 118. 119. 120, 1–30. 121–123. 124, 1. 5. 10–35. 125. 126, 1–15 *(cf.* 117, 45*)*.

Hengeltrudis *v.* Engeltrudis.

Heraclia, Ponti *v.* Paulus episcopus.

Herardus, Heraldus, Airardus, Erardus archiepiscopus Turonensis *(a. c. 855 vel 856–871)* 101, 1–10. 35. 104, 1. 407, 15. 628, 30. 649, 10. 655, 25. 30. 706, 1. 708, 10. 709, 25. 713, 10.

Hercules 198, 1.

Herene *imperatrix Graecorum* 457, 20. 458, 20. 473, 20.

Herennius 8, 30.

Heriboldus, Eriboldus episcopus Autissiodorensis *(a. 825–857)* 26, 5–20. 35. 29, 15 *(cf.* 29, 40*)*. 46, 5–40. 63, 1. 75, 15. 84, 35–45. 85, 1–10. 87, 20. 98, 20–35.

Hericus *v.* Helpericus.

Herimannus episcopus Nivernensis *(sed. ab a. 841?)* 75, 15. 87, 20. 114, 20. 25. 611, 10. 612, 5.

Herlefridus presbyter 733, 20. 734, 1.

Hermentruda *v.* Hirmintrudis.

Hersfeldense monasterium *v.* Bunus abbas.

Hesperia 755, 15; -ae regiones 604, 20. Hesperii apices 158, 35. 159, 1.

Higmarus *v.* Hincmarus.

Hieronymus, Hieronimus, Ieronimus 10, 1. 46, 20. 62, 20. 76, 30 *(cf.* 76, 45*)*. 90, 35. 91, 1. 10. 108, 1. 112, 15. 35. 113, 20. 25. 40. 114, 1. 35. 129, 10. 134, 30. 137, 5. 10 *(cf.* 137, 40*)*. 140, 15. 20. 25. 30. 35. 141, 20. 30. 177, 25. 30. 184, 15. 186, 5. 192, 20. 25. 193, 10. 15. 198, 1. 202. 203. 204, 5. 20. 25. 205, 1–35. 324, 25. 592, 20. 632, 10.

Hierosolyma, Hierosolima, Ierosolima, Hierusalem, Jerusalem 28, 10. 396, 15. 478, 25. 591, 10. 593, 20. 597, 5.

Hierosolymitanus, -a: patriarcha 596, 40. 597, 1. 608, 10; sedes 465, 1; *v.* Polychronius.

Hierosolymorum, Hierosolimorum ecclesia 442, 10.

Hilaria *mater s. Afrae* 666, 25.

Hilarius, Hylarius *scriptor ecclesiasticus* 134, 30. 45. 140, 15.

Hilarus, Hilarius *papa (a. 461–468)* 365, 30. 439, 1.

Hildegarius episcopus Meldensis *(a. 856–873?)* 87, 20. 101, 25. 30 *(cf.* 101, 40*)*; Hildegarii filius *propinquus Lupi* 101, 25.

Hildesheimensis *v.* Altfridus.

Hildigrimus, Hiltigrimus *(II.)* episcopus *Halberstadensis (a. 853–888)* 194, 25–35. 195, 1–10 *(cf.* 194, 40*)*. 672, 5. 10. 675, 15.

Hildinushemensis *v.* Altfridus.

Hilduinus abbas *Turonensis, archicapellanus*, ecclesiasticorum magister 85, 30–40. 86, 1–20. 94, 25–35. 95, 1–10 *(cf.* 85, 40. 45*)*.

Hilduinus clericus, pervasor Cameracensis ecclesiae 279, 25. 30. 280, 1. 5. 10. 25. 282, 1. 5. 10.

Hilmeradus episcopus Ambianensis *(a. 849–871)* 71, 30. 72, 1. 5. 75, 15. 654, 30.

Hilper. pictor 61, 10.

Hiltigrimus *v.* Hildigrimus.

Hincmarus, Higmarus, Hyncmarus, Igmarus archiepiscopus Remen-

sis *(a. 845—882)* 49, 25–40. 50, 1–30. 51, 20–35. 52, 1–15. 54, 25–40. 55, 1. 5. 70, 15–25. 35. 71, 15. 30. 72, 1. 5. 75, 15. 109, 15–30. 110. 242, 1–20. 25. 267, 10. 279, 30. 280, 30. 281, 1. 25. 282, 1. 5. 286, 30. 312, 5. 314, 20. 353, 15. 355, 10. 359, 5. 362, 20. 365, 5. 367, 15. 370, 15. 372, 20. 25. 373, 20. 25. 374, 5. 20. 375, 30. 377, 5. 10. 20. 379, 25. 380, 1–15. 382, 30. 385, 5. 15. 386, 5. 389, 10. 401, 20. 402, 15. 403, 15. 404, 5. 25. 407, 20. 25. 408, 10. 20. 409, 1 20. 30. 410, 5. 15. 413, 15 414, 5 415, 10. 25. 416, 15. 25. 30. 417, 1. 10. 25. 30. 418, 1. 15. 25. 419, 15. 30. 420, 35. 423, 1. 35. 431, 20. 432, 5. 20. 30. 601, 10. 608, 35. 609, 15. 626, 25. 636, 30. 649, 20. 25. 654, 10 705, 5. 710, 25. 716, 15. 720, 20. 728, 1 733, 25. 734, 15. 735, 5. 745, 25.

Hincmarus, Hyncmarus episcopus Laudunensis *(a. 858—871)* 715, 15. 716, 1. 20. 25. 723, 10. 735, 1. 739, 30. 740, 1. 25. 742, 1. 745, 25.

Hippopodes, Yppopod$_{e}$s 156, 30.

Hirmintrudis, Irmindrudis, Irmintrudis, Hirmintruda, Hermentruda, Hyrmintrudis, Armintrudis *uxor Karoli Calvi*, regina *(a. 842—869)* 51, 1. 80, 1–20. 84, 35. 40. 85, 1–10. 274, 10. 35. 277, 1. 294, 35. 360, 35. 372, 1. 376, 5.

Hirtius notarius *C. Iulii Caesaris* 46, 35.

Histria, Istria 617, 20.

Hlotharius, Lotharius *(I.)* imperator *(a. 817—855)* 33, 5. 55, 10. 56, 10. 58, 30. 60, 10. 92, 15. 93, 15–40. 94, 15. 131, 40. 132, 1. 5. 10. 15. 20. 215, 20. 25. 30. 216. 217, 5. 223, 1. 229, 10. 277, 5. 291, 1. 318, 30. 319, 10. 333, 10. 370, 10. 721, 20. 722, 10. 724, 25. 727, 1. 728, 15. 30. 729, 20. 730, 30.

Hlotharius, Lotharius *(II.) rex (a. 855—869)* 131, 30. 35. 40. 132, 1–25. 175, 35. 40. 176, 1. 10–20. 30. 35. 209, 5–35. 210, 1–25. 35. 211, 30. 35. 40. 212, 10–35. 213. 214, 1–15. 30. 35. 40. 215, 1. 5. 15–35. 216. 217, 1. 5. 30. 35. 40. 218. 219, 1–20. 220, 30. 35. 221, 5. 223, 15. 224, 20. 225, 20. 227, 10. 20. 228, 25. 229, 5. 10. 15. 20. 25. 230, 5. 15–40. 231. 232, 1–20. 30. 35. 233, 1. 5. 10 15. 20. 25 234, 15. 25. 40. 235, 10. 15. 20. 25. 236, 30–35. 237. 238, 1–30. 239. 240. 247, 35. 40. 248, 1. 252, 20–35. 268, 10. 270, 20. 30. 271, 15. 272, 5. 275, 30. 276, 5. 10. 25. 277, 5. 10. 20. 25. 30. 279, 25. 280, 5. 10. 281, 25. 282, 1. 284, 15. 20. 285, 10. 287, 25. 35. 288, 1. 10. 30. 289, 25. 291, 5. 10. 15. 30. 295, 25. 298, 15. 25. 299, 30. 35. 300, 25. 301, 1. 306, 1. 5. 25. 307, 10. 20. 310, 30. 35. 311, 1. 10. 15. 20. 25. 313, 20. 315, 20. 35. 316, 25. 318, 25. 30. 35. 320, 5. 10. 15. 20. 25. 30. 321, 25. 322, 10. 325, 30. 326, 5. 20. 327, 20. 328, 20. 329, 20. 330, 1. 5. 20. 30. 331, 20. 25. 332, 1. 5. 20. 333, 1. 334, 10. 35. 335, 1. 5. 25. 35. 336, 10. 25. 30. 35. 337, 1. 15. 338, 1. 342, 5. 30. 343, 5. 10. 15. 25. 345, 5. 346, 5. 347, 1. 20, 348, 25. 35. 349, 15. 20. 35. 350, 1. 5. 10. 351, 10 15. 361, 10. 15. 20. 362, 5. 618, 35. 695, 15. 697, 20. 701, 10. 703, 30. 711, 5. 718, 5. 719, 25. 720, 30. 721, 25. 736, 25. 737, 10.

Hludowicus, Hlodowicus, Hloduicus, Hludoguicus, Hludogvicus, Hludoicus, Hludovicus, Hluduwicus, Ludovicus, Ludowicus.

Hludowicus *(I.)* imperator *(† a. 840)* 18, 15. 20 21, 20. 25. 35, 20. 47, 10. 25. 50, 1. 52, 35. 53, 1. 5. 56, 30. 58, 10. 67, 30. 68, 1. 73, 15. 20. 25. 79, 25. 150, 15. 163, 10. 172, 20. 223, 1. 10. 291, 35. 728, 15.

Hludowicus *(II.)* imperator *(† a. 875)* 175, 35. 40. 176, 1. 10 15. 210, 10. 214, 10 *(cf.* 214, 40*)*. 216, 15. 232, 10. 240, 15. 242, 15. 249, 30–40. 250, 1–30. 251, 1. 5. 35. 253, 10 15. 256, 30. 270, 15. 285, 1. 296, 10. 303, 1. 5. 305, 1. 5. 10. 308, 25. 322, 30. 338, 15. 341, 25. 346, 1. 351, 30. 367, 1. 384, 20. 638, 25. 30. 701, 5. 15. 703. 10. 704, 1. 5. 710, 15. 717, 20. 719, 25. 30. 720, 30. 721, 20. 722, 10. 30. 724, 25. 727, 1. 728, 15. 25. 729, 20. 730, 25. 732, 15. 745, 15.

Hludowicus rex Germaniae, *Germanicus († a. 876)* 55, 10. 56, 10. 60, 10. 163, 5. 212, 10–35. 213. 214, 1–15. 224, 20. 225, 20. 25. 232, 30. 243, 35. 244, 1. 247, 1. 248, 5. 10. 15. 30–45. 249, 1–25. 30–45. 250. 1–40. 251, 1–25. 30–45. 252. 253, 1–20. 256, 30. 271, 20. 25. 272, 15. 287, 5. 290, 5. 40. 291, 5. 10. 25. 293, 1. 5. 10. 15. 30. 305, 1. 309, 15. 25. 318, 30. 319, 5. 15. 333, 1. 334, 30. 338, 5. 339, 1. 340, 10. 343, 10. 349, 20. 350, 10. 610, 5. 652, 30. 35. 702, 5. 25. 703, 10. 724, 30. 730, 20. 732, 15

Hludowicus *(III.) rex ('Iunior') (a. 876—882)* 724, 30.

Hludowicus summus cancellarius, epistolare in palatio gerens officium, *postea* abbas *s. Dionysii* 30, 20–35. 31, 5–15. 20–35. 32, 1–30. 35 *(cf.* 30, 35. 40*)*. 34, 1. 40 41, 1–15. 47, 10. 25. 51, 1–15. 30. 74, 30. 35. 40. 75, 1. 5. 82, 5–20. 35. 97, 20–35. 98, 1–15.

Hodo *v.* Odo.

Honorius *imperator (395—425)* 458, 1. 474, 5.

Horatius 64, 25. 121, 20. 133, 20. 163, 25. 187, 15 *(cf.* 64, 45*)*.

Horatianus, -a, -um: facetiae 187, 15; os 7, 15.

Horicus rex Danorum 292, 30. 293, 30.

Hormisda *papa (a. 514—523)* 439, 1. 469, 1. 518, 15.

Hortensis *v.* Arsenius.

Hosbaldus *v.* Osbaldus.

Hrabanus *v.* Rhabanus.

Hradualdus *v.* Radoaldus.

Hrotbertus *v.* Rotbertus.

Hrothadus *v.* Rothadus.

Hucbertus episcopus Meldensis *(sed. ab a. 823)* 75, 15.

Hucbertus, Hubertus frater Theutbergae, *abbas s. Mauricii* 215, 30. 35. 40. 216, 40. 271, 15. 277, 5. 282, 20. 329, 15.

Hugo, Ugo abbas *monasteriorum s. Quintini, s. Bertini, Laubiensis* 78, 25–35. 79 *(cf.* 78, 40*)*.

Hugo *quidam* 652, 10.

Husuardus *v.* Usuardus.

Hylarius *v.* Hilarius.

Hyncmarus *v.* Hincmarus.

Hyrmintrudis *v.* Hirmintrudis.

I.

Iacobus frater Domini, apostolus 160, 5. 453, 25. 536, 10. 632, 10.

Iadertinus *v.* Sabinianus.

Ieremias episcopus *sedis ignotae* 660, 25.

Ieronimus *v.* Hieronymus.

Ierotheus, Iherotheus, Ierothecus episcopus, discipulus apostolorum 160, 1. 5.

Ierusalem *v.* Hierosolyma.

Ignatius patriarcha *Constantinopolitanus (a. 847—858, a. 867—877)* 434, 5. 436, 25. 441, 5. 15. 20. 25. 30. 442, 1. 5. 15. 20. 443, 10. 15. 20. 25. 30. 444, 1. 10. 15. 20. 445, 5. 10. 20 25. 450, 1. 20. 25. 451, 10. 20. 30. 460, 5. 10. 15. 461, 20. 462, 1. 25. 463, 10. 20. 25. 469, 15. 20. 471, 25. 472, 15. 30. 476, 15. 20. 25. 35. 477, 10. 20. 25. 478, 25. 30. 480, 20. 481, 15. 30. 482, 1. 483, 5. 15. 25. 30. 486, 25. 490, 15. 30. 491, 5. 492, 25. 30. 494, 1. 5. 10. 30. 35. 495, 15. 20. 496, 20. 497, 1. 30. 500, 1. 10. 20. 25. 30. 35. 501, 1. 5. 10. 20. 35. 504, 15. 35. 505, 5. 506, 15. 30. 507, 35. 508, 40. 509, 30. 510, 5. 10. 511, 25. 513, 1. 10. 15. 35. 514, 10. 30. 515, 10. 20. 516, 1. 5. 10. 20. 35. 517. 519, 1. 5. 20. 520, 10. 20. 521, 10. 20. 35. 522, 20. 523, 5. 524, 5. 527, 5. 15. 25–40. 528, 1. 5. 10. 20. 529, 15. 530, 20. 531, 15. 533, 20. 25. 534, 20. 40. 535, 10. 539, 5. 40. 543, 15. 35. 544, 15. 548, 30. 549, 15. 550, 1. 25. 551, 30. 552, 20. 35. 554, 5. 10. 15. 30. 555, 1. 5. 10. 15. 556, 10. 15. 25. 35. 557, 1–20. 35. 558, 10. 20. 559, 5. 15. 30. 560, 10. 562, 15. 35. 563, 15. 565, 20. 566, 10. 15. 567, 1. 5. 10. 15. 20. 568, 1. 601, 20. 602, 1. 5. 10. 15. 607, 15. 608, 10. 747, 15. 748, 5. 30. 750, 10. 25. 755, 10. 20. 757, 5. 20. 758, 1. 10. 760, 10. 20.

Iherotheus *v.* Ierotheus.

Illyricum, Illiricum, Yliricum 438, 25.

Imma coniunx Einhardi 9, 5. 20. 40. 11, 10. 15. 12, 1. 30. 15, 30.

Immo episcopus Noviomagensis *(sed. ab a. 840)* 48, 20–35. 49, 1–20. 75, 15 *(cf.* 48, 40*)*.

India 156, 35.

Ingeltrudis, Ingiltrudis *v.* Engiltrudis.

Ingilfridus 242, 30.

Innocentius *(I.)* papa *(a. 401?–417)* 292, 30 300, 15. 357, 20. 360, 15. 365, 30. 385, 25. 394, 30. 395, 1. 10. 396, 30. 397, 1. 400, 1. 438, 30. 475, 25. 634, 40. 637, 10. 643, 15.

Iohannes apostolus, evangelista 178, 10. 190, 35. 337, 1. 502, 20. 535, 5. 571, 30. 596, 10. 598, 5. 632, 10. 643, 20.

Iohannes baptista 321, 10. 537, 15. 571, 30. 574, 25. 645, 1, 5.

Iohannes *(II.)* papa *(a. 532–535)* 458, 5.

Iohannes *(VIII.) papa (a. 872–882)* 256.

Iohannes *(I.)* episcopus Constantinopolitanus *(a. 398–404) (Chrysostomus)* 113, 30. 35. 134, 30. 141, 20. 398, 20. 461, 35. 570, 20

Iohannes *(VII.)* patriarcha *Constantinopolitanus (a. 834–843) (Grammaticus)* 522, 35.

Iohannes episcopus Antiochenus 463, 5. 466, 30.

Iohannes archiepiscopus Kyzici 161, 35.

Iohannes archiepiscopus Ravennas *(a. 850–878)* 614, 10. 615, 1. 5. 616, 5. 619, 15. 655, 30. 656, 5. 30. 35. 667, 35.

Iohannes metropolita Sylaei 753, 20. 758, 1.

Iohannes episcopus Ficoclensis, Fidiculensis *(sed. ab a. 858)* 216, 1. 5. 220, 30. 231, 25. 30. 35. 40. 270, 25 272, 10. 273, 20. 274, 25. 275, 5. 276, 5. 15. 25. 278, 1. 283, 10. 306, 25. 307, 10. 308, 25. 311, 30. 343, 5. 346, 20. 361, 15.

Iohannes episcopus *sedis ignotae* 726, 10. 727, 20. 728, 40. 730, 5. 731, 25. 732, 30.

s. Iohannis missa *(24. mens. Iun.)* 311, 10.

Iohannes *monachus* 26, 10.

s. Iohannis Reomensis monasterium *('Moutier-St.-Jean' in dioecesi Lingonensi)* 128, 15 *(cf.* 128, 35*)*.

Iohannes Scottus 158, 15–35. 159. 160–162. 184, 20. 651, 15. 20. 25. 30.

Ionas episcopus *Aurelianensis (a. 818–843)* 29. 30, 1–15. 33, 10. 15. 20–35. 34, 1. 5.

Iosephus, *Flavius* 21, 5. 28, 10.

Iovis stella 198, 5. 20. 25. 35. 199, 1. 200, 20. 30. 45. 201, 1. 5.

Irmingarda *imperatrix, Lotharii I. coniunx († a. 851)* 131, 40. 132, 1. 5. 15. 20. 25.

Irmintrudis *v.* Hirmintrudis.

Isaac episcopus *Lingonensis (a. 856–880)* 184, 35.

Isara flumen *('Oise')* 97, 30.

Isidorus *scriptor ecclesiasticus* 106, 1. 112, 15. 134, 30. 156, 20. 25. 30. 35. 40. 45. 157, 1. 184, 1. 204, 10. 15. 25. 205, 5.

Isis 27, 35.

Itali, -orum 200, 30; episcopi 388, 1; moneta 65, 20; regnum 225, 35.

Italia 16, 5. 89, 10. 30. 125, 10. 238, 20. 287, 15. 315, 10. 30. 326, 10. 349, 35. 351, 10. 386, 15. 391, 1.

Iudaei, Iudei 122, 10. 15. 20. 175, 5. 304, 15. 387, 5. 456, 35. 459, 10. 463, 25. 490, 15. 502, 20. 512, 35. 535, 15. 554, 5. 574, 5. 20. 593, 20. 603, 30. 667, 15.

Iudaeus quidam 599, 5. 10.

Iudaeus *quidam* 132, 5. 10.

Iudaicus populus 335, 15

Iudas 478, 15. 479, 1. 522, 5. 559, 40. 571, 20. 575, 30. 592, 5. 598, 10. 599, 35.

Iudith regina mater *Karoli Calvi* 18, 15. 52, 35. 53, 1. 5. 56, 30. 58, 10.

Iudith *filia Karoli Calvi, uxor* Balduini *Flandriae comitis* 57, 15 *(cf.* 57, 40*)*. 273, 15. 274, 20. 360, 35. 369, 20.

Iudith *quaedam* 166, 30 *(cf.* 166, 45*)*.

Iudoci cella *(hodie 'St. Iosse sur mer' sive 'Wicquinghem' ad fluviolum 'Canche' prope 'Étaples [Pas de Calais]')* 21, 15–35. 49, 25–35. 50, 1. 10 15. 51, 1. 5. 53, 25. 55, 10. 56, 10. 25–35. 57, 1–15. 58, 10. 61, 5. 30. 62, 25. 68, 1. 5. 10. 15. 75, 1. 79, 20. 25. 82, 5. 100, 20–30.

Iugurthinus liber *v.* Sallustius.

Iulius papa *(a. 337–352)* 385, 25. 393, 10. 481, 15. 25.

Iulius *v.* Caesar.

Iunemenus *v.* Iuthinaelus.

Iuppiter *v.* Iovis stella.

Iustinianus *(I.)* imperator *(a. 527–565)* 458, 5. 461, 30.

Iuthinaelus, Iuthinaleus, Iunemenus *episcopus Dolensis* 649, 5.

Iuvavensis, Iovauensis, Iovaviensis *('Salzburg')* *v.* Adalvinus.

Iuvenalis satyricus 125, 25.

Iuvencus 19, 25. 167, 1.

Ivo *monachus Corbeiensis* 59, 5. 10.

Ivo *quidam* 95, 5.

K.

Karilephus, Karilefus, Carilefus: monasterium sancti Karilephi *('Saint Calais')* 624, 10. 25. 626, 1. 30. 627, 20. 628, 15. 680, 15. 681, 1. 682, 20. 40 683, 5. 25.

Karlomannus, Karolomannus, Carlomannus, Karolomagnus, Carolomagnus, filius Karoli *Calvi*, abbas *s. Medardi Suessionensis (a. 860–870)* 179, 20. 45. 180, 1. 5. 736, 1. 5. 25. 35. 737, 10. 25. 30. 738, 5.

Karolidonum, Karolidunum 743, 5. 745, 10.

Karolomagnus *v.* Karlomannus.

Karolus, Karulus, Carolus Magnus imperator *(† a. 814)* 7, 25. 21, 15. 73, 25. 150, 15 223, 10. 15. 352, 5.

Karolus *Calvus* rex *(† a. 877)* 22, 10. 15. 29, 15. 30. 30, 1. 5. 10. 31, 10. 33, 30 *(cf.* 29, 40. 35*)*. 34, 1. 5. 39, 15. 20. 25. 40, 10. 20. 25. 30. 41, 1. 5. 10. 15–35. 42, 1–15. 47, 1–20. 48, 10. 49, 25. 50, 1. 5. 10. 15. 20. 51, 1. 5. 10. 15. 52, 1. 5. 10. 20–40. 53, 1–25. 55, 10. 56, 5. 25–35. 57, 1–15. 58, 10. 15. 25. 59, 5. 10. 35. 60, 5. 10. 15. 63, 1. 5. 10. 15. 25–35. 64. 65, 1. 5. 67, 30. 35. 68, 1–20. 71, 10. 15. 72, 1. 15. 30. 73, 1–10. 15. 20. 25. 30. 35. 74, 1. 5. 30. 75, 5. 76, 15. 77, 5. 20. 30. 79, 20. 25. 82, 10. 15. 20–40. 83, 1–15. 85, 10–30. 35. 87, 1. 5. 91, 20. 35. 97, 25. 98, 10. 30. 99, 20. 25. 101, 15. 20. 102, 15. 104, 20. 25. 111, 5. 10. 15. 35. 112. 15. 114, 10. 15. 135, 10–40. 136, 1–10. 150. 151, 1. 5. 152. 153, 1–20. 158, 15–35. 159–162. 161, 35. 162. 170, 5. 176, 25–35. 177, 1. 5. 179, 15. 20. 30. 35. 180, 1. 5. 186, 15. 192, 10–35. 193, 1–30. 35. 194, 1–20. 195, 25 *(cf.* 195, 40*)*. 213, 1. 10. 222, 25–40. 223, 1–30. 224, 20. 225, 20. 228, 25. 229, 5. 20. 230, 5. 232, 30. 268, 5. 270, 30. 271, 10. 15. 272, 15 20. 273, 1. 275, 1. 10. 276, 30. 277, 1. 278, 10. 15. 20. 286, 30. 302, 1. 303, 30. 304, 30. 305, 1. 15. 20. 309, 15. 25. 312, 5 10. 314, 25. 318, 25. 329, 5. 334, 30. 335, 1. 343, 10. 354, 30. 360, 35. 361, 1. 363, 5. 364, 15. 369, 5. 372, 20. 374, 1. 5. 20. 30. 376, 5. 35. 377, 10. 20. 378, 10. 379, 30. 380, 5. 384, 30. 402, 15. 411, 10. 412, 30. 421, 25. 601, 10. 608, 35. 609, 15. 622, 15. 624, 10. 626, 30. 627, 1. 628, 20. 645, 25. 651, 10. 30. 652, 30. 678, 30. 680, 10. 20. 686, 25. 704, 20. 708, 20. 711, 15. 30. 715, 15. 717, 1. 10. 718, 5. 719, 10. 25. 724, 10. 726, 30. 35. 728, 15. 729, 15. 20. 730, 30. 35. 731, 1. 732, 25. 733, 20. 735, 25. 736, 25. 737, 10. 30. 35. 738, 5. 20. 741, 5. 743, 15.

Karolus filius Karoli *Calvi, rex Aquitaniae († a. 866)* 275, 10. 15. 278, 10.

Karolus *rex Provinciae († a. 863)* 272, 15. 343, 10.

Karolus archiepiscopus Magontiacensis *(a. 856–863)* 670, 5. 30. 672, 5. 674, 45. 675, 10. 15. 678, 30.

Karthaginenses, Cartaginenses regulae 498, 5. 524, 20. 526, 10.

Kebehartus *v.* Gebehardus.

Κωνσταντινούπολις, Κωνσταντινουπολῖται *v.* Constantinopolis, Constantinopolitani.

Kozelus 763, 15.

Kyzicensis *v.* Iohannes archiepiscopus.

L.

L. episcopus 179, 5–25.

L. episcopus 184, 30.

Lambertus clericus 652, 30. 653, 1 5. 15. 20.

Lanbertus *v.* Lantbertus.

Landramnus archiepiscopus Turonensis *(a. 846—851)* 75, 10.

Lanfredus episcopus *Sabionensis (sed. a. 845, 868)* 632, 1. 25.

Lantbertus, Lanbertus *comes Namnetensis postea Andegavensis* 76, 15. 20. 77, 15 *(cf.* 76, 45*)*.

Lantramnus 62, 25.

Larissa *v.* Constantinus archiepiscopus.

Latiare, Latiale eloquium 158, 30. 40.

Latini 136, 30. 168, 30. 174, 45. 204, 1. 20. 605, 15.

Latinitas 167, 40. 168, 15. 25.

Latinus, -a, -um: doctores 486, 20; eloquium 651, 15. 20; kanones 538, 1; lingua 168, 20. 172, 25. 174, 35. 459, 5. 15 20. 538, 5. 603, 20. 604, 10; patres 128, 25; paupertas 140, 30; presbiteri 174, 45; psalterium 202, 35. 205, 15 20; sermo 108, 10. 159, 5. 162, 1. 196, 1. 204, 5. 516, 15. 517, 25. 556, 35.

Lau. diaconus 69, 25 *(cf.* 69, 40*)*.

Laudunensis *('Laon')*: clerus et plebs 745, 25. 746, 5; ecclesia 716, 1. 5. 25. 717, 1. 740, 30; s. Mariae mons 186, 15. 20. 25 *(cf.* 186, 40*)*; *v.* Burgardus. Hincmarus. Pardulus.

Laurentius episcopus Mediolanensis 468, 30.

s. Laurentii titulus *v.* Leo diaconus.

Lazarus, Latarus presbyter et monachus, qui dicitur Chazaris 482, 5.

Lemovicum *('Limoges')* 33, 30.

Leo *filius Basilii (I.) imperatoris Graecorum* 759, 10.

Leo *(I.)* papa *(a. 440—461)* 220, 40. 223, 20. 248, 20. 298, 5. 300, 1. 5. 10. 356, 30. 365, 30. 392, 20. 395, 5. 20. 35. 396, 25. 397, 15. 422, 15. 435, 25. 30. 439, 1. 440, 10. 452, 25. 458, 5. 467, 30. 35. 468, 1. 473, 15. 491, 10. 493, 10. 15. 20. 514, 1. 535, 30. 539, 25. 617, 1. 635, 30. 35. 642, 25. 658, 15. 668, 5. 690, 15. 698, 15. 739, 15. 740, 10. 746, 1. 753, 5. 10. 756, 1.

Leo *(III.)* papa *(a. 795—816)* 765, 5. 10. 15.

Leo *(IV.)* papa *(a. 847—855)* 76, 5. 10. 77, 5. 10. 90, 15. 20. 366, 5. 406, 5. 408, 30. 410, 25. 416, 20. 417, 10. 420, 5. 424, 20. 425, 5. 428, 10. 25. 436, 30. 444, 5. 457, 30. 500, 5. 501, 15. 527, 5. 528, 20. 620, 20. 25. 621, 20. 707, 20.

Leo episcopus *sedis ignotae* 718, 35. 720, 5. 721, 5.

Leo diaconus *postea* presbiter tituli s. Laurentii 465, 5. 510, 30. 542, 25. 565, 10.

Leo scriniarius s. Romanae ecclesiae 477, 1. 15. 617, 30.

Leo a secretis legatus imperialis 443, 15. 35. 446, 35. 483, 5. 487, 1. 492, 20. 505, 40. 510, 20. 514, 30. 516, 10. 35. 517, 5. 10. 25. 544, 30. 545, 1. 5. 555, 5. 10. 15. 25. 556, 5. 20. 35. 602, 1. 5. 10. 15.

Leo stella 28, 20.

Leodiensis *v.* Franco episcopus.

Leotaldus 20, 20. 24, 1–10 *(cf.* 24, 35*)*.

Leutpertus *v.* Liutbertus.

Lexoviensis *v.* Freculfus episcopus.

Lexovii, orum *('Lisieux')* 75, 20.

Liberius papa *(a. 352—366)* 173, 20.

Libia 553, 35.

Lidorius episcopus Turonensis *(a. 337/338—ca. 371)* 742, 30. 745, 5.

Liger fluvius *('Loire')* 765, 20.

Liguria 468, 15. 617, 20.

Lingonensis *v.* Isaac episcopus. Teotbaldus.

Linoreri *v.* Meteriola.

Liudo, Liutdo, Guido diaconus 374, 1. 376, 35.

Liutbertus, Liudbertus, Leutbertus archiepiscopus *Moguntinus (a. 863—889)* 165, 10–35. 166—168. 169. 1–10. 242, 30. 243, 15. 40. 292, 25. 610, 10. 689, 15.

Liudfridus, Liutfridus, Luitfridus, Gutfridus, Lutfridus, Leutfridus comes, avunculus *Lotharii II.* regis 209, 35. 40. 213, 35. 45. 215, 30.

Livoladrus *v.* Rivoladrus.

Livius 44, 5. 69, 10. 30. 108, 1.

Lotharius *v.* Hlotharius.

Lucanus 166, 35.

Lucas evangelista 178, 15. 454, 5. 586, 35. 588, 15.

Lucilius, Lucillus 129, 10. 40.

Ludoguicus, Ludogvicus, Ludoicus, Ludouuicus, Ludovicus, Ludoycus *v.* Hludowicus.

Lugdunensis, -ium: ara 125, 30; civitas 125, 15; ecclesia 73, 30; urbs 103, 1; *v.* Amulus. Etherius. Patiens. Remigius.

Lugdunum *('Lyon')* 75, 15. 125, 5. 20.

Lupertus episcopus Mirmiherivurdensis *(a. 849—871)* 243, 15. 40.

Lupus *monachus postea abbas Ferrariensis* 7—21, 10. 22—30. 33, 10. 15. 34—67. 68, 1–20. 69, 10–35. 70. 71, 25. 30. 72, 1–25. 74, 15–35. 75, 1. 5. 77, 25–35. 78. 79, 1–30. 80, 15–30. 81—83. 84, 1–30. 85, 10–30. 35. 86, 1–20. 89, 20. 30. 35. 90. 91, 30. 35. 92, 1–20. 93. 94—97. 98, 1–15. 99, 1. 5. 10–30. 100—105. 106, 1–30. 107—113. 114, 1–30. 40; -i libellus de praedestinatione ad Karolum regem 111, 35; nepos 61, 15 *(cf.* 61, 45*)*; neptis 101, 25. 30; vita beati Maximini 108, 35. 40. 109, 1. 5.

M.

Macarius Scottus *a Ratramno vocatus* Baccharius 153, 35. 154, 1–25 *(cf.* 153, 45*)*.

Macedones 360, 15.

Macedonia, Machedonia 438, 25.

Macrobius 20, 1.

Macrobii 156, 30.

Madalfridus 242, 30.

Magontiacensis, Mogontiacensis, Magontina urbs *('Mainz')* 166, 20; *v.* Karolus archiepiscopus. Liutbertus. Rhabanus.

Malmundariensis, -e, Malmundario *('Malmédy')*: coenobium s. Petri 177, 15. 35.

Mani *auctor Manichaeorum* 557, 15.

Manicheus 173, 1; *v.* Faustus.

Manno *magister* 184, 20 *(cf.* 184, 45. 50*)*.

Mantuanus vates *v.* Virgilius.

Marcellinus *papa (a. 296—304)* 466, 15.

Marcianus *imperator* 458, 5. 493, 15.

Marcion 173, 1.

Marcus evangelista 178, 15. 475, 25. 569, 10. 596, 35.

Marcwardus abbas *Prumiensis (a. 829—853)* 16, 5. 10. 18, 5. 20, 30. 40. 21, 1. 5. 10. 32, 35. 40. 30, 1. 5. 10. 58. 60, 10. 15. 20. 25. 30. 61, 1–20. 66, 15–30. 35. 67, 10–25. 35. 68, 25–40. 69, 1. 5. 77, 25–40. 81. 83, 20–40. 84, 1–30. 91, 30–40. 92, 1–20. 94, 5–25. 35. 103, 1.

Maria Aegyptiaca 194, 1. 15. 20.

s. Mariae monasterium in monte Laudunensi *v.* Laudunensis.

Marinus apostolicae sedis diaconus, *postea papa (a. 882—884)* 510, 30. 542, 30. 565, 10. 740, 10. 750, 30. 757, 25.

Maro *v.* Virgilius.

Mars 159, 30; stella 198, 5. 15. 199, 1. 200, 25. 30. 45. 201, 1. 5.

Martialis 27, 20. 28, 1.

Martinus, Martynus papa *(a. 649—653 [655])* 506, 10.

s. Martinus *Turonensis* 24, 25. 33, 30. 39, 20. 76, 1; -i dioecesis 76, 1; festivitas 39, 20; monasterium 39, 20.

Matfridus, Matfredus, Mathfridus, comes 225, 25. 286, 1.

Matriniacum: saltus apud *('Marnay, Dép. de l'Yonne')* 70, 10.

Mattheus, Matheus evangelista 335, 15. 586, 10.

Mauri 422, 15.

Mauriana *('Maurienne')* 690, 20.

Mauricium: ad sanctum *('St. Maurice')* 176, 20.

Mauritania Caesariensis 756, 5.

Maurus *quidam* 94, 15.

Maxentius 580, 35. 581, 5.

Maximianus 466, 15.

b. Maximinus 108, 35. 40. 109, 1. 5.

Maximus Antiochenus 300, 15. 20. 397, 1.

Maximus Cynicus *patriarcha Constantinopolitanus (a. 381)* 469, 10. 751, 20. 756, 1. 761, 30.

Maximus episcopus Salonitanus 248, 10.

Maximus monachus atque abbas

(scriptor ecclesiasticus † a. 662) 161, 35. 162. 486, 25.

Maximus quidam 422, 15.

s. Medardi *(Suessionensis)* et Sebastiani congregatio 179, 30. 35. 180, 1. 5; monasterium 742, 30. 745, 5; *v.* Karlomannus.

Mediolanum *('Mailand')* 341, 35. 449, 15.

Mediolanus, Mediolanensis: ecclesia 465, 30. 468, 30; *v.* Constantius. Laurentius. Tado archiepiscopus.

Meginhardus *monachus Fuldensis* 163, 25. 30. 164. 165, 1 *(cf.* 163, 35. 40*)*.

Melciades, Meltiades papa *(a: 310—314)* 114, 25.

Meldensis *v.* Hucbertus. Hildegarius.

Meldi, -orum *('Meaux')* 75, 15. 87, 20.

Melleduni oppidum *('Melun')* 105, 1.

Memmius episcopus Catalaunensis 170, 5—35. 40. 171, 1—20.

Memnon *archiepiscopus Ephesinus* 463, 5.

Mennas patriarcha *Constantinopolitanus (a. 536—552)* 502, 30. 503, 30.

Mercurius stella 198, 5. 10. 15. 199, 5. 200, 5. 10. 40. 201, 1. 5. 20.

Meteriola villa patrimonio Linoreri 414, 10.

Methodius patriarcha *Constantinopolitanus (a. 843—847)* 473, 1. 20. 752, 10. 764, 1.

Methodius Cangrensium metropolitanus 513, 15.

Mettae, Metae, Metis, Mettis, Mettica, Metensium urbs *('Metz')* 214, 30. 216, 5. 10. 220, 30. 268, 30. 270, 35. 271, 15. 276, 1. 10. 25. 278, 25. 285, 1. 308, 25. 343, 20. 344, 10. 25.

Mettenses, Metenses, -ium: episcopus 219, 30. 222, 30. 224, 1. 226, 20. 233, 30; concilium 268, 30. 270, 35. 271, 15. 290, 40. 291, 5; conventus 346, 20. 347, 1; *v.* Adventius episcopus. s. Arnulphi ecclesia. Drogo archiepiscopus. Engilramnus episcopus. s. Stephanus.

Metrophanes archiepiscopus Smyrnae 482, 5.

Michael *(Bogoris)* rex Bulgarorum 293, 1. 5. 568, 20. 583, 30. 601, 20. 603, 1. 10. 15.

Michahel, Michael *(III.)* imperator Graecorum *(a. 842—867)* 433, 15. 25. 30. 443, 1. 35. 446, 35. 454, 25. 487, 15. 488, 1. 5. 25. 545, 5. 547, 25. 549, 10. 554, 15. 555, 15. 20. 30. 35. 556, 5. 562, 30. 564, 35. 565, 5. 566, 10. 15. 601, 15. 602, 1. 15. 760, 5. 763, 25.

Michahel protospatharius 454, 25. 487, 30. 507, 25. 510, 10. 20. 529, 5. 562, 30. 564, 35. 565, 5. 603, 20.

s. Michahelis archangeli basilica in monte Gargano 130, 10.

Milisiae fabulae 137, 5. 10 *(cf.* 137, 40*)*.

Minidonensis, Mindonensis *('Minden')* *v.* Theodericus episcopus.

Mirmiherivurdensis, Miriniherivurdensis *('Münster')* *v.* Lupertus episcopus.

Misenus episcopus 491, 30. 494, 25. 514, 25. 518, 20. 25. 562, 10.

Misia 438, 30.

Mitridates *rex* 28, 10. 15.

Modoinus episcopus Augustidunensis *(a. 815—c. 840)* 33, 25.

Morinensis, Moriensis ecclesia *('Thérouanne')* 613, 25. 30; *v.* Unifredus.

Murittum *('Moret' ad fluvium 'Loing' in diocesi Senonensi)* 98, 20.

N.

N. 59, 35 *(cf.* 59, 40*)*.

N. presbiter Scotticus 196, 10—20.

Namnetica diocesis 710, 5; ecclesia 709, 10. 739, 15. 20. 742, 5. 15. 744, 25. 30; urbs *('Nantes')* 704, 20. 707, 15.

Namucum *('Namur')* 196, 35.

Narbonensis *v.* Sigebodus.

Neapolis ecclesia 194, 20; *v.* Paulus diaconus.

Nectarius *episcopus Constantinopolitanus (a. 381—397)* 444, 20. 25. 30. 448, 10. 15. 449, 30.

Neocesariense concilium 641, 30. 676, 5.

Nepesina ecclesia *('Nepi')* 757, 25.

Neptunus 158, 25.

Nero *imperator (a. 54—68)* 484, 25.

Nestorius patriarcha Constantinopolitanus *(a. 428—431)* 173, 1. 462, 25. 30. 35. 469, 15. 493, 5. 506, 5. 518, 10.

Neustria 225, 10. 315, 10. 403, 1. 405, 20. 408, 10. 410, 5. 431, 25.

Nevernenses, Nivernenses, Neverni, -orum 75, 15. 87, 20; *v.* Herimannus.

Nevernum oppidum *('Nevers')* 114, 20.

Nicea 397, 25. 452, 25. 471, 30. 472, 35. 473, 1. 20.

Niceni: canones 296, 1. 342, 25. 499, 20. 501, 35. 525, 30. 597, 10. 634, 30; patres 739, 15.

Nicenum, Nichenum concilium 344, 20. 365, 25. 396, 20. 398, 5. 399, 1. 5. 10 421, 30. 445, 10. 15. 471, 30. 472, 1. 476, 1. 10. 498, 35. 525, 10. 526, 15. 562, 25. 563, 5. 597, 1. 5. 602, 35. 745, 30.

Niceta, Nyceta Chrysopoleos egumenus 482, 5.

Nicholaus *v.* Nicolaus.

Nichomachus 16, 35.

Nicolaus, Nicholaus *(I.)* papa *(a. 858—867)* 114, 20—30. 40. 209, 5—35. 210, 1—25. 35. 40. 211. 212, 1. 10—35. 40. 213. 214, 1—15. 216, 1. 5. 217, 10—20. 30. 35. 218. 219, 1—20. 30. 35. 220. 221. 222. 223, 1—30 224. 225. 226, 5. 10. 20—35. 227 228, 1—20 230, 15—40. 231 232, 1—20. 30. 233, 30—40. 234. 235 236, 1—20. 25—35. 237. 238, 1—30 239. 242, 10 15. 243, 5. 20. 244, 25. 35. 245, 1—20. 247, 35. 40. 248, 1. 249, 5. 252, 20—35 253, 35. 40. 254, 1—20. 25. 267—690. 629, 10. 695, 25. 697, 15. 699, 5. 700, 1. 704, 25. 707, 20. 711, 5. 714, 10. 720, 20. 747, 15. 749, 5. 750, 15. 754, 15. 755, 25. 761, 5.

Nicolaus Studii egumenus 482, 5.

Nilus flumen 27, 35.

Ninive civitas 129, 20.

Nithadus monachus 58, 1 *(cf.* 58, 40*)*. 68, 25.

Nomenoius, Menonoe prior gentis Britannicae *(a. 833—851)* 39, 25. 75, 20—35. 76. 77, 1—20. 620, 20. 25. 621, 20.

Nonensis ecclesia *('Nona' in Dalmatia)* 659, 25.

Normannus *v.* Nortmannus.

Normanni, Nortmanni, Nordemanni 39, 25. 94, 30. 95, 30. 96, 35. 97, 5. 30. 99, 30. 100, 1. 102, 30. 105, 1. 15. 20. 212, 15. 40. 213, 20. 214, 15. 217, 15. 218, 25. 220, 5. 231, 40. 234, 10. 15. 249, 10. 274, 1. 309, 30. 318, 35. 356, 10. 372, 5. 613, 1. 25.

Nortmannica *gens* 710, 5.

Nortmannus, Normannus *comes* 715, 20. 716, 1. 25.

Novatiani 594, 1.

Noviomensis, Noviomagus *('Noyon')* *v.* Immo episcopus.

O.

Occidens 172, 40. 325, 5. 452, 25. 475, 10. 620, 15.

Occidentalis, -e: 172, 35; ecclesia 755, 10; pars 605, 5; plaga 765, 20; provincia 546, 15; regio 473, 20. 491, 25. 508, 30. 517, 20. 530, 10 545, 10. 553, 1. 556, 30.

Oceanus 309, 30.

Odacer abbas *monasterii Cormaricensis* 78, 10. 80, 15—25. 86, 15. 20 *(cf.* 86, 45*)*.

Odacras sacerdos 196, 35.

Oddo *v.* Odo.

Odilboldus episcopus Treiectensis *(† a. 899)* 243, 15.

Odilmannus Severus *monachus Corbeiensis* 136, 20—40. 137. 138, 1—10.

Odo, Oddo, Hodo abbas *Ferrariensis* 29, 30. 35. *(cf.* 29, 40*)*. 30, 1 5. 10 31. 32. 33. 34, 1. 5. 45, 35. 46, 1.

Odo abbas Corbeiensis. *postea* episcopus *Bellovacensis (a. 861—881)* 95, 15—35. 96, 1—10. 15—40. 97, 1—15. 107, 1—10. 35. 153, 30. 154. 176, 25. 278, 15. 282, 20. 356, 35. 357, 1. 359, 15. 361, 15 363, 1. 364, 1. 20. 372, 1. 373, 30. 383, 15. 386, 1. 30. 390, 25. 680, 25.

Odo, Oddo *comes vel dux* 194, 35 *(cf.* 194, 40. 45*)*.

Odulfus comes 50, 15. 20 *(cf.* 50, 40. 45*)*. 51, 1. *(cf.* 51, 35*)*. 52, 1. 58, 15. 20. 79, 25.

Oleobertus episcopus *Gavellensis* 667, 10.
Olimpus, Olippus mons 478, 30.
Omensis *v.* Reomensis.
Oratianus *v.* Horatianus.
Oriens 172, 35. 40. 325, 5. 398, 20. 25. 452, 25. 475, 15. 620, 15.
Orientalis, -e: 385, 25. 30. 502, 30; episcopi 398, 20. 462, 30. 468, 10. 493, 10; metropolitae atque episcopi 442, 10; populi 172, 35.
Origenes 506, 5.
Orsmarus metropolitanus *Turonensis (ca. a. 837—846)* 24, 15–35.
Ortensis, Hortensis *('Orte')* *v.* Arsenius.
Osbaldus, Hosbaldus corepiscopus Quadrantanus 660, 25. 30. 661, 30.
Osiidium *v.* Dositheus.
Osinbrungensis *v.* Osnabruggensis.
Osius episcopus 532, 10. 537, 30. 564, 15.
Osnabruggensis, Osinbruggensis, Osinbrungensis *v.* Egibertus episcopus.
Ostia 474, 10.
Ostiensis ecclesia *v.* Donatus.
Osuuardus *v.* Usuardus.
Otfridus monachus et presbyter *Weissenburgensis* 166, 25–35. 167. 168. 169, 1–10.
Otveus presbyter 197, 10–30.
Ovidius 167, 1.

P.

Paeanium sagittae 206, 5.
Pamphili *v.* Eusebius.
Pardulus episcopus *Laudunensis (a. 847—857)* 22, 1–20. 30. 71, 1–20. 30 *(cf.* 71, 35*)*. 75, 15. 80, 1–10. 30. 110, 35.
Parisiacensis urbs 171, 30.
Parisii, Parisius *('Paris')* 25, 30. 75. 15. 159, 15. 651, 10. 30; clerus 86, 25–40. 87, 1–35. 88, 1. *v.* Aeneas episcopus. Ercanradus.
Pascalis *(I.)* papa *(a. 817—824)* 163, 10.
Pascasius, Paschasius Radbertus, Ratbertus 59, 1–15. 20–35. 60, 1. 5. 133—149. 152, 5 *(cf.* 152, 45*)*. 204, 5. 10.
Patiens episcopus *Lugdunensis* 125, 5.
Paula 202, 20.
Paulus apostolus 92, 25. 93, 5. 153, 1. 159, 10. 171, 30. 216, 25. 304, 1. 441, 30. 453, 1. 456, 10. 461, 1. 464, 35. 473, 5. 10. 475, 10. 481, 10. 504, 1. 5. 527, 1. 532, 20. 534, 30. 35. 536, 25. 30. 538, 10. 15. 20. 25. 30. 548, 15. 550, 10. 30. 563, 20. 564, 20. 570, 25. 574, 10. 35. 575, 20. 25. 576, 10. 579, 10. 35. 581, 30. 583, 15. 25. 584, 10. 15. 587, 5. 588, 10. 40. 590, 15. 591, 1. 593, 20. 594, 35. 40. 595, 5. 15. 40. 597, 30. 35. 598, 25. 599, 20. 600, 5. 613, 20. 645, 25. 654, 1. 657, 25. 30. 719, 1. 720, 10. 721, 10. 746, 15. 757, 30. 758, 5; *v. etiam* Petrus et Paulus.
Paulus *(II.)* patriarcha *Constantinopolitanus (a. 641—654)* 469, 15. 506, 10.
Paulus Caesareae *Cappadociae* archiepiscopus 752, 5.
Paulus episcopus *Ponti Heracliae* 482, 5.
Paulus episcopus *Rothomagensis (sed. ab a. 849)* 75, 20.
Paulus episcopus *sedis ignotae* 718, 35. 720, 5. 721, 5.
Paulus diaconus *Neapolitanus* 194, 1–20.
Pazzowensis *('Passau')* *v.* Hartwigus.
Pegasea sessio 182, 35.
Pelagius *(I.) papa (a. 555—560)* 465, 15.
Pentapolis 615, 1.
Perrheni, Pirrheni *v.* Athanasius episcopus.
Petrus apostolus 76, 5. 10. 77, 10. 79, 5. 90, 20. 92, 25. 93, 5. 157, 20. 159, 15. 160, 5. 173, 20. 203, 40. 220, 15. 231, 30. 238, 10. 245, 20. 246, 1. 248, 20. 254, 20. 45. 280, 10. 285, 20. 30. 292, 30. 296, 35. 307, 1. 10. 324, 40. 327, 30. 335, 25. 336, 1. 5. 345, 10. 346, 5. 351, 5. 357, 15. 359, 25. 366, 5. 15. 368, 25. 371, 10. 378, 1. 387, 25. 389, 15. 397, 5. 398, 35. 399, 15. 20. 413, 1. 415, 5. 422, 10. 423, 10. 437, 1. 456, 15. 468, 20. 469, 15. 473, 1. 5. 474, 35. 475, 5. 10. 25. 476, 5. 477, 35. 478, 1. 5. 484, 10. 489, 20. 490, 40. 492, 1. 10. 499, 40. 501, 1. 10. 503, 1. 5. 30. 509, 15. 20. 513, 20. 25. 518, 30. 520, 5. 521, 35. 523, 20. 527, 1. 528, 1. 10. 531, 5. 10. 534, 15. 542, 1. 30. 543, 35. 544, 20. 25. 545, 10. 35. 549, 20. 551, 35. 552, 5. 554, 20. 557, 15. 558, 5. 559, 30. 561, 20. 569, 10. 576, 20. 583, 10. 584, 1. 10. 586, 10. 589, 40. 596, 35. 40. 599, 30. 601, 10. 25. 603, 5. 605, 25. 35. 606, 20. 607, 1. 614, 15. 629, 20. 630, 10. 632, 10. 633, 35. 634, 1. 5. 641, 10. 643, 20. 647, 25. 650, 15. 661, 15. 664, 1. 678, 20. 695, 10. 20. 696, 5. 30. 704, 25. 715, 5. 719, 1. 720, 10. 721, 10. 722, 10. 25. 30. 742, 15. 744, 5. 35. 746, 15. 752, 30. 753, 20. 757, 5. 757, 30; apostolorum princeps 222, 5. 247, 25. 251, 30. 256, 30. 305, 5. 321, 30. 324, 35. 329, 20. 353, 25. 364, 10. 368, 30. 375, 25. 379, 15. 382, 5. 385, 1. 433, 15. 20. 438, 30. 447, 10. 15. 25. 448, 1. 451, 5. 453, 1. 15. 20. 474, 20. 477, 30. 517, 20. 526, 35. 541, 40. 551, 10. 556, 30. 563, 1. 578, 5. 589, 15. 607, 25. 611, 20. 618, 15. 637, 20. 640, 20. 641, 20. 658, 30; claviger caeli 502, 20. 511, 40.
s. Petri adita 346, 10; cathedra 220, 15. 456, 20; ecclesia 74, 15 *et passim*; memoria 345, 10. 358, 25. 359, 40. 363, 10. 370, 15. 372, 30. 379, 15. 501, 1. 509, 1. 528, 1. 530, 25. 715, 5; res 338, 5; sedes 218, 1. 221, 30. 227, 1. 231, 30. 236, 30. 255, 35. 286, 10. 15. 300, 10. 315, 25. 356, 5. 359, 40. 378, 10. 379, 20. 392, 25. 393, 5. 10. 398, 20. 406, 1. 408, 25. 410, 20. 458, 35. 489, 15. 497, 10. 551, 40. 552, 1. 553, 35. 563, 10. 15. 593, 5. 601, 20. 603, 5. 604, 20. 605, 1. 607, 25. 608, 15. 611, 20. 622, 10. 630, 20. 636, 25; *ὁ Πέτρου θρόνος* 567, 25; coenobium *v.* Stabulaus.
Petrus et (ac) Paulus apostolorum principes 273, 25. 291, 20. 25. 30. 298, 25. 300, 30. 316, 5. 318, 10. 354, 5. 360, 5. 369, 30. 370, 5. 25. 382, 10. 15. 383, 5. 397, 25. 432, 15. 475, 30. 478, 20. 488, 5. 520, 15. 539, 30. 558, 15. 562, 10. 571, 30. 596, 35. 617, 25. 623, 20. 662, 25.
Petrus patriarcha *Alexandrinus* 491, 30. 518, 20.
Petrus patriarcha *Constantinopolitanus (a. 655—666)* 469, 15.
Petrus episcopus *Miletanus, deinde Sardensis metropolita* 462, 15. 758, 10.
Petrus episcopus ecclesiae Ravennatis 468, 30.
Petrus episcopus Spoletanus *(a. 844—861)* 416, 35. 424, 35.
Petrus *episcopus sedis ignotae* 462, 15.
Petrus episcopus *sedis ignotae* 616, 15. 617, 5.
Petrus episcopus *sedis ignotae* 726, 10. 727, 20. 728, 40. 730, 5. 731, 25. 732, 30.
Petrus presbyter cardinis nostri 726, 15. 727, 25. 729, 1. 730, 5. 731, 25. 732, 30.
Petrus notarius regionarius et scriniarius sanctae Romanae ecclesiae 384, 20. 477, 1. 15.
Phenonis cyclus 182, 35.
Philo Iudeus 186, 1.
Phoebea plectra 182, 35.
Photius, Fotius patriarcha *Constantinopolitanus (a. 858—867. 877—886)* 434, 30. 440, 1. 30. 441, 5. 15. 25. 35. 442, 1–20. 443, 10–35. 444, 5. 10. 15. 20. 445, 5. 25. 447, 10. 40. 452, 1. 5. 476, 20. 478, 25. 480, 20. 481, 15. 30. 482, 10. 483, 25. 490, 25. 491, 10. 20. 494, 30. 497, 5. 10. 25. 30. 499, 25. 30. 35. 501, 35. 503, 1. 20. 504, 15. 35. 505, 5. 506, 10. 30. 35. 507, 1. 15. 509, 30. 510, 1. 10. 15. 20. 511, 25. 513, 5. 10. 15. 30. 35. 514, 5. 515, 15. 516, 5. 25. 35. 517, 1. 5. 10. 15. 30. 35. 518, 5. 30. 519, 5. 521, 5. 15. 25. 523, 10. 20. 35. 524, 1. 526, 1. 5. 528, 35. 533, 15. 545, 1. 5. 15. 25. 30. 549, 15. 550, 1. 25. 551, 30. 552, 35. 554, 10. 15. 30. 40. 555. 556, 5. 10. 15. 25. 557, 1. 5. 10. 20. 559, 1. 10. 15. 562, 15. 20. 35. 565, 15. 566, 15. 567, 1. 5. 10. 15. 568, 1. 601, 15. 602, 1. 5. 10. 15. 605, 20. 606, 25. 607, 15. 608, 10. 604, 1. 5. 747, 15. 751, 5. 15. 20. 25. 30. 752, 5. 10. 20. 753, 20. 755, 10. 35. 756, 1. 757, 5. 758, 10. 20. 759, 15. 760, 20. 25. 762, 10. 20.
Phytagoras *v.* Pythagoras.
Pictaviensis *v.* Ebroinus episcopus.
Pigmei *v.* Pygmei.

Pilatus 304, 15.
Pipinus rex *Francorum († a. 768)* 73, 25. 30.
Pipinus *(I.)* rex *Aquitaniae (a. 817—838)* 33, 30.
Pippinus, Pipinus *(II.) filius Pippini I. regis Aquitaniae* 39, 25 *(cf.* 39, 45*).*
Placentinus *v.* Seufredus.
Placidius, Placidus *v.* Warinus.
Plato 198, 5. 200, 5.
Platonicus oculus 184, 1.
Plautina sententia 129, 10.
Plinius 198, 5 *(cf.* 198, 45*).* 200, 40. 201, 1. 5. 10. 15.
Policarpus *v.* Polycarpus.
Pollux *v.* Castor.
Polycarpus, Policarpus 159, 10 *(cf.* 159, 45*).* 160, 1.; *v.* Dionysius.
Polychronius episcopus Hierosolymitanus 465, 1. 10.
Pompeius Trogus 28, 10.
Ponti Heraclia *v.* Heraclia.
Portuensis *v.* Radoaldus episcopus.
Porus *rex* 198, 1.
Praevalis 438, 30.
Primus *legatus Nicolai (I.) papae* 372, 1.
Priscianus 19, 20. 30. 42, 30. 35. 43, 1–30. 44, 1. 10. 193, 20 *(cf.* 193, 45*).*
Probus *Scottus presbyter* 28, 25 *(cf.* 28, 45*).* 44, 10 *(cf.* 44, 40*).*
Pronea *v.* Prumia.
Provincia *('Provence')* 315, 30. 326, 15.
Prudentius episcopus Trecassinorum *(a. 846[?]—861)* 63, 1–20. 35. 75, 15. 87, 20.
Prudentius, Aurelius *poeta* 27, 25. 167, 1.
Prumia, Pronea *('Prüm')* 103, 1; *v.* Eigil.
Prumiensis *v.* Ansboldus. Marcwardus. Sichardus.
Pygmalion 43, 35. 44, 1.
Pygmei, Pigmei 156, 30.
Pyrrus, Phyrrus *patriarcha Constantinopolitanus (a. 639—641, 655)* 469, 15. 506, 10.
Pythagoras, Phytagoras 128, 25.

Q.

Quadrantanus, Quadrantinus *v.* Osbaldus corepiscopus.
Quintilianus 62, 20. 91, 5. 106, 5.

R.

R. 55, 30.
Radasbonensis *('Regensburg')* civitas *v.* Erchanfridus.
Radbertus, Ratbertus *v.* Paschasius Radbertus.
Rado *v.* Tado.
Radoaldus, Radualdus, Hradualdus, Rhadoaldus, Rhadualdus, Rhadualus, Rodoaldus, Ῥαδοάλδος episcopus Portuensis *(a. 853—864)* 216, 1. 5. 220, 30. 227, 35. 231, 25. 30. 35. 40. 270, 5. 25. 272, 10. 273, 20. 274, 25. 276, 5. 15. 25. — 278, 1. 283, 10. 306, 25. 307, 10. 308, 25. 311, 25. 343, 5. 346, 20. 361, 15. 433, 30. 439, 10. 30. 440, 30. 482, 25. 491, 5. 492, 20. 495, 35. 510, 15. 513, 30. 517, 5. 30. 518, 1. 5. 544, 30. 545, 15. 554, 25. 555, 20. 35. 40. 556, 10. 20. 40. 557, 10. 561, 5. 25. 562, 15. 20. 567, 25. 601, 30.
Radulfus *v.* Rodulfus.
Ragenbertus *v.* Reginbertus.
Rangerius 414, 10. 15.
Rastitius *dux Moraviae* 293, 1.
Rataldus *v.* Ratholdus.
Ratharius *monachus* 78, 15. 20. 81, 5.
Ratholdus, Rataldus episcopus Argentariensis *(a. 840—874)* 217, 10–20. 658, 25. 35.
Ratlegius abbas monasterii, quod Germanice Saligstat appellatur *(a. 840—854)* 61, 10 *(cf.* 61, 40*).*
Rathramnus, Ratramnus, Rotramnus *monachus Corbeiensis* 71, 25. 30. 35. 72, 1. 5. 150. 151, 1. 5. 151—157. 158, 1 *(cf.* 71, 40. 45*).*
Ravenna 338, 20. 615, 15. 20. 616, 20. 25. 617, 1. 656, 35.
Ravennas, -atis: archiepiscopus 614, 1. 616, 15. 617, 1–20; ecclesia 468, 30; metropolis 616, 5; *v.* Iohannes. Petrus.
Regensis *v.* Faustus.
Regimarus abbas 228, 10. 15.
Reginb. 18, 1. 18. 19, 1. 5. 10 *(cf.* 18, 40*).* 91, 15–25. 35.
Reginbertus, Ragenbertus praepositus *Werdensis* 194, 25–35. 195, 1–10.
Reginfridus *episcopus loci incerti* 65, 15. 20. 25. 30 *(cf.* 65, 35*).*
Reinoldus comes *Arbatilicensis, dein Namnetensis* 33, 30 *(cf.* 33, 40*).*
Remi, orum *('Reims')* 75, 15; archiepiscopus 279, 30. 280, 30. 281, 1. 10. 282, 1. 5; ecclesia 281, 25. 282, 1. 366, 5. 367, 15. 373, 20; provincia 281, 5. 365, 25. 734, 15. 738, 20.
Remensis, Rhemensis *v.* Ebbo. Fulco. Hincmarus.
Remigius metropolitanus *Lugdunensis (a. 852—878)* 103, 1. 5. 176, 20. 30. 405, 20. 406, 30. 409, 1.
Remigius propinquus Lupi *Ferrariensis* 99, 5. 25 *(cf.* 99, 40*).*
Renus *v.* Rhenus.
Reomensis, Omensis monasterium sancti Iohannis *('Moutier-St.-Jean' in dioecesi Lingonensi)* 128, 15. 30 *(cf.* 128, 35*)*; *v.* Bernardus *abbas.*
Restoaldus *episcopus Dolensis* 649, 5.
Rh. domina 55, 15. 20.
Rhabanus abbas *Fuldensis (a. 822—842) postea archiepiscopus Moguntinus (a. 847—856)* 8, 15. 16, 5. 17, 25. 48, 5–15. 169, 1 *(cf.* 48, 40*).*
Rhemensis *v.* Remensis.
Rhenus, Renus fluvius 132, 5.
Rhotb. 80, 1.
Rhothadus *v.* Rothadus.
Rhuodingus *quidam (clericus palatii?)* 21, 20 *(cf.* 21, 40*).*
Richardus diaconus 297, 25.
Richarii confessoris monasterium *('S. Ricquier')* 138, 20.
Rimbertus presbyter, *postea* archiepiscopus *Bremensis (a. 865—888)* 155. 156. 157 *(cf.* 155, 45*).* 158, 1.
Rivoladrus, Livoladrus episcopus *Aletensis? ('Alet')* 650, 10 *(cf.* 650, 40*).*
Roclena cella *(fortasse 'Ferrières-Larcon, Dép. d'Indre-et-Loire')* 101, 5 *(cf.* 101, 40*).*
Rodulfus, Radulfus archiepiscopus Bituricensis *(a. 845—866)* 295, 15. 633, 15.
Roma 65, 15. 66, 1. 15. 89, 20. 90, 5. 15. 25. 93, 5. 130, 15. 140, 20. 159, 15. 163, 10. 196, 1. 15. 25. 216, 1. 224, 20. 40. 225, 25. 246, 30. 255, 45. 284, 25. 286, 10. 15. 301, 10. 25. 310, 15. 40. 311, 5. 313, 10. 320, 25. 321, 35. 322, 25. 323, 25. 324, 1. 326, 10. 15. 327, 15. 336, 10. 15. 20. 338, 25. 343, 30. 349, 35. 350, 10. 354, 15. 355, 15. 359, 35. 370, 15. 373, 5. 25. 374, 10. 375, 25. 380, 10. 382, 10. 385, 10. 15. 25. 386, 5. 389, 25. 391, 1. 5. 25. 395, 20. 25. 30. 398, 1. 399, 25. 439, 15. 454, 25. 465, 10. 466, 15. 468, 15. 474, 5. 10. 475, 15. 20. 25. 477, 25. 478, 25. 480, 20. 481, 15. 20. 25. 482, 20. 505, 30. 510, 10. 15. 517, 15. 556, 25. 561, 20. 30. 562, 1. 580, 35. 596, 40. 602, 1. 605, 20. 615, 1. 25. 616, 25. 623, 25. 669, 20. 683, 25. 685, 5. 716, 1. 5. 30. 740, 25. 742, 1. 745, 20. 749, 35. 753, 5. 765, 20. 25
Romani 46, 30. 83, 5. 175, 1. 215, 20. 216, 10. 459, 30. 477, 35. 572, 20. 574, 1. 765, 1. 15.
Romanus, -a, -um: dicio 172, 45; ecclesia 172, 25. 194, 5. 210, 40. 243, 5. 247, 5. 250, 20. 251, 35. 253, 40. 255, 35. 273, 5. 10. 274, 15. 276, 25. 278, 25. 289, 20. 292, 30. 303, 5. 311, 5. 346, 5. 356, 1. 360, 5. 363, 25. 364, 15. 366, 30. 367, 1. 370, 25. 35. 371, 10. 376, 30. 379, 10. 25. 381, 15. 382, 5. 384, 20. 385, 25. 387, 15. 391, 30. 393, 30. 396, 25. 398, 10. 35. 399, 1. 5. 15. 405, 1. 407, 25. 409, 25. 411, 10. 414, 5. 426, 35. 435, 1. 30. 443, 5. 445, 5. 10. 35. 446, 20. 447, 30. 40. 448, 1. 450, 10. 25. 30. 453, 5. 456. 40. 465, 5. 467, 15. 473, 5. 10. 474, 15. 25. 30. 35. 475, 10. 15. 20. 476, 5. 10. 477, 1. 20. 478, 1. 480, 30. 481, 10. 484, 10. 25. 30. 493, 5. 508, 5. 510, 30. 529, 20. 542, 25. 547, 30. 553, 30. 569, 35. 570, 5. 596, 30. 35. 597, 10. 599, 35. 601, 25. 605, 5. 10. 15. 20. 25. 606, 20. 607. 25. 35. 617, 30. 620, 20. 621, 5. 628, 15. 634, 35. 637, 20. 25. 30. 640, 25. 649, 5. 655, 25. 678, 20. 685, 20. 689, 35. 710, 15. 714, 10.

718, 20. 719, 35. 725, 10. 730, 25. 734, 20; ecclesiae clerici 130, 15; eloquium 108, 15. 115, 10; feminae 202, 20; imperium 175, 5. 10. 216, 10. 45; imperatores 459, 20. 25. 30. 492, 15; leges 331, 20. 569, 20; lingua 459, 20. 25. 764, 5; optimates 639, 20; papa, pontifex 73, 25. 30. 114, 25. 175, 20. 25. 185, 1. 256, 20. 358, 30. 366, 10. 15. 20. 25. 367, 30. 368, 20. 25. 30. 394, 15. 20. 395, 5. 15. 418, 1. 426, 1. 434, 1. 5. 469, 10. 473, 10. 493, 30. 494, 1. 5. 502, 30. 516, 20. 522, 35. 538, 10. 551, 10. 560, 25. 597, 15. 679, 1. 683, 25. 30. 753, 5; patriarcha 597, 10; plebs 381, 15; praesul 345, 10. 406, 5. 408, 25. 410, 25. 473, 20. 481, 5. 486, 20. 597, 15; principes 706, 25; regnum 215, 20. 745, 20. 173, 1. 15. 216, 5. 283, 25. 296, 35. 362, 20. 365, 20. 30. 366, 15. 368, 25. 394, 15. 399, 10. 413, 20. 434, 1. 435, 10. 25. 438, 25. 440, 10. 462, 25. 467, 30. 473, 15. 474, 15. 493, 30. 522, 25. 535, 30. 546, 15. 551, 35. 560, 15. 593, 15. 605, 20. 619, 20. 678, 30. 680, 5. 683, 25. 740, 1.

Romulea urbs 385, 20.

Romuli templum 597, 25.

Roma nova *(= Constantinopolis)* 597, 1.

Rostislavus 763, 15.

Rotbertus, Hrotbertus Cenomannensis episcopus *(a. 859–883)* 624, 10. 20. 25. 625, 5. 626, 25. 35. 627, 30. 628, 10. 681, 5. 10. 682, 5.

Rothadus, Rhothadus Suessionensis episcopus *(a. 832–869)* 75, 15. 311, 35. 312, 10. 15. 353, 20. 354, 10. 15. 25. 355, 1. 356, 30. 357, 5. 10. 20. 358, 20. 35. 359, 5. 30. 360, 1. 10. 15. 20. 25. 30. 362, 30. 363, 10. 15. 364, 5. 20. 370, 15. 30. 35. 371, 1. 372, 20. 373, 20. 375, 20. 376, 10. 15. 377, 5. 25. 378, 5. 379, 10. 15. 25. 380, 15. 25. 381, 1. 5. 20. 382, 10. 15. 25. 384, 30. 385, 5–25. 386, 5. 10. 15. 30. 387, 1–25. 388, 5. 10. 389, 10. 20. 25. 390, 1. 10. 25. 30. 391. 392, 30. 393, 15. 396, 5. 397, 25. 30. 398, 1. 5. 399, 25. 400, 5. 10. 401, 5. 15. 20. 415, 15. 423, 15. 705, 10.

Rothomagensis *v.* Paulus episcopus. Wenilo.

Rothomagum *('Rouen')* 75, 20.

Rotlannus archiepiscopus Arelatensis *(a. 855–869)* 629, 10.

Rotrammus *v.* Ratramnus.

Rufus *episcopus sedis ignotae* 480, 30.

Rusticus consors *Dionysii Areopagitae* 159, 15.

S.

S. *monachus Ferrariensis* 99, 30. 100, 5. 10.

Sabinianus Iadertinus episcopus 643, 25.

Saficum alfabetum 137, 20.

Saequana *v.* Sequana.

Saii, orum *('Séez')* *v.* Saxbodus.

Saligstat *('Seligenstadt')* *v.* Einhardus. Ratlegius.

Salomo rex Brittonum *(a. 857–874)* 620, 10. 621, 40. 640, 5. 647. 712, 25. 713, 25. 764, 30.

Salomo episcopus Constantiensis *(a. 839–871)* 290, 40. 293, 30. 653, 5. 657, 10. 40. 672, 5. 20. 675, 15. 25.

Salonitanus *v.* Maximus.

Salustius, Sallustius Crispus 83, 5. 89, 5. 91, 20. 108, 1.

Salvatoris ecclesia, quae ab auctore appellatur Constantiniana 517, 25. 556, 35. 562, 5.

Samaritanus, Samaritani 234, 25. 593, 20.

Samiolum, Samniolum poterium 120, 25. 45.

Samnium 703, 15. 717, 25.

Samson *v.* Dolensis.

Sanctones, Santones *('Les Saintes' 'Charente inférieure')* 39, 25.

ad Sanctos: locus, qui vocatur *('Xanten')* 132, 5.

Sapaudus episcopus Arelatensis 465, 20.

Saraceni, Sarraceni 305, 5. 599, 1. 703, 15. 717, 25. 725, 20. 727, 5. 729, 30.

Sardicense concilium 358, 5. 385, 25. 393, 10. 435, 5. 440, 10. 450, 5. 10. 532, 10. 537, 30. 538, 10. 15. 564, 15.

Sarwardus *monachus* 155, 15.

Saturnus *stella* 198, 52. 5. 199, 5. 200, 30. 35. 201, 1. 5.

Saxbodus episcopus *Saiensis (sed. a. 843)* 75, 20.

Saxoni, Sazoni 249, 10. 45.

Saxonia 590, 20.

Scillarum, Scyllei laquei 144, 5; latratus 182, 35.

Scipio, Publius Africanus primus 143, 1. 148, 35.

Scottigena 196, 20; *v.* Electus presbyter.

Scottica vestis 196, 30.

Scottus *quidam peregrinus* 195, 35. 196, 1–10; *v.* Iohannes. Macarius. Sedulius.

Scythae 459, 15.

b. Sebastianus: monasterium b. Medardi et Sebastiani Suessionensis 179, 30.

Sedelocum *(hod. 'Saulieu, Dép. Côte d'Or, Arr. de Semur')* 72, 20.

Sedulius Scottus 202–205. 206, 1–20. 25–35 *(cf.* 201, 45*)*.

Seleucia *v.* Basilius episcopus.

Seneca 64, 20. 25 *(cf.* 64, 45*)*.

Sennensis, Senonensis, Senonica *('Sens')* ecclesia 35, 20. 644, 20. 646, 1. 30; provintia ac dyocesis 89, 15. 30. 92, 25. 114, 20; metropolis 64, 5. 25; pagus 63, 10; sedes 86, 25. 87, 20; *v.* Aldricus archiepiscopus. Dido abbas. Eigilo episcopus. Guenilo.

Senones 75, 15. 89, 10. 92, 20.

Sequana *flumen ('Seine')* 97, 30; -ae insula 105, 1.

Sergius *(II.) papa (844–847)* 421, 30.

Sergius *patriarcha Constantinopolitanus (a. 610–638)* 469, 15. 506, 10.

Servatus *v.* Lupus.

Servius *grammaticus* 17, 30. 19, 25. 24, 10. 198, 40. 199, 1–15. 40. 200, 15. 20. 35.

Seufredus, Suffredus *Placentinus episcopus (a. 839–870)* 638, 20. 30. 639, 1.

Severinus *papa (a. 638–640)* 649, 5.

Severus *v.* Odilmannus Severus.

Siagrius *v.* Syagrius.

Sichaeus, Sicharbas 43, 30. 35.

Sichardus *Prumiensis magister?* 32, 35. 40. 33, 1. 5. 10 *(cf.* 32, 40*)*.

Sicilia 468, 15. 479, 30.

Siciliensis *v.* Felix.

Siculum patrimonium 439, 1.

Sigebodus, Siggegodus archiepiscopus Narbonensis *(a. 873–885)* 633, 20.

Sigo episcopus Altvernensis *(a. 862, 866)* 623, 20. 30.

Siguinus dux Vasconum 39, 30 *(cf.* 39, 45*)*.

Sigulfus abbas et presbyter *Ferrariensis* 35, 15.

Silvacum, Silviacum *(in pago Laudunensi, hod. 'Servais')* 58, 1. 59, 35.

Silvanectum, Silvenectum *('Senlis')* 75, 15. 355, 35.

Silvanectensis *v.* Erpoinus episcopus.

Silverius *papa (a. 536–537)* 502, 30.

Silvester *(I.) papa (a. 314–335)* 465, 10. 466, 20. 467, 25. 605, 10. 621, 5.

Simmachus *v.* Symmachus.

Simon magus 502, 20. 503, 1. 5. 30. 663, 35.

Simplicius papa *(a. 468–483)* 386, 25. 431, 1. 439, 1.

Sirenarum, Syrenarum cantus 139, 35 *(cf.* 139, 45. 50*)*; tractus 182, 30.

Siricius, Syricius papa *(a. 384–398)* 365, 30. 438, 30. 641, 35. 40.

Sixtus *v.* Xystus.

Slovenica lingua 764, 5.

Smyrna *v.* Metrophanes.

Spoletanus *v.* Petrus episcopus.

Stabulaus, Stabulariis, Stabulensis *('Stavelot')*, cognomen coenobii s. Petri 177, 15. 35.

Stapulae villa *('Étaples')* 23, 30.

Statius 200, 20.

Stephanus, episcopus *Nepesinus (a. 868–896)* 757, 25.

Stephanus, Stefanus primus Christi martyr, protomartyr 546, 35. 571, 30. 574, 25.

Stephanus *(III.) papa (a. 768–772)* 473, 20.

Stephanus comes *Arvernorum* 623, 10.
Stephanus familiaris Lupi 75, 25.
Studium *v.* Nicolaus egumenus.
Strazburga *v.* Argentariensis.
Sueones, Swevi 163, 15. 292, 1.
Suessiones (*'Soissons'*) 75, 15. 365, 15. 367, 20. 400, 25. 405, 25; -is synodus 295, 40.
Suessionica urbs 373, 20. 389, 10. 392, 30. 400, 5. 403, 10. 408, 10. 410. 5. 10. 414, 30. 707, 15; ecclesia 312, 5. 353, 20. 382, 25. 384, 5. 10. 15. 388, 15.
Suessionensis *v.* Karlomannus abbas. s. Medardi congregatio. Rothadus episcopus.
Suetonius Tranquillus 21, 5. 81, 20.
Svjatopolcus 763, 15.
Swevi *v.* Sueones.
Syagrius, Siagrius episcopus *Augustodunensis* 246, 15. 248, 10. 255, 10.
Symmachus, Simachus papa *(a. 498—514)* 202, 10. 40. 388, 1. 468, 15. 30.
Syracusanus, -a, -um: archiepiscopus 439, 10; ecclesia 521, 1. 545, 20. 558, 40; *v.* Gregorius.
Syracussiani, Syracossani, Syracossiani *v.* Theodorus archiepiscopus.

T.

T. *monachus* 101, 5. 10.
Tado, Thado, Tando, Rado archiepiscopus Mediolanensis *(a. 861—869)* 285, 15. 665, 25. 30. 666, 30. 35.
Tantalus 139, 10.
Tarasius *patriarcha Constantinopolitanus (a. 784—806)* 448, 20. 30. 449, 30.
Tarentasia, Darentasia (*'Tarantaise'*) 668, 5. 690, 20; ecclesia 690, 25.
Teodericus *v.* Theodericus.
Teodulfus *episcopus Aurelianensis* 27, 30.
Teotbaldus episcopus *Lingonensis (a. 838—856)* 74, 5.
Teotgaudus *v.* Theutgaudus.
Terentius 91, 5. 133, 10. 183, 1. 5. 184, 10. 186, 1 *(cf.* 133, 45; 183, 45*)*.
Teutberga *v.* Theutberga.
Teutgaudus *v.* Theutgaudus.
Teutbertus, Tetbertus 184, 25. 30.
Theoctista *soror Mauricii imperatoris* 221, 15. 357, 25.
Theodora *uxor Iustiniani* 502, 35.
Theodora *uxor Theophili imperatoris Graecorum* 547, 15; filiae *eius* 548, 35.
Theodericus, Theutericus, Theodoricus, Theudericus, Thiodricus Theodericus *Magnus rex (a. 493—526)* 387, 30. 468, 15.
Theodericus episcopus Minidonensis *(a. 853—880)* 243, 15. 672, 10. 675, 15.
Theodericus, Theutericus presbyter 224, 25. 234, 15. *(cf.* 234, 50*)*. 236, 10. 15. 299, 5.
Theodoritus historiographus 481, 15. 20.
Theodorus *Mopsuestenus* 506, 5.
Theodorus Syracussianorum archiepiscopus 482, 5.
Theodosius *(I.) imperator (a. 379—395)* 83, 15. 158, 1. 484, 30.
Theodosius *(II.) imperator (a. 408—450)* 486, 15. 551, 10.
Theodotion 202, 10. 203, 25.
Theodulfus *v.* Teodulfus.
Theognostus exarchus 477, 20. 30. 478, 25. 748, 1. 749, 15. 761, 15.
Θεοπασχιταί 567, 20.
Theophilus imperator *Graecorum (a. 829—842)* 547, 15.
Theophilus vicedominus 194, 1.
Theotgaudus *v.* Theutgaudus.
Theotisce 166, 30. 167, 30. 168, 25.
Thesalia, Thessalia 399, 1. 438, 25. 476, 5. 480, 30.
Thessalonica *v.* Basilius archiepiscopus.
Thessalonicensis, Thesalonicensis vices 438, 25; *v.* Anastasius.
Theudoinus praepositus 169, 15—30. 170. 171, 1—25.
Theutberga, Teutberga, Theutperga, Theotbirga regina, *filia Bosonis*, soror Hugberti *clerici* 211, 30. 35. 215, 30. 35. 216, 1. 10. 20. 40. 217, 1. 220, 30. 234, 40. 235, 20. 269, 5. 10. 271, 15. 275, 30. 276, 1. 5. 277, 5. 10. 25. 30. 35. 278, 1. 282, 25. 283, 10. 284, 20. 285, 10. 289, 25. 298, 30. 311, 15. 20. 313, 20. 315, 30. 35. 316, 20. 319, 25. 322, 20. 323, 20. 25. 30. 35. 40. 324, 5. 40. 326, 5. 328, 20. 329, 10. 20. 330, 1. 5. 10. 15. 20. 30. 331, 15. 20. 332, 25. 333, 1. 335, 25. 336, 1. 30. 337, 5. 10. 20. 25. 30. 35. 342, 25. 35. 343, 10. 15. 25. 344, 15. 345, 5. 10. 15. 30. 347, 15. 348, 25. 30. 349, 15. 25. 30. 35. 350, 1. 5. 15. 20. 351, 15. 20. 362, 1. 618, 35. 695, 25. 696, 5. 25.
Theutgaudus, Theutgaudius, Teutgaudus, Theotgaudus, Thietgaudus archiepiscopus Trevirensis *(a. 847—863)* 165, 20. 30. 209, 35. 211, 25. 214, 25—35. 40. 215, 1—10. 218, 25. 45. 219, 1. 5. 40. 220, 20. 25. 30. 35. 221, 20. 244, 35. 245, 1. 5. 10. 15. 20. 40. 247, 40. 252, 20. 25. 253, 40. 254, 1. 5. 10. 15. 20. 25. 30. 284, 20. 35. 285, 1. 5. 10. 25. 287, 25. 288, 20. 291, 15. 25. 295, 20. 297, 5. 298, 15. 300, 20. 313, 15. 334, 15. 335, 30. 336, 35. 337, 35. 339, 1. 10. 25. 340, 15. 20. 341, 15. 342, 10. 15. 25. 343, 5. 20. 30. 344, 5. 10. 345, 25. 346, 15. 347, 15, 25. 348, 5. 349, 1. 350, 20. 30.
Thioto, Thido, Thieto abbas *Fuldensis* 672, 10. 675, 15.
Tiberius *(II.)* Constantinus imperator *Graecorum (a. 578—582)* 173, 10.
Tiberius, Tyberius primicerius sanctae sedis apostolicae 367, 1. 384, 20.
Ticinus 336, 1.
Ticinensis (*'Pavia'*) *v.* Ennodius.
Traianus *imperator* 83, 15.
Traiectum (*'Utrecht'*) 55, 10. 56, 5. 60, 10.
Traiectensis, Treiectensis *v.* Odilboldus.
Tranquillus *v.* Suetonius.
Transrhenana regio 8, 15; -ae partes 18, 5. 27, 1.
Trecae (*'Troyes'*) 699, 5.
Trecassini, Tricassini 75, 15. 87, 20.
Trecasinum concilium 707, 25.
Treiectensis *v.* Traiectensis.
Trevirensis: (*'Trier'*) ecclesia 211, 25. 247, 35. 248, 1. 252, 25. 30. 334, 10. 335, 30. 336, 35; dioceseos episcopi 219, 15. 247, 40; urbs 252, 30; metropolis 219, 15. 40. 288, 10; *v.* Theutgaudus.
Tullina (*'Tuln'*) 293, 1.
Tullius *v.* Cicero.
Tungrensis (*'Tongern'*) *v.* Franco.
Turpio *comes Engolismensis* 81, 1 *(cf.* 81, 40. 45*)*.
Turones, Turonenses, Turonicus (*'Tours'*) 24, 35. 34, 1. 75, 10. 744, 1; archiepiscopus 620, 20. 621, 30. 40. 622, 10. 683, 15; clerus 738, 25. 742, 5. 744, 25; ecclesia 101, 1. 622, 1. 625, 1. 647, 20. 30. 648, 25; episcopi (primi: Lidorius et Gatianus) 742, 30. 745, 5; metropolis 647, 15. 739, 20. 742, 10. 744, 30; provincia 738, 30. 742, 5. 20. 744, 25. 40; sedes 648, 25. 649, 5; *v.* Actardus. Amalricus. Herardus. Hilduinus. Landramnus. Orsmarus.
Turonus: monasterium s. Medardi 742, 30. 745, 5.
Tuscia 615, 1.
Tusculanarum liber *v.* Cicero.
Tusiacus villa (*'Thusey'*) 267, 25.

U.

Ugo *v.* Hugo.
Ulferius 196, 30.
Ulixeus intuitus 182, 30.
Unifredus, Wilfredus episcopus Morinensis *(a. 856—870)* 613, 25. 30 *(cf.* 613, 35. 40*)*.
Urbs *v.* Roma.
Usuardus, Husuardus, Osuuardus abbas 72, 10—25. 35. 192, 10—40. 193 *(cf.* 72, 40*)*.

V.

V. *episcopus vel comes* 66, 1—10. 35 *(cf.* 66, 40).
Valentia (*'Valence'*) 668, 5. 690, 20.
Valentinianus *(III.) imperator (a. 425—455)* 458, 5. 465, 10. 466, 30. 484, 30.
Valentinus *gnosticus* 557, 15.
Valeria 468, 15.
Valerius Maximus 83, 10. 40.
Vascones (*'Gascogne'*) 39, 30.

Venetia 617, 20.
Venus stella 198, 5. 10. 35. 199, 1. 40. 200, 15.20. 25. 45. 201, 1. 5.
Vergilius *v.* Virgilius *poeta.*
Vernum *('Verneuil')* 50, 20.
Verrinarum libri *v.* Cicero.
Vesontionensis *('Besançon') v.* Arduicus.
Victor papa *(a. 189 — c. 199)* 502, 25. 503, 5.
s. Victoris monasterium, quod est iuxta Cinnomannorum civitatem 130, 10 *(cf.* 130, 45*)*.
Victorius *Aquitanus* 17, 1.
Victorius *C. Marius, rhetor* 140, 35.
Vienna *('Vienne')* 176, 20.
Viennensis: archiepiscopus 668, 10; ecclesia 289, 5. 637, 5. 668, 1. 5. 15. 20. 690, 15. 20. 30; metropolis 668, 10. 690, 25; praesul 668, 20. 690, 30; sedes 668, 5. 690, 15; *v.* Ado. Desiderius episcopus. Gerardus comes.
Vigilius *papa (a. 537—555)* 502, 30.
Viniacus villa *('Vignicourt')* 55, 1.
Viridunensis *('Verdun')* antistes 328, 30; ecclesia 209, 40; *v.* Atto.
Virgilius, Vergilius episcopus Arelatensis 246, 15. 255, 10.
Virgilius Maro *poeta*, Mantuanus vates 13, 5. 19, 25. 27, 35. 28, 1. 5. 10. 30. 43, 30. 44, 5. 52, 15. 131, 1. 136, 10. 143, 5. 10. 144, 25. 147, 35. 166, 35. 183, 1. 185, 15. 35. 40. 187, 35. 200, 15. 20.
Virgo *stella* 28, 20.
Vitalis patriarcha *Gradensis (a. 856—875)* 283, 20.
Vitalis episcopus *sedis ignotae* 491, 25. 30. 494, 25. 514, 25. 518, 20. 25. 562, 10.
Vivianus *rector sive abbas s. Martini Turonensis* 78, 10.
Volfadus *v.* Vulfadus.
Vul. noster 57, 25 *(cf.* 57, 35*)*.
Vulcanus 214, 25.
Vulfadus, Vulfandus *clericus quondam Remensis, abbas Resbacensis et S. Medardi (a. 858—866) postea* archiepiscopus Bituricensis *(a. 866—876)* 102, 10—20. 35. 188—191. 192, 1. 402, 15. 405, 15. 25. 30. 408, 1. 10.15. 20. 409, 40. 410, 10. 20. 411, 20. 415, 15. 30. 416, 15. 418, 25. 419, 20. 423, 20. 35. 424, 20. 427, 20. 431, 15. 699, 15. 25. 705, 20. 707, 15. 25.
Vulfegisus 59, 5.
Vulgari *v.* Bulgari.

W.

W. *monachus quidam* 33, 10. 15. *(cf.* 33, 35*)*.
Wala (Arsenius) *abbas Corbeiae veteris* 133, 1. 5. 10 *(cf.* 133, 45*)*.
Waldrada 215, 20. 30. 216, 5. 20. 25. 35. 217, 1. 5. 220, 30. 232, 35. 234, 35. 235, 15. 238, 20. 247, 40. 252, 25. 269, 5. 271 15. 276, 1. 5. 277, 5. 10. 20. 284, 20. 285, 10. 289, 25. 291, 30. 298, 30. 306, 20.25. 313, 20. 315, 10—316. 320, 20. 25. 30. 321, 35. 323, 15. 20. 25. 30. 324, 1. 325, 1. 326, 5. 10. 327, 15. 20. 328, 20. 331, 35. 333, 5. 334, 15. 335, 25. 30. 35. 336, 25. 35. 337, 5. 10. 20. 25. 30. 40. 340, 20. 342, 25. 35. 343, 5. 344, 15. 347, 1. 15. 348, 25. 35. 349, 15. 25. 30. 35. 350, 1. 20. 351, 1. 15. 20. 362, 1. 696, 1. 701, 30. 702, 10. 15.
Waldus *monachus* 108, 25—35. 109, 1. 5.
Waltharius comes 209, 35. 215, 1. 5. 327, 15. 697, 20.
Wanilo *v.* Wenelo.
Warembertus 144, 40.
Warinus (Placidius) abbas *Corbeiae novae (a. 826—856)* 133. 134. 135, 1. 15. 147, 40. 148, 1. 5 *(cf.* 147, 45*)*.
Warmatia *('Worms')* 225, 25.
Weissenburgensis *v.* Otfridus.
Wenelo, Wenilo, Wanilo archiepiscopus Rotomagensis *(a. 856—869)* 286, 30. 405, 20.
Werdensis ('Verden') congregatio 194, 30; monasterium 132, 20; *v.* Hildigrimus. Reginbertus.
Wibbodus, Wibodus *episcopus Parmensis (ca. 857—895)* 726, 10. 727, 20. 728, 40. 730, 5. 731, 25. 732, 30.
Wido 685, 5.
s. Wigberti vita *a Lupo Ferrariensi composita* 107, 20. 25. 30. 108, 5. 10. 15. 20.
Wilfredus *v.* Unifredus.
Willibertus, Wilibertus, Gislebertus *presbiter, postea* archiepiscopus Coloniensis *(a. 874—889)* 242, 30. 243, 30. 244, 5. 10. 246, 1. 5. 10. 15. 20. 247, 1. 5. 10. 248, 5. 25. 249, 5. 20. 250, 20. 25. 251, 15. 20. 252, 1. 5. 10. 255. 256, 25. 35. 40. 733, 5. 10.
Witgarius episcopus *Augustanus (sed. a. 867, † 887)* 672, 10. 15.

X.

Xystus, Xistus, Syxtus, Sixtus *(III.)* papa *(a. 432—440)* 438, 30. 464, 35. 466, 25. 685, 5.

Y.

Yliricum *v.* Illyricum.
Yppopodes *v.* Hippopodes.
Ysitius, Ysicius *doctor ecclesiasticus* 134, 30. 45.

Z.

Zaccharias, Zacharias, Zacarias.
Zacharias papa *(a. 741—752)* 73, 25. 582, 15. 642, 10. 673, 1. 676, 1.
Zacharias episcopus *Anagninus (a. 860—863)* 433, 30. 439, 10. 30. 440, 30. 482, 25. 491, 5. 492, 20. 495, 35. 510, 20. 513, 30. 517, 5. 25. 30. 518, 1. 521, 30. 544, 30. 545, 10. 15. 554, 25. 555, 20. 35. 40. 556, 10. 20. 40. 557, 1. 5. 559, 20. 561, 5. 601, 30.
Zacharias episcopus *Tauromenitanus* 500, 5. 527, 10. 537, 35.
Zacharias abbas 31, 10. 15.
Zacharias notarius regionarius et scriniarius 367, 1. 477, 1. 710, 15.
Zeferinus *papa (a. 199—217)* 685, 10.
Zeno imperator *(a. 474—491)* 491, 30. 518, 20.
Zosimus papa *(a. 417—418)* 365, 30. 386, 25.
Zosimas 757, 5.

II.

INDEX RERUM ET VERBORUM.

a.

abbatia 696, 35. 742, 20. 744, 40.

abdicatio 700, 20.

abnegatores Christi 578, 15.

abrenuntiatio episcopatus 639, 1.

abyssus 180, 15. 181, 20. 25.

achademia 159, 35.

achademicus rethor 142, 40.

accentus *(gramm.)* 17, 5. 27, 15. 20. 25. 30.

accessus et recessus Nili fluminis 27, 35.

acefala 215, 30.

activum *(gramm.)* 19, 30. 35. 20, 1. 43, 10.

actutum 715, 5.

adita *v.* Petrus *(in Ind. Nom.)*.

adiudicatio 253, 40.

adiuratio 653, 10.

administratio saecularis 519, 5. 533, 25. 557, 20.

administrator mundanarum rerum 485, 30.

adoptio 438, 5. 569, 10. 15. 20. 30.

adstipulari 235, 15.

adstipulatio, astipulatio 220, 35.

aedes Dei 318, 5; ae. palatinae 490, 25. 513, 5. 10.

aenesis: aeneseos palma 203, 20.

aereae potestates 143, 15.

aethereus, -a, -um 226, 30. 234, 30.

agnatio 319, 1.

agon, -es 182, 35. 185, 35. 360, 5. 370, 25. 667, 1.

agonia 175, 20.

agonitheta 704, 10. 718, 35. 757, 25.

agonizare 224, 35. 228, 5. 236, 10.

alba 196, 25.

alfabetum 120, 30. 137, 5. 20. 30. 138, 5.

allophilus 455, 15.

alluvio vitiorum 146, 30.

altithronus 362, 20.

analitica ars 161, 20; *ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ* hoc est resolutio 162, 20.

anathema 77, 15 *et passim*; -tis gladius 333, 15; interpositio 366, 25. 368, 30; mucro 642, 10.

anathematizatio 225, 20.

anathematus 751, 30.

androginae 156, 25.

angaria 595, 1. 616, 20.

anomala *(gramm.)* 19, 30.

antelucare 187, 10.

antepaenultima 17, 5. 27, 15.

antichristus 278, 40.

antifonarium 197, 25.

antifrasticos 55, 1.

apocrisiarius *v.* apostolica sedes.

apologetica scripta 474, 15.

apologia 159, 20. 162, 5. 187, 25. 227, 15.

apophaticus, *ΑΠΟΦΑΤΙΚΟΣ* 161, 20. 162, 25. 30.

apostasia 541, 30. 562, 10. 35.

apostata spiritus 578, 5.

apostatrix 313, 20.

apostolicus *(i. e. papa)* 225, 20. 25. 35. 226, 10. 232, 30. 242, 10. 245, 10.

apostolicus, -a, -um: alloquia 696, 25; auctoritas 247, 5 *et passim*; -cae auctoritates 368, 5; benedictio 272, 25; canones 463, 15. 499, 15. 25. 525, 25. 40. 533, 30; censura 295, 20. 381, 5. 451, 5. 20. 552, 35. 699, 20. 723, 1; decreta 219, 15. 224, 30. 292, 30. 357, 35. 368, 20. 449, 1. 594, 5. 738, 25. 742, 5; delegatio 313, 15; dignitas et potestas 722, 30; documenta 215, 1. 227, 15. 20. 235, 40. 461, 1; 220, 30; forma 35, 30; hortamen 269, 10; instituta 298, 10. 299, 30. 520, 15. 558, 15; institutio 447, 20. 534, 20. 25. 617, 25. 628, 20. 710, 10; invectio 213, 25; iudicium 269, 40; ius 695, 15; largitio 668, 5. 690, 15; licentia 628, 20; missi 231, 30; opes 274, 20; oracula 446, 20; pallium 636, 1; praecepta 599, 20. 696, 25; praeceptio 280, 5. 378, 1. 740, 30. 35; 399, 1. 465, 15; 672, 30. 675, 35; praesul 399, 1. 465, 15; promulgatio 672, 30. 675, 35; recordatio 697, 25. 700, 1. 751, 5. 754, 15; regulae 592, 30; reverentia 238, 15. 255, 20. 353, 15; sanctio 218, 40. 285, 15. 289, 10. 436, 35. 495, 1. 522, 1. 559, 35. 629, 25; sedes *v. infra*; sententia 298, 5. 299, 25. 361, 25. 366, 25; sermo 88, 35; societas 77, 15; successio 75, 25; traditio 434, 1. 503, 5; tuba 722, 5. — apostolica sedes 76, 30 *et passim*; -ae -dis: apocrisiarius et missus 223, 10. 225, 5. 30. 227, 25. 235, 10. 303, 20. 305, 15. 307, 1. 308, 30. 313, 10. 453, 35. 643, 30. 697, 30. 711, 1. 759, 25; bibliothecarius 697, 30. 698, 1. 710, 15. 711, 1; consensus 342, 1. 357, 1. 372, 25. 392, 30. 35. 420, 20. 421, 25. 430, 10. 441, 25. 476, 30. 493, 35. 495, 5. 497, 10. 501, 35. 516, 35. 522, 5. 10. 523, 20. 546, 1. 555, 10. 560, 1. 40. 607, 30; consiliarius 270, 5; constituta 298, 20. 300, 25. 421, 10; constitutio 365, 30; 366, 1. 541, 1; decretalia 395, 5. 15. 496, 35. 515, 35; decretum, -a 291, 30. 296, 35. 313, 20. 320, 10. 322, 30. 331, 25. 350, 1. 351, 5. 15. 360, 15. 369, 10. 384, 15. 393, 25. 394, 1. 400, 1. 412, 30. 413, 20. 414, 30. 420, 20. 426, 25. 430, 5. 10. 431, 15. 432, 25. 469, 15. 500, 10. 15. 504, 15. 522, 20. 25. 35. 537, 5. 545, 40. 546, 10. 15. 560, 10. 15. 563, 10. 582, 15. 609, 20. 610, 15. 628, 20. 629, 20. 25. 630, 5. 20. 633, 35. 636, 30. 637, 10. 666, 15. 689, 1. 755, 5. 20. 757, 20. 759, 15. 761, 10; edicta 504, 15; epistola, -ae 311, 30. 442, 25. 451. 15. 665, 5. 728, 10; examen atque iudicium 625, 10; instituta 285, 5; iudicium, -a 269, 40. 276, 1. 5. 285, 5. 296, 25. 311, 15. 316, 25. 321, 30. 323, 40. 330, 25. 342, 20. 343, 1. 20. 345, 10. 350, 5. 351, 5. 360, 5. 363, 10. 15. 365, 20. 366, 15. 370, 20. 371, 1. 372, 25. 380, 10. 15. 382, 5. 385, 5. 387, 10. 15. 389, 25. 390, 1. 15. 393, 15. 20. 397, 1. 405, 30. 408, 20. 410, 15. 412, 5. 10. 413, 20. 418, 35. 421, 15. 427, 25. 432, 30. 441, 10. 443, 25. 480, 25. 495, 20. 497, 5. 514, 30. 516, 5. 551, 30. 606, 20. 625, 10; institutum, -a 328, 25. 336, 10. 413, 20. 30. 485, 1. 637, 10; institutio 335, 35. 605, 10; interdictum, -a 286, 15. 315, 1. 336, 15. 337, 30. 349, 30; ius, -ra 366, 1. 368, 15. 418, 5. 426, 5. 20. 25. 427, 1. 430, 1; mandata 286, 15. 351, 10. 366, 30. 520, 1. 534, 10. 558, 1; pallium 535, 35. 636, 1; patrocinia 641, 20; potestas 647, 25; praeceptum 380, 1; praerogativa 296, 35. 385, 20; praesul 298, 20. 300, 25; primicerius 367, 1. 384, 20; princeps 213. 30; privilegia 298, 20. 305, 30, 345, 5. 354, 1. 355, 10. 15. 359, 25. 360, 20. 25. 363, 25. 364, 10. 371, 5.

10. 379, 10. 25. 382, 15. 390, 15. 391, 15. 25. 394, 15. 398, 5. 417, 35. 425, 35. 426, 20. 25. 30. 441, 10. 442, 20. 467, 30. 484, 10. 509, 25. 511, 20. 531, 10. 544, 25. 552, 40. 608, 1; rectores 448, 5; sanctiones 286, 15. 351, 10. 555, 25. 556, 1. 15; sententia 286, 15. 298, 5. 20. 299, 25. 300, 25. 330, 25. 339, 20. 25. 30. 35. 348, 10. 361, 25. 366, 25. 483, 20. 492, 25. 606, 20. 607, 15; statuta 562, 35. 608, 10; traditiones 503, 5. 608, 10; vices 493, 10. 15. 630, 1. 690, 20; visitatio 615, 25. 616, 25.

apotelesmatice 182, 35.

apparatus belli 580, 35.

appellare: (ad) sedem apostolicam, sedis apostolicae iudicium 269, 10. 277, 25. 30. 343, 10. 345, 5. 353, 20. 30. 355, 1. 5. 357, 10. 15. 358, 25. 359, 35. 362, 30. 363, 1. 5. 10. 368, 25. 371, 1. 373, 5. 378, 5. 380, 10. 20. 381, 5. 382, 1. 15. 20. 384, 30. 389, 20. 25. 390, 10. 393, 15. 393, 20. 25. 397, 25. 405, 30. 406, 5. 408, 20. 30. 410, 15. 25. 418, 25. 421, 15. 422, 5. 427, 15. 625, 10; primam in toto terrarum orbe sedem 341, 20.

appellatio, -nes 247, 25. 343, 25. 345, 5. 357, 20. 358, 1. 20. 359, 1. 363, 10. 373, 20. 537, 35. a. et reclamatio 358, 30; libellus -nis 277, 30.

approbare 96, 30. 146, 10. 416, 15. 20. 419, 5. 424, 15. 20. 427, 35. 600, 1. 601, 20. 607, 30. 622, 10. 651, 15. 25; b. Gregorius regulam Benedicti approbat 36, 5; opuscula approbantur vel reprobantur 394, 5.

approbatio 656, 20; a. canonica 448, 5.

aproximare, aproximatio 336, 25.

aranearum tela 295, 25.

arbitrium: liberum 172, 40; -ii libertas 13, 40.

archangelus, -i 130, 10. 220, 35. 650, 15.

archicantor 128, 15.

archicapellanus 221, 5; a. sacri palatii 220, 25.

archidiaconus 72, 10.

archiepiscopalis, -e: ecclesia 722, 20; pallium 244, 10.

archiepiscopatus 291, 40.

archieratica potestas 444, 20.

architectus 296, 20.

archivum, -a, arcivum 124, 30. 296, 40. 453, 10. 649, 1. 724, 25. 753, 20. 757, 5; a. monasterii 681, 25; a. sanctae Romanae ecclesiae 394, 1. 405, 1. 407, 20. 25. 409, 25. 620, 20.

arcuaria folia 206, 5.

argentum 29, 35; facultas argenti 29, 20; a. monetae Italicae 65, 20.

argumentosus, -a, -um 330, 10.

arithmetica, arithmetrica 183, 30.

armarium sancti Martini 24, 25.

armatura 542, 15.

armonica philosophia 128, 20.

armoniae sonoritas 130, 1.

aroma 510, 1.

arrha 570, 1.

articulum accusativi pluralis 205, 30.

as, ex asse 9, 25.

assertores 759, 20.

asteriscus 202, 20.

astrologia 183, 30.

asylum 597, 25.

atramentum 603, 20.

auctorabiliter 234, 40.

auctoritas: a maiori ad minorem provocare auctoritatem 380, 15; a. maior 393, 20. 429, 15. 460, 20. 470, 20. 480, 25. 499, 5. 525, 20; *v. etiam* apostolicus, canonicus, pontificalis.

auctoritates 647, 30. 35; a. canonicae 243, 5. 368, 5. 449, 35. 450, 1; a. conciliorum 449, 35; a. sacrae 242, 10; a. legum 319, 5; a. sacrorum canonum et decretalium constitutionum 521, 35. 40. 559, 30.

audientia 239, 25. 239, 35. 252, 15. 415, 20. 417, 5. 420, 1. 423, 25. 425, 5. 496, 30. 498, 20. 500, 25. 501, 5. 515, 30. 516, 10. 519, 10. 524, 30. 527, 25. 528, 5. 533, 30. 557, 25; a. Romani pontificis 366, 10. 368, 20. 25; *v. etiam* canonicus.

auguria 581, 25. 35.

aula 478, 10.

aulici 30, 10. 87, 5. 482, 15

aurum 30, 25. 30.

authentica, -orum 483, 1. 5.

authenticus, -a, -um: epistola 482, 25. 496, 20. 510, 20; scripta 252, 20.

azimorum dies 591, 40. 592, 1.

b.

baiulare 341, 15. 479, 30. 749, 25.

baiulus, -i 64, 5. 132, 5.

balbutire 119, 20.

baptisma 110, 30 *et passim.*

baptismales ecclesiae 664, 25.

baptizator 465, 10. 15.

barbas radere 174, 50. 603, 30.

barbari 95, 30. 96, 35. 97, 5. 98, 15. 124, 30. 125, 1. 453, 25. 30. 459, 15. 30. 706, 5. 708, 15. 709, 15. 20. 760, 5.

barbaricus 158, 25.

barbaries 167, 30.

barbarismus 168, 25. 171, 10. 459, 20.

barbarus, -a, -um 27, 15; gens 50, 20; lingua 459, 5. 15. 20. 25. 30; principes 535, 35; rex 578, 25.

basileon vocabula 375, 1.

basilica, -ae 615, 10. 659, 1. 25. 666, 30. 670, 20. 673, 15. 676, 15. 25.

basis, -es 374, 30. 375, 1. 497, 20. 523, 30.

bauci 132, 5. 25 (*cf.* 132, 40).

bellatores 71, 15.

bellica instrumenta 96, 1.

benedictio 93, 5. 453, 40. 467, 20; b. altaris 679, 20. 682, 15; b. sacerdotis 277, 20. 25. 679, 30. 682, 40; *v. etiam* apostolicus, sacerdotalis.

beneficium, -a 21, 30. 30, 25. 53, 20. 30. 101, 25. 317, 30. 319, 10. 327, 1. 337, 20. 388, 15. 20. 661, 1; b. munificentiae 23, 30.

beneficiali more donare 318, 35. 319, 15.

beneficiarium ius 191, 15.

berillus 132, 25.

bibliotheca 27, 20. 163, 15; -ae caelestis cultor 324, 25.

bibliothecarius *v.* apostolica sedes.

bicipites 156, 25.

bimata *i. e. gradus* (βήματα) 202, 20.

bosta 203, 25 (*cf.* 203, 45. 50).

bravium 182, 40.

brevicellus 184, 30.

bulla: epistolae cum episcopali et regia b. signatae 648, 20.

c.

caballus, cavallus 226, 1. 582, 20. 615, 5.

cacumen regium 348, 35.

caementaria fossa 170, 5.

caenosa epistola 508, 15. 529, 35.

calamus 96, 25. 136, 10. 193, 20. 329, 35. 347, 30. 507, 25. 529, 5. 603, 20. 650, 15.

calcaneum 550, 10. 15.

calculatoria ars 119, 5.

caliginosus 751, 10.

cancellarius 238, 25.

candelabrum 227, 35. 249, 40.

canon, -es: paterni, patrii, sacri, sacrosancti, sancti, venerandi 35, 20 *et passim*; c. apostolorum 526, 10; -um auctoritas 380, 10; codex 394, 10. 20—30. 395, 1. 5. 20. 30; c. conciliorum 365, 15; -um concordia 175, 10. 538, 5. 10; -um corpus 394, 10. 395, 15; c. latini 538, 1; -um statuta 370, 35. 371, 1; *v. etiam* apostolicus.

canonice 34, 35 *et passim.*

canonici 654, 1. 679, 15. 682, 10.

canonicus, -a, -um 276, 1 *et passim*; approbatio 448, 5; auctoritas 176, 35. 245, 40. 254, 25. 40. 267, 10. 277, 20. 342, 15. 359, 30. 366, 5. 449, 35. 450, 1. 35. 451, 1. 470, 25. 521, 20. 30. 545, 30. 559, 10. 25. 650, 30. 654, 35. 665, 5. 742, 30. 745, 5; audientia 448, 5. 506. 30, 541, 1; calculus 627, 35; censura 281, 5. 354, 5. 378, 30. 445, 35. 451, 20. 552, 35. 695, 25; constituta 366, 20. 368, 30. 418, 1. 426, 1; conventus 664, 10; decreta 634, 40. 635, 1. 357, 35. 366, 10. 368, 20; deliberatio 391, 15. 521, 5. 559, 1; diffinitiones 365, 25. 30. 441, 10; dogmata 219, 15; electio 246, 10. 255, 5. 312, 5. 739, 20. 742, 10. 744, 30; epistolae 604, 5; examen, examinatio 442, 15. 445,

30; habitus 35,15; instituta 440,5. 10. 520,15. 558,15. 626,1. 655,15. 683,1; institutio 269,35. 434,10. 448,20. 534,25. 669,10. 673,5. 676,5; iudicium, -a 276,5. 10. 366,10. 368,20. 656,20; leges 363,20. 400, 10. 643,10. 712,20. 735,15; numerus 658,1; ordo 531,25. 567,30; regulae 224,30. 279,1. 623,10. 664,15; sanctio, -nes 218,40. 285,15. 357, 20. 448,1; sententia 185,1. 344,10. 361,25. 496,25. 515,25; severitas 359,25; statuta 296,10; tenor 436, 30. 494,40. 745,35; traditio 385,15; ultio 561,10. 760,15; vita 654,1.

cantor, -es 129,1. 35.

cantus 166,30. 35; c. sirenarum 293, 15.

capedo: intra capedinem anni 420,35. 430,20.

capellanus 196,30. 35. 223,10.

capital 652,1.

capitaliter 179,15. 187,20.

cap(p)a 196,30.

carceralis custodia 382,5.

cardinalis metropolitanus 738,30. 742,5. 744,25. 765,5.

cardo 446,1. 726,15. 727,25. 729,1. 730,5. 731,25. 732,30.

carisma, -ta, charismata 181,10. 182,5. 304,10. 542,20.

carnales domini 579,15.

carptim 503,1.

catalogus 546,10; c. clericorum, clericalis 485; 35. 531,30. 563,35. 632,1; c. episcoporum 298,15. 300, 25; c. sacerdotum 220,20. 284,35.

catechismi baptizandorum 655,20.

catechizare 576,15.

cathedra 358,35. 359,20. 363,10. 450,1. 678,25; c. doctoris 435,1; c. episcopalis 184,40. 449,15; c. Moysi 456,20; c. b. Petri 456,20. 640,20; c. praesularis 469,30; c. summi principis 220,15; *v. etiam* sacerdotalis.

cathedralis eptas 182,35.

cathichuminus, caticuminus 444,30. 449,5. 25.

catholicus, -a, -um 202,15 *et passim*; antistites 563,1; doctores 134,30. 150,30; dogma 473,5; ecclesia 229, 20. 360,25. 371,10. 442,10. 477, 35. 502,5. 508,1. 5. 522,35. 529,20. 560,25; generalitas 556,1; ordo 267,25. 435,1; patres 136,10. 522,35. 560,25; principes 232,15. 492,10; reges 240,5; c. atque apostolica sedes 222,20. 225,5. 30; traditio 759,15.

causa, -ae 79,1 *et passim*; c. bona 373,5. 358,20; c. criminalis 679, 25. 30. 682,30. 35. 683,1; c. ecclesiasticae 66,15. 637,10; c. maiores 381,5. 592,30; c. difficiliores 396, 10. 15; c. episcoporum 395,25. 397, 10; c. inferiorum clericorum 396, 15. 20; c. metropolitanorum 296, 30. 396,30; c. sacerdotum 496,30. 515,35.

cella 40,15. 50,1. 51,1. 5. 55,10. 56,10. 58,10. 61,5. 30. 62,25. 68,1. 5. 10. 75,1. 79,20. 25. 82,5. 86,15. 101,5.

censura 36,15. 197,5. 219,1. 281,5. 283,15. 326,10. 332,25. 349,35. 374,20. 396,10. 431,25. 436,30. 467,20. 469,25. 494,10. 40. 507,20. 552,35. 624,15. 628,15. 655,15. 663,5. 669,10. 731,15; c. diffinitionis 269,40; c. divina 679,35. 683,5; c. pastoralis vigoris 739, 15. 20. 742,10. 744,30; c. patrum 450,30. 625,25. 659,1; *v. etiam* apostolicus, canonicus, ecclesiasticus, spiritalis.

census 294,40; c. rei familiaris 32,15.

cera 51,5.

cerea fax 592,15.

ceroma 115,10. 116,5. 10. 20. 117,1.

cervesia, cervisa 54,5. 94,20. 195,20.

character, caractera alfabeti 120,30. 160,35. 167,40.

charta, carta 345,25. 415,15. 423,20. 678,20.

chartacius codex 'sive, ut emendatius aliis dicendum videtur, chartinacius' 24,25; *v. etiam* codex.

chartaneus 538,1,

chartula 41,5.

chelidrus 172,5.

chirographum, schirographum, cirographum 284,25.

chorda 689,20.

chorepiscopi, corepiscopi 634,10—25. 643,10. 15.

chrisma, -ta, crisma 174,45. 175,1. 218,30. 245,35. 249,10. 254,35. 597,15. 603,25. 634,35. 663,1. 674,5. 677,15. 679,20. 682,15.

chrismare, crismare 635,20.

chrismon 204,10. 25. 205,10.

christianitas 76,5. 238,15. 462,25. 485,25. 507,5. 580,35. 589,30. 592,30. 599,25. 600,1. 664,25. 30. 721,1. 756,25. 761,15.

christianus, -a, -um: 35,25 *et passim*; conversatio 88,35; nomen 22,30. 75,25. 475,5; pax 77,20; potestates 578,20.

cimentum 447,20.

cingulum 587,25.

circulus australis 199,25; c. solis 182,35.

cisterna lutulenta 94,20.

citharedus 455,15.

citramarinus orbis 125,20.

civitas dei 396,15. 717,10.

civitatula 469,20. 642,35.

clamare ad sedem apostolicam 375, 25. 376,25. 379,15. 385,25.

claustra 331,25; c. monasterii, monasterialia 93,35. 374,1.

clericalis, -e: communio 421,30; militia 541,20; officium 521,15. 559, 10; ordo 440,5. 700,5.

clericatus 756,25; c. officium 286,10. 520,15. 522,5. 539,35. 545,15. 30. 546,1. 558,20. 559,40. 661,5.

clericus, -i 28,25. 120,5. 174,50. 175,40. 176,1. 20. 30. 186,20. 705,5. 20. 752,10; c. inferiores, inferioris gradus 393,1. 396,15, 20. 470,25; c. palatii 32,20 (*cf.* 32,40); *v.* catalogus.

clerus 86,25. 87,20. 216,20. 280,15. 643,5. 744,5; clerus et plebs 280, 5. 281,10. 292,10. 745,20; clerus et populus 184,40.

clima, -ta: caeli 172,35; c. occidentale 346,5; c. mundi 180,20. 605,25.

cloaca 592,15.

clusae 310,10.

coapostolus 527,1. 584,10.

codex, -ices 8,25. 24,25. 44,10. 46,20. 69,10. 70,20. 81,20. 91,10. 93,10. 136,5. 159,30. 197,25. 394,25. 565,20. 575,10. 593,30. 600,1. 700,1; c. chartacius 24,25; c. evangeliorum 640,25; c. ad faciendas missas 593,30; c. reverendae vetustatis 91,1; c. veteres atque chartanei 538,1; *v. etiam* episcopalis.

cognatio 642,5. 644,1; -nis gradus 666,5,

colaphus 456,30.

collegium *v.* sacerdotalis, synodalis.

collirium 38,1.

colyphia 116,20.

comes pagi 31,30.

comestiones pediculorum 451,15.

cometa, -ae 28,5. 10. 15. 199,1.

comicus 133,10. 143,10. 183,1.

commater 657,15. 20 675,5. 677,10. 688,35.

comminister 534,5. 35. 543,35. 544, 15. 554,5. 754,1. 757,5.

communicator 286,5. 314,25. 316, 5. 20. 361,25. 520,25. 558,25. 540,1. 543,35. 545,20. 552,35. 749,25. 750,20.

compago christiana 508,35. 530,15.

compatriarcha 469,20. 541,1. 5.

compatriotae 645,5.

compotus 117,25. 119,30. 120,5.

compunctio 312,25.

computrescere 247,25.

conciliabulum 346,10. 752,35.

concilium, -a 216,10. 296,25. 30. 470,25. 739,35; c. civile 733,20; c. episcoporum 228,25. 712,15; c. generale 216,5. 237,35. 380,1; c. universalia 520,15. 539,35. 558,15. 761,5; c. tribunalia 460,20.

concinnationes 439,5.

concordia canonum *v.* canones; c. evangelistarum 141,30.

concubina 618,30. 619,1. 5. 642,15.

concubitus 311,20. 696,1.

condempnator 419,5. 427,30. 432,5.

conducibilis, -e 15,30. 44,30. 120,20. 126,1.

conflictus 331, 20. 331, 25. 331, 30. 384, 5. 391, 30. 495, 20. 515, 1; non enim inermis cum armato rite -um inire poterit (potest) 420, 30. 430, 20.
confovere 216,40.
conglobatio popularis 449, 15.
conglutinare 494, 35.
coniugalis, -e: consortium 333, 20. 642, 30. 696, 25; conubium 324, 10. 569, 15; foedus 333, 10. 336, 5. 337, 10; habitus 235, 20.
coniugatio, -nes *(gramm.)* 19, 35. 20,1. 27, 30. 206, 30.
coniugium, -a 35, 1. 5. 15. 96, 30. 157, 30. 191, 25. 216, 20. 233, 10. 275, 10. 15. 310, 40. 322, 1. 331, 15. 570, 15. 635, 30. 641, 35. 642, 10. 15.
coniunctionum raritas *(gramm.)* 8, 5.
consacerdos 188, 5 *et passim.*
consanguineus 580, 5.
consanguinitas 213, 25. 569, 10. 15. 582, 5. 642, 5. 660, 1. 5. 672, 30. 673, 1. 674, 45. 675, 1. 35. 688, 1.
consecrare 23, 5 *et passim*; archiepiscopum, in archiepiscopum 246, 10. 649, 5; episcopum, in episcopum 216, 20. 281, 5. 30. 292, 10. 593, 10. 667, 25; in sacerdotem 528, 35.
consecratio, -nes 104, 10. 247, 15. 255, 10. 30. 404, 25. 407, 20. 409, 20. 417, 10. 425, 10. 429, 10. 436, 20. 439, 10. 440, 15. 444, 30. 445, 20. 448, 25. 449, 1. 450, 5. 15. 35. 491, 10. 497, 25. 513, 35. 517, 1. 523, 35. 554, 30. 555, 15. 562, 35. 752, 20. 760, 20; c. ecclesiarum 679, 20. 682. 15. 245, 35, 254, 40; c. et ordinationes 635, 1; c. iterata 634, 15. 20.
consecrator 515, 30. 521, 15. 559, 10. 698, 10.
consenex 137, 5. 25. 138, 5.
consensus apostolatus 436, 20; c. Romani pontificis 434, 1. 469, 10. 473, 10. 493, 30; *v. etiam* apostolica sedes.
consiliarius 73, 20. 83, 5. 227, 25. 303, 20. 305, 15. 307, 1. 308, 30. 313, 10. 718, 40. 720, 5. 721, 10. 757, 30.
consistorium familiare 125, 20.
consobrina 186, 15. 660, 5.
consonantia 141, 30. 453, 10.
consonare, consonantes 167, 35. 168, 15.
consortium *v.* coniugalis.
constitutio paterna 526, 20; c. regum 52, 30; *v. etiam* ecclesiasticus, synodicus.
constitutum, -a: Romani pontificis 366, 30. 679, 1. 683, 30; c. concilii Sardicensis 358, 5; c. synodi 72, 15; *v. etiam* canonicus.
consuetudinaliter 716, 10.
consuetudo *v.* ecclesiasticus.
contignatio 23, 25.
contubernium, -a: carnale 569, 30; c. nuptialia 569, 35.
conubium 275, 30. 333, 20. 569, 15. 642, 1. 657, 15. 696, 10; -ii solutio 324, 10.
conventiculum, -a 291, 25. 416, 10. 424, 15. 491, 1. 513, 30. 554, 25.
conventio (vel admonitio) 384, 10. 612, 25. 728, 30.
conventus 26, 1. 63, 1. 69, 15. 70, 5. 71, 10. 30. 98, 25. 99, 25.
copula *(coniugalis)* 290, 5. 30. 291, 30. 324, 10. 330, 5. 618, 30. 642, 10; c. carnalis 35, 1. 658, 10; c. concubitus 311, 20.
corepiscopi *v.* chorepiscopi.
corpus: per singula voluminum -ra 395, 30; quae huius -ris undecimum complet locum 565, 15.
corroboratio: -nis privilegium 366, 5.
corsum *i. e. quorsum* 179, 10.
cortes 615, 10. 15.
crimen mortale 321, 20.
cuculla 653, 5. 10. 20.
cultellus 347, 25.
cultrix 551, 30. 552, 1.
cultus 371, 5. 551, 40; c. divinus 267, 15. 317, 10. 709, 10.
cunabula 520, 30. 540, 10. 558, 35.
cuppae ligneae 77, 30.
cura *v.* episcopalis, pastoralis.
curialis 751, 25.
custos sacrorum vasorum 761, 15.

d.

dactilus 17, 15.
daemones 294, 20. 438, 15. 631, 10.
daemonia 583, 1. 25.
dapsilitas 414, 1. 630, 15. 636, 20. 646, 25.
datio 616, 25.
decanus 185, 5. 20.
deceptiosus, -a, -um 252, 40.
decibilis 617, 30.
decimae 191, 15; d. et nonae 189, 20.
decipula 174, 15.
declinatio *(gramm.)* 19, 30. 20, 1. 42, 30.
decretale, -ia 252, 35. 435, 25. 30. 518, 10; d. Romanorum pontificum 276, 20. 394, 10. 450, 10; d. sacra 571, 5; d. sanctorum patrum 245, 35. 246, 1. 254, 40. 45; -ium regula 635, 35. 658, 15.
decretalis, -e: constituta 380, 25. 393, 30. 395, 10. 15. 30. 412, 5; constitutiones 521, 40. 559, 30; epistolae 244, 1. 357, 25. 394, 20. 395, 1. 5. 25. 30. 468, 5; instituta 538, 10; sanctiones 640, 20; statuta 393, 25; *v. etiam* apostolicus.
decretum, -a 97, 5 *et passim*; d. Romanorum pontificum, praesulum 358, 30. 366, 10. 20. 25. 35. 368, 30. 370, 35. 418, 1. 426, 1. 449, 35. 536, 15. 537, 25. 560, 10. 15, 25. 745, 30; d. constitutionis 679, 30. 683, 5. 20; -orum epistolae 399, 25, d. generale 646, 25; d. litterale 744; 25; d. metropolitani 72, 15; d. perenne 709, 30; d. perpetuum 668, 1. 690, 15; d. regulae 59, 15; d. synodi 471, 30. 618, 30; *v. etiam* apostolicus, apostolica sedes, canonicus, episcopalis, pontificalis, synodalis.
dedicare ecclesias 643, 15.
defecatissime 303, 20.
defensio, status atque honor pontificatus 240, 5; d. sanctae Romanae ecclesiae 718, 20. 719, 35.
defensor 745, 20.
degradare 405, 5. 407, 25. 409, 30.
dehonorationes sacerdotum 189, 15.
deificatio 162, 20.
deinter 133, 5.
deitas 182, 5. 452, 15. 30. 454, 1. 560, 35. 561, 1.
delegatio *v.* apostolicus.
deleramentum 175, 5.
delfines 130, 1.
deliberativus consensus 420, 20. 430, 10.
delinimenta fallacia 95, 25.
deponere episcopum 380, 25. 393, 25.
depositores 385, 10. 387, 10.
depositio 104, 10 *et passim.*
deridiculum 117, 20. 119, 20.
despondere 570, 5.
diaconatus officium 657, 35.
diadema 212, 20. 305, 5; *v. etiam* imperialis.
dialectica 172, 30. 183, 30.
dianoea 186, 10.
diastole 204, 10. 205, 5. 10.
diatessaron *v.* symphonia.
dicacitas 187, 15.
dictare 166, 25. 167, 10. 168, 20. 193, 20. 337, 35. 350, 20. 474, 5. 603, 20.
dictator, -es 507, 25. 508, 35. 529, 5. 530, 15.
dictatus 8, 5.
dictiones 495, 30; *v. etiam* Graecus, Latinus *(in Ind. Nom.)*.
dinoscentia 211, 30.
diocesis, dioecesis, dyocesis 76, 1 *et passim.*
diplois 229, 35.
diploma 186, 1.
diptica ecclesiarum 700, 1.
dirivatus, -a, -um 305, 5.
disceptatio 418, 30. 419, 1. 427, 25. 30. 431, 25. 432, 1. 486, 25.
disciplina, -ae: grammatica 8, 1; -ae liberales 8, 15. 28, 30. 101, 15; d. monastica 35, 40; -ae Dei verbera 13, 15.
disciplinabilis 183, 45.
disciplinalis 741, 25.
discissio 445, 30.
discordatio 202, 5.
discus 584, 1.
disiunctiva coniunctio *(gramm.)* 471, 5.

dispendium intellegentiae 37, 5.
dispensatio 327, 35. 736, 10.
dispensator 682, 25.
dispoliare 521, 30. 545, 30. 549, 15. 559, 25. 562, 1. 5.
disputatio 111, 10. 162, 25.
disputator 140, 15.
disquirere 17, 15.
distabescere 41, 20.
distantia 756, 15.
ditescere 68, 5.
diutule 38, 5.
diversorium 187, 5.
dividere ecclesiam 51, 10; provintiam 366, 20.
divinare 96, 15.
divinitas Jesu Christi 557, 15.
divisiones *ecclesiarum* 622, 20.
divortium 311, 20. 619, 5. 695, 25.
doctor, -es 10, 1. 10. 85, 25. 135, 1. 147, 10. 434, 30. 744, 20; -ris cathedra 435, 1; d. catholici 134, 30. 150, 30; d. ecclesiarum 164, 20; d. grammaticae 8, 1. 168, 1; d. Latini Graecique 486, 20; *v. etiam* ecclesiasticus.
documentum, -a 49, 15. 498, 35. 525, 10; *v. etiam* apostolicus.
dogma, -ta 157, 20. 166, 10. 219, 35. 226, 25. 269, 30. 286, 15. 394, 5. 444, 25. 453, 35. 457, 5. 20. 480, 5. 508, 1. 529, 15. 547, 30. 650, 10. 662, 25. 665, 10. 672, 10. 675, 15. 700, 20. 724, 10; d. catholicum 473, 5; d. christianum 158, 35; d. ecclesiae 536, 1; d. fidei 643, 5; d. perversum 172, 10. 173, 1. 608, 30; d. philosophorum 130, 1; d. sacra 175, 15. 670, 5; d. sanctorum patrum 522, 30. 560, 20; *v. etiam* canonicus, ecclesiasticus.
dogmatisare 669, 15.
domestici 105, 30; d. fidei christianae 703, 15. 717, 20; d. imperantis 345, 35; d. seminis 737, 30.
domesticus, -a, -um: animalia 157, 10. 15; familiaritas 223, 5.
dominatio 233, 5.
dominium diversorum coenobiorum 32, 20.
dona annua 41, 10.
donatio legitima 21, 20.
dos, -tes 215, 20. 277, 10. 570, 5. 586, 5. 619, 1.
dromones *i. e. naves cursoriae* 439, 15.
dualitas 458, 5.
ducatus 520, 30. 537, 25. 539, 1. 5. 558, 30. 613, 5. 645, 35.
dumosus 138, 25.
dux, -ces 667, 20. 713, 25. 717. 10. 765, 20. 764, 30.
dyapason, dyapente *v.* symphonia.

e.

ecclesia, -ae 35, 35 *et passim*; e. baptismales 664, 25; -arum consecrationes 679, 20. 682, 15; -ae consuetudo 431, 1; -ae corpus, corpus Christi quod est e. 166, 1. 226, 25. 236, 1. 361, 20. 25; -ae gremium 384, 15; e. metropolitana 648, 25. 649, 10; -ae miles 613, 15; pater totius -ae 175, 20; -ae primatus 448, 1; -ae status 469, 1. 544, 1. 549, 10. 25. 553, 10. 606, 10. 618, 10; -arum tituli 664, 25; -iam dividere 51, 10; *v. etiam* divisiones, episcopalis, gremium, viduatus.
ecclesiastes 754, 30.
ecclesiasticus, -a, -um 22, 5 *et passim*; canones 394, 30. 495, 20. 514, 35; causae 66, 15. 436, 20. 637, 10. 664, 20. 681, 30. 696, 20; censura 213, 25; communio 683, 10. 739, 20. 742, 10; constitutiones 366, 20. 368, 25; consuetudines 90, 30. 194, 10. 572, 5; descriptiones 678, 20; diffinitiones 439, 15. 495, 5; disciplina 286, 20. 289, 15. 357, 1. 393, 30. 457, 5. 665, 10; doctores 155, 20; doctrina 193, 5. 353, 15; dogma 157, 20. 192, 15. 234, 25. 449, 30; familia 191, 5; gradus 444, 5. 449, 25. 452, 1. 538, 10; hierarchia 160, 25. 161, 1; historiae 172, 45; homines 687, 1; institutiones 281, 35. 446, 20. 448, 1; iudex 465, 15; iudicium 330, 20. 341, 35. 368, 20. 461, 30; iura 357, 30. 690, 20; lac 654, 15; lex, leges 330, 25. 383, 25. 499, 10. 525, 20. 682, 1; libertas 124, 30; litterae 103, 5; ministratio 348, 5. 10; monumenta 476, 30; mos 122, 40. 384, 5. 640, 30; mucro 282, 10; negotia 114, 10. 356, 5. 386, 20. 443, 5. 495, 25. 515, 1. 564, 40. 565, 1. 606, 35. 609, 15. 610, 5. 611, 15. 634, 5. 749, 30. 753, 30; officia 243, 5. 252, 20; ordo, ordines 76, 1. 220, 1. 239, 10. 253, 30. 289, 30. 292, 30. 476, 15. 484, 10. 497, 15. 523, 25. 532, 5. 559, 10. 564, 10. 663, 35; pax 722, 30; persona 679, 5. 681, 10. 683, 10. 686, 1. 5; plebs 444, 20; primatus 125, 5; regimen 444, 30. 35; regula, -ae 289, 35. 366, 1. 10. 368, 5. 15. 20. 445, 1. 450, 35. 623, 10. 663, 30; res 22, 5. 26, 15. 52, 5. 189, 15. 20. 40. 191, 1. 269, 5. 761, 10; ritus 416, 10. 424, 10. 470, 15; sacramenta 663, 30; statuta 681, 5; traditiones 357, 15. 482, 15. 483, 30. 648, 30; usus 164, 5; vigor 664, 15; viri 354, 35. 654, 1.
ecclesiasticorum magister 94, 30 *(cf.* 94, 40*)*.
edictum, -a 21, 20. 22, 10. 50, 1. 79, 20. 221, 10. 228, 5. 224, 35. 231, 40. 421, 15; -i constitutio 683, 25; e. legum 580, 20; e. pontificum 536, 35; *v. etiam* apostolicus, imperialis.
edulium 584, 15.
effutire 164, 40.
egumenus, -i 482, 5. 761, 15.
eiulare 137, 25.
elaphus 203, 35.
electio: abbatis 679, 5. 20. 25. 680, 20. 682, 1. 682, 20. 25. 683, 15; e. cleri et plebis 243, 25. 30; e. episcopi 184, 40. 245, 40. 449, 15. 643, 5; e. iudicum 626, 15; e. populi 215, 20; *v. etiam* canonicus, episcopalis.
elemosina 21, 20. 53, 5. 64, 30. 68, 5. 189, 30. 40. 190, 40. 191, 1. 196, 35. 222, 5. 292, 35. 574, 30. 581, 30. 596, 1. 598, 20. 25. 30.
ΕΛΙΑΚΩΣ id est solaris 199, 15.
eligere: archiepiscopum 592, 30; episcopum 216, 20. 280, 5. 15. 288, 10. 334, 10. 15. 335, 30. 336, 35; iudices 380, 25. 381, 1; pontificem 245, 35.
elimatius 344, 5.
eliquare 134, 30.
elleborum 314, 1.
ellimpsis solaris 159, 35.
eloquium 108, 15. 109, 20. 110, 20. 113, 10; *v. etiam* Graecus, Romanus *(in Ind. Nom.)*.
eludium 187, 20.
embolismus 120, 10.
emunitates regum 679, 1. 683, 30.
enchyridion 194, 10.
endecas 120, 10.
energia 182, 40.
enodator 141, 10.
episcopalis, -e 114, 20 *et passim*; ambitio 682, 5; auctoritas 619, 10. bulla 648, 20; cathedra 184, 40. 449, 15; codex 422, 5; consuetudo 218, 30; cura 35, 20; decreta 229, 25; dignitas 374, 10. 445, 5. 10. 449, 5; ecclesia 711, 30; electio 667, 20; fastus 679, 15. 682, 10; humanitas 716, 20; institutum 712, 20; ius 723, 5; libertas 306, 15; ministerium 280, 1. 288, 25. 383, 10. 20. 388, 10. 706, 25. 723, 5. 742, 30. 745, 5; officium, -a 114, 20. 291, 25. 292, 5. 612, 5. 708, 5; onus 216, 20; ordo 235, 35. 442, 10; sedes 521, 25. 559, 20.
episcopatus 124, 30 *et passim*.
episcopia, -ae 615, 15.
episcopium 354, 10. 355, 5. 613, 1. 615, 10. 616, 15. 617, 5. 639, 1. 5.
episcopus, -i 28, 25 *et passim*; -orum consecrationes 245, 35; mutatio -orum de civitate in civitatem 739, 1; *v. etiam* suffraganeus.
epistolae: regulares et pontificales 103, 10; *v. etiam* apostolicus, canonicus, decretalis.
epistolaris, -e: 48, 25. 303, 20; angustia 13, 5. 80, 20; brevitas 20, 1; locutio 551, 10. 646, 35; -e in palatio gerens officium 34, 1.
eptas cathedralis 182, 35.
equus tolutarius 66, 25 *(cf.* 66, 45*)*.
ermaphroditae 156, 25.
eruchae 206, 15.
erucharium 206, 15.
eructare 231, 10. 536, 15.
essentia 161, 10. 25. 162, 15. 30.
ethimologia 116, 5.
eucharistia 665, 20.
eunuchizare 586, 40.

eunuchus, -i 184, 15. 186, 5. 588, 5. 10. 15.
exacerbate 457, 25.
exarator 171, 15.
exarchatus 477, 20.
exarchus 748, 5. 749, 15.
exauctorare 114, 1. 254, 35.
excommunicatio 225, 20. 234, 35. 268, 20. 328, 20. 337, 15. 366, 10. 382, 15. 383, 25. 406, 10. 408, 30. 410, 30. 467, 30. 35. 518, 1. 5. 545, 15. 556, 10. 557, 5. 602, 15. 619, 15. 638, 1. 665, 5. 684, 30. 685, 5. 20. 701, 10. 702, 10. 736, 1. 737, 1. 15. 25.
exculpere 67, 5. 85, 25.
executrix 323, 40. 391, 25.
exemplar, exemplaria 27, 30. 44, 10. 71, 10. 77, 5. 406, 20. 408, 35. 410, 35. 419, 20. 426, 35. 538, 1. 616, 10. 713, 25. 756, 20. 25; e. epistolae, -arum 301, 20. 311, 30. 316, 35. 332, 1. 5. 20. 361, 15. 492, 20. 495, 15. 30. 35. 496, 15. 508, 25. 40. 510, 15. 20. 530, 5. 20. 620, 20. 697, 25; e. privilegii 418, 5. 426, 5.
exenium, exsenium 144, 35.
exepiscopus 452, 5.
exinanire 399, 1.
exitialis 45, 5.
exors 276, 15. 306, 25.
expeditio generalis 32, 15.
expoliare, expoliatus 280, 1. 353, 20. 379, 20. 461, 20. 515, 20. 555, 1.
expositiuncula 206, 30.
expositor, -es 141, 10. 142, 30.
extasis 131, 10.
extenuare 64, 15.
extorris 304, 25. 316, 5. 360, 10. 370, 25. 463, 10. 561, 25.
eysebestatus *(εὐσεβέστατος)* 162, 40.

f.

fabrica 145, 1. 356, 25. 374, 30. 375, 1. 394, 20.
facultas argenti 29, 20.
falerae verborum 119, 25.
faleratus 135, 15.
falsarius 427, 1.
falsidici 516, 25.
falsidicus, -a, -um 213, 35. 218, 10. 222, 5. 226, 10. 628, 15. 20.
faretra 206, 5.
fellitus, -a, -um 187, 15.
femininum genus *(gramm.)* 27, 10. 15.
femoralia 588, 25. 30. 35.
ferula 744, 25.
festivitates 191, 25. 192, 20. 193, 5.
fiala, -ae 28, 1. 5. 132, 25.
fictilis 120, 25.
ficulnea 312, 10. 15.
figulus 181, 20.
filiaster 635, 15.
filiatio 230, 15. 20.
filioque 174, 40. 603, 25.
flammivomus, -a, -um 211, 20.
floccipendere 508, 1. 529, 20. 705, 25.
foenorari 242, 20.
folium 20, 5.
forensis 751, 25.
fornicatio 311, 25. 655, 10. 659, 10. 670, 35. 673, 5–30. 674, 1. 5.
forum 519, 5. 520, 35. 533, 25. 540, 10. 554, 10. 557, 20.
fratricidae 658, 10. 673, 15. 675, 5. 676, 25.
fratricidium 652, 10.
fraxineus 206, 5.
frondescere 211, 20.
fructus: usus fructuum 56, 1.
frutex 211, 20.
fucus adulationis 93, 25.
fuligo 139, 1.
fuscare 29, 10.

g.

gannire 605, 15.
garrire 346, 25.
garrulitas 117, 10.
gemebundus 136, 20.
gemma 85, 25. 149, 25. 387, 25.
genealogia 142, 20.
generalis, -e: concilium 237, 35; conventus 63, 1; decretum 646, 25; ecclesia 478, 5. 607, 5; expeditio 32, 15; placitum 25, 30.
generatio 142, 20. 582, 5. 594, 10. 20. 672, 30. 673, 1. 5. 675, 35. 40.
genetivus *(gramm.)* 42, 30. 43, 1. 5. 20. 186, 10.
genimen 172, 45.
genium 366, 5.
gentaculum 187, 10.
gentilitas 211, 20.
genus *(gramm.)* 27, 15. 30.
geometrica 183, 30.
germanitas 18, 1 *(cf.* 18, 45*)*.
germanus, -a, -um: animus 24, 1; reverentia 25, 5; sanctitas 56, 20.
gerulus 311, 35. 312, 1. 313, 25.
gladiatorii ludi 115, 25.
gladius anathematis 333, 15; g. corporalis 641, 20; g. materialis 327, 25; g. spiritalis 327, 25. 664, 5. 674, 10. 677, 20; g. sancti spiritus 483, 35; stella in morem -ii 28, 10.
glaucoma 37, 40.
gliscere 133, 25.
glitza 66, 20 *(cf.* 66, 35. 40*)*.
glutinum communionis 526, 30.
gradàle 132, 5.
graecizare 202, 5.
gramma 142, 40. 169, 20.
grammatica 119, 10. 171, 10. 183, 30.
grammaticus, -a, -um: ars 119, 10. 167, 35. 168, 1; disciplina 8, 1.
grammaticus, -i 167, 40. 196, 1. 205, 5. 206, 25. 30.
graphis 169, 20.
gremium *v.* ecclesia.
gymnasium, -a 115, 30. 125, 20. 159, 1.
gymnici ludi 115, 25. 30.

h.

harmonia, harmonicus *v.* armonia, armonicus.
hemispherium 199, 10. 20. 25.
heresiarches 173, 15.
heresis 165, 1. 173, 1. 40. 445, 1. 448, 15. 452, 10. 457, 5. 466, 1. 468, 5. 15. 469, 25. 472, 35. 508, 5. 529, 20. 601, 15. 25. 753, 10; h. simoniaca 465, 1.
hereticus, -a, -um 173, 15 *et passim*; pravitas 172, 1. 174, 10; principes 603, 15.
hereticus, -i 164, 15. 206, 15. 357, 30. 416, 5. 424, 5. 433, 25. 437, 5. 444, 25. 448, 15. 449, 30. 457, 15. 461, 25. 462, 5. 15. 469, 10. 470, 25. 472, 35. 494, 5. 520, 1. 534, 10. 547, 30. 558, 1. 597, 30. 606, 10. 705, 5. 740, 15.
hereditarium ius 218, 15. 305, 5. 392, 15. 718, 10. 719, 30. 722, 15.
hereditates nobilium 75, 35.
heros 357, 20.
hialis *(graece)* 28, 1.
hierarchia, -ae 160, 15. 25. 30. 161, 1; h. caelestis 160, 10. 30. 161, 5.
historia 46, 30. 142, 10. 149, 25. 168, 30. 341, 15. 474, 20. 493, 30; h. sacra 331, 1. 579, 1; h. tripartita 173, 15. 739, 10; *v. etiam* ecclesiasticus.
historialiter 123, 40.
historiographus 46, 30. 125, 10. 481, 15. 20. 25.
histriones 470, 10. 598, 40.
homelia 159, 15. 178, 15.
homicida 598, 5. 10. 613, 15. 635, 30. 666, 10. 671, 1. 5. 674, 10. 675, 10. 677, 20. 689, 20. 690, 1.
homicidium 586, 35. 631, 10. 650, 15. 654, 15. 655, 10. 666, 10. 671, 1. 674, 10. 677, 20. 689, 20. 30.
homuncio 9, 30.
homunculus 348, 30.
honor: a papa Romano concessus 73, 30; h. et status ecclesiae 251, 35; *v. etiam* sacerdotalis.
honorificentia 421, 25.
humanitas 65, 20. 73, 5.
hymnidicus 455, 20.
hymnus, -i: angelicus 292, 25; h. matutinales 346, 10.
hypocrisis 663, 30.

i.

iactura existimationis 735, 15; i. gradus 383, 1. 429, 10; i. privilegii 734, 20.
ianuae ecclesiae 415, 15. 423, 20.
iconae 437, 25. 40.

iconomachus, -i 473, 10. 491, 1. 513, 30. 554, 25.

ideale theorema 182, 35.

idioma Graecae dictionis 487, 20. 533, 10.

idola colere 294, 20.

ieiunare 123, 25. 589, 5. 670, 15. 673, 20. 676, 20. 30. 765, 1; i. in sabbatis 603, 20.

ieiunium, -a 45, 5. 123, 25. 124, 1. 189, 30. 40. 222, 5. 293, 5. 571, 1. 5. 10. 25. 35. 572, 10. 585, 1. 585, 30. 587, 40. 590, 25. 671, 1. 15. 765, 1; -orum dies 571, 1. 25; i. in sabbatis, sabbati 174, 45. 605, 10; -orum tempus 571, 1. 585, 35. 589, 1.

igniculus 169, 25. 171, 1.

ignitus, -a, -um 244, 1.

imagines reverendae, sacrae, sanctae, venerandae 436, 15. 35. 437, 5. 437, 30. 438, 1. 5. 445, 35. 448, 30. 449, 30. 451, 5. 472, 20. 30. 473, 20. 482, 30. 483, 5. 491, 15. 492, 25. 493, 25. 495, 15. 514, 5. 516, 10. 20. 517, 10. 519, 1. 20. 522, 30. 534, 5. 544, 30. 554, 35. 555, 10. 557, 10. 558, 1. 560, 20; i. crucis 438, 15; i. Dei 37, 10.

imaginationes mysticae 160, 15.

imaginatus, -a, -um 437, 40.

imitatrix 551, 5.

imminentia 326, 5.

immunis 246, 20. 255, 15. 331, 30. 426, 25. 508, 20. 530, 1. 542, 35.

immunitas 213, 35. 321, 40. 324, 5. 331, 10.

immutare: in melius 64, 5; sententiam 339, 20. 348, 15; *v. etiam* mutare.

imperatorius, -a, -um: nomen 486, 5; potestas 515, 15.

imperialis, -e: aedes 470, 15; amor 483, 15; apex 482, 15. 530, 25; conspectus 446, 10; culmen 446, 20. 25; 25; decus 270, 20. 438, 25; diadema 722, 20; dignitas 446, 20; edictum 756, 30; instituta 436, 25; iudicium 357, 30; iussio 16, 10; legatus 311, 1. 5. 505, 40. 516, 10. 35. 555, 5. 25. 556, 5. 20; leges 486, 10; munificentia 68, 15; pietas 455, 35; potentia 521, 30. 545, 30. 559, 25. 601, 20; sententia 499, 1. 525, 10; solium 469, 30; suffragium 444, 20; violentia ac terror 521, 20. 25. 559, 15.

imperium 133, 20. 175, 10. 303, 5. 305, 10. 722, 20.

impostor 21, 20.

impressio signaculi 647, 5. 648, 5.

improperare 238, 30.

inamissibilis 45, 25.

inauris 132, 25.

incantationes 581, 25. 35.

incardinare 706, 15. 708, 5. 30. 709, 25. 710, 15.

incarnatio 454, 1.

incassum 330, 35. 331, 35. 455, 10.

incautela 665, 1. 5.

incentiva carnis 696, 1.

incentor 625, 30.

incestum 191, 20. 688, 15.

incestuosi 658, 10.

incestuosus concubitus 215, 35.

incestus, -us 211, 35.

incestus, -a, -um 642, 15. 689, 5. 10.

inclinis 413, 30.

inconsutilis 149, 20.

incorporeus 37, 5.

inculcare 702, 15.

incurvare 608, 5.

incurvatio devotionis 374, 30.

indagatio 271, 20.

indagativorum vel iudicum praesentia 656, 15 *(cf.* 656, 40*)*.

indemnis 500, 25. 510, 30. 527, 25.

indemnitas 597, 25.

individua vita 570, 15.

induciae 383, 15. 432, 30. 685, 15. 25.

indulgentia 18, 10. 26, 20. 88, 20. 97, 10. 101, 20. 140, 40. 273, 25. 315, 25. 328, 30. 370, 10. 552, 35. 577, 35. 642, 20. 654, 15. 673, 15. 676, 15.

inedia 41, 1. 187, 25.

inelimatus 133, 25. 138, 20. 145, 40.

inermiter 271, 15.

inextricabiliter 19, 20.

infamare 36, 10. 51, 30.

infamia 53, 35. 679, 25. 682, 30. 686, 10.

inferior: ab -ibus potiorum sententia solvenda 342, 20; i. dignitas vel ordo 466, 10.

infernales poenae 164, 10.

infernum 77, 1.

inflexio 117, 1.

infractiones ecclesiarum 189, 15.

infractor legum, regularum 333, 10.

infronitus 638, 15; infrunitus (aut 'infronitus' sive 'infroditus') 184, 20.

infrutice 211, 20.

infulae 477, 25; i. caesareae 543, 10; *v. etiam* pontificalis, sacerdotalis.

infulatus 249, 20. 654, 15.

ingeniolum 59, 15. 120, 15. 121, 15.

ingenuitas 216, 15.

ingenuus 45, 25.

ingenuus, -a, -um 51, 20. 25. 98, 5; artes 46, 30. 115, 10.

inguen 26, 35.

inhianter 379, 20.

inlecebra carnis 695, 25.

inpalpabilis 173, 5.

inpoenitentia 315, 10.

inquisitio 271, 20. 441, 15. 466, 15. 467, 35. 655, 5. 672, 15. 675, 20.

inradiatio 199, 1.

inremediabilis 15, 1. 230, 30.

inscriptiones 681, 20.

insignia pontificatus 522, 1. 559, 35.

insignitas 150, 20.

insimulare 330, 10.

insinuatio 285, 10.

inspector 185, 10.

instaurare 59, 25. 63, 10.

instauratio 40, 30. 55, 20. 58, 35.

institutum, -a 235, 1. 394, 25. 426, 35. 434, 5. 435, 5. 436, 30. 700, 20. 706, 15. 708, 30; i. *Romanorum pontificum* 440, 15; i. concilii 417, 15. 425, 15; i. divina 72, 5. 523, 5; i. patrum 494, 30. 516, 25. 522, 35. 560, 25. 708, 1; i. synodi 476, 10; *v. etiam* apostolicus, apostolica sedes, canonicus, episcopalis.

institutio, -nes 588, 1. 621, 25. 663, 5. 672, 25. 675, 30; i. *Romanorum pontificum* 439, 1; i. b. Benedicti 34, 20; i. oratoriae (Quintiliani) 62, 20. 91, 5; i. patrum 269, 35. 271, 20. 450, 5. 626, 5. 10; i. Romana 90, 30; i. sanctae 526, 30; *v. etiam* apostolicus, apostolica sedes, canonicus, ecclesiasticus.

institutor, -es 434, 30. 499, 35. 526, 5. 601, 20. 605, 25.

instrumentum musicum (sistrum) 27, 35.

instructio 515, 5. 611, 15. 699, 25.

intellectualis creatura 160, 20.

intercapedo 479, 25.

intercedere 68, 20.

intercessio 22, 10. 58, 30. 35. 66, 20. 71, 10. 77, 10. 93, 30. 95, 30. 107, 30. 108, 20. 109, 1. 295, 1. 641, 25; i. apostolorum, b. Petri 298, 20. 300, 30. 477, 30. 479, 5.

intercessor 23, 10. 40, 25. 77, 5. 370, 5. 541, 20.

interdictio 282, 10. 602, 1; *v. etiam* apostolicus, apostolica sedes.

interemptrix 323, 40.

interlocutio 347, 15.

interminatio 479, 1.

internuntius 235, 15. 251, 40. 337, 15.

interpellare Romani pontificis aures 185, 1.

intervenire 254, 30. 256, 30. 361, 5. 369, 30. 414, 1. 455, 1.

interventio 246, 1. 247, 25. 249, 25. 250, 15. 254, 45. 255, 25. 273, 20. 370, 5. 606, 5.

interventor 578, 1.

interventrix 172, 15. 628, 15.

interventus 20, 15. 251, 15. 255, 30. 370, 10.

inurbanitas 124, 15.

invasiones rerum ecclesiasticarum 189, 15.

inveteratus, -a, -um 474, 5.

iota 756, 25.

irradiare 12, 25. 49, 30.

irregularis: deiectio 511, 20; promoti 494, 30; 516, 25.

irretractabiliter 443, 5.

irrorare 164, 40.

iterare iudicium 510, 20.

iteratio negotii 523, 10.
iudex, -ices 190, 5. 330, 20. 358, 25. 396, 30. 415, 25. 423, 25. 467, 5. 495, 20. 514, 30. 595, 25. 628, 30. 743, 30. 746, 10; i. electi 231, 10. 380, 25. 381, 1. 418, 15. 427, 5. 624, 25. 626, 15. 628, 25. 30; i. inimici 278, 1. 387, 10. 15. 461, 30; i. legitimi 460, 25; i. suspecti 380, 10. 387, 15. 460, 25. 30. 461, 20. 30. 470, 15. 627, 1.
iudicare: de omnibus sacerdotibus 296, 30. 35; de persona episcopi 389, 10; -i a minoribus vel ab inferioribus 466, 5.
iudicatio 244, 1.
iudicialis, -e: diffinitiones 466, 10; mos 698, 5; sententiae 204, 15.
iudicium, -a 69, 20 *et passim*; iudicium ac (vel) consensus 359, 15. 30; i. diffinitivum 412, 5; i. ecclesiae 324, 35; i. episcoporum 392, 30. 396, 10. 397, 15. 399, 5; i. iterare 510, 20; i. laicorum 397, 10. 15; i. legitimum 415, 20. 423, 25; i. populare 712, 20; i. regulare 627, 30; i. renovare 278, 1. 312, 15. 358, 25. 374, 5. 461, 20. 537, 35; i. retractare 481, 5. 751, 20; *v. etiam* apostolicus, apostolica sedes, ecclesiasticus, imperialis, saecularis, synodicus.
ius, -ra 148, 15. 155, 35. 244, 1. 248, 35. 249, 35. 400, 15. 406, 20. 408, 35. 410, 35. 418, 1. 425, 35. 430, 1. 5. 476, 5. 617, 10. 759, 15; i. agnationis 319, 1; i. beneficiarium 191, 15; i. consanguinitatis 230, 5; i. fidei 229, 20; i. humana divinaque 53, 35; i. metropolitana, metropolitanatus 604, 20. 647, 35; i. mundanum 357, 20. 696, 1; i. naturalia 623, 10; i. nuptiarum 570, 15; i. pontificatus 486, 5; i. propinquitatis 737, 30; i. regium 172, 1; i. regiminis 253, 35; i. regnorum 232, 10. 761, 25; *v. etiam* apostolicus, apostolica sedes, ecclesiasticus, episcopalis, hereditarius.
iustitia 213, 5. 25. 507, 15.
iuvenculus 642, 30.

k.

kataphaticus, ΚΑΤΑΦΑΤΙΚΟΣ 161, 20. 162, 25. 30.
ΚΩΣΜΙΚΩΣ id est mundanus 199, 15.

l.

laboratio 574, 1.
lacertuli 198, 1.
laciniosus 128, 20.
laetheus, leteus, -a, -um 211, 20. 279, 15.
laicalis, -e: agmen 444, 10; coetus 448, 20; habitus 440, 5; militia 441, 35. 444, 5. 445, 5; ordo 189, 10. 448, 5. 10. 449, 35. 653, 1; persona 589, 25; vagatio 653, 35.
laicus, -i 34, 30 *et passim*; -orum iudicia 397, 10. 15.
laicus, -a, -um: cibus 590, 25; homo 712, 20; persona 686, 5; virgo 689, 1; viri ac mulieres 674, 1. 677, 10.
lambere 139, 15.
lapis 589, 30. 35.
latex 159, 1.
latibulum 105, 30.
lationes 453, 35.
latrina 592, 15.
latrocinalis, -e: concilium 495, 20. 514, 30; synodus 487, 1.
latrocinium 285, 5. 473, 15. 756, 25.
laturarius 187, 1.
latus: legatus, missus a, e, ex latere 218, 15. 227, 25. 240, 15. 269, 15. 272, 5. 361, 30. 362, 1. 416, 30. 35a 424, 35. 441, 15. 482, 10. 15. 491, 5. 501, 5. 513, 30. 554, 30. 746, 10.
legalis, -e 190, 20. 656, 20; conflictus 331, 20; examen 442, 15; ius 244, 1; sententia 626, 15.
legatio 63, 1 *et passim.*
legatus: a, e, ex latere *v.* latus.
legifer 591, 20.
legislator summus 296, 5.
legitimus, -a, -um: 336, 30 *et passim*; absolutio 499, 10. 525. 25; coniunctio 696, 1; feminae 673, 25. 677, 1; coniunx 348, 30. 659, 10. 695, 25; iudicium 415, 20. 423, 25; matrimonium 227, 35. 670, 25. 696, 15; ordo 516, 15; uxor 330, 10. 337, 15. 674, 1. 5. 677, 5. 15.
lenitas stili 36, 15.
lenocinium 607, 30.
levita 144, 20.
lex, leges 29, 15 *et passim*; l. paternae, sacrae, sanctae, venerandae 331, 20. 409, 1. 410, 40. 470, 15. 569, 20. 578, 35. 580, 5. 585, 20. 595, 15. 618, 10. 712, 15; l. Dei 76, 25. 317, 30; l. divinae 274, 20. 357, 30. 618, 15; l. divinae et humanae 64, 25. 190, 30. 239, 25. 345, 30; l. gratiae 537, 30; l. ecclesiae 481, 15. 25. 547, 25. 621, 30; l. humana 357, 30; l. imperatorum, imperialis 357, 15. 20. 30. 486, 10; l. mundi 682, 1; l. naturalis, naturae 536, 35. 40. 537, 1. 30; l. privatae 369, 10; l. publicae 345, 35. 756, 30; l. seculi 158, 1. 415, 30. 424, 1. 681, 30. 682, 35; l. zelotiphiae 685, 30; -is austeritas 595, 15; -um: conflictus 331, 25; edicta 580, 20; infractor 333, 10; ordinabilitas 268, 10; scita 579, 10; in -e non suscipimus 536, 25; monomachiam in -em assumi 331, 1; *v. etiam* canonicus, mundanus.
lexis 186, 10.
libellulus 746, 5.
libellus de adoranda cruce 15, 5; l. fidei 604, 1. 606, 10. 15. 20.
liberalis, -e 145, 15; artes 172, 25; disciplinae 8, 1. 28, 30. 101, 15. 125, 20. 140, 5; eruditio 164, 1; litterae 133, 25. 135, 20.
libertas arbitrii 109, 30; l. et sublimitas ecclesiae Romanae 303, 5; l. monachorum 679, 35; l. monasteriorum 679, 1; -tis munitio 679, 1. 683, 30; l. populi Christi 372, 5; -tis privilegium 680, 15. 25; l. voluntatis 34, 25. 30. 110, 15; *v. etiam* episcopalis.
liberum arbitrium 111, 5. 112, 15. 20. 113, 10.
libralis 445, 20.
libramen 446, 30. 622, 20.
libri profani 599, 1.
licentia poetica 43, 30.
ligatura 569, 40. 590, 40. 591, 1. 594, 1. 5.
ligula 28, 5.
limina apostolica 231, 1. 704, 20.; l. apostolorum 209, 30 *et passim*; l. b. Petri 477, 35. 483, 35.
liminaria ecclesiae 232, 35.
linea: propinqui utriusque -ae 101, 25.
liniamenta formae apostolicae 35, 30.
linire: chrismate 174, 45. 603, 25.
linteum 590, 40; -ea, quae Germanice glitza vocantur 66, 20.
liquida *(gramm.)* 27, 10.
litigare 638, 1.
litigii conflictus 495, 25. 515, 1.
litterae (*i. e.* epistolae) 44, 20 *et passim*; l. regiae 79, 30; l. regulares 103, 5; l. sigillo munitae 94, 15; litterae *(i. e. litteratura)* 7, 20. 8, 5. 75, 1. l. divinae 44, 35; sacrae 64, 30; 104, 20. 164, 20; l. sanctae 82, 35; -arum: disciplina 146, 25; doctrina 164, 5; expers 93, 10; fructus 8, 35; scientia 223, 25; studium 42, 20. 144, 25.
litterale: commertium 46, 15; decretum 744, 25; officium 108, 5.
litteratura secularis 38, 5. 64, 20.
litterula 168, 30.
logica disciplina 161, 20.
loquela 27, 30.
ludi gladiatorii 115, 25; l. gymnici 115, 25. 30.
ludibria et scenica acta 346, 35.
luminare maius 611, 20.
lunae circulus 198, 5.
lupanaria prostitutionis 340, 20.
lutulenta cisterna 94, 20.
lyricus 121, 20.

m.

machera 305, 5. 535, 15.
mage 182, 1.
magister ecclesiasticorum 94, 30 *(cf.* 94, 45. 50*)*.
magisterium 84, 10. 343, 15. 401, 5; m. celeste 722, 5.
magistratus 163, 25. 220, 30.
magnalia 125, 10. 146, 40.
magnatus, magnates 133, 20. 172, 10.
magnifacere 35, 40.
maior: eum, qui maioris potestatis est, iudiciis suis addicere 469, 5; de maioribus iudicare 463, 15; ma-

iores causae 592, 30; *v. etiam* auctoritas, negotium, persona.
maiores ecclesiae 72, 15; -um sententia 470, 25.
malefidus 211, 5.
mancosi 615, 10.
mandata regis 99, 25; *v. etiam* apostolicus.
mandra 748, 10.
manifestatio 656, 20.
mansus 215, 25.
maritalis: mos 619, 1; thorus 278, 35.
maritimus pirata 309, 30.
martyr 9, 25 *et passim.*
martyrium 125, 1. 313, 30. 321, 10. 475, 20.
martyrologium 192, 20. 193, 5.
masculus 586, 20. 25. 30.
massa 111, 25.
materialis 137, 30. 35. 138, 5. 327, 25; *v. etiam* gladius.
mathesis 184, 25.
matricida 659, 1.
matrimonium, -a 215, 15. 275, 10. 277, 10. 311, 15. 320, 35. 40. 322, 1. 324, 15. 342, 35. 343, 5. 569, 20. 25. 594, 40. 642, 1. 657, 15. 670, 25. 671, 10. 678, 1. 696, 15. 20.
matrix ecclesia 617, 1.
matrona 166, 30. 184, 15.
matutinales hymni 346, 10.
matutinorum sollempnia 130, 25.
mausoleum 170, 1.
mechani *(μηχανή)* 184, 20.
mechanica ars 184, 20. 25.
mediator 357, 5. 638, 1. 725, 15. 20.
medicamen 250, 35.
medicamentum 10, 10. 106, 15. 20. 341, 35. 454, 35. 714, 30.
medicina 165, 25. 166, 5. 215, 5. 457, 10.
medicinale: ferrum 340, 25; remedium 457, 5.
medicus 10, 10. 61, 15. 68, 30. 166, 5. 532, 20. 564, 25. 590, 30. 714, 30.
meditullium 33, 1.
medullitus 305, 1. 393, 25. 703, 10.
meliorare 542, 25. 607, 10.
melioratio 501, 35.
mellearius, -a, -um 206, 5.
melos alleluiaticum 123, 25.
melota 133, 5.
membrana 118, 1. 214, 5. 394, 25.
membratim 741, 10.
memoriae apostolorum 749, 15; *v. etiam* s. Petrus *(in Ind. Nom.)*.
memoriale 22, 15. 404, 5. 742, 20. 744, 35.
mens, -tis: acies 37, 25; acrimonia 37, 1; acumen 37, 5.
mensa *v.* regius.
mensula 134, 1. 135, 25.
mensurate 195, 5.
mercimonium 190, 15.
meretrix 298, 30.
mesembrinos, mesembrinus 199, 20; ad australem circulum, quem -um Greci vocant 199, 25.
metaplasmus 168, 1.
metricus 168, 5.
metropolis 172, 45 *et passim*; m. ecclesia 366, 5. 622, 15.
metropolita, -ae 221, 20 *et passim*; m. orientales 442, 10.
metropolitanus 24, 35 *et passim*; -orum negotia 256, 10.
metropolitanus, -a, -um 24, 15 *et passim*; antistes 86, 25. 292, 20. 415, 20. 423, 25. 430, 35. 710, 10; cardinalis 738, 30. 742, 5. 744, 25; ecclesia 648, 25. 649, 10; episcopus 8, 1 *et passim*; iura 604, 20. 647, 35; praesules 609, 15. 610, 5; sedes 664, 20.
metrum 17, 10. 44, 1. 136, 30. 137, 20.
miliarium 55, 1.
militare 537, 10. 645, 35. 661, 5; domino 35, 5; mundo 613, 20; saeculo 535, 25. 613, 15.
militaris, -e: homines 41, 5; obsequium 101, 25. 30; signum 580, 25. 30; viri 33, 25. 34, 15.
milites Christi 645, 5. 661, 5; ecclesiae 613, 15; saeculi 537, 20. 613, 15. 645, 5.
militia 444, 20. 30. 533, 25. 537, 25. 635, 5; m. clericalis 541, 20; m. divina 575, 5; m. equestris 71, 15; m. pedestris ac equestris 71, 15; *v. etiam* laicalis, secularis.
mimus, -i 142, 40. 535, 15.
ministerium 87, 25 *et passim*; m. et imperatoris et apostolicae sedis 223, 10; *v. etiam* episcopalis, sacerdotalis.
minitare 479, 1.
minorare 371, 10.
minoratio regni 233, 15.
missa, -ae 218, 35. 386, 5. 613, 20; codex ad faciendas -as 593, 30; -ae officium 123, 25; -ae publicae 678, 20; -arum sollemnia 218, 30 *et passim.*
missus et apocrisiarius *v.* apostolica sedes.
moderni principes 317, 35.
modulationes 128, 20.
moechia 315, 15. 320, 15. 323, 15.
moechus, moecha 306, 25 *et passim.*
momentaneus, -a, -um 13, 25. 252, 5. 572, 15.
monacha 595, 40.
monachicus, -a, -um: habitus 596, 1. 5. 653, 15. 638, 10; religio 35, 15. 50, 1; vestis 656, 15; vita 595, 40.
monachus, -i 22, 10 *et passim*; -orum libertas 679, 35; vita 654, 1.
monasterialis, -e: claustra 374, 1; custodia 374, 5. 379, 15. 386, 5. 10. 392, 30.
monasteriolum 713, 15.
monasterium, -a 18, 20 *et passim*; omne m. in potestate episcopi consistere debet 742, 25. 745, 5 *v. etiam* libertas.
monasticus, -a, -um: disciplina 35, 40. 133, 1. 144, 20. 148, 30; habitus 653, 5. 654, 30; regula 653, 20. 30; religio 143, 35; vita 444, 5.
monitores, quos baiulos vulgus appellat 64, 5.
monogrammon, id est unalis scriptio 204, 30.
monomachia 330, 10. 331, 1. 608, 25.
monumenta, monimenta, munimenta (gestorum) 362, 25. 647, 20. 648, 30; *v. etiam* ecclesiasticus.
moralitas 155, 40.
moraliter 463, 35.
moratorium 69, 20.
mors: spiritualis — — — corporalis 14, 20.
morticinium 122, 1.
mucro 325, 5. 502, 20; m. anathematis 642, 10; m. sententiae 606, 25; m. spiritalis 641, 20; *v. etiam* ecclesiasticus.
multicolor 206, 1.
mundanus, -a, -um 93, 35. 188, 20; iura 696, 1; leges 575, 10. 597, 20. 674, 5. 10. 575, 10. 677, 15. 20; negotia 495, 25. 515, 1; potestates 382, 1. 499, 10. 525, 20; -arum rerum administrator 485, 30.
mundatio 37, 35.
mundi ministri 720, 30; m. partes 608, 5; m. potestates 552, 35; m. principes 509, 35. 512, 5. 543, 25. 552, 20. 681, 1. 717, 15.
mundialis 646, 35; -es homines 664, 15.
munimenta *v.* monumenta.
munitio *v.* tuitio.
munitus 312, 1. 640, 10. 25; privilegio 22, 10.
munus sacerdotale 69, 25.
muscipula 284, 25.
musica 129, 1. 35. 130, 1. 183, 25. 30. 184, 1. 197, 35.
musicus 128, 25. 129, 1.
musicus, -a, -um: ars 129, 30. 130, 5; disciplina 128, 10. 130, 5; instrumentum 27, 35.
musitatio (*mussitatio*) 398, 10.
muta *(gramm.)* 27, 10.
muttire 605, 10.
mutuare verba 587, 35.
mysterium, -a 138, 25 *et passim*; m. caelestia 159, 10; m. numerorum 183, 25. 30.
mysticus, -a, -um 162, 35; doctrina 139, 10; mensa 590, 25; imaginatio 160, 15; intelligentia 147, 1; sacramenta 136, 1. 142, 35; significatio 137, 30; theologia 161, 20.

n.

nablum 202, 1.
natale apostolorum 130, 10.
natalicia 123, 10; n. sanctorum 121, 10. 123, 20; n. sanctorum patrum 123, 10.
naturalis potus 94, 20.
naulum 96, 5.
nausia 346, 1.
navale iter 603, 1.
navicula 70, 10.
negotium, -a 19, 10 *et passim*; n. maiora episcoporum 356, 5. 381, 5. 389, 10. 392, 30. 35. 393, 15. 395, 35. 396, 10. 15. 20. 25. 30. 35. 397, 10. 15. 493, 30. 600, 20. 611, 15; n. metropolitanorum 256, 10; n. mundana 495, 25. 515, 1; *v. etiam* ecclesiasticus, sacerdotalis.
nenia, -ae 118, 1. 142, 35.
neophytus 497, 10 *et passim.*
neotericus 170, 25.
nocturnale antifonarium 197, 25.
nominativus *(gramm.)* 43, 1. 5; n. pluralis 17, 15.
nonae 189, 20; n. et decimae 191, 15.
nota, -ae 50, 10. 202, 25. 30. 204, 10 —205, 10.
notarius 70, 25; n. regionarius et scriniarius Romanae ecclesiae 367, 1. 384, 20. 710, 15.
nuces pineae 70, 25.
numerus pluralis *(gramm.)* 471, 20; n. singularis 471, 15. 20.
nundinae 27, 30.
nuptiae 96, 30. 174, 45. 277, 10. 20. 569, 20. 570, 1. 15. 20. 603, 25. 642, 1. 5. 15; -arum foedera 570, 1. 5. 15. 619, 5. 642, 25; n. secundae 570, 10; *v. etiam* ius, ritus.
nuptialis, -e: contubernia 569, 35; festa 570, 15; vestis 134, 15. 135, 40.

o.

obelus 202, 20.
obfuscatio 249, 35.
obiex, -icis 426, 30. 468, 30.
oblatio, -nes 190, 25. 35. 570, 5. 573, 25. 574, 30. 581, 30. 654, 25. 659, 5. 663, 10. 674, 15. 677, 25.
observantia ecclesiae Romanae 605, 10. 15.
oecomenicos patriarcha 604, 5.
oeconomus 292, 20.
officialis 195, 1.
officium 26, 15 *et passim*; o. clericatus 235, 20. 286, 10. 520, 15. 521, 15. 522, 5. 539, 35. 558, 20. 559, 10. 40; o. episcopatus 612, 5. 621, 20; -o epistolarum fungi 23, 1 *(cf.* 23, 40*)*; o. epistolare in palatio gerens 34, 1; o. epistolarum condendarum 93, 30; o. litterarum 32, 35; o. militiae 71, 15; o. patriarchale 510, 5; o. praedicationis 188, 25; o. presbyteratus 175, 1. 603, 30; o. speculationis 714, 5; o. tironis 520, 5. 540, 5. 558, 30; *v. etiam* clericalis, ecclesiasticus, episcopalis, pastoralis, sacerdotalis.
ogdoas 120, 10.
olfactus 167, 25. 30.
omoeteleuton 168, 5. 10.
oppressio, -nes 301, 25. 320, 5. 331, 30. 615, 5.
oppressus, -i 243, 20. 273, 10. 340, 25. 405, 1. 406, 10. 407, 20. 409, 20. 418, 10. 426, 10. 540, 30. 543, 15. 20. 549, 25. 551, 1. 684, 30.
opprimere 280, 30. 345, 10. 346, 5. 366, 10. 540, 30. 543, 15.
optimates 215, 30. 729, 15; o. Romani 639, 20.
oraculum 452, 25; -a caelestia 298, 10. 299, 30.
oratorium 130, 20.
orbis citramarinus 125, 20.
ordinabilitas legum 268, 10.
ordinare 69, 25 *et passim.*
ordinatio, -nes 80, 5 *et passim*; o. abbatis 682, 25; o. episcopi 245, 35. 254, 40; o. presbyterorum et diaconorum 634, 10. 15.
ordinator 255, 30. 405, 1. 412, 1. 421, 5. 430, 30. 698, 15.
ordinatus, -i 422, 15. 698, 15.
ordo, -ines: catholicus 435, 1; o. ecclesiae 682, 35; o. sacri 245, 40. 246. 10. 254, 40. 255, 10. 531, 30. 563, 35, 666, 15; *v. etiam* ecclesiasticus, episcopalis, laicalis, sacerdotalis, spiritalis.
originale peccatum 83, 20.
orthodoxia: columna -ae 452, 25. 493, 10.
orthodoxus, horthodoxus, -i 453, 35. 502, 5.
orthodoxus, -a, -um 162, 1. 172, 20. 210, 5. 216, 30. 503, 20; dogmata 166, 10; ecclesia 515, 20. 555, 1; fides 443, 1. 446, 1. 452, 30. 453, 15. 469, 25. 508, 5. 529, 20. 553, 30; pontifices 437, 1; principes 542, 30; religio 547, 25; viri 447, 20. 25.
ortographia 27, 30.
ovices *v.* obiex.

p.

paedagogus 81, 30. 215, 30.
paenitentes, poenitentes 189, 5. 594, 1. 663, 15. 666, 15. 701, 1.
paenitentia, poenitentia 75, 25 *et passim.*
paenitere 189, 40. 688, 1. 15. 25. 30. 35. 689, 1. 5. 20. 690, 1.
paenitudo, poenitudo 95, 5. 10. 623, 15. 642, 20. 643, 1.
paenultima 19, 30. 27, 10. 42, 30. 43, 1. 5. 10. 20; p. correpta 27, 25. 28, 1; p. longa pronuntiatur 17, 5; p. producta 17, 1. 10. 27, 30; -am primae vel secundae personae producere 19, 25.
paenultimus accentus 27, 20.
paganus, pagani 123, 15 *et passim*; -orum sententiae 461, 1; p. crudelissimi pyratae 105, 1.
pagina, -ae (*i. e.* litterae) 296, 40 *et passim*; p. credulitatis 255, 40; p. divina 147, 25; p. evangelicae 645, 1; p. fidei 256, 15. 20; -ae frons 648, 10; p. privilegii 425, 15; p. sanctionis 364, 1.
pagus 31, 30. 63, 10. 624, 10. 680, 15.
palatinae aedes 490, 25. 513, 5. 10. 554, 10.
palatium 16, 5. 18, 15. 34, 1. 39, 25. 73, 20. 74, 5. 30. 85, 1. 87, 30. 184, 20. 194, 35. 215, 1. 318, 1; 459, 30; p. caeleste 552, 5; *v. etiam* archicapellanus, clericus.
palestra, -ae 116, 5. 10; p. certaminum 750, 15. 752, 5.
palla 653, 15.
palliatus 710, 15.
pallium, palleum 223, 10. 247, 10. 40. 248, 5. 10. 15. 25. 252, 5. 10. 30. 256, 1. 15. 30. 334, 20. 366, 5. 422, 5. 430, 35. 40. 431, 1. 593, 5. 15. 640, 10. 20. 644, 20. 646, 25. 647, 10. 15. 648, 20. 649, 1. 5. 669, 15. 699, 20. 705, 20. 706, 10. 15. 707, 25. 708, 25. 30. 709, 20. 25. 30. 710, 5. 733, 5. 10. 765, 25: p. archiepiscopale 244, 10. 249, 20. 250, 25. 251, 20; *v. etiam* apostolicus.
palpabilis 173, 5.
papa Romanus 73, 25. 30. 114, 25; p. universalis 90, 15. 209, 5. 210, 1. 35. 212, 10. 217, 10. 30. 219, 30. 222, 25. 224, 1. 225, 5. 10. 15. 30. 35. 226, 5. 20. 230, 15. 233, 30. 236, 25. 30. 239, 1. 5. 243, 15. 244, 15. 246, 25. 248, 30. 251, 30. 255, 20. 452, 25.
par: a paribus 552, 10.
parabolice 123, 30.
parabula 167, 15.
paracletus 218, 35.
paradisiacus fons 231, 15. 236, 35.
paradisus 181, 20.
paradoxa: flos et p. 197, 35.
paralysis 292, 15.
paranomoe (παράνομοι) 536, 25.
parasceve 121, 10.
parcitas 61, 15.
parentia, parientia 391, 15. 423, 5.
parilis *epistola* 516, 15.
parilitas 518, 5. 638, 10.
parricida, patricida 522, 15. 560, 5. 579, 25. 658, 10. 673, 15. 675, 5. 676, 25.
parricidium 670, 15.
parrochia, parochia, parroechia 219, 10. 226, 5. 245, 30. 249, 5. 282, 1. 316, 20. 442, 20. 561, 10. 673, 1. 676, 1. 743, 1. 745, 10.
parrochia*nus (i. e. episcopus)* 626, 5.
particulariter 476, 15.
parumper 304, 5. 500, 35. 504, 5. 528, 1. 611, 15. 636, 10.

pascha: -ae *celebratio* 502, 25; ratio 120, 10.

passio: crucis 560, 35. 561, 1; -nis Christi dies 121, 30. 122, 5. 15. 25.

passivum *(gramm.)* 19, 30. 35.

pastoralis, -e: cura 35, 1. 165, 15. 212, 30. 269, 5. 292, 15. 522, 25. 644, 10. 728, 5; ministerium 708, 5; officium 221, 5. 20. 682, 25; sollicitudo 292, 1. 301, 1. 327, 30. 365, 10. 421, 20.

pastoraliter 344, 30.

pater patratus: 'nomen gradus sacerdotalis' 24, 5.

patriarcha, -ae 175, 1 *et passim*; p. oecomenicos 604, 5; p. universalis 605, 20; -arum curia 248, 25; quis -arum secundus sit a Romano 597, 10. 15; quot sint veraciter p. 596, 30.

patriarchalis, -e: officium 510, 5; sedes 476, 35.

patriarchatus 450, 15. 20. 25. 448, 5. 20. 449, 1. 545, 15. 633, 25.

patriarchium 445, 5. 446, 5. 545, 35. 522, 1. 10. 559, 35. 560, 1.

patricius 554, 15. 745, 20.

patrimonium paternum *(i. e. regnum)* 720, 1; p. patris 148, 15; -ia pauperum 75, 30; *v. etiam Ind. Nom. s. v.* Calabritanum, Meteriola, Siculum.

patrocinari 239, 35. 250, 40.

patrocinium 31, 25. 66, 1. 69, 20. 79, 5. 81, 10. 124, 30. 164, 45. 569, 10; *v. etiam* apostolica sedes.

patronus 44, 10. 57, 35; p. *ecclesiae* 76, 1. 170, 5. 194, 35. 227, 1. 475, 15. 748, 15; p. *ecclesiae Romanae (i. e. s. Petrus)* 605, 25.

pecten eburneus 47, 25.

pectere 47, 25.

peculiariter 501, 10. 528, 10.

pecuniariae res 415, 30. 424, 1.

pecus: qui cum pecudibus miscentur 642, 25.

pediculorum comestiones 451, 15.

pellacissima 226, 10.

pellicia 196, 30.

penetrabilia *(vel* penetralia*)* 326, 25. 462, 20.

pentateuchus 740, 15.

penula 184, 25. 187, 5.

pera 70, 20.

peregrinus 21, 20 *et passim.*

peregrinus habitus 224, 25.

peremptorius, -a, -um: damnatio 347, 30; iudicium 308, 30.

perfectum *(gramm.)* 19, 30.

perfunctorius, -a, -um 164, 1. 341, 15; laus 144, 5.

perhiodus 8, 10.

periocha 565, 1. 10. 15. 20.

peripsema, peripsima (περίψημα) 135, 10. 136, 20. 40. 144, 20. 148, 35. 149, 40. 385, 5.

perlatio 81, 10.

permansoria sententia 306, 20.

perpere 271, 35. 733, 20.

perpetualiter 292, 1.

perpingere 116, 25.

perplexitas 389, 15.

persica 96, 10. 30.

persona legitimorum iudicum 460, 25; p. maior, maioris auctoritatis 496, 30. 499, 15. 515, 30. 525, 25.

pertinentia 739, 20. 742, 10. 744, 30.

perula 132, 25.

pestilentia 28, 5. 473, 20. 490, 30.

phalanges hostium 608, 25.

pharetra 340, 25; p. iniquitatis 463, 35.

pharus 236, 35.

philosophari 183, 20. 184, 10. 187, 20. 474, 10.

philosophia 45, 10. 147, 15. 183, 35.

philosophus, -i 7, 10. 12, 20. 45, 5. 137, 10. 139, 25. 140, 1. 141, 5. 10. 172, 25. 186, 5.

phrenetici 456, 30.

pictatium *v.* pittacium.

pictor 17, 25. 61, 10.

pictura 141, 5.

pigrescere 167, 5.

pineae nuces 70, 25.

pinguedo 571, 30.

piracium 94, 15 *(cf.* 94, 40*)*.

piratae, pyratae 94, 30. 97, 30. 100, 1. 309, 30. 709, 20.

piscina 141, 35.

pittacium, pictatium 138, 30. 170, 15. 744, 25.

placitum: condictum 31, 25. 91, 35; p. commune 366, 15; p. denuntiatum 97, 25. 30; p. generale 25, 30. 91, 35; p. regis 92, 5. 94, 5; placitum *(i. e. pactum)* 351, 35. 352, 5.

planetae 199, 5. 35. 200, 5. 35. 40. 201, 10. 15. 20.

planitia latinitatis 168, 25.

plebs, plebes 184, 40. 188, 25; 216, 20. p. dominica 316, 20; p. religiosa 531, 35; *v. etiam* clerus et plebs.

plebes 34, 35. 615, 15. 616, 20. 617, 5; p. 'id est baptismales ecclesias' 664, 25.

plectrum 168, 35; p. linguae 607, 35.

pluralia: nominativus, accusativus, vocativus 17, 15.

pluraliter 471, 25.

podagra 233, 35.

podagrici dolores 220, 15.

poenitentia, poenitentes *v.* paenitentia, paenitentes.

poetica licentia 43, 30. 108, 10.

polire gemmas 85, 25.

polus 672, 25. 675, 30.

pompaticus 119, 25.

pontifex, -ices: apostolicus, primae sedis, Romani, sacri, sancti, sedis b. Petri, summus 36, 10. 73, 5. 256, 20. 305, 5. 576, 1. 593, 5. 679, 1. 683, 25. 30. 700, 20. 723, 1. 751, 5. 756, 5; pontifex *(i. e. episcopus)* 35, 20. 73, 25. 87, 5. 102, 1. 104, 1. 114, 25. 631, 1. 690, 25. 699, 15. 700, 10. 716, 5. 717, 5. 739, 25. 742, 15. 744, 35. 745, 25; pontifices *(generaliter)* 88, 25.

pontificalis, -e: apex 496, 25. 515, 30; auctoritas 618, 20; decreta 210, 35. 679, 1. 683, 30; infulae 522, 1. 545, 35. 559, 35; nomen 212, 20.

pontificatus 87, 35 *et passim*; p. caelestis 160, 15; -us functio 124, 30; insignia 522, 1. 559, 35; iura 486, 5.

pontificium 231, 20 *et passim.*

populus et clerus 449, 20. 25.

portarius 187, 5.

positio *(gramm.)* 17, 1. 5. 27, 15.

possibilitas 71, 10.

postulare 362, 25. 364, 10. 381, 1. 5; p. sedis apostolicae iudicium 380, 10; p. aliorum iudicia 380, 15.

potentatus 754, 20. 761, 25.

potentia 52, 20. 350, 30; p. augustalis 439, 1; p. imperialis 521, 30. 559, 25. 545, 30. 601, 20; p. regalis 53, 15; *v. etiam* saecularis.

potentialiter 475, 15.

poterium 120, 25 *(cf.* 120, 45*)*.

potestas 35, 15 *et passim*; -tes: exterae 541, 30. 578, 10; p. humana 281, 5; p. mundanae, mundi 382, 1. 552, 35; p. principalis 478, 20; p. terrena 82, 25; p. et honor archiepiscopatus 291, 40; ad tempus fuerit suae -ti reddita 331, 20; -tem commenticiam sibi arrogare 27, 40; *v. etiam* christianus, saecularis.

potior, -es 467, 35. 468, 10. 499, 15. 525, 30. 543, 1. 587, 5. 606, 20; *v. etiam* inferior.

potioris auctoritatis iudicium 471, 10; p. sedis iudicia 470, 20.

potus naturalis 94, 20.

praecellentia 221, 35.

praeceptio 426, 20; p. apostolicae sedis 366, 30; -nis decretum 432, 25.

praeceptum, -a: canonum, legalia 34, 25 *et passim;* praeceptum *(i. e. documentum)* 68, 1. 5. 72, 15. 318, 30. 319, 10. 366, 25. 616, 15. 617, 20. 743, 1. 745, 10.

praecessor, -es 61, 30. 74, 5. 243, 20. 244, 25. 246, 20. 248, 5. 10. 249, 5. 252, 35. 255, 15. 407, 20. 409, 20. 506, 10. 508, 35. 530, 15.

praecipitatio 83, 5.

praecognitus 87, 30.

praeconium, -a 59, 15 *et passim.*

praedecessor, -es 213, 25 *et passim.*

praedestinare 110, 5. 111, 30. 112, 5. 151, 25.

praedestinatio 109, 15. 20. 110, 15. 111, 5. 150, 30. 35. 40. 151, 20. 25.

praedicatio 29, 5. 188, 25. 35. 190, 25. 192, 1.

praedicator, -es 744, 20. 25.

praedium, -a 25, 30. 318, 30. 319, 15.

praedones 99, 30. 102, 1. 105, 15. 20.
praefatiuncula 192, 30. 193, 25. 202, 5. 203, 10.
praefecti scolarum 164, 5.
praefigurare 145, 35.
praefisus 58, 5.
praefocare 146, 30.
praeiudicare 16, 10. 17, 5. 27, 10. 36, 25. 300, 15. 605, 25.
praeiudicialiter 501, 15. 528, 15. 20; p. absque canone 421, 5. 430, 30.
praeiudicium 219, 10. 317, 20. 318, 25. 357, 35. 373, 1. 441, 30. 485, 30. 516, 20. 626, 10. 649, 20.
praelatio 105, 25. 538, 30. 35. 638, 20.
praelatus, -i 88, 15. 325, 10. 498, 20. 25. 524, 35. 525, 1. 531, 20. 563, 25. 698, 10.
praeludium 164, 10.
praemodicum 447, 25.
praenobilis 216, 5.
praepositus *monasterii* 28, 35. 78, 25. 170, 20. 186, 20. 194, 25. 195, 1.
praerogativa 216, 15. 227, 20. 236, 1. 247, 20. 316, 30. 502, 15; *v. etiam* apostolica sedes.
praesens tertiae coniugationis passivum ab activo fit 19, 35.
praesentialiter 276, 15. 482, 20.
praestigium, -a 333, 5. 496, 15. 508, 15. 509, 5. 529, 35. 530, 30. 756, 30; p. falsitatis 330, 10. 508, 15. 529, 30.
praesul, -es 22, 1 *et passim.*
praesularis, -e: cathedra 469, 30; regimen 421, 5. 10. 430, 30.
praesulatus 169, 5 *et passim.*
praesumptiosus, -a, -um 434, 15.
praesumptiva factio 619, 15.
praeteritum: quidam p. perfectum subiunctivi et futurum differre scribunt 19, 25.
praetitulatio dotis 215, 20.
praetorium 389, 25.
precatoriae litterae 457, 5.
presbiterii gradus 89, 15.
presbyter, -i 36, 10 *et passim*; p. Latinorum 174, 45; -os sortiri coniuges prohibemus 603, 25.
presbyteratus 757, 15; *v. etiam* officium.
pressura 321, 1. 322, 25. 323, 30. 330, 1. 333, 25. 336, 25. 356, 25. 606, 30. 608, 15. 749, 15.
pridiana abstinentia 123, 25.
prima vel secunda persona *(gramm.)* 19, 25.
primas, -tes 216, 5. 285, 10. 471, 15. 634, 25. 668, 10. 15. 690, 25; primates (*i. e. patriarchae*) 256, 10; p. apostolorum 641, 10; p. dioeceseos 256, 5. 15. 471, 5. 15. 20. 638, 20; p. ecclesiarum 220, 30. 485, 25; p. provinciae 366, 5. 15. 368, 20; p. regnorum 213, 1. 720, 25. 721, 20; p. *(i. e. principes)* 577, 5.
primatus ecclesiae, b. Petri 76, 5. 165, 20. 366, 5. 447, 20. 448, 1. 523, 1; p. Romanae sedis 605, 20. 606, 15. 20; p. ecclesiae *Remensis* 366, 20. 368, 25; *v. etiam* ecclesiasticus.
primicerius sanctae sedis apostolicae 367, 1. 384, 20.
primitias offerre 596, 10.
primordiales causae 161, 10.
primores 317, 5. 717, 10; p. civitatis 643, 5; p. ecclesiae 517, 10.
princeps, -ipes 23, 15 *et passim*; p. christiani 580, 30; p. mundi 328, 1. 353, 25; p. super omnem terram 296, 10. 392, 20. 475, 30 (id est super universam ecclesiam); p. terrenus 606, 35.
principalis, -e: ecclesia 441, 10. 627, 25; sedis apostolicae ius 427, 1.
principari 532, 5. 539, 20. 547, 25. 564, 10.
principatus 175, 1. 441, 10. 520, 30. 35. 539, 15. 540, 5. 10. 541, 25. 548, 5. 558, 30. 35; p. divinae potestatis 433, 15; p. episcopatus 551, 35; p. principum apostolorum 748, 15; p. privilegii Romanae ecclesiae 273, 10.
prior gentis Britannicae 75, 20.
privilegium, -a 22, 5. 10. 124, 30. 224, 15. 227, 5. 248, 20. 256, 5. 282, 5. 366, 5. 389, 20. 394, 10. 404, 25. 407, 20. 408, 40. 409, 20. 410, 40. 430, 5. 484, 40. 607, 1. 624, 25. 634, 25. 668, 1. 10. 690, 15. 713, 25. 734, 20. 765, 25; p. archiepiscopatus 593, 10; p. canonum 445, 5; p. dignitatis 442, 15. 501, 30. 528, 35; p. dignitatis apostolicae 722, 30; p. ecclesiarum 357, 15. 398, 10. 474, 15; p. ecclesiae Cenomannensis 628, 25; p. ecclesiae Remensis 363, 20. 25. 364, 10. 365. 366, 30. 406, 15. 408, 35. 410, 30. 413, 15. 20. 25. 417, 15. 20. 25. 30. 35. 418, 5. 420, 10. 15. 425, 15. 35. 426, 5. 30. 427, 1. 428, 10. 15. 430, 1; p. ecclesiae Romanae, s. Petri 371, 10. 376, 25. 30. 379, 10. 25. 382, 5. 398, 10. 35. 399, 1. 5. 10. 15. 441, 10. 442, 20. 456, 40. 474, 15. 20. 25. 30. 35. 475, 1. 5. 15. 476, 5. 20. 485, 20. 508, 10. 529, 25. 605, 20. 607, 25. 714, 10. 734, 20. 745, 25; p. libertatis 680, 15. 25; p. regum 681, 25; p. speciale 634, 30. 35; *v. etiam* apostolica sedes.
procedere: quare spiritum sanctum a patre et filio profiteamur p. 174, 40. 45.
processio spiritus sancti 603, 20. 25. 605, 15.
proclamare 239, 25. 278, 1. 282, 25. 283, 5. 380, 10. 415, 25. 423, 30. 735, 15.
proclamatio 256, 35; -nis libellus 415, 25. 418, 15. 423, 30. 427, 5; -nis vox 380, 1. 406, 1. 5. 408, 25. 410, 25.
procrastinare 735, 15.
procurator 615, 10.
progenies 150, 20.
progenitores et atavi 239, 30; -orum nobilitas 103, 10.
promotio 69, 35 *et passim.*
promovere 87, 35 *et passim.*
promulgare 284, 35 *et passim.*
promulgatio, -nes: canonum 368, 15; p. patrum 448, 10. 451, 1. 643, 5; *v. etiam* apostolicus.
promulgator 469, 20.
propagatio fidei 23, 10.
propagator 580, 35.
propalare 311, 25.
propatulum 478, 25. 492, 35. 504, 30.
properantia 55, 1.
proportio 147, 40.
propria, proprietates ('Eigengut') 318, 35. 319, 10.
propriolum paterni iuris 148, 15.
proreta 613, 1.
prostibulum 285, 5. 347, 1.
prostituta 607, 25.
prostitutionis lupanaria 340, 20.
protectio 414, 15; -nis clipeus 371, 10; p. ac intercessio b. Petri 477, 30.
protelatio 625, 10.
protomartyr 221, 5. 571, 30.
protoplastus 526, 35. 632, 20.
protospatharius 454, 25. 507, 25. 510, 10. 20. 529, 5. 562, 30. 564, 35. 565, 5. 602, 20.
provectio 256, 15.
provincia, provintia 89, 15 *et passim*; p. Gallicanae 301, 20; p. occidentalium regionum, occidentales 517, 20. 546, 15. 556, 30; -ae primas 366, 5.
provincialis, -e 541, 1; episcopi 243, 35; synodus 365, 25. 612, 10. 733, 20. 734, 1.
provisor: summus 308, 20.
provocare 223, 40. 324, 35. 330, 20. 25. 30. 380, 25. 381, 1. 5. 382, 5. 20. 385, 5. 389, 30. 390, 15. 633, 30; a maiori ad minorem auctoritatem 380, 15; a maioris auctoritatis examine ad minoris valitudinis iudicium 380, 15. 20; ne a maioris ad minoris auctoritatis provocasset iudicium 393, 20; intra annum 406, 5. 408, 25. 410, 25; ad iudicium sedis apostolicae 380, 15. 387, 10. 393, 15. 420, 30. 421, 15. 430, 15. 432, 30. 426, 30; ad vicinos episcopos 418, 10. 15. 427, 5.
provocatio 330, 25.
proximitas spiritalis 569, 15.
pruna 466, 15.
psalmi plebeii 184, 15. 20.
psalmodia 188, 25.
psalmographus 536, 30.
psalterium, -a 130, 20. 197, 10. 202, 1. 25. 35. 40. 203, 15. 25. 30. 35. 204, 5. 10. 205, 1. 15.
pseudochristianus 213, 5. 20.
pseudoprophetae 295, 25.
publicare 378, 30.

publicus, -a, -um: convictus 99, 20; hospitalitas 52, 30; leges 345, 35. 756, 30; preces 61, 30; scelus 348, 25.
pudibundus 180, 25.
pudoratus, -a, -um 638, 15.
puerulus, -i 146, 25; p. nobiles 81, 25.
pullulare 363, 10.
pulmentum 671, 10. 673, 20. 676, 35.
pumiliones 156, 25.
purgare 74, 25. 75, 5. 320, 5. 330, 35. 345, 30. 350, 15. 351, 5. 619, 20.
purgatio 561, 10. 577, 40.
purgatoria remedia 592, 10.
purificare 322, 30.
pustula 26, 35.
putativus 752, 15.
putealis perspicuitas 94, 20.
putrefieri 277, 25.

q.

quadragesima 60, 10. 74, 5. 85, 15. 585, 30; q. maior 573, 20. 30.
quadragesimalis, -e: mos 654, 25; tempus 197, 10. 585, 1. 5. 10. 15. 25. 30. 586, 1. 15.
quadrangulum 170, 5.
quadrans 171, 1.
quadrari 183, 25.
quadratus, -a, -um 167, 25; numerus 137, 30. 35; orbis 145, 20.
quadriformis agon 182, 35.
quadripertita philosophia 183, 35.
quaternio, -nes 39, 5. 187, 1. 5. 10. 242, 25.
quaterniunculi 697, 25.
querimonia, -ae 75, 25. 239, 10. 256. 15. 387, 5. 391, 20. 415, 35. 418, 25, 421, 1. 424, 1. 427, 15. 430, 25. 432, 25. 562, 15. 615, 15. 646, 20.
queritari 422, 5.

r.

radere 347, 25; barbas 603, 30.
ramnus 182, 15.
ratiocinatio 14, 35. 59, 20. 588, 5. 10.
rationabilis 37, 20.
rationalis 155, 30. 156, 1. 5. 10. 157, 1. 5. 10; creatura 104, 5.
reatus 77, 5. 187, 30. 216, 10. 217, 1. 243, 1. 349, 15. 421, 1. 430, 25. 656, 15. 683, 20. 724, 25.
rebellare 76, 15.
rebelles 59, 30. 65, 1. 644, 1.
rebellio 77, 15.
recessus 516, 20; r. fluminis 27, 35.
reciperare 18, 10. 104, 25.
reciprocare 130, 25.
reclamare 185, 1. 358, 25. 415, 30. 423, 35.
reclamatio 358, 30. 426, 35; -nis libellus 745, 25.
reclamatores 415, 30. 423, 35.
reclamatorius, -a, -um 743, 15.
recrudescere 9, 25. 10, 20. 11, 15.
rector, -es 165, 20. 30. 362, 10. 401, 1. 477, 35. 503, 1. 535, 20. 542, 20. 543, 15. 552, 30. 754, 25; r. ecclesiae, -arum 336, 10. 577, 40. 634, 30. 714, 5. 731, 15; r. gentis 75, 20; r. sacrorum locorum 317, 25. 30.
reditus, redditus 180, 5. 191, 10. 696, 35; r. rerum s. Petri 338, 5. 10.
refectio 590, 25.
refectorium 185, 15.
reformare 420, 30. 421, 20. 428, 30. 430, 20.
reformatio 405, 30. 408, 15. 410, 15.
refragatrix 391, 25.
refrenatio 702, 15.
refricare 218, 30. 360, 1. 370, 20.
refricatio 699, 15.
refrigerium 14, 30. 175, 15. 540, 30.
regalis, -e 192, 35. 194, 10; animi stabilitas 158, 25; dignitas 150, 20; excellentia 271, 15. 272, 5. 273, 20. 369, 15. 725, 15. 743, 5; imperium 217, 15; magnificentia 153, 20; magnitudo 319, 20. 310, 25; matrimonium 696, 20; mos 724, 20; potentia 53, 15; providentia 152, 1. 679, 25. 682, 30; solium 152, 1; sublimitas 152, 15. 374, 30; torus 696, 15; tuitio atque defensio 696, 30.
regeneratio 569, 30. 577, 40.
regesta 426, 35.
regimen 22, 25. 35, 5. 56, 1. 75, 20. 87, 1. 174, 35. 218, 1. 240, 25. 270, 5. 631, 10.
regina 18, 15. 51, 1. 80, 1. 84, 35. 234, 50. 235, 20.
regius, -a, -um 517, 10; apex 231, 35. 337, 15. 20; auctoritas 72, 20; beneficium 87, 10; bulla 648, 20; cultus 337, 35. 350, 20; dignitas 218, 15. 232, 10. 238, 25. 239, 15. 240, 10. 268, 5. 320, 5. 322, 30. 330, 5. 337, 10. 30. 349, 35. 350, 15. 605, 20. 746, 15. 20; epistola 490, 30. 513, 15; excellentia 716, 10; famulatus 99, 20; humanitas 715, 20; iussio 380, 5; legati 248, 20; litterae 79, 30; magnitudo 268, 10; mensa 235, 20; munimen 238, 5; nomen 63, 35. 212, 20; potestas 371, 35. 741, 30. 743, 30; societas 217, 1; thema 239, 20; urbs 443, 30. 444, 20. 445, 35. 471, 5; via 429, 25.
regnum 47, 1 *et passim*; r. Francorum 215, 20. 25. 216, 10; r. Romanorum 215, 20. 745, 15. 20; *v. etiam* temporalis, terrenus.
regressio 81, 10.
regula, -ae: canonicae, canonum, ecclesiasticae, paternae, sacrae, sanctae, sanctorum patrum 222, 35 *et passim*; r. s. Benedicti 35, 40. 36, 5. 59, 15. 683, 1; r. monastica 653, 20. 30; r. iustitiae 617, 15; -arum temerator et infractor 333, 10; *v. etiam* apostolicus.
regularis, -e 428, 20. 30. 653, 10. 686, 5; auctoritas 626, 5; censura 469, 25; edicta 421, 10. 15; fines 407, 5; institutio 653, 5; iudicium 627, 30; rigor 35, 35.
regulariter 335, 30. 337, 35. 359, 30. 361, 20. 384, 5. 400, 10. 405, 5. 407, 30. 409, 30. 450, 35. 501, 15. 504, 20. 505, 40. 523, 1. 15. 528, 15. 622, 5. 690, 20. 735, 5. 751, 5. 752, 30.
relatio 33, 1. 34, 15. 97, 1.
relativus, -a, -um 535, 10.
relator 609, 1.
religio 58, 30 *et passim*; r. monachica 35, 15. 50, 1; -nis unitas 68, 30.
religiositas 283, 15. 389, 15. 467, 1.
religiosi 51, 10. 89, 20. 193, 25.
religiosus, -a, -um: canonici 654, 1; habitus 256, 5. 596, 5; monachus 223, 25; personae 315, 30; presbyter 228, 10. 234, 15; vestis 656, 20; viri 654, 1.
relinquere in medio 27, 35. 36, 35.
reliquiae 75, 30. 437, 30. 453, 40. 572, 30. 573, 10.
remandare 30, 5. 442, 25.
remex 224, 15. 227, 5.
renovare concilium 372, 25; examen 387, 15. 480, 20. 510, 10; iudicium 374, 5. 537, 35.
renovatio examinis 622, 25.
reordinatio 634, 15.
repensare 69, 1.
repercutere 133, 20.
repexus 125, 35.
repudium 276, 1.
res: ecclesiae, ecclesiasticae 22, 5. 26, 15. 52, 5. 292, 20. 318, 5. 384, 5. 10. 619, 10. 646, 25. 30; r. familiaris 32, 15. 187, 1; r. gestae 46, 30; r. humanae 96, 25; r. pecuniariae 415, 30. 424, 1; r. s. Petri 338, 5; res publica 29, 20. 34, 10. 40, 1. 41, 1. 50, 5. 53, 25. 82, 35. 111, 15. 132, 10. 150, 1. 10. 194, 10. 209, 20. 228, 30. 231, 40. 234, 10. 239, 25. 315, 30. 470, 1; *v. etiam* terrenus.
resarcire 51, 25. 68, 5.
rescriptum 36, 30. 70, 25. 92, 15. 278, 35. 629, 30.
reservare 396, 35. 397, 15. 418, 1. 5. 419, 15. 426, 1. 5. 441, 20; iudicio apostolicae sedis 269, 40. 311, 15. 321, 30. 324, 35. 406, 20. 408, 35. 410, 35. 417, 15. 421, 20. 425, 15. 546, 15. 647, 25; episcoporum iudicio 592, 10.
resolutio, *ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ* 162, 20.
responsorium 130, 10.
restauratio 341, 5. 405, 15. 408, 5. 410, 5.
resticula 484, 1.
restitutio 218, 30. 242, 15. 705, 1.
resultare 297, 5.
resultatorius, -a, -um 743, 15.
resuscipere 600, 30.
rethor *v. rhetor.*
rethoricus *v.* rhetoricus.

retinaculum 379, 20.
retractare 63, 30. 218, 30. 296, 25. 321, 30. 323, 40. 330, 15. 339, 20. 342, 20. 348, 15. 481, 10. 740, 25; iudicium, sententiam sedis apostolicae 330, 25. 480, 25. 481, 5. 606, 20. 751, 20.
retractatio 27, 30. 339, 20. 348, 15. 501, 20. 528, 25. 728, 40.
retributor 31, 20. 71, 20.
retrogradari, retrogradiri 201, 15.
revestitus 420, 30. 430, 20.
reviviscere 38, 30. 44, 25. 52, 15.
rex, reges 22, 5. 52, 30. 99, 25. 215, 15. 229, 10. 240, 5. 273, 25. 288, 20. 290, 15. 299, 30. 35. 583, 35. 40. 627, 5 *et passim*; r. barbarus 578, 25; r. saeculi 578, 20. 25. 30. 679, 30.
rhetor, rethor *v.* achademicus.
rhetorica 106, 5. 183, 30.
rhetoricus, rethoricus, -a, -um: actio 54, 5; ars 141, 5; disciplina 8, 1.
rigatores vitiorum 346, 25. 30.
rigor *v.* regularis.
rimari 20, 25. 604, 25.
ritus: ecclesiasticus 416, 10. 424, 10. 470, 15; r. nuptiarum 277, 10. 343, 5; r. superstitiosus 703, 25.
roborare 36, 15. 347, 30. 372, 25. 407, 1. 409, 5. 411, 1. 416, 20. 417, 15. 420, 10. 424, 20. 425, 15. 428, 10. 30. 432, 15. 450, 10. 476, 30. 480, 25. 501, 5. 528, 10. 541, 5. 607, 35. 608, 1. 617, 30. 680, 30; propriis digitis 368, 5. 10. 420, 10. 15. 428, 15; schirographo 284, 25; subscriptionibus 87, 15. 343, 30. 345, 20. 347, 20.
rocus 196, 30.
rodere 147, 10.
rubigo 434, 1.
rusticanus, -a, -um: eloquium 119, 20; sermo 117, 25. 120, 5.
rusticitas 124, 20. 142, 35.
rutilare 356, 5.

S.

sabbatum *v.* ieiunare, ieiunium.
sacerdos, -tes 34, 35 *et passim*; s. sacerdotum 73, 5; s. summus *(i. e. Christus)* 229, 40; *v. etiam* consecrare.
sacerdotalis, -e: 24, 5 *et passim*; auctoritas 618, 15. 20; benedictio 679, 30. 682, 40; cathedra 535, 15; collegium 297, 10; dignitas 209, 10. 391, 35. 448, 10. 15. 449, 20. 25. 450, 15; gradus 24, 5. 499, 35. 526, 5. 545, 25; infulae 473, 5. 515, 20. 521, 30. 555, 1. 559, 25. 706, 20; ministerium 246, 5. 254, 35. 255, 1. 470, 1. 521, 5. 10. 559, 1. 666, 10. 15; munus 69, 25; officium 284, 30 *et passim*; ordo 450, 25. 511, 25. 661, 10.
sacerdotium 188, 15. 337, 35. 346, 15. 349, 5. 350, 20. 386, 1. 442, 15. 20. 443, 30. 497, 35. 499, 35. 524, 5. 526, 10. 15. 535, 25. 541, 25. 604, 10. 607, 1. 623, 20. 662, 15. 673, 5. 676, 5. 752, 20; -ii infulae 401, 5; insignia 399, 30; officium 285, 20; s. summum 219, 35. 531, 20. 563, 20.
sacra regis 25, 30. 71, 10.
sacramentum, -a: sacrae communionis 135, 15; s. dominici corporis 164, 30 *et passim*; s. legalia et legitima 190, 20; liber -orum 292, 25.
sacrarium, -a 646, 15; s. philosophiae 45, 10; -a litterarum 124, 20.
saeculares 50, 10 *et passim*; -ium iudicium 330, 20. 397, 15; potestates 245, 30; tribunalia 712, 15.
saecularis, -e: 50, 15 *et passim*; administratio 519, 5. 533, 25. 557, 20; brachium 665, 20; causae 144, 25; censura 140, 5; curae 35, 30. 759, 15. dignitas 92, 5; disciplina 248, 35; eruditio 66, 25; homo 50, 15; iudicia 575, 5; litterae 7, 15. 147, 10. 142, 25. 147, 35. 434, 25; litteratura 38, 5. 64, 20; militia 189, 5. 310, 1. 490, 25. 513, 5. 519, 5. 554, 10. 557, 20; negotia 188, 35. 189, 5. 485, 35. 575, 1. 5; persona 679, 5. 681, 10. 683, 10. 686, 5; potentia 150, 20. 444, 10. 495, 20. 514, 35. 541, 1; potestas, 56, 1. 486, 15. 498, 40. 499, 1. 525; 10. 15. 531, 20. 533, 30. 563, 25; studia 146, 1; tempora 399, 15; viri 687, 1.
saeculariter 73, 15. 101, 5.
saeculum 76, 30 *et passim*; ad s. clarus et honorabilis 535, 1; -i dignitas 696, 10; impedimenta 606, 35; leges 158, 1. 415, 30. 424, 1. 681, 30. 682, 35; miles 537, 20. 613, 15. 645, 5; rex, reges 578, 20. 679, 30; sublimior persona 379, 30.
saginare 134, 25. 136, 1.
sagma 143, 10.
salarium 317, 30.
saliva 146, 35.
salsura 134, 10. 135, 35. 143, 5.
salvus: -o Romanae sedis in omnibus iussu atque iudicio 365, 20.
sancti, -orum 666, 25. 667, 1.
sanctificatio chrismatis 245, 30. 35. 249, 10.
sanctificator 245, 30. 249, 10.
sanctimonialis, -es, s. femina 186, 15. 660, 5. 663, 30. 675, 1. 676, 10. 688, 35.
sanctimonium, -a 225, 15. 359, 1. 363, 5. 612, 15. 752, 10. 753, 20,
sanctio, -nes 194, 5 *et passim*; *v. etiam* apostolicus, canonicus, decretales synodicus.
saporare 143, 5.
satellites 321, 40. 337, 15. 605, 5.
satisfactoriae litterae 482, 1.
satrapae 453, 30.
satura 28, 30.
satyricus 125, 25.
scaedae 187, 10.
scaedula, scedula 17, 25. 187, 10. 215, 35.
scaturrire 175, 10.
scenici 535, 15.
scenicus, -a, -um: ludi 115, 25.
sceptrum augustale 470, 1. 722, 20.
schisma, scisma, -ta 444, 25. 35. 445, 30. 469, 25. 473, 20. 490, 25. 35. 40. 506, 20. 512, 5. 15. 513, 25. 533, 1. 554, 10. 15. 20. 606, 15.
schismaticus, scismaticus, -i 462, 15. 497, 10. 519, 5. 520, 5. 521, 5. 523, 20. 533, 20. 534, 10. 541, 25. 542, 1. 557, 20. 30. 558, 5. 40. 751, 5. 755, 10.
scindere ecclesiam 758, 10; unitatem ecclesiae 755, 15.
scissio 758, 15.
scola, -ae 125, 20; -arum praefecti 164, 5.
scolares ludi 116, 15.
scolastici 120, 15.
scortum 216, 25. 313, 20. 316, 35. 384, 20.
scriniarius, -i 312, 20; s. sanctae Romanae ecclesiae 477, 1. 15. 20. 617, 30. 710, 15.
scrinium 187, 10. 621, 20. 672, 20. 675, 25.
scriptio 649, 1.
scriptor 20, 20. 347, 15. 477, 15; s. regius 17, 20; s. *epistolae* 507, 25. 529, 5; negligentia -is 647, 15.
scrupulositas 121, 15.
scrutinium 412, 20.
scurrae 470, 10.
scurrilitas 585, 30.
secreta: a secretis *v.* Leo (*in Ind. Nom.*).
secretarium 710, 5.
secta 167, 1. 172, 35. 583, 25; s. philosophorum 45, 5.
sectatores 557, 15.
securiter 624, 20.
sedes *v.* apostolicus, episcopalis.
sedile 583, 30.
semina verborum 502, 5. 754, 30.
seminarium 411, 35.
senarius 162, 35.
senator, -es 216, 35. 217, 1. 565, 20. 656, 15; s. Constantinopoleos 552, 10; s. regni Francorum 216, 10.
senior, -es 143, 35. 190, 20. 229, 15. 20. 274, 15. 722, 25.
sensibilitas 155, 25.
sententia, -ae 36, 15 *et passim*; s. capitalis 706, 15. 708, 25. 709, 25; s. decretorum 645, 10; s. imperialis 499, 1. 525, 10; s. paganorum 461, 1; -am in melius commutare 361, 15, 20. 349, 5. 10; *v. etiam* apostolicus. canonicus, gladius, inferior.
septenarius numerus 345, 25.
sequestra spiritus sancti gratia 104, 25.
sequestrare 226, 5 *et passim.*
sermo: -nis cultus 44, 30; *v. etiam* Graecus, Latinus *(in Ind. Nom.)*.
sermunculus 206, 5.
servitium: in -o b. Petri 451, 5.

servulus 162, 1.
sessor 704, 35. 743, 20.
sibilus 44, 10.
sigillum 17, 25. 94, 15. 429, 30. 640, 5; s. confessionis 233, 20.
signaculum 528, 40. 647, 5. 648, 5.
signare 429, 30. 639, 10; epistolae cum episcopali et regia bulla signatae 648, 20; epistola vestro signo signata 473, 25.
signum: epistola vestro -o signata 473, 25; scripta proprio -o impressa 640, 10; s. militare 580, 25. 30; s. sanctae crucis 580, 25.
siliquae 147, 10.
sillaba *v.* syllaba.
simoniaca heresis 465, 1.
sinalipha, -ae 168, 1. 5. 10.
sistole 19, 25.
sistrum 'musicum instrumentum, quod Isis manu gestare fingebatur' 27, 35. 40.
societas 20, 15 *et passim*; s. christianorum 701, 10; s. coenobii 61, 30. 94, 5. 100, 20.
solaris 199, 15; *v. etiam* ellimpsis.
soliloquium 235, 25.
solitarius, -a, -um 549, 30. 586, 20. 25.
solium 703, 15. 717, 25. 747, 15; s. imperiale 469, 30.
sollicitudo *v.* episcopalis, pastoralis.
soloecismus 168, 25. 171, 10.
sonoritas 108, 15.
sophia, sophya 158, 15. 181, 40.
sparsim 458, 25. 539, 30. 542, 5.
spatha 591, 5.
spatharius 459, 1. 487, 30. 505, 30. 513, 15. 749, 35. 756, 10. 758, 5.
specular (*i. e.* speculum) 477, 5.
speculatores 188, 20. 344, 30; s. civitatis Dei 396, 15.
sphera, spera mundi 199, 5; s. mundanae volubilitatis 199, 10.
spiramen 144, 5.
spiritalis, spiritualis, -e: 216, 10 *et passim*; arma 316, 20. 400, 20. 582, 25; censura 726, 10; commater 657, 15. 674, 1; filius 268, 5. 338, 15. 701, 15. 717, 20; gladius 327, 25. 664, 5. 677, 20; hostes 532, 5. 10; mater 666, 5; mucro 641, 20; ordo 248, 35; patres 463, 20. 464, 5. 552, 25; sagitta 473, 1; vita 695, 15; quae sunt -ia carnalibus oportet omnibus anteponi 463, 20. 25.
spiritus: s. praeferendus est carni 535, 10; -us sancti processio 603, 20. 25. 605, 15; *v. etiam* procedere.
sponsalia 570, 1.
sponsor 596, 1.
stabilimentum 432, 30. 452, 30.
stadium 331, 35.
statera 27, 20.
statua 578, 20.
statutum, -a 276, 5 *et passim*; s. decretalia 380, 25; s. synodorum 761, 10; s. pacta et iuramenta inter reges confirmata 229, 20.
stella, -ae 198, 35. 199, 1. 35. 40. 200, 1. 10. 15. 25. 30; (*i. e.* cometa) 28, 10. 15. 20.
stemmata originis 150, 20.
sterquilinium 489, 15.
stigma Jesu 216, 30.
stilus 36, 15 *et passim*; s. epistolae 489, 5; -i lenitas 36, 15; s. subulcus 133, 25. 135, 20. 139, 10.
stipulare 284, 25.
stoici 199, 1.
stola 80, 5. 196, 25. 197, 1.
stoliditas 473, 25.
stomachus 215, 5.
stomachari 28, 25.
strophosum carmen 203, 15.
structio (*i. e.* struthio) 736, 1.
structura universalis ecclesiae 433, 20.
stultiloquium 177, 35.
stuprum 316, 35. 696, 5.
suadela 27, 30.
suadibilis 756, 25.
suasorius, -a, -um 296, 10. 312, 10.
suatim 413, 15.
subdiaconatus 289, 30.
subrogare 244, 5. 249, 5. 441, 25. 30. 444, 15. 445, 10. 446, 5. 646, 5.
subrogatio 442, 1. 444, 15.
substantia: divina et humana s. Christi 452, 20.
substitutio 733, 5. 10.
subulcus, -a, -um: dictandi audacia 140, 30. 40; *v. etiam* stilus.
suburbana Constantinopoleos 480, 1.
successio *v.* apostolicus.
succiduus 124, 20.
succussatura 107, 5.
sudarium 494, 35. 516, 25.
suffraganeus, -a, -um: s. ecclesia 674, 35; suffraganeus, s. episcopus 224, 30. 246, 1. 247, 1. 248, 15. 253, 35. 254, 45. 255, 1. 283, 35. 301, 15. 30. 346, 15. 405, 25. 408, 10. 410, 5. 466, 10. 469, 20. 609, 1. 15. 610, 10. 622, 1. 632, 20. 654, 30. 664, 20. 669, 25. 672, 5. 675, 10. 15. 739, 20. 742, 10. 744, 30.
suffragium, -a 29, 25. 180, 1; s. apostolorum 406, 25. 654, 30; s. imperiale 444, 20; s. sedis b. Petri 247, 25. 315, 25.
sulfurei foetores 325, 5.
summatim 316, 1. 420, 1.
superciliosus 134, 5. 135, 25. 175, 5.
supererogare 98, 35.
superexcellentia 161, 15.
superinspectores: episcopi, id est s. 316, 15.
supernaturalis contemplatio 161, 15.
superseminare 35, 35.
susceptibilis 453, 15.
susurrare 228, 30. 131, 20.
syllaba, sillaba, -ae (*gramm.*) 17, 5 *et passim*; s. paenultima 27, 10. 30; -ae (*i. e. litterae*) 334, 30 *et passim*.
syllogismus 183, 30.
symbolicus -a, -um 160, 15. 162, 5.
symbolum fidei 164, 15. 165, 1. 256, 20.
symphonia 198, 25; s. diatessaron 198, 15; s. dyapason 198, 5. 15; s. dyapente 198, 10. 15.
symphonizare 136, 30.
synodalis, -e: 276, 10. 15. 421, 30. 497, 10. 517, 5. 523, 20. 672, 25. 675, 30; auctoritas 72, 20; collegium 740, 1; concilium 632, 20; conventus 290, 35. 40. 310, 20. 420, 20. 430, 10. 470, 5. 690, 20. 731, 20; decretum 521, 20. 559, 10; gesta 296, 30. 395, 20. 493, 30. 740, 5; litterae 745, 25; promulgatio 431, 15.
synodicus, -a, -um: 269, 15. 443, 30. 561, 35. 623, 25; censura 445, 35; constitutiones 445, 15. 509, 20. 531, 10; epistolae 276, 30. 419, 30. 427, 40. 429, 10; iudicium 735, 15; sanctiones 448, 1. 522, 1. 559, 35.
synodice 412, 10. 460, 20. 497, 20. 523, 1. 30. 552, 40. 707, 15. 731, 10. 734, 15. 751, 1. 5. 753, 15.
synodus 61, 5 *et passim*; s. generalis 618, 30; s. dici non potest, ubi noster nullus praebetur assensus 389, 25; cuius auctoritate atque sanctione omnes synodi et sancta concilia roborantur 450, 10; *v. etiam* provincialis, universalis.

t.

tabulae 61, 10.
tantillus 90, 20.
tardiuscule 98, 20.
tartarus, -a 77, 15. 181, 15.
temerator 333, 10. 550, 1.
templum 591, 15; t. Christi 597, 25; t. Dei 75, 30; t. matris ecclesiae 45, 10.
tempora (*gramm.*) 19, 30.
temporalis, -e: 11, 40. 14, 25. 53, 20. 57, 1. 68, 25. 153, 10. 179, 15. 210, 15. 578, 25; regnum 65, 1. 512, 10. 548, 20. 727, 15. 730, 1.
tempus: ad t. fuerit suae potestati reddita 331, 20; t. quadragesimae et ieiunii 585, 30.
tenores 128, 20.
tergiversatorie 735, 1.
tergiversatorius, -a, -um 608, 1; consilium 499, 20. 525, 35.
terrenus, -a, -um: gloria 484, 35; possessio 682, 1; potestas 82, 25. 439, 5. 682, 5; regna 93, 20. 727, 5. 729, 25; res 178, 20.
territorium ditionis vestrae 338, 20.
testamentum 591, 15. 20; t. vetus 584, 10.
testator 591, 20.
testificatio 246, 10. 255, 5. 653, 10.

testimonium 74, 25. 93, 5. 320, 20. 323, 20. 470, 15; t. falsum 189, 15. 190, 5. 10; t. oris proprii 218, 25; t. poetae 27, 15; t. veridicum, veritatis 230, 35. 237, 20. 231, 40.

testis, -es 277, 10. 325, 15. 331, 20. 345, 30. 35. 396, 30. 428, 30. 434, 10. 595, 35. 657, 35. 658, 1. 662, 10. 672, 30. 675, 30; t. falsus 189, 30. 190, 10; t. idonei 657, 35. 662, 10.

t(*h*)eatralia 142, 40.

thema: regium 239, 20.

theologia, ΘΕΟΛΟΓΙΑ 160, 5. 20. 162, 25. 30; t. mystica 161, 20.

theologicus 162, 5.

theologus, -i 160, 15. 162, 1. 5.

theophania 161, 10.

theorema 182, 35.

theoria 175, 10.

ΘΕΩϹΙϹ hoc est deificatio 162, 20.

thomulus 194, 1.

thronus 57, 10. 520, 20. 521, 25. 539, 35. 545, 20. 558, 20. 559, 15. 593, 15; th. patriarchatus 450, 20.

tirocinium v. tyrocinium.

titulare 332, 1. 334, 1. 371, 20.

titulus: consulatus 216, 15; -i ecclesiae 34, 20 (*cf.* 34, 45). 69, 25. 510, 30. 542, 25. 661, 25. 662, 5. 10. 15. 664, 25; t. (*i. e. capitulum*) 538, 5. 10 (*cf.* 538, 40. 45).

tolutarius equus 66, 25 (*cf.* 66, 45).

tolutim 107, 1.

tomus 468, 10. 477, 15.

tondere 531, 35. 563, 40.

tonica 196, 30.

tonsorare 457, 25. 490, 25. 513, 10. 519, 5. 532, 1. 533, 25. 554, 10. 557, 20. 564, 5. 604, 1.

tonus, -i 128, 20. 198, 25.

topos, topus 183, 20.

tortitudo 492, 35. 701, 30.

toxicatus, -a, -um 172, 5. 327, 1; syllabae 508, 15. 529, 35.

tractoriae 63, 15.

tractator 140, 30.

traditiones: ecclesiae 604, 15. 605, 10. 30. 607, 10; t. patrum, paternae, apostolorum 368, 15. 434, 1. 437, 1. 439, 10. 450, 25. 30. 454, 5. 484, 10. 503, 5. 508, 35. 530, 15. 535, 25. 589, 1. 604, 10. 607, 35. 608, 10. 626, 5; *v. etiam* apostolicus.

tragoedia 142, 35. 341, 15.

translatio 453, 5.

translatores 459, 20.

transscriptum exemplar *epistolae* 332, 1.

tribunal, -ia 389, 25. 510, 40; t. Christi 277, 25; t. ecclesiae 346, 10.

tribunalis, -e: concilia 460, 20.

tricorpor 185, 35.

trigesimale 616, 20.

trimanus 156, 25.

trimetrum 137, 20.

trinitas: divina, individua, sancta 192, 1. 205, 20. 219, 15. 222, 10. 230, 10. 234, 40. 244, 5. 249, 20. 251, 35. 255, 35. 256, 15. 30. 297, 15. 328, 15. 575, 35. 599, 5. 700, 20. 761, 15.

tripudium 630, 15.

triumphaliter 251, 20.

tropaeorum triumphi 761, 15.

tropice 333, 30. 345, 15.

tropologia 147, 1.

trutina iustitiae 649, 20.

trutinare 625, 25.

tuatim 735, 15.

tuitio 239, 20. 248, 25. 249, 20. 331, 10.

tuncardus 214, 5 (*cf.* 214, 25. 40).

tunica virtutum 711, 15.

tutela 33, 25. 93, 35.

tutor 101, 25.

typice 486, 1.

typus ecclesiae 489, 35.

tyrannice 346, 5. 496, 30. 507, 5. 515, 30. 548, 20. 554, 10. 616, 1. 726, 5.

tyrannicus, -a, -um 483, 5; mos 389, 25; repulsio 494, 30.

tyrannis 317, 25. 490, 20. 501, 25. 513, 1. 528, 25. 548, 20. 725, 20. 35. 728, 20. 731, 5.

tyrannus, -i 299, 35. 346, 15. 357, 30. 384, 15. 469, 10. 500, 20. 506, 25. 527, 20. 25. 535, 35. 581, 5. 723, 1. 751, 15. 25. 752, 5. 758, 10.

tyrocinium, tirocinium 148, 1.

u.

ultroneus 86, 40. 133, 10. 583, 15. 655, 10.

umbraculum 500, 30. 527, 35.

unalis scriptio 204, 30.

unciales litterae 17, 20.

unctio sacratissimi olei 305, 10.

unitas: ecclesiae 563, 10. 757, 20; u. fidei 310, 25; u. pacis et fidei 471, 25; u. pacis et concordiae 725, 15; u. populi Dei 437, 1; u. religionis 68, 30.

universalis, -e: concilium 520, 15. 525, 10. 539, 35. 558, 15. 761, 5; ecclesia 354, 1. 393, 5. 478, 1. 10. 484, 10. 30. 502, 15. 515, 20. 517, 1. 523, 1. 5. 555, 1. 604, 5. 611, 10. 699, 30; synodus 256, 15. 20. 462, 1. 474, 35. 498, 35. 563, 15. 753, 1; *v. etiam* papa, patriarcha.

urbanitas 119, 25.

usura 22, 5. 68, 25. 190, 10.

usurpative 751, 15.

usus: fructuum 56, 1; u. linguae *Germanicae* hoc tempore pernecessarius 67, 15.

usurpator 518, 30. 557, 10.

uterinus 305, 1.

v.

vagabundus 189, 5. 286, 1. 707, 30.

valentia 235, 25.

vaniloquium 585, 30.

vas, -dis 578, 1.

vasa: sacrorum -orum custos 761, 15.

vasculum 169, 30.

vassallus 273, 15.

vegetare 238, 1.

velamen caeleste 570, 10.

venerabilitas 362, 30.

venetus color 66, 20.

veniabilis 48, 25. 240, 20.

ventilatio 431, 25.

venustare 64, 25. 172, 5.

verbositas 206, 15.

verbum: v. e verbo transferentes 453, 10; e verbo v. interponere 453, 5.

vermiculus 160, 20.

vernaculus 108, 10. 128, 15. 165, 10.

vernula 117, 20.

versatilis 251, 10.

versiculus 185, 15. 495, 15.

veternosus, -a, -um 509, 30.

vexillum sanctae crucis 587, 1.

viaticum 245, 30. 249, 10. 673, 30. 677, 5. 688, 10.

vicarius 87, 25. 98, 25. 100, 1. 360, 1. 372, 30. 374, 10. 382, 5. 10. 383, 10. 385, 10. 386, 5. 15. 30. 390, 20. 391, 1. 10. 398, 1. 405, 35. 408, 20. 410, 20. 472, 30. 656, 20. 704, 30. 750, 25; v. apostoli primi 471, 15; v. caelestis clavigeri 370, 10; v. principis apostolorum 738, 25; v. b. Petri 76, 5. 305, 5. 447, 25. 456, 15. 548, 30. 630, 25. 636, 25. 743, 20. 744, 5.

vicedominus 194, 1.

vices 62, 25. 80, 25. 99, 30. 754, 15; v. apostolorum principis 721, 40; v. *s. Petri* 511, 40; v. Dei 64, 1. 220, 15; vice nostra 711, 10. 30 (*cf.* 711, 40). 720, 25. 30; v. *i. e. vicariatus* 438, 25; *v. etiam* apostolicus.

viduatus, -a, -um 243, 35. 248, 1. 249, 5. 252, 30. 708, 5; ecclesia 280, 1. 15. 281, 1. 30. 282, 1. 334, 20. 336, 5. 448, 15.

vilescere 354, 5. 355, 10. 496, 25. 511, 25. 515, 30. 685, 20.

vilipendere 377, 25.

villa publica 355, 35.

villulae 29, 20.

vinalis propinatio 195, 5.

vindemia 97, 5.
vineas pastinare 615, 10.
vinum 29, 20. 97, 5. 10; -i sterilitas 81, 30.
vipera 535, 10. 541, 5.
vipereus, -a, -um 550, 20.
viribus resumptis 400, 15. 20. 495, 25 501, 1. 514, 35. 528, 1.
visitare apostolorum limina 735, 1.
visitatio 251, 35. 735, 1; v. sedis apostolicae 615, 25. 616, 25; *v. etiam* apostolicus.
visitatrix 389, 20.
vitrum, quod Graeci 'hialin' appellant 28, 1.
vita *v.* canonicus, monachicus, monachus.
vocalis *(gramm.)* 168, 5. 15.
vocalis sonus 167, 35.
vocativus pluralis 17, 15.
volatilia 583, 40. 596, 15.
volumen, -ina 8, 30. 70, 20. 91, 5. 95, 15. 194, 10. 395, 30. 398, 15. 419, 20. 429, 30. 515, 1. 10. 516, 10. 15. 555, 5. 30. 562, 30. 565, 15.
voracitas 50, 10.
vulgatus 120, 5.

y.

y Grecum 167, 35.

z.

zelotiphia 685, 30.

III.
INDEX INITIORUM.

Ad consulta vestra non — 568, 15.
Ad fraternitatem tuam epistolam — 377, 20.
[A]diuvante gratia Dei facilius — 253, 25.
Aequumne fuisse putas, cum — 19, 1.
Affectum vestrae benivolentiae pronum — 31, 20.
Affluentiam gratiae divino munere — 104, 35.
Amantissimus et desiderantissimus frater 175, 35.
Amicos honestis certare officiis — 108, 30.
Angustiam nostram, quam temporis — 54, 30.
Apices defensionis tuae — 282, 20.
Apices eminentissimi apostolatus vestri — 233, 35.
Apices sanctissimi apostolatus vestri — 224, 5. 226, 20.
Apostolicis documentis et pontificalibus — 210, 40.
Artis vestrae singularis peritia — 68, 25.
Asperrimis difficultatibus evictis, gaudemus — 100, 20.
Assiduis urges, mi carissime — 44, 20.
Audito revertente misso nostro — 322, 15.
Auditui nostro sonuit, quod — 736, 25.
Augustae serenitatis magnitudini vestrae — 270, 20.
... Augustus divae recordationis Hlotharius — 215, 20.

Beatitudinis tuae lectis apicibus — 362, 20.
Beato ac pretioso Christi — 273, 1.
Benedictus Deus et pater — 620, 10.

Canonica auctoritas hoc omni — 267, 10.
Caritatis vestrae litteras per — 738, 20.
Catechismi baptizandorum a sacerdotibus — 655, 20.
Causas meas Hl[udovico] nostro — 47, 25.
Certe nos episcopos in — 656, 5.
Ceterum monemus dilectionem tuam — 334, 10.
Christianae religioni nihil officit — 351, 35.
Christus dominus deus proprii — 219, 35.
[Codicem Livii], cuius lectione — 69, 10.
Cognoscat experientia tua, frater — 372, 20.
Collectaneum Bedae in apostolum — 70, 20.
Comperiat celsitudo vestra nos — 609, 15. 610, 5.
Conquestus est apostolatui nostro — 633, 20.
Consultationis vestrae ad apostolicam — 289, 10.
Contentionis obstinatione posita et — 54, 20.
Convenerat sanctitatem tuam, licet — 748, 30.
Credimus ex Dei dono — 309, 15.
Cum a vestra maiestate — 85, 15.
Cum acceptae dilectionis vestrae — 645, 25.
Cum ad regem proficiscerer — 39, 15.
Cum dicit scriptura: Deus — 685, 30.
Cum enim praetermitteret sanctus — 180, 15.
Cum me negotiosissimi magistratus — 163, 25.
Cum nostri voti desiderium — 280, 25.
Cum quibusdam fratribus nostris — 119, 5.
Cum repeto memoria intimos — 22, 1.
Cum talem se gloria — 412, 30.
Cum vestrae caritatis flagrantia — 196, 10.
Cum virtus et sapientia — 150, 1.
Cum vos tantae humilitatis — 374, 30.
Cunctanti mihi viribusque propriis — 107, 20.
Curae, quam pro cunctis — 314, 10.
Curam vestri nec me — 25, 20.

De duabus partibus nobis — 232, 30.
De excessu reverentissimi coepiscopi — 87, 25.
De itinere nostro scias — 176, 10.
De Oleoberti episcopi Gravellensis — 667, 10.
De presbyterorum flagellatoribus — 665, 20.
De propinquorum coniugiis, unde — 157, 30.
De senatoris coniuge, quam — 656, 15.
De viro nefando Burgaudo — 662, 20.
Debita dona, quae per — 51, 1.
Decessorum exempla meorum imitans — 382, 30.
Decretum perpetuum Viennensis ecclesiae — 668, 1. 690, 15.
Decreveramus quidem circa Waldradam — 315, 10.
Deferente mansuetudinis nostrae legato — 230, 20.
Desideramus quidem adventum vestrum — 91, 15.
Devotionem tuam et fidem — 294, 35.
. . [d]evotioni, quam in adventu — 402, 15.
Dici non potest, frater — 544, 15.
Dici non potest quanto — 40, 1.
Dignas vobis rependere gratias — 67, 15.
Dignum est, ut qui — 625, 25.
Dilectionis vestrae litteris in — 733, 5.
Dilectionis vestrae, quamquam — 648, 5.
Dilectus filius et coaequivocus — 275, 10.
Diu cunctatus sum, desiderantissime — 7, 5.
Diu est quod Deus — 75, 20.
Diversis malis afflicti, causam — 88, 5.
Divinae miserationis plenitudinem neminem — 431, 15.
Divinorum fulgentes dogmatum diffinitiones — 672, 10.
Doctrinae studiosissimo regi nostro — 101, 15.
Domine praecellentissime Auguste, nos — 21, 15.
Dominici gregis curam caelesti 650, 10.
Dudum in urbe Biturigum — 111, 5.
Dum abundante iniquitate caritas — 34, 10.
Dum de universis mundi — 658, 30.
Dum paternitatis vestrae iussionibus — 117, 20.
Dum sacrae professionis oboedientia — 138, 20.

E. noster probabilia fecit — 56, 15.
Ea, quae nuper apud Constantinopolim — 512, 30.
Ecclesia, id est catholicorum — 659, 25.
Effectum petitionis meae nuper — 51, 20.
Ἔγραψας, ἵνα τὰ πολλά — 762, 10.
Eos, qui cum amitae — 666, 5.
Epistolam beatitudinis tuae — 423, 5.
Epistolam sanctitatis tuae magna — 714, 5.
Epistolam sanctitatis vestrae — 611, 10.
Epistolam serenitatis vestrae — 339, 1.
Epistolam suggestionis tuae praesulatui — 319, 30.
Epistolam vestrae dignationis calamitatem — 11, 5.
Epistolam vestram me quam — 48, 20.
. . . et divinorum mysteriorum communionem — 451, 30.
Excellentiae vestrae innotescimus — 624, 10.
Excellentiae vestrae litteras — 411, 10.
Excellentissimus rex Karolus apostolatum — 314, 25.
Explicari facile non potest — 82, 25.
Expositum in Matheo, karissimi — 144, 20.
Excusationis tuae litteras — 299, 5.
Excusationis tuae litteris — 297, 25.

Fama vulgavit adventum regis — 102, 15.
Fateor veraciter apostolatum nostrum — 290, 5.

Fidelium relatione comperimus — 627, 20. 734, 15.
Fidelium relatione, qui ad sanctorum 552, 15.
Fidelium universitas gentium 274, 15.
Flagrante cupiditate hostes nostri — 65, 10.
Fortasse cognoscet delictum suum — 377, 5.
Fraternitatis vestrae omnium dilectionis — 225, 10.
Fratres nostri, qui ad vos — 78, 25.

Gaudemus quidem, fratres — 340, 10.
Germani mei vestrique fidelissimi — 24, 15.
Gloria in excelsis Deo 763, 20.
[Γ]νωστὸν προφέρομεν τῇ ὑμετέρᾳ — 566, 5
Gratias agimus Deo omnipotenti — 732, 15.
Graviter in me Lupum — 18, 1.

Habita diligenter oportunitatis ratione — 59, 5.
Hactardus venerabilis quondam Namneticae — 704, 10.
Haec vero de Graecorum — 206, 1.
Hic presbiter, cui nomen — 74, 15.
Hinc inde, ut condignum — 135, 10.
Hlotharius rex profitetur Waldradam — 277, 5.
Hoc opus Maximi monachi — 161, 35.
Hominibus vestris, qui — 32, 35.

Igitur quibusdam expeditionibus regalis — 217, 15.
Illustrem Hincmarum Laudunensem episcopum — 715, 15. 716, 20.
In Aquitanica congressione manifesta — 81, 1.
In hoc, quem nuper — 70, 5.
In lege Domini die — 169, 15.
In scripturis narratur Constantinus — 638, 5.
Incognitum nobis esse non — 275, 30.
Infausta relatio et in — 239, 1.
Ingens fluxit spatium temporis — 61, 25.
Ingenti clementia Dei nostri — 62, 10.
Inicium locutionis meae — 302, 1.
Innumerabilium repperiris praevaricationum — 533, 20.
[I]nperfectus est, cui tantum — 256, 1.
Inter alta silentia cordis — 148, 30.
Inter cetera excessuum tuorum — 735, 25.
Inter cetera, quae apostolicae — 707, 15.
Inter cetera virtutum tuarum — 641, 5.
Inter exordia divinitus ordinati — 702, 30.
Inter exordia pontificatus mei — 719, 15.
Inter innumera, quae de te — 281, 25.
Istoria ecclesiastica ab Eusebio — 686, 15.
Ita corporis tui cedere — 287, 25.
Iussistis, gloriose princeps — 152, 1.
Iussu regio ad palatium — 74, 30.
Iusta copiosaque suppetente materia — 53, 30.

Largitas vestrae potestatis intendat — 764, 30.
Laudabilis caritatis et sapientiae — 741, 5.
Lectis gloriae vestrae litteris — 647, 5.
Lectis excellentis imperii vestri — 759, 10.
Legationis excellentiae tuae praestantissimos — 754, 15.
Legationis vestrae scripta beatae — 699, 5.
Legatus cum lit[teris] — 697, 10.
Legimus in libro Iudicum — 171, 35.
Librum vestrum, sicut rogastis — 33, 15.
Licet aliquot anni fluxerint — 23, 20.
Licet frequens sanctitatis tuae — 710, 30.
Licet inevitabilis necessitas me — 47, 5.
Litterae sanctitatis tuae — 26, 25.
Litterarum vestrarum non aliam — 20, 30.
Litteras dilectionis vestrae, filia — 376, 5.
Litteras vestrae nobilitatis per — 743, 15.
Litteris scilicet suis — 318, 25.

Magnis et innumeris vestrae — 95, 15.
Maximis pluribusque vestris beneficiis — 107, 1.
Memoriam vos habere mei — 15, 25.
Minime vestram latet celsitudinem — 192, 15.
Miranda est plane vestra — 723, 5.
Miraris, frater, cur synhodum — 313, 1,
Miserias et diras calamitates — 713, 10.
Missos autem nostros, fili — 307, 10.
Moleste tuli, quod tanta — 67, 1.
Moleste vos tulisse mearum — 29, 5.
Molestissimo nuntio de excessu — 9, 5.
Molimina hostium nostrorum — 20, 20.
Monachus noster, cui nomen — 93, 1.
Monachus quidam nostrae dioceseos — 92, 25.
Multa et magna iussu — 72, 30.
Multas omnipotenti Deo gratias — 293, 30.
Multo cogor longoque confectus — 136, 20.
Multorum a partibus Galliarum — 404, 25.

Nec scriptura pandere nec — 750, 15.
Necesse est secundum sacrarum — 649, 20.
Necopinanti mihi, optanti tamen — 66, 1.
Nemo plane dubitat nullum — 701, 1.
Ni veritus fuissem, ut — 36, 20.
Nihil in regia sublimitate — 549, 5.
Nitendum summopere est, ut — 686, 1.
Nithadi adventus ad Silvacum — 58, 1.
Nobilissimus vir atque strenuus — 639, 10.
Non dubito ubertate divinae — 97, 20.
Non eram nescius te — 24, 1.
Non est mirandum amplitudinem — 94, 30.
Non est mirum, si — 104, 1.
Non est quicquam quod metuas — 54, 10.
Non estis obliti, quemadmodum — 72, 15.
. . . . non fuit accessus, ibique — 684, 25.
Non ignorabam, haud aliter — 57, 20.
Non ignoras prolixi temporis — 55, 10.
Non ignoratis, credo, reges — 60, 10.
Non sum nescius, cum — 49, 25.
Non sumus nescii multarum — 32, 5.
Nos clerus et populus — 243, 1.
Nosse vos cupio, quia — 163, 5.
. . . . nostri detrimenta, ubi aliquot — 99, 1.
Notum fieri religioni tuae — 283, 25.
Notum sit dilectioni vestrae — 381, 15.
Notum sit tuae fraternae — 655, 5.
Notum sit vestrae pietatis — 195, 20. 196, 25.
[N]overit sanctitas tua, quia — 661, 25.
Novi igitur nec ambigo — 133, 1.
Novit celsitudo vestra, quando — 131, 35.
Novit vestra veneranda fraternitas — 228, 25.
Nulla edificia in atrio — 687, 10.
Nullus mortalium sanctissimi apostolatus — 212, 15.
Numquam digne satis laudari — 147, 15.
Numquam dolorem generat sicut — 329, 10.
Nunc laudanda est frequens — 354, 35.
Nuper a magnificentissimis epulis — 77, 25.
Nuper apostolatus nostri missis — 726, 30. 729, 15.
Nuper, fratres carissimi, vobis — 295, 20.
Nuper mihi litteras redditas — 96, 15.

O quam vera est — 369, 10.
O vir desideriorum sanctorum — 182, 40.
Obsecutus voluntati tuae quamquam — 19, 20.
Occupationum vestrarum considerationes habens — 82, 5.
VIII. Id. Aug. litteras — 91, 30.
Officii nostri cura propellimur — 243, 20.
Officio piae subiectionis inpellimur — 244, 20.
Officiosa humanitas vestra vicit — 60, 25.
Omnes leges tam ecclesiasticae — 687, 5.
Omnes quidem virtutes Christi — 717, 15.
Omnia mihi studia — 9, 15.
Omnipotens Deus, qui pietatis — 255, 20.
Omnipotens Deus vos, ut — 248, 35.
Omnipotentis Dei, quaeso, recordamini — 52, 20.
Omnis utilitas et profectus — 440, 1.
Omnium nos portare onera — 601, 10.
Optaremus tandem aliquando securi — 325, 30.

Opulento, caritate dictante, afficimur — 249, 30.
Orationis gratia et quarundam — 66, 15.

Pallei igitur usum ex — 256, 30.
Pastoralis curae pondera te — 644, 10.
Pastoralis sollicitudinis cura constringimur — 365, 10.
Per Odonem et alios — 176, 25.
Perfectae procul dubio caritatis — 721, 25.
Pervenit ad apostolatus nostri — 278, 10.
P[etrus] in Domini passione — 661, 15.
Plane quia sanctitatem vestram — 628, 10.
Pontifices, qui aliqua occupantur — 631, 1.
Porro scias, quia relatum — 288, 10.
Porro, sicut scripsisti, mos — 683, 35.
Postquam beato Petro principi — 443, 10.
Postquam Dei omnipotentis — 540, 25.
Postquam nobis divina dignatio — 217, 35.
Postquam nobis gratuita misericordia — 236, 30.
Postquam vos nosse coepi — 79, 20.
Praecellentissime domine et, si — 41, 15.
Praecellentissime domine mi rex — 67, 30.
Praecellentissime rex, licet tacendo — 56, 25.
Praecipis mihi caritate caelitus — 170, 20.
Praesens clericus nomine Lambertus — 652, 25.
Praesentes apices, per Deum — 214, 25.
Praesulatus nostri auribus intimatum — 737, 10.
Precamur amabilem dilectionem vestram — 333, 1.
Pridie, hoc est IIII. Id. — 33, 25.
Principatum divinae potestatis — 433, 15.
Probabilium sacrorumque diffinitiones gestorum — 367, 15.
Profecturis Romam, transitum nobis — 65, 15.
Proposueramus quidem, antequam Michahel — 454, 25.
Proposuerat quidem apostolatus noster — 640, 5.
Propter eos, fratres — 379, 10.
Propterea de presbyteris — 666, 10.

Quae apud Constantinopolitanam urbem — 554, 1.
Quae et quanta contra — 623, 10.
Quaestionem a tua dilectione — 121, 10.
Quaestiunculam mihi datam — 115, 10.
Quam sit necessarium monasteriorum — 678, 10.
Quamquam inter administrationem terreni — 93, 20.
Quamquam occupationes inevitabiles colloquium — 78, 5.
Quamquam Rothadum venerabilem episcopum — 384, 30.
Quamquam vasta terrarum amplitudo — 25, 1.
Quamvis singularum ecclesiarum — 392, 10.
Quamvis vergente in occasum — 89, 30.
Quanto maiora sunt beneficia — 488, 30.
Quantum congaudeam successibus vestris — 30, 20.
Quemadmodum sanctae Romanae ecclesiae — 276, 25.
Quemadmodum scribere dignati estis — 101, 1.
Qui consanguinitatis copulas diligunt — 660, 1.
Qui sacrorum dogmatum nitore — 670, 5.
Quia beato Petro apostolorum — 695, 10.
Quia meis exigentibus peccatis — 242, 5.
Quia sanctitatis vestrae pro — 618, 10.
Quia, sicut devotio nostra — 222, 25.
Quia verba sonando transeunt — 177, 20.
Quia vero Hlotharium cum — 301, 1.
Quibus gemitibus quantisque lacrimis — 654, 10.
Quid anxietatis, quid taedii — 186, 35.
Quid dicam vel quid loquar — 307, 20.
Quidam vestrae dioeceseos vir — 652, 10.
Quidam vestrum monachus — 26, 10.
Quo magis vivo, unde — 179, 5.
Quod ais apud diocesim — 666, 25.
Quod autem interrogasti — 663, 25.
Quod flagitastis, exequi absque — 59, 20.
Quod gaudium capiam de — 55, 30.
Quod igitur generali notitia — 441, 1.
Quod petistis, necdum regi — 60, 5.
Quod praesentem presbyterum Herlefridum — 733, 20.
Quoniam ad conventum non — 71, 30.
Quoniam diuturna infirmitas gratum — 84, 35.
Quoniam genuino ingenio praepollentem — 128, 30.
Quoniam nostrae petitionis memores — 155, 10.
Quoniam regiminis vestri opinionem — 22, 25.
Quoniam, tranquillissime imperator, audisti — 747, 10.
Quorundam a partibus Galliarum — 407, 15. 409, 15.
Quorundam relatione fidelium nostris — 632, 1.
Quotiens aliqua perturbationis vel — 31, 5.
Quotiens navis a portu — 143, 20.
Quoties de vestrae dilectionis — 279, 15.
Quoties iusta extante causa — 89, 15.

Rebus non potui hactenus — 48, 5.
Recordans nostri convictus in — 85, 35.
Regalis excellentia vestra nuper — 272, 5.
Regum corda divinitus inspirata — 680, 5.
Relatu quorundam audivimus — 626, 25.
Relatum est apostolatui nostro — 651, 10.
Res novas, super quibus — 80, 1.
Revera iustus mediator non — 638, 1.
Reverentiae sacerdotali tunc debitus — 268, 30.
Reverentissimum fratrem et coepiscopum — 414, 30.
Rex regum et princeps — 209, 10.

Sacerdotes vero vobis vicinarum — 712, 15.
Sacris domini regis non — 71, 10.
Sacrorum itaque dogmatum evidentissimis — 724, 10.
Saepe, fratres carissimi, apostolatus — 306, 5.
Saepe sanctitatis vestrae litteras — 637, 5.
Sancimus, ut, si quis — 686, 10.
Sanctimonia tua quam fuerit — 720, 20.
Sanctioni et institutioni canonicae — 669, 10.
Sanctitatem vestram, quam semper — 353, 15.
Sanctitati vestrae gratias egimus — 98, 20.
Sanctitatis vestrae litteris alacriter — 106, 15.
Sane plurimum nos laetificat — 651, 10.
Scelus, quod Hlotharius rex — 284, 15. 286, 30. 287, 10. 15.
Scias iam, quia tu — 487, 30.
Sciat sanctitas tua, quoniam — 373, 20.
Sciens gloriosissimam maiestatem vestram — 194, 1.
Sciscitaris itaque per Guandalgarium — 613, 1.
Sciscitatur a nobis sanctitas — 657, 15.
Scit vestra beatitudo, pater — 246, 30.
Scriptis dilectae fraternitatis vestrae — 355, 35
Scrutanti mihi diu multumque — 109, 15.
Secundum quod statuistis, direxi — 71, 1.
Sedes haec sancta — 271, 10.
Semper insignis fama de — 102, 25.
Semper quidem in coenobiorum — 99, 15.
VII. Id. April. Heribaldus — 63, 1.
Serenam inprimis caritatem vestram — 194, 30.
Si beneficiorum Domini — 728, 1.
Si coram tuae prudentiae — 389, 10.
Si omnes una aegritudine — 250, 35.
Si prudenter cogitemus, quod — 83, 20.
Si qui matrimonium sani — 678, 1.
Si quis fornicatus fuerit — 687, 15.
Si quis non in bello — 689, 15.
Si secundum divinae pietatis — 709, 10.
Si serenissimi imperii vestri — 443, 5.
Si subitaneam nobis tuam — 45, 35.
Si tanta facilitate discuti — 42, 20.
Si unanimes fueritis — 288, 20.
Sicut antecessores et parentes — 251, 30.
Sicut iussisti, mi domine — 197, 35.
Sicut munificentiam vestram erga — 179, 35.
Sicut obstinatis et incorrigibilibus — 702, 5.
Sicut piorum parentum est — 400, 25.
Sicut saepe per missos — 730, 25.
Solent saecularium litterarum amatores — 142, 25.
Solliciti semper, karissimi fratres — 188, 10.
Sollicitudine pastorali super tuae — 735, 1.
Sollicitudinem omnium ecclesiarum Dei — 614, 5.

Sollicitudinis, quam pro universis — 317, 5.
Studeat sanctitas tua persuadere — 660, 15.
Studio nostro semper fuit — 303, 35.
Sublim tas vestrae potestatis intelligat — 764, 30.
Suggerimus mansuetissimae paternitati vestrae — 114, 20
Superiore libello, rex gloriose — 151, 10.
Suscepi vestrae sanctitatis debita — 153, 30.
Susceptis sanctitudinis tuae litteris — 629, 15. 633, 20.
Suspectae mihi amplitudinis vestrae — 46, 5.
Suspensi ad benignissimas promissiones — 102, 1.
Syllabarum vestrarum tenore pandistis — 334, 30.

T. Livium per hunc — 69, 30.
Tacendi vel deliberandi inducias — 165, 15.
Tandem a placito me — 94, 5.
Tempore decessoris vestri beatae — 90, 15.
Tertio Non. Iulii Deo — 80, 15.

Ut archiepiscopi canonicos conventus — 664, 10.
Ut pacifice feliciterque regnetis — 63, 25.
Ut reprobare superflua — 202, 1.

Valde quidem admiranda dignisque — 158, 20.
Vehemens ac generalis necessitas — 103, 20.
Venerabilem pastorem nostrum Ercanradum — 86, 30.
Vestrae excellentissimae prudentiae praesentis — 166, 25.
Vestrae nobili caritati innotescat — 195, 20.
Vestrae pietati clarescat, quod — 197, 10.
Vestrae praestantiae innotescat, quod — 197, 20.
Vestram minime latet celsitudinem — 193, 1.
Vestram regiam dignitatem condecet — 268, 5.
Vestris frequentibus, immo assiduis — 98, 5.
Virtutes vestras, quibus praeditae — 547, 20.
Vitam et miracula apostolicae — 124, 10.

IV.

INDEX PERSONARUM, QUAE EPISTOLAS SCRIPSERUNT.

*Epistolas, quarum inscriptiones desunt vel coniecturis suppletae sunt, asterisco * notavimus.*

A.

A. quidam 182.
Adventius episcopus Mettensis 214. 215*. 219. 223. 226. 232. 233.
Aeneas episcopus Parisiensis 171.
Almannus monachus Altvillarensis 170.
anonymus 114. 180* *(Godescalcus?)*.
Ansgarius archiepiscopus Bremensis 163.
archiepiscopi et episcopi Germaniae 253*.
Arsenius episcopus Hortensis 225.
Aurelianus monachus Reomensis 128.

B.

Benedictus *(III.)* papa 367.
Bernardus monachus Werdensis 131.

C.

Christianus sacerdos 177.
clericus quidam 195.
clericus vel monachus quidam 197.
clerus et populus Coloniensis 242*. 244.
clerus Parisinus 86.
congregatio s. Medardi Suessionensis 179.

E.

Electus presbyter Scotticus 196.
Einhardus abbas Seligenstadensis 9.
episcopi regni Hlotharii *(II.)* 210. 228.

G.

Gerardus comes Viennensis 72.
Guenilo archiepiscopus Senonensis 72. 87. 89. 92.
Guntharius archiepiscopus Coloniensis 242. 246.

H.

H. quidam 186.
H. monachus quidam 179.
Hadrianus *(II.)* papa 695*. 697. 699. 701*. 702–710. 712*. 713–721. 723*. 724–732. 733 (n. 27)*. 733. 734–759. 762*. 763. 764.
Heiricus monachus Autissiodorensis 124*.
Helpericus monachus Autissiodorensis 117. 119*. 120*.
Hildigrimus *(II.)* episcopus Halberstadensis 194.
Hirmintrudis regina 79. 84.
Hlotharius *(II.)* rex 176. 209. 213. 217. 230. 236. 238.
Hludowicus *(II.)* imperator 175.
Hludowicus *(Germanicus)* rex 212. 248. 249. 250. 251.

J.

Iohannes *(VIII.)* papa 256.
Iohannes Scottus 158. 161.

K.

Karolus *(Calvus)* rex 176. 222; admonitio publica *(Karoli Calvi)* 88*.

L.

Landramnus archiepiscopus Turonensis 75.
Liutbertus archiepiscopus Moguntinus 165. 243.
Lupus abbas Ferrariensis 7. 9. 11*. 15. 18. 19*. 20. 21*. 22. 23. 24. 25* (n. 17). 26. 29*. 30*. 31. 32. 33. 34*. 36*. 39. 40. 41*. 42. 44*. 45*. 46*. 47. 48. 49*. 50. 51. 52*. 53*. 54* (nn. 47. 48). 55* (n. 50). 56*. 57*. 59. 60* (nn. 58. 59). 61. 62. 63*. 65. 66. 67*. 68. 69. 70. 71. 72. 74. 77. 78*. 79. 80*. 81*. 82*. 83. 85. 88*. 89–113. 114*.

M.

Meginhardus monachus Fuldensis 163*.
monachi Ferrarienses 21* 31.

N.

Nicolaus *(I.)* papa 267–287. 287 (n. 22)*. 288 (n. 23)*. 290*. 293–299. 301*. 302–306. 307 (n. 36)*. 307–333. 334 (n. 50)*. 334–376. 377 (n. 65)*. 377. 379*. 381–400. 402 (n. 73)*. 404–447. 451*–566. 568*. 601–611. 613*. 614*. 620–629. 631*. 632*. 633–637. 638*. 639*. 640–645. 647*. 649*. 650. 652*. 654. 655*. 656*. 657–659. 660*. 661*. 662. 663. 664*. 665*. 666*. 667*. 668–672. 678*. 680. 683*. 684*. 685*. 686*. 687*. 689–690.

O.

Odo abbas Ferrariensis 31. 32. 33.
Otfridus monachus Weissenburgensis 166.
Otveus presbyter 197.

P.

Paulus diaconus Neapolitanus 193.

R.

Ratoldus episcopus Argentariensis 217.
Ratpertus Paschasius 132. 135. 136 138. 142. 143. 144. 147. 148.
Ratramnus monachus Corbeiensis 149. 151*. 153. 155. 157.

S.

Sedulius Scottus 206*.
Scotticus presbyter 196*,
Scottus quidam ex dioecesi Mediolanensi *(Sedulius?)* 201.
Scottus quidam ex colonia Leodiensi 195–197.
Scottus quidam peregrinus 195*.
synodus apud Murittum 98.

T.

Theudoinus praepositus 169*.

U.

Usuardus monachus 192. 193.

V.

Vulfadus archiepiscopus Bituricensis 188.

W.

Willibertus archiepiscopus Coloniensis 255.

V.

INDEX PERSONARUM, QUIBUS EPISTOLAE SCRIPTAE SUNT.

*Epistolas, quarum inscriptiones desunt vel coniecturis suppletae sunt, asterisco * notavimus.*

A.

A. magister 186.
abbas vel episcopus quidam 25*.
Actardus episcopus Namnetensis 709.
Adalgarius abbas Corbeiae novae 157.
Adalgaudus monachus 19.
Adalvinus archiepiscopus Iuvavensis 630*. 631*. 663.
Ado archiepiscopus Viennensis 175. 176. 284. 289. 300*. 312. 409. 618. 637. 664*. 667*. 669*. 690. 697. 713.
Adventius episcopus Mettensis 299.
Aedilulfus rex Angliae 22.
Aeneas episcopus Parisiensis 101.
Almannus monachus Altvillarensis 169.
Altsigus abbas Eboracensis 62.
Altvinus monachus 26. 42. 45*.
amicus quidam Helperici 120.
amicus quidam Lupi 55*.
Amulbertus(?) magister 197.
Amulus archiepiscopus Lugdunensis 72.
anonymi 206.
Ansbaldus abbas Prumiensis 67. 100. 103.
archiepiscopi metropolitani et episcopi ecclesiae Constantinopolitanae 512.
archiepiscopi et episcopi Galliae 392. 680.
archiepiscopi et episcopi Germaniae 287. 340. 652*. 702. 732.
archiepiscopi et episcopi Galliae et Germaniae 225. 275. 287. 288. 315.
archiepiscopi et episcopi regni Karoli *(Calvi)* 303. 625. 726. 737.
archiepiscopi regni Hlotharii *(II.)* 737.
archiepiscopi et episcopi in synodo Mettensi congregati 268.
Arduicus archiepiscopus Bisontionensis 101. 641.
Asper abbas Grandivallensis 117.

B.

B. quidam 197.
Bardas Caesar 540.
Basilius *(I.)* imperator 747. 754. 759.
Benedictus *(III.)* papa 90.
Bernardus filius Bernardi, comitis marchiae Hispanicae 314.
Berta coniunx Gerardi ducis 102.
Bertaldus abbas 70.
Bulgari 568*.
Bunus abbas Hersfeldensis 107.

C.

clerici et laici dioceseos Biturigensis 188.
clerus Parisiensis 87.
clerus et plebs Nonensis 659.
clerus et plebs Romanus 381.
clerus et plebs Suessionensis 400.
comites regni Karoli *(Calvi)* et Hlotharii *(II.)* 736.
Constantinus imperator filius Basilii *(I.)* 759.

D.

Dido abbas Senonensis 68.
Donnus episcopus 652*.
duces et comites regni Karoli *(Calvi)* 717.

E.

E. magister 182.
Ebrardus monachus Autissiodorensis 44.
Ebroinus episcopus Pictaviensis 47.
Egilo archiepiscopus Senonensis 644.
Einhardus abbas Seligenstadensis 7. 9. 11*. 15.
Engilberga imperatrix 250.
episcopi Italiae et Galliae 89.
episcopi provinciae Coloniensis 242.
episcopie regionis Aemiliae 613*.
episcopi regni Hlotharii *(II.)* 279. 305. 325.
episcopi regni Hludowici *(Germanici)* 163.
episcopi regni Karoli *(Calvi)* 228. 719.
episcopi synodi Suessionensis *(a. 862)* 355.
episcopi synodi Suessionensis *(a. 866)* 414. 707.
episcopus quidam *(Franco?)* 195.
episcopus quidam 180*.
Ercanradus episcopus Parisiensis 98.
Eudocia imperatrix 549.

F.

Felix intimus regis Aedilulfi 23*.
Festinianus episcopus Dolensis 648*.
fideles s. ecclesiae 440. 565.
Folcricus episcopus Trecensis 104.
Franco episcopus Tungrensis 195 (?). 196. 197. 297.
fratres Centulenses 144.
Fredilo 114*.
Frotarius archiepiscopus Burdegalensis 662*.

G.

Gerardus dux Viennensis 102.
Godescalcus monachus Orbacensis 36*
Guenilo archiepiscopus Senonensis 34*. 39. 69. 74*. 86. 103. 106. 611. 637*.
Guigmundus archiepiscopus Eboracensis 61.
Guntharius archiepiscopus Coloniensis 163.
Guntlandus monachus s. Richarii 138.
Gyembret coniunx Salomonis regis 639.

H.

Hadrianus *(II.)* papa 238. 243. 244. 246. 251. 253. 255.
Hatto episcopus Virdunensis 232.
Hatto monachus 78*.
Herardus archiepiscopus Turonensis 100. 407. 655*. 713.
Heriboldus episcopus Autissiodorensis 26*. 46*. 84.
Hilduinus abbas Turonensis 85. 94.
Hilduinus clericus Camaracensis 280.
Hincmarus archiepiscopus Remensis 49*. 51. 54. 70. 109. 242. 267. 286. 314. 353. 362. 365. 367. 377*. 389. 404. 422. 600. 626. 649*. 654. 710. 716. 720. 723*. 727. 734.
Hincmarus episcopus Laudunensis 734.
Hirmintrudis regina 274. 294. 376.
Hlotharius *(I.)* imperator 21*. 93.

Hlotharius *(II.)* rex 272. 281. 287*. 288*. 307*. 322. 334*. 659*.
Hludowicus *(II.)* imperator 249. 270. 351. 639*.
Hludowicus *(Germanicus)* rex 165. 290*. 309. 332*. 334. 338. 610. 702. 730. 733*.
Hludowicus rex Neustriae 278.
Hludowicus summus cancellarius, postea abbas s. Dionysii 30*. 31. 32. 39. 50. 74. 82*. 97. 98.
Horicus rex Danorum 293.
Hucbertus abbas 282.
Hugo abbas 78*. 79.

J.

Ieremias episcopus 660*.
Ignatius patriarcha Constantinopolitanus 544. 748. 750. 762.
Iohannes archiepiscopus Ravennas 655*. 656. 667*.
Iohannes episcopus 276.
Ionas archiepiscopus Aurelianensis 29*. 33.

K.

Karolus *(Calvus)* rex 41*. 47. 52*. 56*. 63*. 67*. 85. 111. 135. 149*. 151*. 158. 161. 179. 192. 193. 268. 271. 272. 275. 301. 309. 318. 329. 354. 369. 374. 384. 402. 411. 412. 609. 624. 645. 651*. 652*. 678*. 704. 715. 724. 733. 735. 741. 743.
Karolus rex Aquitaniae 278.
Karolus archiepiscopus Moguntinus 670. 671. 677*.
Kozelus 763.

L.

L. episcopus 179.
Leo imperator 759.
Leotaldus 20. 23.
Liutbertus archiepiscopus Moguntinus 166. 689.
Lupus 9.

M.

Marcwardus abbas Prumiensis 20*. 32. 57. 60. 66. 67. 77. 80*. 83. 91. 94.
Michael *(III.)* imperator 433. 442. 454. 488.
Michael spatharius 487.
monachi s. Amandi 25.
monachi Ferrarienses 55 (n. 51). 65 (n. 65).
monachi s. Germani Autissiodorensis 99.
monachi s. Karilefi 627.
monachi monasteriorum Stabulaus et Malmundarii 177.

N.

necessarius quidam Lupi 53*. 54*. 57*.
Nicolaus *(I.)* papa 114*. 209. 210. 212. 217. 219. 222. 223. 226. 230. 233. 236.
nobiles Aquitaniae 317.
Nomenoius prior gentis Britannicae 75.

O.

Odacer abbas Cormaricensis 80*.
Odilmannus monachus Corbeiensis 136.
Odo abbas Corbeiensis, postea episcopus Bellovacensis 95. 96. 153.
optimates regni Karoli *(Calvi)* 729.
Orsmarus archiepiscopus Turonensis 24.
Osbaldus chorepiscopus Carantanus 660*.

P.

Pardulus episcopus Laudunensis 22. 70. 71. 79.
patriarchae per Asiam constituti 553.
Petrus episcopus Ravennas 613*.
Photius patriarcha Constantinopolitanus 439. 447. 533.
Placidius abbas Corbeiae novae 132.
praepositus monasterii Ferrariensis 56*.
primates et comites regni Hlotharii *(II.)* 721.
primores regni Karoli *(Calvi)* 717.
princeps Armeniorum 451*.
Prudentius episcopus Trecensis 62.

R.

Radoaldus episcopus 276.
Ratbertus (Paschasius) abbas Corbeiensis 59. 60* (n. 58).
Ratramnus monachus Corbeiensis 71 (n. 79).
Reginb. 17. 18. 91.
Reginbertus praepositus Werdensis 194.
Reginfridus episcopus 65 (n. 66).
Rhabanus abbas Fuldensis 48.
Rimbertus archiepiscopus Bremensis 155. 157.
Rivoladrus episcopus 650.
Rodulfus archiepiscopus Bituricensis 295. 633.
Rostislavus 763.
Rotbertus episcopus Cenomannensis 628.
Rothadus episcopus Suessionensis 372. 373. 382.
Rotlandus archiepiscopus Arelatensis 629.

S.

Salomo rex Brittonum 619. 639. 646. 712*. 764.
Salomo episcopus Constantiensis 656.
senatores Constantinopolitani 552.
Sichardus 32.
Stephanus comes Arvernorum 623.
Svjatopolcus 763.
synodus Romana 379*.
synodus Tricassina 699.

T.

Tado archiepiscopus Mediolanensis 665*. 666*.
Theodora imperatrix 547.
Theudoinus praepositus 170.
Theutberga regina 319.
Theutgaudus archiepiscopus Trevirensis 214.

U.

Unifredus episcopus Morinensis 612*.
Usuardus abbas 72.

V.

V. quidam 66.
Vitalis patriarcha Gradensis 283.
Vulfadus abbas s. Medardi, postea archiepiscopus Bituricensis 102 (n. 121). 431.

W.

Waldo monachus 108.
Waldrada 700*.
Wenilo archiepiscopus Rotomagensis 286.
Willibertus archiepiscopus Coloniensis 256*.

ADDENDA ET CORRIGENDA.*)

p. 1sqq. De Lupi vita epistolisque post Dümmleri editionem absolutam prodierunt: L. Levillain, 'Étude sur les lettres de Loup de Ferrières, Bibliothèque de l'école des chartes' LXII, 445—509; LXIII, 69—118. 289—330. 537—586; idem, 'Une nouvelle édition des lettres de Loup de Ferrières, l. l. LXIV, 259—282; idem, 'De quelques lettres de Loup de Ferrières, Le Moyen âge' 2e sér. XXIII, 193—217 (1921), cf. 'Neues Archiv' XLV, 444 n. 459; E. Dümmler, 'Neues Archiv' XXVIII, 260 n. 70; M. Manitius, 'Geschichte der lateinischen Literatur des Mittelalters' I, 483sqq. II, 807; H. Bresslau, 'Geschichte der Monumenta Germaniae historica' p. 698; U. Berlière, 'Un bibliophile du IXe siècle, Loup de Ferrières, Société des bibliophiles belges séant à Mons' LXXV, 79sqq. (1912); Bernois, 'L'école de Ferrières sous l'administration de Loup-Servat, Mémoires de la Société d'agriculture, sciences, belles-lettres et arts d'Orléans 5e sér. XI, 116sqq. (1911); R. Beer, 'Die Handschriften des Klosters Ripoll, Wiener Sitzungsberichte, Philos.-Hist. Kl.' 155, 3 p. 70sqq. — F. Lot, 'Le Moyen âge' 2e sér. VII, 261sq. 267sq. (1903); VIII, 338sqq. (1904); XII, 201sqq. (1908), cf. 'Neues Archiv' XXXIV, 569 n. 328; idem, 'Bibl. de l'école des chartes' LXVI, 277sqq.; J. Calmette, 'Bibl. de l'école des chartes' LXV, 530sqq.; A. Werminghoff, 'Neues Archiv' XXXII, 222sq.

p. 76 l. 31 pro poste *legas* post te.

p. 86 l. 26 leg. METROPOLITANO.

p. 91 l. 26 leg. beneficio.

p. 94 ann. 7 add.: Cf. W. Vogel, 'Die Normannen und das fränkische Reich' p. 141.

p. 108 l. 24sqq. De codicibus vitae Maximini auctore Lupo cf. MG. SS. rer. Merov. IV, 765sq. VII, 806.

p. 115 l. 11 pro Quaestiunculum *legas* Quaestiunculam.

p. 117sqq. Cf. L. Traube, 'Vorlesungen und Abhandlungen' III, 128—156. De codicibus Computi Helperici v. etiam 'Neues Archiv' XXXVI, 320. 769sq.; Chroust, Monumenta Palaeographica 1. Ser. III, 2.

p. 117 ann. 2 add.: Cf. autem Wattenbach, 'Deutschlands Geschichtsquellen' I 7, 333. — M. Manitius, 'Geschichte der lateinischen Literatur des Mittelalters' I, 446sqq. II, 806.

p. 124 l. 29. Cf. MG. SS. rer. Merov. VII, 250 l. 11: tanta enim iam temporum fluxere curricula.

p. 124 ann. 2 addas: De Heirici miraculis sancti Germani cf. 'Neues Archiv' XXIX, 163sq. — V. etiam M. Manitius l. l. I, 499sqq. II, 807sq.

p. 124 ann. 4 suppleas: MG. SS. rer. Merov. VII, 225sqq. Cf. etiam W. Levison, 'Bischof Germanus von Auxerre und die Quellen zu seiner Geschichte, Neues Archiv' XXIX, 95sqq.

p. 125 l. 12sq. Cf. MG. SS. rer. Merov. VII, 277 l. 22—25.

p. 125 l. 38. Cf. MG. SS. rer. Merov. VII, 268 l. 7: quod sciens plura praetereo.

p. 125 l. 40. Cf. MG. SS. rer. Merov. VII, 248sq.

---

*) *Partem haud parvam addendorum — maxime ad priorem huius tomi fasciculum — W. Levison comiter attulit.*

p. 125 l. 42 sqq. Cf. MG. SS. rer. Merov. VII, 283 l. 4—7.

p. 125 ann. 2 addas: Cf. 'Neues Archiv' XXIX, 107 sqq.; MG. SS. rer. Merov. VII, 230. 247 ann. 1.

p. 125 ann. 7 addas: Cf. MG. SS. rer. Merov. VII, 248 l. 3 et 12; 249 l. 7.

p. 128 sqq. Cf. Manitius l. l. I, 444 sqq.

p. 132 sqq. De Paschasio Radberto cf. A. Schönbach, 'Über einige Evangelienkommentare des Mittelalters, Wiener Sitzungsberichte, Phil.-hist. Kl.' 146, 4 p. 142 sqq. (1903); Manitius l. l. I, 401 sqq. II, 805; T. A. Agius, 'On Pseudo-Jérôme, Epistle IX, Journal of theological studies' XXIII, 176 sqq. (1922/23); addendam epistolam publicat P. Blanchard, v. 'Revue Bénédictine' XXVIII, 425 sqq. (1911).

p. 132 l. 9 pro Quidem *leg.* Quidam.

p. 138 ann. 2 addas: V. etiam P. Blanchard l. l.

p. 149 sqq. Cf. Manitius l. l. I, 412 sqq.

p. 158 sqq. De Iohanne Scotto cf. Manitius l. l. I, 323 sqq. II, 802 sqq.

p. 163 ann. 1 add.: Cf. etiam W. Levison, 'Die echte und die verfälschte Gestalt von Rimberts Vita Anskarii' ('Zeitschrift des Vereins für Hamburgische Geschichte' XXIII, 110 sq.).

p. 163 ann. 2 add.: V. etiam Manitius l. l. I, 671 sqq.

p. 166 ann. 4 add.: Cf. etiam E. Schröder, 'Zeitschrift für deutsches Altertum' LV, 377 sqq.; Manitius l. l. I, 574 sqq.

p. 169 sqq. De epistolis nn. 20 et 21 cf. MG. SS. rer. Merov. V, 364 sq.

p. 169 ann. 2 addas: V. etiam MG. SS. rer. Merov. V, 157 sqq.

p. 170 l. 8. Cf. MG. SS. rer. Merov. V, 366 l. 20 sqq.

p. 172 l. 9 legas inpugnantes *pro* impugnantes.

p. 172 l. 36 occidentalibus *in cod. corr. ex* orientalibus.

p. 173 l. 28 legas Graecia *pro* Grecia.

p. 174 l. 50 legas diaconus *pro* diaconi.

p. 175 l. 1 legas ordinatur *pro* ordinantur.

p. 175 l. 8 paenitus *est in codice.*

p. 175 sqq. n. 23. Cf. W. Kremers, 'Ado von Vienne' I, 45 sqq. (1911); E. Perels, 'Neues Archiv' XXXVII, 564 sq. ann. 5.

p. 177 ann. 1 addas: Cf. J. Lebon, 'Notes sur Christian de Stavelot, Revue d'histoire ecclésiastique' IX, 491 sqq.; Manitius l. l. I, 431 sqq.

p. 188 l. 3 sqq. Vulfadi sermonem continet etiam cod. Abrincatensis 114 s. XII. fol. 82', cf. 'Catalogue général des manuscrits des bibliothèques publiques de France, Départements' X, 52 sq.; A. Wilmart, 'Revue Bénédictine' XXXIV, 244 sq.

p. 192 l. 8 sqq. Codices manuscriptos martyrologii Usuardi enumerat H. Quentin, 'Les martyrologes historiques du moyen âge (Paris 1908)' p. 675 sqq.

p. 193 l. 1 sqq. Hanc versionem B nullius pretii esse iudicat H. Quentin l. l. p. 6 ann. 1.

p. 193 l. 37 sq. Cf. etiam Bibliotheca hagiographica Latina I, 801 n. 5415.

p. 206 l. 16 legas contra corruptelasque *pro* contraque corruptelas.

p. 234 l. 25. V. infra p. 325 sqq. Nicolai I. ep. n. 47.

p. 234 l. 36 sqq. Cf. infra p. 327 l. 21 sqq.

p. 234 l. 41 sqq. Cf. infra p. 328 l. 17 sqq.

p. 236 l. 12 corrigas quia ut in *pro* quia aut in.

p. 251 l. 43. Cf. infra p. 733 ann. 1.

p. 252 l. 13 sq. Cf. infra p. 731 l. 15 sq. Hadriani II. ep. n. 25.

p. 252 l. 15 sq. Cf. infra p. 731 l. 20 sqq.

p. 252 ann. 1 add.: V. infra p. 733 n. 27.

p. 253 l. 29 sq. Verba non est dissimulare — religionis incumbit *fluxerunt ex*

decr. Siricii, Migne, Patr. lat. LXVII, 231 (J.-K. 255) litterisque minoribus imprimenda erant.

p. 254 l. 27sqq. Cf. infra p. 285 c. II.

p. 257. Liber meus 'Papst Nikolaus I. und Anastasius Bibliothecarius' a. 1920 Berolini apud Weidmannos prodiit.

p. 260sqq. Addenda ad codicum et editionum enumerationem annotavi in 'Neues Archiv' XXXIX, 46 ann. 1; 52 ann. 1.

p. 263. De codice Bruxell. reg. 5413/22 (nunc 2606) cf. 'Neues Archiv' XLIV, 43sq.

p. 265. Dissertatio mea de canonum collectionibus, quibus Nicolai I. epistolae usui erant, inest in 'Neues Archiv' XXXIX, 43—153 (cf. praecipue tabulam additam p. 140sqq.).

p. 265. Cod. Vallicell. D 38 non iam latet. Cf. Giorgi, 'Rendiconti della R. accademia dei Lincei' Ser. 5, XXVI, 566sqq. et quae ipse exposui in 'Neues Archiv' XLIII, 605—609.

p. 268 l. 9 cf. Actus Silvestri: Romani imperii dignitas de fonte nascitur pietatis, *W. Levison, 'Konstantinische Schenkung und Silvester-Legende' in Miscellanea Fr. Ehrle II, 168 (1924).*

p. 270 l. 5sq. pro pollentes, scientia *leg.* pollentes scientia.

p. 271 l. 15 pro perperam *legas* perpere.

p. 271 l. 38 pro perpere *B, C legas* perperam *D.*

p. 273 l. 13 leg. poscentes, a qua.

p. 273 l. 15 leg. largitur: idcirco.

p. 273 l. 28 pro largiamini *legas* largiatis.

p. 273 l. 45sq. in var. lect. x legas: largitatis *corr. in* largiamini *B; corr. ex* largitatis *D.*

p. 275 n. 9. E textu codicis Paris. lat. 3875 s. XII. fol. 75 praeferendo cod. Par. lat. 3876 (cf. 'Neues Archiv' XXXIX, 114sqq.) haec addimus: l. 13 a primo *recte; l. 15—17* causa — invenitur *recte in textu; l. 16* pro qua *(pro* per quam*); l. 17* pareat *(= B); l. 18sq.* sine manifesta delicti culpa.

p. 276 l. 29 pro collegerit *ponas* collexerit.

p. 276 l. 39 tollas var. lect. b.

p. 277 l. 30 pro praefato *corrig.* praelato.

p. 277 l. 42 in var. lect. m pro praelato *B corrig.* praefato *Edit.*

p. 278 l. 15 pro correctionem *corrigas* correptionem.

p. 278 l. 16 pro correctos *corrigas* correptos.

p. 278 l. 30 pro correptionem *B legas* correctionem *C, D.*

p. 278 l. 30 pro correptos *B, C legas* correctos *D.*

p. 279 l. 27 in marg. suppleas: cf. Eccles. 3, 7.

p. 279 ann. 1 add.: Cf. etiam Gesta episcoporum Cameracensium I, 50, MG. SS. VII, 418.

p. 280 l. 2sq. et l. 16 annotes: Cf. Chalcedon. c. 25, Migne, Patr. lat. LXVII, 176: placuit synodo intra tres menses ordinationes episcoporum celebrari.

p. 281 l. 32 pro mensium *corrigas* mensuum.

p. 281 l. 42sq. in var. lect. e legas: mensium *ex* mensiuum *corr. B;* mensium *D.*

p. 285 l. 29 coniurationes vel conspirationes: *cf. Chalcedon. c. 18, Migne, Patr. lat. LXVII, 175.*

p. 290 l. 7 add. Brackmann, German. pontif. I, 141 n. 5; 162 n. 11; 269 n. 3.

p. 296 l. 6sq. in marg. addas: cf. 2. Cor. 11, 28.

p. 296 l. 21sq. Cf. decr. Innocentii I., Migne, Patr. lat. LXVII, 241 (J.-K. 286): adiuvante sancto apostolo Petro, per quem et apostolatus et episcopatus in Christo cepit exordium.

p. 305sq. n. 35. Hattonem quoque Virdunensem episcopum de causa divortii Lotharii II. a Nicolao admonitum esse patet ex quodam privilegii fragmento a. 865, cf. Brouwer-Masen, 'Metropolis ecclesiae Trevericae' ed. Stramberg II, 530 et H.V. Sauerland, 'Jahrb. der Gesellsch. für lothring. Gesch. und Altertumskunde' V, 253sqq. (v. etiam 'Neues Archiv' XIX, 712 n. 244; K. Voigt, 'Die karolingische Klosterpolitik' in U. Stutz, 'Kirchenrechtliche Abhandlungen' 90/91 (1917) p. 22 ann. 1).

p. 313 (in marg.) leg. 865 Jun. 9.

p. 326 l. 28 pro penetrabilibus *leg. (secundum cod. C)* penetralibus. *Cf. p. 331 l. 27.*

p. 335 l. 22 in marg. addas: cf. 2. Tim. 4, 2.

p. 336 l. 35 leg. Colonia *pro* colonia.

p. 338 ann. 1 leg. Anselm. l. XII c. 34 (pro c. 35).

p. 342 l. 34 ad cum aliis quibusdam *cf. Hampe in 'Neues Archiv' XXIII, 607.*

p. 345 l. 24sqq. annotes: Cf. Hieronymi Epitaphium Paulae c. 13 (ep. 108, Corpus script. eccles. latin. Vindob. LV, 323): Dies me prius quam sermo deficiet, si voluero cuncta percurrere. *V. W. Levison in 'Neues Archiv' XLIII, 467 n. 181.*

p. 349 ann. 1 add.: p. 481 cum ann. 2.

p. 351sq. n. 54. Cod. Paris. lat. 3875 fol. 43' (cf. supra ad p. 275 n. 9): Lemma: Quod aliquando etiam cum ethnicis pax firmanda sit. *l. 35* officit *recte; p. 352 l. 1* aliud *recte; l. 6* Karolus abavus *(pro* atavus*); l. 7sq.* tanquam *(= B).*

p. 358 ann. 4 addas: M. Manitius, 'Geschichte der lateinischen Literatur des Mittelalters' I, 411sq.

p. 361 l. 19sq. Cf. decr. Innocentii I. c. 56, Migne, Patr. lat. LXVII, 262 (J.-K. 303): Quod subreptum fuerit apostolicae sedi et suam in melius sententiam commutarit, — —.

p. 361 l. 33 tollas var. lect. d.

p. 365sqq. nn. 59. 59a. Cf. E. Lesne, 'La lettre interpolée d'Hadrien I. à Tilpin et l'église de Reims au IXe siècle, Le Moyen âge' 2. sér. XVII, 389sqq. (1913).

p. 367 ann. 2 add.: E. Perels, 'Neues Archiv' XLIV, 71 cum ann. 5.

p. 368 l. 41 tollas var. lect. x.

p. 369 ann. 3 add.: Balduinus quoque in proximo nunc decurso mense Octobrio, quinto Kalendas Novembris, per duos homines suos mihi litteras auctoritatis vestrae direxit, in quibus continetur, ut easdem litteras coepiscopis provinciae nostrae legerem, et Iudith paternis ac maternis obtutibus praesentandam susciperemus, si tamen intelligeremus, quod confestim praefatus excellentissimus rex noster, quae de illa vobis scriptis et verbis per legatos vestros apostolatui vestro renuntianda spopondit, adimplere vellet. Quod si eorum animos ad id protelandum esse intentos investigare possemus, nequaquam eam reciperemus. Alioquin, id est, si aliter egissemus, gratia et communione vestra frui nequaquam valeremus. — *Cf. Anal. iur. pontif. X, 95.*

p. 370 ann. 2 corrigas secundum E. Perels, 'Nikolaus I. und Anastasius Bibliothecarius' p. 285 ann. 3.

p. 378 l. 26 pro sua sola *emendandum propono* sacrilega.

p. 379 l. 17 suppleas in marg.: cf. Isai. 24, 16.

p. 380 l. 28 var. lect. c: recte voluisset *C.*

p. 380 l. 48 pro ann. 7 leg. ann. 8.

p. 390 l. 45 var. lect. w: pro Iulii *(?) B leg.: om. B.*

p. 392 l. 7. Inter editiones suppleas: Sirmond, Hincmari opera II, 625 (1645) ex B.

p. 393 ann. 2 add.: V. etiam Friedrich in 'Sitzungsberichte der k. bayer. Akademie der Wissensch., Philos.-philol. und hist. Kl.' 1891 p. 835.

p. 407 ann. 2 leg.: A. 855/856—871. Cf. Duchesne, 'Fastes épiscopaux' II², 311sq.

p. 415 l. 16sq. Cf. quae supra addidimus ad p. 345 l. 24sqq.

p. 416 l. 38 tollas var. lect. a.

p. 418 l. 40 tollas var. lect. a.

p. 425 l. 46 tollas var. lect. g.

p. 429 l. 26 in marg. addas: cf. Num. 21, 22; 20, 17.

p. 433 ann. 2 add.: De causa Photii et Ignatii cf. etiam Gasquet, 'L'empire Byzantin et la monarchie franque' p. 348—387 (1888); Ruinaut, 'Le schisme de Photius' (1910); A. Bury, 'History of the Eastern Roman empire A. D. 802—867' p. 180—209 (1912).

p. 438 l. 33 tollas var. lect. d.

p. 443 l. 39 periocha IIII *deest B.*

p. 459 l. 19. 25. 33 pro numeris annotationum [1]. [2]. [3] *leg.* [2]. [3]. [4].

p. 459 ann. 3 add.: Gregor. I. Registr. I, 28, MG. Epist. I, 41 (J.-E. 1097): — — non verbum ex verbo, sed sensum ex sensu transferte, quia plerumque dum proprietas verborum tenditur, sensuum virtus amittitur *(cf. etiam ibid. ann. 2).*

p. 475 l. 7sq. Cf. Innocentii I. decr. c. 45, Migne, Patr. lat. LXVII, 254sq. (J.-K. 310): Et onus et honor nobis — — causas induxit.

p. 477 ann. 4 add.: Vit. Hadr. II. ed. Duchesne II, 180.

p. 485 l. 50 pro ep. n. 105 leg. ep. n. 104.

p. 487 l. 21. Cf. supra p. 344 l. 29.

p. 490 l. 42. Cf. decr. Siricii, Migne, Patr. lat. LXVII, 231 (J.-K. 255): Quia pro officii nostri consideratione non est nobis dissimulare, non est tacere libertas.

p. 497 l. 33sq. Verba vulneratum caput per illam manus impositionem habere *ex Innocentii I. decr. c. 53, Migne, Patr. lat. LXVII, 259 (J.-K. 303) sumpta sunt minoribusque litteris imprimenda erant.*

p. 502 l. 37sq. tollas var. lect. f.

*p. 533 l. 39 post 92. suppleas: *) In marg.* periocha XI *B.*

*p. 544 l. 39 post 94. suppleas: *) In marg.* periocha XII *B.*

p. 592 ann. 4 add.: Lib. de lite III, 2. 4.

p. 601 l. 25 pro beatri *leg.* beati.

p. 604 ann. 4 add.: J. Dräseke, 'Ratramnus und Photios, Byzantinische Zeitschrift' XVIII, 396sqq.

p. 606 l. 39 tollas var. lect. d.

p. 606 ann. 3 pro q. 2 *leg.* q. 4.

p. 616 l. 22 ponas comma post sanxerunt.

p. 619 l. 21 ponas comma ante super.

p. 624 ann. 1 add.: De epistolis nn. 109—113 necnon infra nn. 158 et 159 cf. quae nuper disseruit E. Lesne, 'Nicolas I. et les libertés des monastères des Gaules, Le Moyen âge' 2e sér. XV, 277sqq. 333sqq. (1911). Cum autem in suspicione ei sit ep. n. 111 (v. etiam 'Le Moyen âge' 2e sér. XVII, 409 ann. 1), id mihi non satis probatum videtur; at de apocrypha n. 159, de cuius dubia fide cf. iam infra p. 680 ann. 2, magna ex parte ei assentior.

p. 634 l. 44 var. lect. a: add.: Cf. supra p. 629 l. 24.

p. 641 l. 3 add.: — Cap. IV extat in cod. Trecensi 1406 necnon in cod. Paris. lat. 2449, cf. P. Fournier, 'Un groupe de recueils canoniques inédits du Xe siècle, Annales de l'université de Grenoble' XI, 349sq. 364 (1899).

p. 648 l. 36sqq. annotes: Cf. supra p. 622 l. 23sq.

p. 654 l. 2 pro vita[c] *leg.* vita[b].

p. 656 n. 136 G. Buzzi exeunti a. 858 aut ineunti a. 859 attribuit, 'Archivio della Società Romana di Storia Patria' XXXVIII, 114 (1915).

p. 656 l. 16 pro iudutam *leg.* indutam.

p. 657 l. 4sq. pro c. 2. 3 in coll. XII partium V, 73. IX, 208 (cod. Berolin. Savin. 2 fol. 100, 147') leg.: c. 1. 2. 3. 5 in coll. XII partium VIII, 149. V, 72. IX, 245. VII, 64.

p. 657 l. 13 add. Brackmann, German. pontif. II, 124 n. 3.

p. 659 l. 25 add.: cod. Taurin. 903 (E. V. 44) fol. 84'.

p. 660sq. n. 142, p. 663sq. n. 146. De tempore cf. A. Brackmann, 'Studien und Vorarbeiten zur Germania pontificia' I, 4 ann. 1; E. Perels, 'Papst Nikolaus I.' p. 98 ann. 1.

p. 665sq. nn. 148—150. De inscriptione decretorum horum cf. F. Savio, 'Gli antichi vescovi d'Italia II (La Lombardia I)' p. 328.

p. 665 l. 20 add. Kehr, Ital. pontif. VI, 1 p. 39 n. 52.

p. 666 l. 4 add. Kehr, Ital. pontif. VI, 1 p. 39 n. 54.

p. 666 l. 12 add. Kehr, Ital. pontif. VI, 1 p. 39 n. 55.

p. 666sq. n. 151. Cf. Kehr, Ital. pontif. VI, 1 p. 39 n. 56: 'Decretum hoc, cum ad Augustam Vindelicorum (Augsburg) spectare manifestum sit, falso, ut videtur, Tadoni inscriptam est.' V. etiam F. Savio l. l. p. 327; Brackmann, German. pontif. II, 30 n. 3.

p. 672 l. 6 add. Brackmann, German. pontif. II, 124 n. †2.

p. 676 l. 19 pro perserverent *leg.* perseverent.

p. 678 ann. 2 add.: Cf. etiam W. M. Peitz, Liber diurnus I, 143 ('Sitzungsberichte der k. Akademie der Wissensch. in Wien, Phil.-hist. Kl. Bd. 185, 4. Abhandlung').

p. 680 ann. 2. Cf. quae supra addidi ad p. 624 ann. 1.

p. 683sq. tollas n. 160 ex Nicolai I. epistolarum editione. Attribuenda enim sunt haec fragmenta epistolae Hincmari Laudunensis episcopi, Migne, Patr. lat. CXXIV, 1053. 1059. 1067. Cf. 'Neues Archiv' XXXIX, 89sq.

p. 719 ann. 5 leg. Ludovicum II.

p. 772. Disiungendi sunt Heiricus et Helpericus, cf. Wattenbach, 'Deutschlands Geschichtsquellen' I⁷, 333.

VERLAG DER WEIDMANNSCHEN BUCHHANDLUNG IN BERLIN.

MONVMENTA GERMANIAE HISTORICA

INDE AB ANNO CHRISTI QVINGENTESIMO VSQVE AD ANNVM MILLESIMVM ET QVINGENTESIMVM

EDIDIT

SOCIETAS APERIENDIS FONTIBVS

RERVM GERMANICARVM MEDII AEVI

AUCTORES ANTIQUISSIMI

in 4°.

I pars 1: Salviani presbyteri Massiliensis libri qui supersunt. Recensuit Carolus Halm. (VII u. 176 S.) 1877. ℳ 5.—.

I pars 2: Eugippii vita sancti Severini. Recensuit et adnotavit Hermannus Sauppe. (XVII u. 36 S.) 1877. ℳ 1.60.

II: Eutropi breviarium ab urbe condita, cum versionibus graecis et Pauli Landolfique additamentis. Recensuit et adnotavit H. Droysen. (LXXII u. 430 S.) 1879. ℳ 16.—.

III pars 1: Victoris Vitensis historia persecutionis Africanae provinciae sub Geiserico et Hunirico regibus Wandalorum. Recensuit Carolus Halm. (X u. 90 S.) 1879. ℳ 3.—.

III pars 2: Corippi Africani grammatici libri qui supersunt. Recensuit Jos. Partsch. (LXII u. 195 S.) 1879. ℳ 8.—.

IV pars 1: Venanti Honori Clementiani Fortunati presbyteri Italici opera poetica. Recensuit et emendavit Fridericus Leo. (XXVIII u. 427 S.) 1881. ℳ 12.—.

IV pars 2: Venanti Honori Clementiani Fortunati presbyteri Italici opera pedestria. Recensuit et emendavit Bruno Krusch. (XXIV u. 144 S.). 1886. ℳ 6.—.

V pars 1: Iordanis Romana et Getica. Recensuit Theodorus Mommsen. (LXXIV u. 200 S.) 1882. ℳ 8.—.

V pars 2: D. Magni Ausonii opuscula. Recensuit Carolus Schenkl. (LXIV u. 302 S.) 1883. ℳ 10.—.

VI pars 1: Q. Aurelii Symmachi quae supersunt. Edidit Otto Seeck. (CCXII u. 355 S.) 1883. ℳ 15.—.

VI pars 2: Alcimi Ecdicii Aviti Viennensis episcopi opera quae supersunt. Recensuit Rudolfus Peiper. (LXXVI u. 376 S.) 1883. ℳ 12.—.

VII: Magni Felicis Ennodii opera. Recensuit Fridericus Vogel. (LXII u. 419 S.) 1885. ℳ 13.—.

VIII: Gai Sollii Apollinaris Sidonii epistulae et carmina. Recensuit et emendavit Christianus Luetjohann. Accedunt Fausti aliorumque epistulae ad Ruricium aliosque et Ruricii epistulae. Recensuit et emendavit Bruno Krusch. (LXXVIII u. 484 S.) 1887. ℳ 16.—.

IX: Chronica minora saec. IV. V. VI. VII. Vol. I. Edidit Th. Mommsen. (XII u. 756 S.) 1892. ℳ 26.—.

X: Claudii Claudiani carmina. Recensuit Theodorus Birt. Accedit appendix vel spuria vel suspecta continens. (CCXXX u. 612 S.) 1892. ℳ 30.—.

XI: Chronica minora saec. IV. V. VI. VII. Vol. II. Edidit Th. Mommsen. (V u. 506 S.) 1894. ℳ 17.—.

XII: Cassiodori Senatoris Variae. Recensuit Theodorus Mommsen. Accedunt I. Epistulae Theodericianae variae. Ed. Th. Mommsen. II. Acta Synhodorum habitarum Romae a. CCCCXCIX. DI. DII. Ed. Th. Mommsen. III. Cassiodori orationum reliquiae. Ed. L. Traube. (CLIV u. 594 S.) 1894. ℳ 28.—.

XIII: Chronica minora saec. IV. V. VI. VII. Vol. III. Edidit Th. Mommsen. (VIII u. 728 S.) 1898. ℳ 28.—.

XIV: Merobaudis reliquiae. — Blossii Aemilii Dracontii carmina. — Eugenii Toletani episcopi carmina et epistulae. Cum appendicula carminum spuriorum. Ed. Fried. Vollmer. (L u. 455 S.) 1905. ℳ 16.—.

XV: Aldhelmi opera. Ed. Rudolfus Ehwald. (XXV u. 765 S.) 1919. ℳ 34.50.

SCRIPTORES RERUM GERMANICARUM

NOVA SERIES in 8°.

Tom. I: Chronica Heinrici Surdi de Selbach. Ed. H. Bresslau. (LXXVII u. 167 S.) 1922. ℳ 6.—.

Tom. II: Die Chronik der Böhmen des Cosmas von Prag. Unter Mitarbeit von W. Weinberger herausg. von Bertold Bretholz. Gr.-8°. (XCVIII u. 296 S.) 1923. ℳ 15.—.

Tom. III: Die Chronik Johanns von Winterthur. In Verbindung mit C. Brun herausg. von Friedr. Baethgen. Gr.-8°. (XXXVII u. 331 S.) 1924. ℳ 15.—.

SCRIPTORES RERUM GERMANICARUM

IN USUM SCHOLARUM EX MONUMENTIS GERMANIAE HISTORICIS SEPARATIM EDITI

in 8°.

Eugippii Vita s. Severini. Denuo rec. Th. Mommsen. 1898. ℳ 1.60.

Hrosvithae Opera. Rec. et emend. Paulus de Winterfeld. 1902. ℳ 12.—.

Pauli Historia Romana. Rec. H. Droysen. 1879. ℳ 2.40.

DEUTSCHE CHRONIKEN (SCRIPTORES QUI VERNACULA LINGUA USI SUNT)

in 4°.

I. Band. 1. Abt.: Die Kaiserchronik eines Regensburger Geistlichen. Herausg. von Edw. Schröder. (441 S.) 1892. ℳ 18.—.

I. Band. 2. Abt.: Der Trierer Silvester. Herausg. von C. Kraus. Das Annolied. Herausg. von M. Roediger. (145 S.) 1895. ℳ 5.—.

II. Band: Sächsische Weltchronik. — Eberhards Reimchronik von Gandersheim. — Braunschweigische Reimchronik. — Chronik des Stiftes S. Simon und Judas in Goslar. — Holsteinische Reimchronik. Herausg. von L. Weiland. (VII u. 709 S.) 1877. ℳ 22.—.

III. Band: Jansen Enikels Werke. Herausg. von Philipp Strauch.
1. Abt.: Die Weltchronik. (VIII u. 596 S.) 1891. ℳ 20.—.
2. Abt.: Fürstenbuch. (C u. S. 597—819.) 1900. ℳ 11.—.

IV. Band. 1. Abt.: Die Limburger Chronik des Tilemann Elhen von Wolfhagen. Herausg. von Arthur Wyss. (176 S.) 1883. ℳ 5.40.

IV. Band. 2. Abt.: Die Kreuzfahrt des Landgrafen Ludwigs des Frommen von Thüringen. Herausg. von Hans Naumann. (S. 179—332.) 1923. ℳ 6.—.

V. Band: Ottokars österreichische Reimchronik. Nach den Abschriften F. Lichtensteins herausg. von J. Seemüller. (CXXV u. 1439 S.) 1893. ℳ 52.—.

VI. Band: Österreichische Chronik von den 95 Herrschaften. Herausg. von Joseph Seemüller. (XIV, CCCVII u. 276 S.) 1909. ℳ 23.—.

GESTA PONTIFICUM ROMANORUM

in 4°.

Vol. I. Liber pontificalis, pars prior. Edidit Theodorus Mommsen. (CXXXIX u. 295 S.) 1898. ℳ 15.—.

DIPLOMATA KAROLINORUM

DIE URKUNDEN DER KAROLINGER

in 4°.

I. Band: Die Urkunden Pippins, Karlmanns und Karls d. Großen. Unter Mitwirkung von Alfons Dopsch, Johann Lechner, Michael Tangl bearbeitet von Engelbert Mühlbacher. (XI u. 581 S.) 1906. ℳ 20.—.

(Die mit † versehenen Bände sind noch nicht abgeschlossen.)

Sämtliche Bände der 4°-Ausgaben der Monumenta Germaniae sind auch in größerem Format auf Schreibpapier erschienen, die um die Hälfte teurer sind.

MONVMENTA GERMANIAE HISTORICA

INDE AB ANNO CHRISTI QVINGENTESIMO VSQVE AD ANNVM MILLESIMVM ET QVINGENTESIMVM.

EDIDIT

SOCIETAS APERIENDIS FONTIBVS

RERVM GERMANICARVM MEDII AEVI

DIPLOMATA REGUM ET IMPERATORUM GERMANIAE

DIE URKUNDEN DER DEUTSCHEN KÖNIGE UND KAISER

in 4°.

Tom. I: Conradi I., Heinrici I. et Ottonis I. diplomata. Ed. Th. Sickel. (xx u. 740 S.) 1879–1884. ℳ 22.–.

Tom. II pars 1: Ottonis II. diplomata. Ed. Th. Sickel. (386 S.) 1888. ℳ 12.–.

Tom. II pars 2: Ottonis III. diplomata. Ed. Th. Sickel. (ix u. S. 385–995.) 1893. ℳ 20.–.

Tom. III: Heinrici II. et Arduini diplomata. Ed. H. Bresslau et H. Bloch. (xxx u. 853 S.) 1900–1903. ℳ 30.–.

Tom. IV: Conradi II. diplomata. Mit Nachträgen zu den Urkunden Heinrichs II. Unter Mitwirkung von H. Wibel und A. Hessel herausg. von H. Bresslau. (xxvi u. 554 S.) 1909. ℳ 25.–.

EPISTOLAE

in 4°.

Tom. I pars 1: Gregorii I Papae registrum epistolarum. Libri I–IV. Edidit Paulus Ewald. (viii u. S. 1–280.) 1887. ℳ 9.–.

Tom. I pars 2: Gregorii I Papae registrum epistolarum. Libri V–VII. Post Pauli Ewaldi obitum edidit L. M. Hartmann. (vii u. S. 281–491.) 1891. ℳ 8.–.

Tom. II: Gregorii I Papae registrum epistolarum. Libri VIII–XIV. Post Pauli Ewaldi obitum edidit L. M. Hartmann. (iv u. xliii u. 607 S.) 1893–1899. ℳ 24.–.

Tom. III: Epistolae Merowingici et Karolini aevi. Tom. I. (vii u. 763 S.) 1892. ℳ 25.–.

Tom. IV: Epistolae Karolini aevi. Tom. II. Recensuit Ernestus Duemmler. (viii u. 639 S.) 1895. ℳ 21.–.

Tom. V pars 1: Epistolae Karolini aevi. Tom. III pars 1. Rec. Ernestus Duemmler et Karolus Hampe. (S. 1–360.) 1898. ℳ 12.–.

Tom. V pars 2: Epistolae Karolini aevi. Tom. III pars 2. Rec. Ernestus Duemmler et A. de Hirsch-Gereuth. (vii u. S. 361–679.) 1899. ℳ 11.–.

Tom. VI pars 1: Epistolae Karolini aevi. Tom. IV pars 1. Rec. Ernestus Duemmler. (S. 1–256.) 1902. ℳ 8.–.

Tom. VI part. 2 fasc. 1: Epistolae Karolini aevi. Tom. IV part. 2 fasc. 1. Ed. Ernestus Perels. (S. 257–690.) 1912. ℳ 19.–.

Tom. VI pars 2 fasc. 2: Epistolae Karolini aevi. Tom. IV part. 2 fasc. 2. Ed. Ernestus Perels.

† Tom. VII pars 1: Epistolae Karolini aevi. Tom. V pars 1. Ed. Ericus Caspar. (312 S.) 1912. ℳ 14.–.

EPISTOLAE SAECULI XIII

E REGESTIS PONTIFICUM ROMANORUM SELECTAE

per G. H. Pertz. Edidit Carolus Rodenberg.

in 4°.

Tom. I. (xviii u. 786 S.) 1883. ℳ 20.–.

Tom. II. (xix u. 626 S.) 1887. ℳ 18.–.

Tom. III. (xxviii u. 807 S.) 1894. ℳ 27.–.

EPISTOLAE SELECTAE

in 8°.

Tom. I: S. Bonifatii et Lulli epistolae. Ed. M. Tangl. 1916. ℳ 6.–.

Tom. II pars 1: Gregorii VII. registrum. Lib. I–IV. Ed. E. Caspar. 192 ℳ 6.–.

Tom. II pars II: Gregorii VII. registrum. Lib. V–IX. Ed. E. Caspar. 192 ℳ 7.–.

ANTIQUITATES

POETAE LATINI

in 4°.

Tom. I: Poetae Latini aevi Carolini. Recensuit Ernestus Duemmler. (vi u. 652 S.) 1880–1881. ℳ 17.–.

Tom. II: Poetae Latini aevi Carolini. Recensuit Ernestus Duemmle (vii u. 722 S.) 1884. ℳ 19.–.

Tom. III: Poetae Latini aevi Carolini. Recensuit Ludovicus Traub (x u. 823 S.) 1886–1896. ℳ 32.–.

Tom. IV pars 1: Poetae Latini aevi Carolini. Recensuit Paulus de Winte feld. (S. 1–444) 1899. ℳ 15.–.

Tom. IV pars 2: Poetae Latini aevi Carolini. Recensuit Karolus Strecke (viii u. S. 445–1177). 1923. ℳ 34.–.

NECROLOGIA GERMANIAE

in 4°.

Tom. I: Dioeceses Augustensis, Constantiensis, Curiensis. Edidit F. L. Ba mann. (viii u. 799 S.) 1886–1888. ℳ 24.–.

Tom. II: Dioecesis Salisburgensis. Edidit Sigismundus Herzberg Fränkel. (iv u. x u. 804 S.) 1890–1904. ℳ 30.–.

Tom. III: Dioeceses Brixinensis, Frisingensis, Ratisbonensis. Edidit F. L Baumann. (x u. 534 S.) 1905. ℳ 18.–.

Tom. IV: Dioecesis Pataviensis pars 1. I. Dioecesis Pataviensis regio Bavaric II. Dioecesis Pataviensis regio Austriaca nunc Lentiensis. Ed. Maxi milianus Fastlinger, post eius obitum complevit Iosephus Stur (x u. 792 S.) 1920. ℳ 35.–.

Tom. V: Dioecesis Pataviensis pars 2. Austria inferior. Ed. Albertu Franciscus Fuchs. (x u. 750 S.) 1913. ℳ 33.–.

Libri confraternitatum Sancti Galli, Augiensis, Fabariensis. Edidit Paul Piper. (ix u. 550 S.) 1884. ℳ 16.–.

INDICES

Indices eorum quae Monumentorum Germaniae historicorum tomis hujusq editis continentur. Scripserunt O. Holder-Egger et K. Zeumer. (x u. 254 S.) 1890. ℳ 12.–.

(Die mit † versehenen Bände sind noch nicht abgeschlossen.)

Sämtliche Bände der 4°-Ausgaben der Monumenta Germaniae sind auch in größerem Format auf Schreibpapier erschienen, die um die Hälfte teurer sind.

AVLAE VIMARIENSIS OFFICINA TYPOGRAPHICA.